25 NOVÆ

SOLYMÆ

Libri Sex:

Sive

Institutio Christiani.

1. De Pueritia.
2. De Creatione Mundi.
3. De Juventute.
4. De Peccato.
5. De Virili Ætate.
6. De Redemptione Hominis.

Donatus fuit
Bibliotheca Edinburgena
a Magistro Caudebalo
A.D. 1667

Cujus opus studio cur tantum quæris inani?
Qui legis, & fruere, feceris esse tuum.

AA3. d. 3.

EX BIBL. UNIV. EDINBURGEN

LONDINI,
Typis JOHANNIS LEGATI, & venundantur per *Thomam Underbill*, sub signo Biblii in vico Anglice dicto *Woodstreet*.
MDCXLIX.

AUTOCRITICON.

PRæter errata quæ Typographus emendavit, & plura ejuſmodi quæ emendare debuiſſet, ſunt alia maoris momenti; & quidem tanti, ut Author aliquandiu æſitaverit an opus tam rude & impolitum luci daret. um enim in æſtu juventutis ſuiſſet compoſitum, nec-lum ſupremam manum ſubiiſſet (quod in aliud tempus ilatum fuit) cumque poſt longam intermiſſionem, naximis occupationibus ac non minimis perturbationiıs intereu diſtentus, jam ultimo retractaret, agnovit unc fœtum ſuum non modo abortivum eſſe, ſed & deo mutilum atque diſtortum in ipſo corpore & ſtruura operis, ut plurimum laboris ſupereſſe videret: ec, ſi convellere aggrederetur, ſatis ſibi vacaret ut nnia perfecte refingeret. His utrinque penſitatis, uid faceret diu incertus, tandem ut ederet confirmatus Apellis exemplo; qui tabulas ſuas oculis tranſentium ſubjicere ſolebat, ſubauſcultans quid quiſque nſeret, unde poſtea accuratius abſolveret. Præſertim tam novo & audaculo inſtituto aliorum judicia de ventis ſuis experiri voluit, antequam plus negotii bi faceſſeret (neque eſt inſcius quam invito ſeculi nio heroicas mortalium libidines excidat & divinas irtutes inducat) ut ſi legentibus omnino diſpliceant, opere ſupervacaneo deſiſteret; ſin placere ſentiat, & ventium gratia ſubnixus, & cenſorum caſtigationius inſtructus, ad incœpti conſummationem pergeret.

NOVÆ SOLYMÆ

Liber Primus.

GRandinis hybernos Boreas excoluerat imbres,
Brumaq; fudai jam parte recesserat anni,
Et caput abdiderat lapsum tellurei sub alvâ.
Cum petit obliquo cœli fastigia curfu
Sol pater, & lentis crudam coquit ignibus auram.
Parturit omnis ager; sylvæq; herbæq; recentes;
Et viridem pictis intexunt floribus oram;
Vocibus & blandis cœli jucunda salutat
Lumina progenies pecudum; pubesq; volantum
Per nemus omne canit, nidis emissa relictis.
In se mersa fluit glacies, rivisq; serenis
Apparent nitidi pisces; & læta propago
Ludit ubiq; vadis; nulliſq; offensa procellis
Æquora marmorei rident immania ponti.

HÆc veris gratissima facies, cœlum, mare, terras, conde coraverat; cùm tres simul egregii juvenes, Britannicè, hic Siculo more vestitus, tristi, & inauspicato itinere jam prospere peracto, montem, cui Solyma insidet, equis conscendebant. Urbs erat in fastigio sita, mœnibus præaltis, ampliſſimiſq; et in quaternos

æquales angulos per latera montium circumductis Portæ pro mœnibus duodenæ, valvæq; ex solido ære fabrefactæ, superq; firmissima turrium propugnacula præmuniebant adeundi licentiam. In his totidem familiarum gentiles notæ frontispiciis insculptæ, cum præscriptis majorum nominibus, portarum paritatem discriminabant. Illis a Juda ingredientibus ingens platea se aperit; ædificiis saxeis, lateq; diductis; quæq; pari, & per longissimos ordines conformi fronte totidem continentium domorum speciem referebant: neq; extabant ulla vestigia prioris Solymæ; sed alia ab integro renovata eundem loci situm porrectioribus spatiis occupaverat. Ubi paulo intra mœnia devenerant, ecce in oculis ingens hominum consessus, & in ipso compitorum trajectu spectacula breviter pertransire visa sunt. Illi ocyus appropinquantes, quousq; per multitudinis interventum liceret, post terga subsidentis populi, sublimes in equis se erigebant. Universa ferè pompa processerat, restabat unica, sed hæc omnium pulcherrima species, jam tum ipsis consistentibus objecta: Vitis erat, frugum, foliorumq; feraciissima, & hinc inde procurvatis brachiis in tecti faciem inclinata. Duo palmites, qui cæteris præstabant, hic dextram, ille sinistram invalidæ arboris, æmulâ firmitate in ostium flatuminabant: Bis quinq; præterea ab eâdem radice progerminantes, interq; se textim complicati, in parietes utrinq; dividebantur. Super his reliquus erat unus, sed dispar, dissitusq; ab aliis, qui sanguineo succo inumescens, dorsum totius arboris ad spinæ modum sustentaret. Virgo sedebat in medio, habitu insigni, & præter humanum morem cœlestibus ornamentis convestita. Velum erat è cærulea byssо, & tenuissimis argenti filis intertextum stellulis quoq; ex multicoloribus gemmis ad faciem sy-

deru

lerum conformatis, undiquaq; conſperſum. Aurea zo-
a, ſub papillis modicè protuberantibus, repreſſerat laxi-
atem veſtimenti ad formam caſtigatiſſimi ſinus. Au-
eamquoq; virgam decenter erectam dextrâ præfere-
at, lævâ binas tabulas denis legibus inſcriptas. Bis ſex
adii coronabant frontem; & capillorum longè diffiu-
ntium ſeriem auri concoloris vinculo coercebant. Fa-
iem verò ipſam omnem ornatum ſuperare, ex eo ſatis
pparebat, quod hæc omnium oculorum aciem in ſe
nam, quaſi meta, contraheret. Ut cùm in magno ho-
ninum conventu dulciſſima melodia auditum ſubit,
inguli ſimul aures arrigunt, advertuntq; intimiq; ſenſus
enetrari, ac ipſa præcordia tangi pariter, & commo-
veri videntur: neq; abſimilem quandam voluptatem
nima per oculos concipit ex inenormi compagine for-
moſi vultûs, quàm quæ ab harmonico numerorum con-
entu in ipſam per aures illabi, & mirabili conſenſione
naturæ ad ſuos modulos circumducere ſolet. Mille mil-
ies in illâ enitebant gratiæ; quas, qui viderit, illico ag-
noverit; verbis nemo unquam ſatis expreſſerit: & jam
ſeu pudore publici aſpectûs, ſive plus ſolito agitato ſan-
guine, inſtar Phœbi primulùm orientis, juvenili rubore
perfuſa eſt. Præterea novitas pretioſi habitus, pompæq;
ex improviſo oblatæ ſolennitas, magis, magiſq; rapie-
bant in immenſam admirationem venerandæ virginis:
tum accidit aliud, neq; id exiguum momentum, quod
labantes animos & plus ſatis primo conſpectu perculſos
ad altiorem inſaniam præcipites egit: nimirum dum
propiùs adventaret, ab equis altius eminentes obiter
conſpicata, & excita inſperato ſpectaculo, mirari pri-
mùm, ac trepidare, deinde micare oculis, geſtire ſecum,
& tota propemodum exilire videbatur; nec cùm abiret,
continere ſe potuit, quin & cervice paululùm inflexâ,

blandissimo luminum rejectu ipsos subsistentes referiret. Britannici juvenes, quænam esset hæc tanta & tam subita propensio, haud satis certi; nec quid sibi vellent adhuc conscii, pudore, spe, metuq; & gaudio turbidi, totis præcordiis intremiscebant simul & exultabant. Deinde aversam, avectamq, e medio, oculis longissimè insequuntur, tanquam in conspectum revocarent. Cum illâ omnis reliqua scena, & satellitum turma vanescere visa est, Ipsius imago sic animum impleverat, ut nihil præterea spectare possent, aut suis oculis dignum censerent. Postea dum turba dilaberetur, ab altero, qui dux itineris erat, sciscitantur, quorsum, aut quid hoc esset ostenti. Ille breviter respondebat, esse urbis conditæ annuam celebrationem, virginemq; illam pro Sione, sive (ut ipsi loquuntur) Sionis filiâ repræsentatam. Inter hæc verba decedente populo, in viam a dextrâ abeuntem equum fræno inclinaverat: eosq; veluti jucundissimo somnio, seu potius cœlestium rerum visione delapsos in proximum vicum deduxit. Ibi ædes magnificæ, amplissimæq; quarum unam oculis sortitus, propius adibat, primusq; desiliens, equum servo, præ foribus tum forte astanti, tradebat. Illi ad ejus exemplum idem faciunt, ipsumq; in domum familiariter irrumpentem a tergo consequuntur. Ut in aulam devenerant, defessiq; paululum consederant, in hoc carmen fortè incidunt, tabulâ ad parietem suspensâ descriptum.

Hîc neq; marmorei sudantia terga Gigantes
Sustenti sub mole premunt; nec eburneus altis
Ædibus albet honos; non auri plurimus ardor
Perstringit tremulos patrio cum sydere visus:
Non vitreis sese tingit transmissa fenestris
Picturata dies, spargitq; coloribus aulam:

Nullaq; nocturnas scintillat gemma per umbras;
Non scelerum merces, ostentataq; rapinæ
Insanas torquent media inter gaudia mentes.
Sed justis opibus, nullisq; innoxia surgit
Criminibus fundata domus, quæ plurima duret
Secula, perpetuos domini visura nepotes.
Non hic ebrietas aditu scelus omne patenti
Excipit; aut veros, vitiis operata, labores
Mens ignava fugit; non fœlix alea nulli:
Non furtivus amor, rixæq; iræq; nocentes;
Sera vel occultum latrat vindicta cruorem.
Ergo nec queruli manes sua tecta requirunt:
Nec Satyri tristes tollunt, Faunique cachinnos,
Et vacuas lacerant infestis imguibus ædes.
Has pietas sedesq; colit miseretq; piorum:
Gestibus & nimiis mensam defendere nescit
Frons ignara doli: studiisq; augescit honestis
Dispertita penus: labor hic suus omnibus instat:
Et lætoresonat fœlix concordia cantu.
Sunt mitidi cultus, & quæ mortalis egestas,
Et brevis interea poscit via: cætera cœlo
Quærimus, & patrii sperata palatia regni.

Dum in hujusmodi occupationibus diutius otiantur, ipse qui huc adduxerat, in patrem familias, jam tum a spectaculo quoq; redeuntem, obiter incurrit. Hæsere primùm in conspectu mutuo: mox juvenis ocyus appropinquans, se ad genua pariter occurrentis suppliciter prosternebat. Ille brachiis circa collum effusis, tanquam in se reciperet, arctissimè complectebatur; nudaq; cervici indulgentissimum osculum affigebat: lachryma quoq; præ gaudio sponte emanabant ex oculis. Hæc mutâ gratulatione diu satiatus, necdum se erigens, sic demum abrupit. Jam vivo! jam vixi satis! quando te

mí Joſephe, incolumem teneam, quem vix poteram ſperare ſuperſtitem : & quidem fama diverſum retulit. Hæc dicens avidiùs conſtringebat ; ac deinde expeditum conſurgere juſſit. At ille, Habeo, inquit, quod te prius exoratum velim : vides hos juvenes, Politianum, atque Eugenium, qui comites fuere itineris mei, liceat nobiſcum hîc hoſpitari, & hodiernæ fœlicitatis participes fore. Cui pater annuens, mox ad ipſos hilari & benigno vultu approperabat. Conſtiterant interim hæc omnia tacitâ admiratione contemplantes : nec quiſquam aderat, qui vim paternæ charitatis jam tum primo congreſſu erumpentem aſpexerat, quin ipſe quoque amoris, gaudii, & miſerationis affectus in ſuo pectore gliſcentes perſentiſceret. Vir erat ipſo aſpectu venerandus : veſtitu purpureo, & ad talos uſque demiſſo, cum annularis catenulæ ornamento (pariter publicæ ſervitutis, atque honoris indicio;) pictique lintei volumine, crinibus paulò infra effluentibus, ad morem Orientis pileatus. Ubi juxtà ſubſtitit, capite deorſum inflexo, dextrâque manu lævo pectori admota, humaniſſimo more ſalutabat, eoſque invicem congredientes ſic allocutus eſt. Salvete juvenes, qui me quoque ſalvum feciſtis, ex filii reditu: unde & vos pariter ſuſcipere oportet cum filio tanquam in paternâ domo. Politianus hoc non eſſe diverſorium ſentiens ; & primùm cum ſtupore quodam, deinde non ſine ſuſpicione tam inuſitatæ humanitatis, excuſationes plurimas moliebatur. At Jacobus (id ſeni nomen fuit) vehementiùs inſtabat. Quinimo, aiebat, hoc noſtrum gentile officium eſt, peregrinos benignè tractare ; non immemores, nos quoque olim in Ægypto, ac dudum per univerſas ferè gentes peregrinatos eſſe : neque poſt myſticam illam avitæ gentis ſeparationem, nunc omnium ſanctorum communione

ione ſublatam, quenquam a nobis alienum dicimus. Cum his verbis, Politianum manu comiter prehenſum in cænaculum ſecum trahebat. Ad eundem modum alter a Joſepho premebatur: qui per moram blandæ obiurgationis pedetentim ſuccedens, Hoccine, inquit, eſt illud quod nobis pollicitus es diverſorium? ita nos in carcerem induxiſti, unde non licet egredi? Tum ille; ſiqua eſt hæc culpa, ſanè veſtra eſt; qui tot erga me meritis efficiſtis, ut majus ſit nefas dimittere, quam detinere. Vix dum reſederant, cum duo fraterculi, pictis veſtibus inſignes (major Auximus, minor Augentius dicebatur) incitati ſtudio reviſendi fratrem, in cænaculum unâ irrumpunt. Primùm patremque & hoſpites reverenter ſalutabant: continuò Joſephi, hic dextram, ille lævam manum amplexi, ipſique blandiſſimè inſiſtentes, ingenti lætitiâ exiliebant. Poſtquam ſe abſolverat, ad familiam intro abibat, ut immitteret, qui hoſpitibus miniſtrarent; & edulia cum potu inferrent. Dum ipſi Jacobo propinante combiberent; Politianus Auximo placentam dabat, qui cum gratiis accipiens, ac ſtatim in medio dividens alteram partem fratri defert: quod Eugenius advertens Augentium quoque aliâ placentâ donabat: neque ille ſecius hujus dimidio fratrem impertit. Ipſe hoc magis annotans, interrogabat, Quare non potiùs ei partem dimidiam redderet, ſuam ſibi integram ſervaret? Subjicit extemplò puer: Quia frater mihi dedit de ſuo, ego illi reddebam de meo. Anſcultans interim Politianus ab Auximo quarrebat, Cum adeo liberales ſint, quidni ergo totas traderent? Retulit ille: Quia fratres neq; volunt, neq; debent accipere. Hoſpites tantam indolem in ea ætatulâ admirati, tum facta, tum dicta adulanter laudabant. Unde Jacobus occaſione oblatâ, & puerorum laudibus (uti ſenes ſolent) delinitus,

linitus, hunc sermonem ingrediebatur. Annus jam proximè adest quinquagesimus, ex quo longè latéque disjecti Judæorum gens in hanc tantam Fœlicitatem redinte grata est: neque (opinor) vos fugit pristinæ calamitatis memoria; quæ quidem ut immanissimi facinoris parentibus nostris perpetrati, & ab omni posteritate ceu tot calculis adjectis, comprobati, pœna insignis fuit ita futuræ hujus restaurationis certissimum pignus, & fundamentum: quem enim talem populum constare potest ullis temporibus extitisse, qui tot annorum spatio, per tot dissitas regiones, ubique depressus servitutis jugo, & omnium contumeliarum injuriis exagitatus, neque promiscuâ nuptiarum confusione deletus, victusve perpetuâ malorum mole tam graviter incumbentium fuit? neque cum in tantam multitudinem excresceret, ut vix maximis gentibus numero cederet, tamque astuto, & pervicaci ingenio esset, unquam tamen antea in aliquam libertatis, nedum reipublicæ, aut imperii speciem assurgere potuerit. Certe is status Judæorum semper fidem fecit, illud ingens Christianorum votum, quod pro reditu nostro tam diu conceperant, perfici posse, & jam tum antequam perimpleretur, impleri. Ut verò subitâ coruscatione divinæ lucis ista pervicax animorum cæcitas dilapsa est, & cœlesti instinctu perciti Messiam agnovimus, atque ad ipsum acrioribus studiis conversi sumus; tum nos iidem in imo miseriarum fundo tam longâ secalorum serie demersi, tanquam a mortuis resuscitati, in fastigium divinæ benignitatis attollimur. Atque ut hic olim omnium populorum solus fuit, qui sectatus est veram virtutem cum perfectâ pietate conjunctam, ita nunc quoque summus esse contendit. Itaque (sicut in omni rectâ republicâ esse debet) puerorum curam præcipuam habemus: neque in

hac

…re providentiâ Dei noſtram deſtituit induſtriam: …lchriorem enim ac magis ingenuam ſobolem nobis … vidimus ſuccreſcere notiſſimum eſt. Hîc Politianus …ccipiebat, Imò verò, aiebat, id fortè fit, ex mutatâ …li, victûſque ratione. At Jacobus, Hæc quidem ali…uid adjicere poſſunt, non tamen rem totam confi…unt; cùm videamus homines diverſiſſimæ indolis, …aſci in eâdem plagâ, eodem ſeculo, & (quod maximum …ſt) ex iiſdem parentibus; quod fere non accidit in …æteris animalibus: hominum quippe generatio eſt …aximè mendax; ut item nutritio: illa enim, ſi …uieſcant, & grato pabulo abundent, certiſſimè pin…uefcunt; quod in nobis eſt longè diverſum. Adjecit …ic Politianus. Id quidem fateor: cæterum ut in ge…nellis; ita in fratribus, & conſanguineis par plerum…que natura: & ſanè in omni gente, tanta corpo…um, & animorum ſimilitudo eſt: ut quantumvis inter …e diſſimiles ſint, ab alienis facilè dignoſcantur: ſic Æ…hiops ſemper generat Æthiopem, & Maurus Maurum. …era ſunt quæ dicis ex aliquâ parte, referebat Jacobus, …on tamen quantùm tu reris: nimirum corporeæ iſtæ …ffectiones, quæ ipſam cutem perſtingunt, ut & mor…i quidam, cum patrimonio ad liberos tranſeunt; non …utem Æthiopum pueri ipſis per omnia ſimiles ſunt; …& gemelli, quorum inter ſe ſumma comparatio eſt, …parentibus fortè uterque diſcrepant; ipſorumque iſta …militudo pro miraculo ab omnibus haberi ſolet: præ…erea veſtitus, geſtus, & vox conſonans, hac in re pluri…mùm fallunt; & conſentaneam ſpeciem inducunt: verùm …mores, ut plurimùm, oriuntur ex convictu & educati…one; quodq; major pars populi fortè affectat, aut ex ali…quâ occaſione, vel uſu recipit ad id ſe quiſq; fingere co…gatur: unde fit, ut mutatis, ſive in melius ſive in pejus

publicis

publicis consuetudinibus, gens ipsa prorsus immutetur & quasi in alienam gentem transeat. Ita Britanni, Galli, Germani, quondam immanes, & feri, hodie sunt culti, & liberales. E contrà Turcæ in placidâ regione & olim optimorum ingeniorum feracissimâ pene avitam barbariem retinent. Duo itaque sunt statuenda: primùm corporis nostri naturam a corporeis causis omnino pendere: eas tamen adeo perplexas esse, & curiosè connexas, ut aciem humanæ mentis plerumque fugiant: sic neque omnem curam abjiciamus, neque nos refertamus egregiam prolem, inter propria & pulcherrima creatoris munera: quapropter omnis navanda est opera, ut liberi corpora nanciscantur, quàm possimus, sana, robusta, & ingenua; neque illa, quæ in equorum, & canum generatione officiosè disquirimus, nos ipsi negligamus, in cantâ, tamque paternâ re. Tum etiam licet anima sit propriæ cujusdam originis, & a Deo profecta, est tamen corpori coaptata; & per sensuum mediationem, non minùs ab illo adjuvatur, quam ipsa prævalet. Nos tam corporum, quàm animorum dotes, quas nostri naturæ beneficio sortiuntur, omni arte, & culturâ attollimus: ut tum ingeniorum suorum proventu, tum ex his, quæ de nobis hauriunt, usque ad extremum culmen humanæ perfectionis ascendere nitantur. Corpuscula infantium, quantum veniâ medicorum licet, ad omnem duritiem, sensim assuefacimus: & in eo collocamus indulgentiæ nostræ maximam ostentationem, ut vitæ casibus perferendis, ab ipsis incunabulis sint præparati: expertum est enim pauperiorum liberos, in summâ parsimoniâ victûs, atque vestitûs educatos, & ad omnium rerum injurias expositos, exinde saniores, & firmiores evadere, quàm si molliter, & fastidiosè nutriantur. Ubi primùm pedibus uti

uti, atque insistere possunt, ire docemus, decenter, & strenuè: scilicet turpis, & ridiculus gressus, aut malo usu in pueritiâ contrahitur, aut si naturâ accidat, arte tamen plurimum corrigi potest: neque est aliud quicquam, quod proximè post ipsam formam, sive homini, sive quadrupedi majorem gratiam & dignitatem adjicit, quàm decorus, & magnificus incessus, vel sponte naturæ, vel non invitâ consuetudine acquisitus, & ab omni affectatione seclusus. Inter hanc ambulandi disciplinam, addimus gestum, motumque totius corporis. Tum inde ad cursitationem impellimus: quippe pedum velocitas non modo per se utilissima est, sed etiam ad respirandi perpetuitatem, & agilitatem omnium membrorum valet: neque in hoc nostri Barbaris cedunt, qui per syrtes, & ulveta discurrunt. Cum his saltandi, nandique & sagittandi atque ejusmodi studia adjungimus: & vix credibile est, quantum his artibus, & indefessâ consuetudine promoveant: ita ut quæcunque apud exteras gentes pro monstris edantur, inter nos sint pervulgata, præsertim si ad usum accedant: quicquid enim aliorum exemplis fieri ab hominibus posse sentimus, ad hujus imitationem incitamus nostram juventutem, cum istâ cautione, ut hæc virium tentamenta moderatè & gradatim exerceantur; ne nimiis, & violentis nixibus, aut præsens periculum, aut infirmam contrahant senectutem. Neque sanè corpus indignum est tantâ curâ, atque impendio; cùm sit conjunctissimum animæ instrumentum, in cujus virtute, & valetudine plurima vitæ officia consistant. Quocirca, non, ut Europæi, elegantiis, & disciplinâ mentes solùm excolimus, corporis ferè nullam rationem habemus: neque tamen ut Barbari solent, dum robustos, ac fortes fieri volumus, ab omni cultu, & literaturâ

able-

ablegamus; sed quæ prisca Græcorum, Romanorumque laus fuit, has utrasque virtutes admiscemus. Iracundia, atque immodica flendi libido, prima sunt quæ in illis apparent vitia; ad hæc contumacia, superbia, atque invidia: quæ nostri primùm debellanda suscipiunt. Spontaneam patientiæ, ac benevolentiæ consuetudinem, magis artibus, ac præmiis, quàm præceptis conciliant. Lachrymis nihil a nobis patimur extorqueri; quin ad alia quævis remedia divertimus. Tum ista puerilis animi obstinatio, metu, ac reverentia frangitur. Ultro superbientes minimè inflamus vanis incitamentis, stultisque sermonibus. Liberales, atque beneficos esse monemus, ac non in aliorum miseriis, seu veris, seu fortè fictis, voluptatem capere, aut irridere permissum est. Præcipuè temperantiæ, & continentiæ vinculis coercemus impotentiam cupiditatum. Somnum inprimis & gulam moderamur; diluculò surgere, ac victu fortuito uti coguntur; escas dulces, & delicatas rarissimè attingunt: rursus interdum usque ad satietatem ingerimus. His institutis mores optimè formari possunt; neque factu difficile est, si maturè caveatur: nempe videmus canes inter nos enutritos, plagisque & blandimentis assuefactos, tametsi naturâ acres, & rabidi sint, suam feritatem sponte deponere; pullos vero equorum, qui per tres, aut quatuor annos, in campis, sylvisque liberè divagantur, non sine vi & concertatione maximâ perdomari. Neque solum hos excessus affectuum refrænamus, verùm pari studio defectus supplemus: metum, pudoremque subrusticum, familiari conspectu hominum, rerumque formidabilium sensu allevamus. Summam denique artem ac operam intendimus in accendendis puerorum ingeniis; haud enim eos, qui tantùm obvia, & vulgaria sectantur,

magnum

magnum aliquid & egregium auſuros, nedum unquam fecturos ſperamus. Interim ſalem ſobrietatis & moeſtiæ inſpergimus, ne in heroica Ethnicorum vitia er intemperiem excurrant. Auſpicamur hanc diſciplim vel ab initio ipſius infantiæ; tum verò potiſſimùm, ùm verba primùm proferre condiſcunt, quod cùm deo operoſum, atque difficile ſit, manifeſtò prodit, uerorum mentes, quæ tot vocabulorum diſcrimina, um naturâ rerum minimè convenientia, ad certas ſignificationes conformare poſſunt, citiùs quàm credimus, ujus inſtitutionis capaces eſſe. In quâ autem ſcientiâ oſorum ingenia nos primùm verſare cenſetis? Eugeius: In Grammaticâ ſcilicet. Ita quidem, reſpondet acobus, ſed in Arithmeticâ quoque & Mathematicâ: enim iſtas artes, quæ ab humanis inſtitutionibus miimè pendent, habentque ſua principia in naturâ poſita, ac ſenſibus probata, ad rationis ſemina elicienda, agamque & inſtabilem aciem tenellarum mentium onfirmandam, maximam habere efficaciam viſum eſt. Minores, & tardioris ingenii pueros, ſimplicibus quæiunculis, majores, aut præcoces, perplexioribus penſis xercemus. Ludos etiam, qui numero vel menſurâ conent, pro iis exquirimus: neque vanè aut temerè luſiare conceſſum eſt; quin illam ſtudioſam ludendi libinem in iſtis mollibus ac minimè ſeveris animis, aptiſmam eſſe opportunitatem cenſemus ad excitandas orporis vel ingenii vires, ac nullam ferè partem vitæ acuam relinquimus, quæ non aliquem proprium fruum ad ſummam conferat. Ante omnia fidem & imaginationem occupamus; ad res turpes, & impudicas, anquam monſtra & prodigia cohorreſcere diſcunt; nfinitum atque inviſibile numen ſummâ cum reverenâ agnoſcere. Mendacem cum mutis animantibus in-

cludimus, quasi hominum societate indignum. Per hæc initia, ad Dei cultum, ad patriæ curam, & charitatem, ad parentum, majorumque venerationem, eamque fraternam benevolentiam, quæ huic colloquio ansam dedit, cum omni diligentiâ erudiuntur. In his primum ferè decennium absumi solet: atque junior filiorum jam anno minor est; alter vix anno præcessit. Hæc locutum Politianus excepit: Quanquam satis sentiam, teque principem virum in excolendis liberis maximos sumptus collocare, eosque non incapaces hujus eruditionis; suspiçari tamen jure debeo, non omnium esse parentum talem educationem in suos conferre, neq; omnium liberorum istos fructus, & proventus reddere. Atqui, porgebat Jacobus, hæc nostra præscripta est, & popularis institutio, a morum, & literarum præceptoribus tradita. Utique habemus prudentes viros, qui de his peti, & consuli possunt, quique inspicere debent, & exercere censuram. Præterea publici sermones ubique celebrantur, non tantùm de rebus sacris, sed etiam de moribus, deque familiâ, & ejusmodi negotiis. Unde fit, ut hæc educatio privatos quoque parietes penetret, ac licet pari profectu non ubique succedat, si quis sit tamen nobiliori ingenio præditus, illum exquirit, excusitatque, neque ad altiora natum in domesticis tenebris (ut sæpe aliàs fit) latentem destituit. Qui verò a naturâ minùs prompti sunt, non idcirco fastidimus, & ut omni disciplinâ indignos damnamus; quinimò his diligentiorem operam adhibemus, ut saltem consurgere possint ad ultimum suæ capacitatis gradum, ac olim aliquam reipublicæ partem non ineptè capere sant: & quidem si ipsam perfectionem spectemus, optimi non sunt tales, quin ex suis defectibus plus offensionis ac molestiæ creent, quàm ingenii bonitas docen-

tem

tem explcat. Hunc ſermonem prolaturus erat, cùm Joſephum ad eos revertentem aſpexit. Primùm de tutore quæſtionem habuit; deinde de omni itineris curſu, ſuſpenſoque adhuc & ancipiti ſucceſſu. Tum ille, Ex quo, inquit, ego & tutor meus Apollos ad Europam peregrè abieramus, primùm Siciliam inviſere libuit. Hîc a latronibus intercepti ſumus, & omni viatico ſpoliati: tum, quod maximè dolebat, ſervus occiſus eſt. Apollos in Italiam abactus, egoque in ſummâ inopiâ & ſolitudine relictus. Hæc pauca breviter referebat: ſive erubeſceret animus ad fœdiſſimæ calamitatis memoriam; ſive quòd ultro properaret ad merita hoſpitum patri aperienda: tantùm excuſans ſe nihil reſcripſiſſe de reditu quotidie meditantem. Tandem, addit, eorum beneficio evaſi; qui omnem reditionis ſumptum meo nomine perſolvebant: neque eſt hæc noſtra gratuita benignitas, ſed juſtiſſimi debiti compenſatio. Haud ita, reiiciebat Eugenius; te enim, & jucundiſſimum comitem, & indicem opportunum hoc tantillo pretio ſortiti vel ob id adhuc debitores ſumus. Tum Jacobus, enarra, quæſo, paulò apertiùs, quid hoc rei ſit: & qui me tanto munere obligatum tenetis, ſaltem conſilium & confitentem habeatis. Sollicitatus his verbis juvenis ſic exolvit. Dum in patriâ una Cantabrigiæ literis operam dabamus, auditâ hujus reipublicæ famâ, quæ per totum orbem circumquaque diffuſa eſt, ingenti cupidine ferebamur hanc urbem populumque viſendi moreſque veſtros & inſtituta propiùs cognoſcendi: ita nos ignaris parentibus, qui præ nimiâ indulgentiâ nobis non facilè conſentirent, ſoli ſine ſervis, ſine duce, ſine ullis pecuniis, ad Dubrin ſublapſi, inde clanculum navigabamus; cùm hîc nobis fortè navis oblata eſſet, ad Ostiam jam tum abituri. Panormum obiter appulſi,

in urbem egredimur, ad neceſſaria quædam comparanda, quæ propter fugæ feſtinationem omiſimus. Dum ad navim revertimur, in littore tuum filium offendimus cum nautis pro trajectu paciſcentem: at illi, quoniam pecuniam præ manu non ſolveret, recuſabant excipere; & quamvis ſerum diei eſſet, vento tamen faventè, eâ nocte ſtatim vela dare pergebant. Nos hic commodè intervenientes, juvenem eruditum, neq; ignarum morum locorumque Judaicorum, nobis pro duce aſciſcendum rati, naulum non ita magnum pro ipſius vectura pendebamus. Hic Jacobus erumpens, atque iterum utrumque aggreſſus, inter mutuos amplexus gratias in ſinum effudit. Mox ſedem capeſſens, vultu compoſito atque paterno, ſic inſiſtebat. Laudo equidem veſtra peregrinationis inſtitutum, quod neque ex prurigine curioſæ vanitatis, neque patriæ tædio, ceu ſponte relegati, ſed more veterum philoſophorum, ob nobiliſſimam ſcientiæ mercaturam, in exteras partes migraviſtis: quod tamen id feciſtis, inſciis & inconſultis parentibus, laudare nequeo. Nam illi Deo ſimiles, cui maxima beneficia in vos conferant, nihil præterea vehementiſſim expetunt, quàm ſenſum veſtræ fœlicitatis, quoad ipſos verò parùm intereſt, an extincti penitus, ac mortui ſitis, an ab omni conſpectu, & cognitione ſemoti. At non tanta eſt, & tam nativa authoritas, aut dominorum in ſervos, aut regis in ſubditos, aut mariti in conjugem, quanta parentum in liberos. Quid enim potest eſſe magis proprium, quàm quod homo ex ſe creat? neque habet quiſquam ex lege naturæ ampliorem poteſtatem, quam in illud quod eſt maximè ſuum: non tamen obſtat, quod parenti filium, ut pecudem occidere non licet; cùm id minimè oriatur a modo proprietatis, vel autoritatis, ſed ex diſpoſitione univerſalis juſtitiæ

titiæ: haud enim fas eſt jugulare ſeipſum, imò longè mmaniſſimum nefas: neque ſoboles (cujus perpetuâ ucceſſione mortaliti ſuccurritur) nobis a naturâ data ſt, ut letho perdamus, ſed ad ſupplendum cenum humani generis, parteſque ſui ſeculi obeundas. Verùm, in primis mundi ætatibus, quæ ad naturam roximè accedebant; numeroſam propaginem inter naximas divitias ponebant: quippe & illos, & omnia quæ ipſi acquirere poterant, in ſuo cenſu numerabant: ic non ceſſat hodie idem naturæ jus, niſi quatenus ex ommuni conſenſu in publici juris poteſtatem abeat: & adhuc liberi ſuis viribus opibuſque parentes ſuſtenare tenentur: neque tamen parentum eſt quippiam ab is deſumere, ſi non ipſâ neceſſitate cogantur; quin otiùs omni curâ, & ſumptu augere, quos poſt ſe reicturi ſunt; tanquam ſuperſtites ipſorum imagines, omniumque ſuarum rerum hæredes. E contra non video, quo jure nati, aut alimentum dum vivant, aut poſt mortem hæreditatem expectent, ſi deſiſtant obedientiam, & revetentiam referre; illam quidem, cum hac ſolâ reſtrictione, ut nec imperata patriæ legibus, neq; divinis mandatis repugnent; hanc, ſine omni excuſationis prætextu; ſint enim duri, ſint deliri, ſint etiam nefarii; non autem temnere, vel irridere, nedum maledicere aut petulanter tractare licebit. Quo verò nomine veſtrum crimen deſignem, qui in tam procliyem indulgentiam peccare potuiſtis? certè, ſi aliquis paternæ mentis ſenſus ineſſet, longè aliter decerneretis: mihi quidem opportunè ſuggerit horum affectuum experientiam recens deſiderium abſentis filii: quocirca ſinite nunc alienis malis humanitùs ingemiſcere; &, quod in me eſt, remedium apponere; neque ab hac noſtrâ domo diſcedite, donec ubi terrarum

tándem conſiſtatis, patri per literas ſit indicatum. Subrubeſcebant uterque juvenum hâc leniſſimâ caſtigatione compuncti, & jam demum ſecum reputabant, quantum facinus inſtituiſſent. Mox, Jacobo tacente, ultro gratias agebant pro juſtiſſimâ animadverſione, & tam liberali ſupplicio, quod vel muneris magnitudinem augeret: ſe verò, quam primùm opportunitas daretur, reſcripturos pollicebantur. Vix hæc ediderant, cùm adeſſent qui menſam inſternerent, mox quoque cœna eſt inſecuta. Apparatus erat non ambitioſus, purus tamen et ſplendidus. Cibi ſimplices, aut eo more conditi, ut recentiſſimum ſaporem palato præbeant: Vinum ſic temperatum, ut halitus ebrios penitus amittat, & retineat geniales ſpiritus. Injuriæ loco ducunt ultra proprium deſiderium ad comeſſandum irritari, & vix minoris culpæ quàm ad ebrietatem provocari per ſtolidam compotandi benignitatem. Solertiſſimi quoque ſunt in ciborum temperie diſpiciendâ: neque ullâ modeſtiâ prohibentur eos decerpere quos ſaluti ſuæ commodos experiuntur, aut abſtinere contrariis: qui enim minimum de multis delibat, ſe non minimam denique in molem congerere ſentiet: at verò unumquemque ferè nimium, neminem, ſi valeat, cibumque appoſitum habeat, parum edere compertum eſt. Poſt benedictionem divinitus impetratam, ipſi ſuper cœnam Jacobum de his plurima interrogabant, qui liberaliter, ac ſobriè reſpondens, non inutili, neque inſuavi ſermone convivium hoſpitibus gratiſſimum fecit, ad id, triſtitiam & intempeſtivas cogitationes, nec minùs ruſticam ridendi licentiam abſcidit. Inter iſtius modi colloquia hunc quoque altioris contemplationis ſermonem adjecit. O hoſpites! quàm nos Deo devincti ſumus ob hanc quotidianam mortalitatis refectionem? Quis tantus eſt imperator,

tor, qui ſibi cibum ac potum cæteraque ad vitam neceſſaria ſuo nutu poſſet e nihilo evocare? quis talis artifex qui ullâ induſtriâ non facta fingeret? quis tam pollens divitiis, qui ea quæ nuſquam edita ſunt, pretio redimeret? Divina ſunt hæc munera, per orbem undique ceu miſſilia cœli, diſperſa; Nos tantùm carpimus atq; dividimus pro fortunis ac opibus noſtris: atque iſte rerum ordo, quem inani vocabulo naturam appellamus, nihil aliud in Deo eſt, præter legem perpetuæ benevolentiæ; quam vel eâ ratione perpetuò agnoſcere & comprecari debemus: neque eſt homine dignum in res ipſas, ceu bruta animalia, ſine ullo contemplationis ſenſu incurrere: hoc unicum vobiſcum perpendite: quàm vaſtam, ac planè tyrannicam dominationem nobis in cæteras animalia rex iſte atque opifex omnium largitus ſit; quibus, cauſâ indictâ, ſeu potius nullâ de injuriâ, verùm ad neceſſitatem, imò voluptatem noſtram ſatiandam, crudeliter trucidare, manducare, vorare, fas & licitum eſt, illa inquam animalia, quæ nos proximo naturæ ordine ſubſequuntur: certè hic victus eſt reveta regalior, quàm ſi pretioſiſſimam unionem dilutam & liquefactam unico hauſtu ebiberemus. Poſtquam cœnatum eſt ſatis, ſervique menſam exoneraverant, ac Jacobus cum gratiis abſolverat; mox ſeniorem puerum ad ſe vocans canticum recinere jubebat, quod a magiſtro poſtremum didicerat. Ille ubi ſe paululùm collegerat, tollens liquidiſſimam vocem, quam ipſi, ſicut avibus natura propitiam indulſerat, artiſque elegantiſſimæ præceptis magiſter formaverat, ſic incepit;

Primi veris honos
Lætum parturit annum:
Amœnam roſeis diem

Spargentem digitis poſcit arator:
Cum terras humili Sol adit oſculo,
Et montes liquido lumine purpurat.

Ævi, chare puer!
Uti flore memento,
Fructus addere floſculis:
Eſt præcox potior vite racemus:
Nunc & vere novo quæ tibi conſeris
Autumnus rapiens, brumaq́, diſtrahet.

Pleno quale ſolent
Pullis ore columbæ
Egeſtum dare pabulum:
Sic te nunc inopem cura parentum
Multa lactat alens ubere copiæ.
Mox versâ repetent quam vice liberi.

Inſtat ſumma dies,
Et mors æquat adultis
Creſcentûm tumulos breves.
Serâ primitias labe carentes
Gratas redde Deo, quiſna parvulis
Indulget patriæ munera gratiæ.

Ubi deſineret, Joſephus citharâ arreptâ, chordas acutiſſimo tactu ad eoſdem numeros percurrebat: tum uterque ſimul, hic vocis modulamine, ille digitorum pulſu, jucundiſſimâ concentione certabant. His muſicis artibus maximè delectantur; quarum uſus, neq; laſſati corporis exercitium, neque ſeveram animi intentionem exigit: interque miracula naturæ ducunt, vaniſſimum aërem in tot vocum varietates, ſecum harmonicè conſpirantes, & cum ipſius animæ genio conſentientes, tam facilè atque fœciliter formari. Cum jam diu per-

pernocteſceret, Jacobus, congregatâ familiâ; ac brevi uſus præfatiunculâ, de gravitate, & efficaciâ Chriſtiani cultûs, qui illis quotidianis ſacrificiis ritibuſque ſucceſſerit, mentes omnium metu & maximâ veneratione defixit: deinde res ſacras peregit in ardentiſſimas preces humillimê effuſus. Unde cœleſti benedictione imploratâ cubitum dimiſit. Juvenes lecto compoſiti, animis ſibi vacantibus, & ad memoriam priſtinarum rerum per otium noctemque redeuntibus, ſpecies illas quas diurnis ſenſibus altiùs imbiberant, aviditſimâ contemplatione revocabant: iterum pompam, populumque, & vitem; iterum virginis cœleſtem habitum, ipſamque divinam faciem ſpectare videbantur. Dum hæc ſecum ruminarent, Politianus ſic tandem abrupit: O Eugeni! quàm fœlicibus auſpiciis, in hanc beatiſſimam regionem pervenimus? jamque nox ipſa, & ſopor diſplicent, quæ perpetuo aſpectu tam inſignium rerum nos intercludunt. Neque Eugenius his immodicis laudibus parciùs inſiſtebat. Quinimo, aiebat, nunquam me pœnitebit hujus itineris, etſi præterea nihil aliud retulerim. Quàm auguſtum, quàmque magnificum fuit illud hodiernum ſpectaculum? omnium autem operum ornatuumq; ſplendorem, illa, quam filiam Sionis appellant, ſuâ nativâ pulchritudine ſuperavit. Forſan, addebat Politianus, in amorem prolapſus es, hanc tibi adeò perplacere narras. At ille: Amare quidem non audeo, niſi quo more numina amari ſolent, mirari & venerari non deſino; &, ut mihi viſum eſt, totus hic populus mecum idem facit: vidiſtin' ut conſciis & conſentientibus oculis in illam unicè propenderent, illi ſe dederent, & ceu vinculis validiſſimis conſtricti, quacunq; triumphum duceret, capti ſequerentur? tum in nos quoq; ut novam prædam involare,

re, ac, ne quid adesset quod imperio suo non subja-
ceret, potentissimo oculorum reflexu animas e medi-
pectoribus elicere, secumque abducere videbatur.
Hîc Politianus. Jam planè deperis, qui modestissimæ
virginis (si quid ex fronte conjicere licet) fortuitos
aspectus in amantium lenocinia pervertis. Cave, mi
Eugeni, & jam ab initio abjice has ineptias, ne nos ip-
si tantorum beneficiorum principia per stultitiam cor-
rumpamus. Dum hæc dicerent, lassi ex itinere, cibisque
cerebrum gravantibus, labuntur in somnum. Crastino
sole jam altè exorto; postquam sensus a sopore rece-
perant, & se vestibus induendis erexerant; Josephus ad
consurgentium strepitum cum servis in cubiculum in-
greditur. Ipse mutato habitu se ad patrium morem
cultumque ornaverat. Sagulum erat sericeum, colore
coccineo, quod usque ad medias tibias pertingebat.
Nempe illi summa honoris indicia, non in sumptu, aut
pretio ponunt, sed in colore, & longitudine vestium;
legibusque sancitum est, ut hanc quisque differentiam
teneat pro gradu & dignitate suâ, non minùs quàm
ipsa sexuum discrimina. Curtam motibus & negotiis
obeundis commodiorem censent, longiorem gressus
gestumque & totius corporis speciem ad majestatem
quandam sponte componere. Itidem in armis, in eque-
stri apparatu, & cæteris quibusque indumentis certas
notas et distinctiones observant. Ille ad hunc modum ve-
stitus pulcherrimi viri personam præferebat. Erat sta-
turâ procerior, & stricto corpore, vultu miti atque
affabili, sed qui vividis & virilibus oculis quædam recon-
ditæ severitatis non occulta præbebat indicia. Politianus
eum intuens, interrogare cœpit, an ipsi quoque deberent
ad morem Judæorum se convestire. Non verò, referre-
bat Josephus, neque nos ad ullius externi habitûs spe-
ciem-

iem horremus, aut puerili irrisione persequimur: ne-
ue si adveræ nostratem induere velint, id sine adula-
one, aut affectationis studio facere suspicamur. Po-
eaquam apparati essent, e cubiculo in cameram ambu-
atoriam quæ proximè adjacebat, omnes transibant.
Hic iterum Jacobo occurrunt & inter matutinas salutа-
ones variè colloquebantur. Interea Josepho allatum
st, sororem adesse, & conventum ejus præstolari. Ja-
obus subaudiens. Quin eam potius ad nos, dicebat, in-
roduci volo. Mox servus progrediens cum ipsâ rever-
itur. Virgo fuit nomine Anna, insigni specie, albis
estimentis induta. Ut accesserat, haud longè factâ
alutatione, postquam resalutata est, tacitè subsitit.
Josephus ei properè occurrens, & manum molliter
ringens, cum fraternâ familiaritate tractabat. Illa
oculis in astantis faciem avidè defixis, suavissimè reni-
debat. Ubi de mutuâ valetudine quæsitum est, frater
n medium pertrahens, & ad hospites conversus. Hæc,
nquit, heri fuit Sionis filia, hodie Jacobi est. Juvenes
primo intuitu ceu fulguris aurâ perculsi, nec quid in
causâ esset satis gnari, postquam speciem hesternæ ima-
ginis animis paululùm revocaverant, omnemque ab illâ
præciderant ornamentorum pompam, ipsius faciem
memoriâ complexi, deinde magis, magisque permoti,
haud facilè tegebant affectuum æstum, & vehementem
vim cogitationum accensâ mente coruscantium: illud
desideratissimum spectaculum tam insperatò revisum
recognitumque: ipsamque in hospitis familiâ numera-
ri, & tam propinqua cognatione conjungi. O fœli-
cem hanc domum, quæ tot decora humani generis,
cujusvis ævi, & sexûs parturit! jam quidem fata sibi
laqueos nectere, & cessantibus ultro injicere. Dum hæc
taciti reputarent, non oculi, non ora, non universi cor-

poris

poris habitus ſibi conſtitit: quod ut Eugenius, qui ha
impotentiùs ferebat, a ſe averteret, ad Joſephum ha
verba reddebat. Poſſunt ea quæ dicis utraque eſſe ver
cùm hic parens veſter urbis quoq; maritus videatur, u
de vos utrinſque liberos appellari fas eſt. Imò verò (re
jecit Jacobus) hæc urbs noſtra communis eſt paren
cujus vivimus beneficio, quamque nos omni ſtudi
conſervare & condecorare debemus. Tum Joſephus a
ſororem ſe referens, O ſoror, inquit, quantam mi
lætitiam attuliſti, cùm te primo adventu conſpicere
collocatam in faſtigio virginalis gloriæ. At tu verò, re
ſpondit, tam inexpectato tuo obventu, præ ſtupore &
gaudio ferè mei ipſius, atque omnis pompæ immemo
rem feceras, & ex iſto faſtigio deturbaveras. Reſpici
bant invicem Politianus atque Eugenius ad hæc verba
ſeque oculorum ſuorum ictu, & mutuâ ſignification
caſtigabant. Virgo matre defunctâ habitabat foris i
alio vico cum materterâ ſua; quò fratre reviſo diſcede
re parabat. Pater eam unà comitabatur. At juvene
cum Joſepho diutiùs commorati, forte ad fe
neſtram, per quam in hortum proſpectus patebat, utr
que ſe inclinaverant. Hic nova res oculis oblata eſt
Duos illos fraterculos, de quibus heri ſermonem habu
rant, ad parietem ſimul aſtantes vident: ante hos ſe
debat anilis matrona, quæ jam pueros ſic alloqui co
pit. Adeſte chariſſimi mei alumnuli! & priuſquam i
ſcholam exeatis accipite hoc meum ſomnium quod pr
vobis ſollicita ſomniavi. Videre viſa ſum vos in littor
cujuſdam inſulæ, in Atlantico (ni fallor) mari poſit
ſolos eſſe relictos. Habitabat illic longævus rex, quem
illi Philoponum vocant. Regnum erat non ampliſſi
mum, ſed opulentum ſatis excultumque; quod ip
adhuc ſuperſtes, inter unicum filium, & filiam, quam
ex

ex concubinâ ſuſceperat, ſecum diſpertiverat. Hujus nomen erat Philomela, illius Philocles. Ipſe ſummam regionem obtinebat, ſoror infimam, pater regnabat in medio. Vos in Philomelæ ditionem ejecti, rerumq; & locorum ignari, in actâ ſedebatis. Littus erat gemmantibus conchis, & arenulis aureo colore nitentibus ubique conſperſum : campus pulcherrimis arboribus conſitus, neque ſatis patebat ad culturam, neque ambulandi ſpatia cohibebat : ubique umbraculorum fluctuantium frigiditas, ubique apricandi copia. Foliorum perpetua viriditas per ſe gratiſſimam ſpeciem præbebat : præterea multicoloribus floſculis interpicta, cæruleam cœli plagam ſtellarum frequentiâ ſcintillantem, propè pari æmulatione, referebat : quippe in hanc florum varietatem frugum ſpes omnis conceſſerat: Ambulacra undique divertebant, planitie facili, & molliſſimo gramine conſtrata : ſumma inſiſtendi voluptas, ſed plurimorum nullus terminus, aut finis certus ; quin multivii tramites flexuumque ambages, per modum labyrinthi, vanos vagoſque hoſpites perpetuis erroribus circumducebant. Unica patebat in medio via, cæteris amplior, apertiorque, quæque proclivi ſemitâ rectâ a littore tendebat ad regiam Hâc progreſſos anciliarum chorus more meretricio adornatus improviſò adoritur: pſallebant illæ, ac ſimul modulabantur inconſpecti ſub arboribus fidicines : ac ſi Zephyri inter folia ſuſurrantis ſpiritus ipſarum vocibus alluderet. Carmen autem quod puellæ decantabant (uti probè memini) hujuſmodi erat.

Vivit in ſaxis onager remotis :
Vivit in ſylvis numeroſus ales :

Vbere

Vberes illis inarata tellus
Parturit escas.

Ludit Arctois satiatus undis
Cetus: expertos refugit labores
Liber in campis equus, & saluti
Colla juvenci.

Totius princeps dominusque mundi
Indiget cunctis; gravibusque curis,
Cuncus argenti nitido metallo,
Quærit, & auri.

Pallidus secli studio futuri
Ditat ignotos opibus nepotes:
Seque neglecto fugientis ævi
Munera perdit.

Læta poscenti genia repugnat:
Objicit sævis animum periclis:
Clarus ut vani referat tumentem
Nominis auram.

Quisque naturam melius parentem,
Optimum numen colit, & supremam:
Omne, quod lædat, fugit; & deorum
Secula regnat.

Finito carmine, puellæ blandissimè salutatos, & inexpectatâ rerum novitate attonitos, ad reginæ domum recipiunt. Jacebat aditus omnis declivior, ipsa in rupis præcipitio constructa, ad amphitheatri formam, mœnibus vitreis, & columnis concavis, ædificiorum molem ægrè fulcientibus: omnia ad ostentationem magis quàm ad usum comparata. Regina in horto, qui ab anteriori parte domus undique includebatur, nunc avium in vivariis spatiantium cantiunculas sedulis auribus captabat,

at, nunc innumera atque inaudita floſculorum genera eminea curioſitate colebat. Recenti ſerto coronave- t frontem; nudamque cervicem & brachia gemina, eraverat fictarum gemmarum monilibus. Facies erat rimo aſpectu venuſtiſſima, & quæ acutiſſimam aciem longinquo falleret: at quò propiùs accedatur, eò magis odebat pigmentorum fraudem. Induebatur byſſina eſte, ex rariſſimis filis contexta, per quam ſeipſam etioſiùs conſpici quàm tegi malle videbatur. Cir- mferebat ubique cryſtallinum ſpeculum, ad cujus aginem adulatoriè repræſentatam, comam, vultum- e fingebat. Hæc utrumque manibus arripiens, nunc um, nunc alterum indulgentiſſimis ſuaviis deſuavia- tur; & his deinde blanditiis demulcens, Salvete, in- it, meæ deliciæ! divino ſanè ductu attigiſtis hanc rtunatam regionem, extra quam habitant omnes iſeriæ, & curæ vigiles, & inane deſiderium earum vo- ptatum quibus hic nos perpetuò fruimur: hìc aurei culi fœlicitas: hìc omnia nobis ſuppetunt, quæ natu- mortalibus grata procreat, quantumque ars ipſa in- ndere poteſt: hanc vobis maximam injuriam facio, uòd a ſenſu jucundiſſimarum rerum tamdiu detineo. uamobrem hic in limine deponite onus omnium cu- rum & ſtudiorum, & faſtidioſam illam inſtitutionem, uam miſeri mortales virtutem vocant: neque pul- errimæ juventutis florem ſinite ſenili invidiâ corrum- i. Cum his dictis, tanquam inſigni gratiâ impertitos, cillæ intro ad palatium deducunt. Aula ſcenæ con- milis erat, ubi ingens hominum multitudo comparuit: ii ſaltantes, alii titubantes: hi ludebant, illi rixaban- r invicem, & in pugnam ardebant: iidemque mox arctiſſimam amicitiam denuo coibant: plurimi ſe- entes oſcitanter ſpectabant; adeoque incertum fuit,

an

an reverâ vitam exercerent, an potiùs ludum, & fabulam agerent. Horum plurimi vos, ut novos hoſpites, illico accedunt, & mirâ benignitate inſiſtentes, in partem voluptatum tentant adducere. Ancillæ per medios abſtrahebant, & monebant eſſe jejunos, & cibi vacuos, mox a cœnâ ad luſum redituros. Abhinc itaque in cœnaculum diſceditur. Ibi non minor convivarum turba antiquo more toris diſcumbent ium. Quidam epulis indulgentes avidiſſimis oculis totoque ore inhiabant, & lautiſſima quæque carpentes fædiſſimâ abligurition deglutiebant. Alii paſti, & temulenti ſtertebant ad menſam. Cœna erat, pro palato, non ad ſalutem, condita: modus veſcendi ventris capacitas eſt, quam etiam ſæpius expletam vomitu renovant: totam noctem conviviis impendunt: neque menſa unquam imparata eſt, quin aliis ferculis decreſcentibus alia ſemper ſuccedant. In veſtro adventu gaudere viſi, interque ſ medios recepturi erant, ſi non miniſtræ innuiſſent laſſo ac ſomnolentos ad lectum deferri. Tum continuò in thalamum perducunt; cujus parietes peripetaſmata e multicolori byſſo, internitentibus auri atque argenti micis in nudas atque obſcœnas imagines virorum fœminarumque confícta, undique veſtiebant; periſtromata e jujſdem materiæ ac operis inſternebant molliſſima cubilia. Vela præ feneſtris oppoſita diurnæ lucis interventum avertunt; & luminaria a cæruleo laqueari aureis lychnuchis dependentia nocturnas ſyderum faces imitantur. Phantaſmata plurima huc illuc circumvolanti vaniſſimis contemplationibus vacuas & malè feriatas mentes exercent. Vos ad hæc omnia obſtupeſcentes miniſtræ interea, tanquam cubilibus impoſituræ, nudatos veſtibus; denique tabulâ, in hanc fraudem præparato diſpoſitâ, clanculum reſolutâ, improviſo dolo, in

cloacam

cloacam præcipitant: tantâque benignitate in rapinam conversâ, se nihil vestræ calamitatis miseras ab omni curâ & conspectu includunt. Neque ullus erat alius ab hâc domo posticus exitus, præter illam in quam vos lapsi decideratis, sentinam. Illic epularum reliquiæ, & nauseantis stomachi ejectamenta, cum omnimodis excrementis computrescebant: nec non ossea defunctorum cadavera, qui aut ictu violentæ necis, aut morborum spurcitie, aut denique fame & frigore enecti, sævissimæ crudelitatis monimenta præbebant. Audiebatur quoque catenarum stridor, & belluarum fremitus prædam impunè rapientium; juxtaque immane præcipitium, & in fundo ingens atque innabilis fluvius, in quem multi miserorum, ne moram tam horrendæ necis, aut ferarum sævitiam perpeterentur, seipsos ultro mergendos dederant. Ego quidem ad imaginem tantæ calamitatis, tanquam vivis verisque sensibus perterrefacta, somno excussa, me usque præ metu palpitantem, & sudore frigido perfusam sensi: ac diu fuit, antequam horrescere, clamare, circumspicere, vigil desisterem: mox agnitâ somnii vanitate, ob id magis exultare, ac deinde iterum quiescere cœpi. Inhiabant interea, & stupescebant uterque puerorum; ac dum anus spiritum tam longâ narratione fatiscentem resumeret; Auximus sic interlocutus est. O mater! lachrymas ferè mihi exprimis, meiq; misereri me cogis lamentabili commemoratione tam atrocis somnii. Tum Augentius, atqui spero, inquiebat; non tam crudelis es in alumnos tuos, ut tu quoque in hoc statu relinquere velis. Ita est profectò, retorquebat matrona, uti eventum credidi: nunc in extremis angoribus meum consilium & opem requiritis; at inter scelestas incantationes

tiones neuter veſtrûm ad me reſpexit, aut unquam inclamavit abſentem. Utcunque verò hæc ita ſint, desperare vos nolim: nam mox in ſoporem relapſa, neque abrupto prioris ſomnii curriculo, vobis præſens adeſſe videbar. Porrò uterque miſerabili clamore & tremore maximo circumſiſtere, atque importunis precibus obſecrare, ut ab his malis continuò eriperem. At ego ſic primùm pro meritis increpans, Annon vos ſæpe ſemperque prænonui, ne venificarum voluptatum illecebras ullo modo delibaretis: ſed potiùs per laborem atque virtutem ad ſolida gaudia contenderetis. Hic vos lachrymis ubertim profluentibus: Ignari ſanè atque incauti in hanc inſulam abrepti fuimus: ac mox fallaci hoſpitalitate pellecti, in omnium voluptatum affluentiam, ceu participes futuri, immitimur: vidimus quidem atq; audivimus, cæterùm ab omni guſtu & contactu immunes ſumus: heu quantas tamen hujus ſtultitiæ pœnas perſolvimus! quin tu, o mater! quæ tam opportuno tempore huc nobis demiſſa es, ſi quid potes, his exime miſeriis: quod cum ſemel effeceris, ab ipſo aſpectu tantorum ſcelerum nos longiſſimè alienatos recipies. His auditis ſubinde retuli; Hæc eſt illa Philomela, quæ ſuis opibus per ſummam prodigalitatem corruptis, furto, rapinâ, & quibuſvis malis artibus, fortunas reſarcire conatur, & immenſam ſumptuum voraginem explere. Vos quia novitii & peregrini parvæ ſpem prædæ ferebatis, tam leviter & perfunctoriè tractati eſtis: reliqui, ubi funditus exhauſti fuerint, per eundem exitum abibunt: quin ad ſalutem haud parum refert, quod hoc faſcino ſitis non altiùs imbuti. Quocirca ſi nunc demum errorem recognoſcatis, & ultro quæratis ad ſanitatem reduci, præmonſtrabo vobis illam unicam

tam viam, quæ trans fluvium dimittet incolumes præfata, mecum devexi in anguſtum callem, inter ſaxorum utrinque imminentium, & frequentiſſi- ramos feralium arborum ſuprà coeuntium adeò ltatum, ut a pauciſſimis quærentium deprehendi t. Conſiſtendi quoq; ſummum periculum: quippe m leve ac ſabuloſum non niſi citiſſimè prætervo- es tranſmittit: neq; multum iter intererat ad ri- fluminis: verum in pontis veſtibulo ſtatuebatur ns & immanis Coloſſus, pedibus in maximam am- dinem divaricatis, ſub quibus pons ipſe adeundus rectus, & lubricus, & anguſti itineris. Oculi præ- des, & truculenti, flammarum inſtar per vitream ſtram noctu tranſlucentium, horribili ſpecie ful- bant: univerſum corpus aut plagis livebat; aut beſcebat cruentis vulneribus. Ora miſerabiliter icta. Manus quoque, quas ultro venientibus ex- igit, ferreis unguibus obarmatæ, abſterrent plures attrahunt. Tabella autem quæ a dextra pende- is verſiculis invitabat.

Fœliciſſimus omnium,
Rectam qui tenero puer
Ingreſſus pede ſemitam,
Curſu perpetuo premit
Metam mortis ad ultimam.
Fœlix, qui refugo gradu,
Orci præcipitem viam
Pertæſus, ſuperos petit.
Quiſquis tramite devio
Captus ſe redimi cupit,
Me non horreat indicem,
Vultu terribilem truci

Sed pronus facilem piâ
Exoret prece tranſitum.
Caſſis lumine præſcio
Hoc ſolum ſuperèſt iter.

Hac ſpe confirmati pontem humiliter occupatis, ab initio vix pedem latus, quo longius pergitis, e ampliora ſeſe ſpatia ſpargebat. Adverſa regio ſenſi ripâ ſurgebat per Philoponi ditionem ad aurei mo faſtigium. Campus omnis, quàm longè patebat, barum ſatorumq; ac frugiferarum arborum ordin ubiq; conveſtiebatur. Huc tranſmiſſi non diu proc rátis, antequam incideretis in ruſticum, qui agris lendis exercitatus, ex laboribus victum merebatur familiam non ignavam collatâ ſtipe ſuſtentabat : regiis opibus invidebat ; ſed eâ animi ſecuritate,& lubritate corporis degebat, cui reges ipſi inviden Hic nudos ac palantes obiter aſpiciens, ultro quæſi qui mortales eſſetis, quibus e regionibus hucuſque lati, & quò deinde pergeretis. Poſtquam amnem jeciſſe accepit, miratus, atque miſertus, hoſpitali admiſit in domum ſuam ; & veſtimenta, quæ puerorum ſuorum ornatum repoſuerat, non ni elegantia, integra tamen ac munda,& quæ corp uſus ſatis abſolverent, ſuis manibus vobis injeci domeſtico victu cibavit Vos tantam liberalitatem par erat, animis obverſantes;neq;adepti ullam ſol di facultatem, pudore incenſi, ac ne indies gravi ſitis, veſtram operam repræſentatis, ſi in quibuſc que ſuis negotiis ipſi adjumento foret : vobis dex eſſe pro ætate ad capeſſendos labores non invalid præ cæteris agri dimetiendi & rationum conjic darum nonnullam habere peritiam. Ille indolem

gra

gratitudinem veſtram benignè accipiens, pauperem ſe quidem eſſe fatebatur, aliquid tamen ſupereſſe, quod in pauperiores, & miſeros largiri poſſet: neque ullam compenſationem ſperare ab illis, quos nihil poſſidere præſenſerat: manuum quoque veſtrarum mollitiem recuſare ruſticorum opera. Quin, aiebat, ſi iſtas artes probè tenetis (quod in vobis vix quivis expectet) reperietis inter nos præmia omnibus ſtudiis quæ hominibus uſui eſſe poſſunt. Villicus eſt regius, cui ipſe inſervire & operam meam collocare ſoleo; illi fortè ſit opus hac veſtrâ peritiâ: nunc ad ipſum abeo, ac (ſi libet) vos mecum deferam. Inde a jentaculo ad villam educens, coram villico referebat fortunas veſtras ac præſentem rerum ſtatum; ingeniique præcocitatem, & non vulgarium artium profeſſionem. Ipſe utrumque ſtudioſè perluſtrans, ſubeſſe aliquid præſtantioris animi ſecum augurans, & mox experientiâ factâ multò magis confirmatus, ad ſe ſtatim recipere voluit. Vos hoſpiti plurimùm debere profeſſi, ob ejus commiſerationem, & charitatem, ac non minima impendia, quæ in vobis ſuſcipiendis elargitus eſſet; cibum ejus delibaviſſe, filiorum veſtes adhuc geſtare, ob id animo deſtinaviſſe, nihil prius aggreſſuros, quàm ipſi hoc debitum perſolvere daretur. Villicus, veſtrâ ingenuitate probatâ, id ſe facilè præſtiturum dicebat, ſumptus omnes, quos in vos operarius collocaverat, deponere velle, & hæc veſtra officia ad ſeipſum traducere: quod ratione collatâ extemplò perfecit: & aliquid altius quàm quod primò prodebat de vobis agitans, rudibus iſtis veſtimentis detractis, eas inſuper operarii pueris dono remittere, vos ſplendidiores induere jubebat. Paulò poſt ſecum foris evocans, ad urbem rectà pergebat; quæ non longè diſtabat a villâ. Hìc

ingens operantium fremitus, cantusque & clamor confusus. Ipsi undique per officinas studiis & laboribus intenti egregia edebant artificia. Ingens in medio palatium, e pulcherrimo marmore operosè constructum. Huc ad tergum secutos villicus inferens; mox ante ipsum regem productos, & ob ingenii acumen, & morum venustatem prius commendatos, ei utrosque humiliter dicavit, suâque manu transmisit. Rex erat ætate provectu, canis capillis, sed vultu viriliter rubescente, nervisque validis & constantibus. Præcipuè gaudebat egregio puerorum delectu; quos in optimos viros educere studebat: atque interea per horum jucundissimum consortium senectutem suam quodammodo recreabat. Ipse utriusque speciem, & corporis habitum paulisper contemplatus; tum ut internas animorum dotes experimentis & sermonibus eliceret, atque inde aliquam probationem captaret, in thesaurum adduxit; ubi præstantissima artificum opera undique in loculis disponebantur: alia ut ingeniorum specimina, alia variarum voluptatum instrumenta, nec non plurima usibus commoda. Rex gnarus puerorum indolem nunquam manifestiùs deprehendi, quàm per votorum explicationem, vobis digito ostentans cujusque generis utensilia, tela bellica, & lusoria, fistulas, imagines, monilia, gemmas, & in his vasa vitro simillima, sine vitio fragilitatis pellucida; machinas quoque perpetuo motu automatas, quæ ex se redderent suavissimam symphoniam, hominumque icunculas ad numerorum legem saltantes exercerent: utrumque jubebat ipsi indicare, quid vobis maximè allubesceret. Vos oculis undique circumductis, fortè librum, qui in pluteo ad parietem jacebat, conspicati, de omni artificiorum genere, inscriptum, &

ab

ab ipso rege editum, cujus quoque nomen præferebat. hunc vobis esse gratissimum refertis. Ille increpans, & irridens, rogat, quid librum simplicem, & inornatum tam dædalis opificiis præponeretis? Cui Auximus: Quia si hic liber, quod a fronte pollicetur, omnium artificiorum rationem exponat, in uno omnia capiemus, cûm inde plurima ejusmodi fingere didicerimus, & pro singulis artificiis ipsas quoque artes abducemus. Quibus dictis rex leniter arridens, utrisque librum dari imperat & ex usu se cognoturum dicebat, quàm hæc electio sit justa & prudens: verùm aliquâ suspicione inductus, hoc suo nomini per adulationem dedisse, altiùs experiri pergebat, interrogans, quidnam esset, quod, si optio daretur; ab illo potissimùm peteretis? Hic uterque: Primùm, ut hunc nostrâ vice remunerari velis, qui nos tibi tradidit, & hujus tuæ liberalitatis participes fecit. Extemplò rex; Hoc quidem in præsentiâ faciam. Et perinde non modicam pecuniæ summam villico jussit repræsentari. Seque præterea pollicebatur non immemorem fore tam accepti muneris. Nunc ab ipso quærebat, ubinam gentium reperisset, aut quibus artibus excoluerit. Cui villicus: Peregrini sunt, & ad me nuperrimè devecti: quantùm verò audio, a Philomelæ regione ad nos pervenerunt. Rex, audito Philomelæ nomine, de ejus salute interrogabat. In illam utique vehementer indulgens & propensus erat. Vos per villicum ad hoc anteà instructi, Bene se habere renunciatis, nihil omnino de injuriis conquesti. Haud multum temporis interceſſit, cùm ipse Philocles regio comitatu stipatus ad paternam aulam descendit. Invehebantur omnes equis alatis. Ipse imperatorio paludamento indutus. Facies tantâ vi luminis obsessa, ut

illius aſpectum, & vibrantium oculorum ictus, humiles atque vulgares animi ſuſtinere non poſſint: neq; habet univerſus orbis quicquam illo juvene magnificentius aut pulchrius. Poſtquam à patre liberaliter accepti, & conviviis expleti ſunt; reges ſeorſim de maximis rebus inter ſe agebant. Philocles ſororem accuſabat, quòd ejus famam, cum aliter nocere neque auderet, neque poſſet, confictis mendaciis laceraret: idque ſe pro maximâ injuriâ interpretari. Ad hæc, hoſpites & peregrinos, quorum ipſe tutelam ſuſceperat, prædatoriè expilare, & ſæviſſimis beſtiis devorandos objicere. Ob has cauſas ſe ad ipſum veniſſe, ut in eam bellum inferre liceret, & a regno, quod tam malè adminiſtrabat, depellere. Philoponus gravitè ingemiſcebat, ut qui filiam impenſè amabat: cùmque anteà ſæpe frater per legatos eâ de re queſtus fuiſſet, ipſa acciri ac ſiſti coram ſe juſſa patris animum ſuis blandimentis ſic inflectebat, ut hucuſque elaberetur impunis: neque exinde magis refrænabat libidinem ſuam, ſed eo ſecuriorem ſe rata, licentiùs graſſabatur. Nunc conſtrictus Philoclis præſentiâ, & graviſſimis querelis oppreſſus, hæc tantùm ſubjecit. Quod ad te attinet, ô fili! debes potius mecum ſorori ignoſcere, aut alia ſaltem remedia experiri, antequam de ejus vitâ & fortunis tam ſeveram ſententiam proferamus. Forſitan hæc ſunt antiquiùs delicta, cùm adhuc juvenis & imprudens eſſet; nunc maturioris ævi acceſſu, ac meis monitis erudita, ad meliora tranſivit. Equidem hìc duos pueros peregrinos habeo, qui jampridem ad me deinde venerunt, & ab illâ ſe perhumaniter tractatos agnoſcunt. Hic Philocles. Utinam alloqui liceat: nemo enim anteà hanc famam de eâ retulit. Ob id ambo e conclavi egrediuntur. Præ foribus

expecta-

expectabant utriuſque regis ſatellites; qui per otium inter ſe variè differentes, hoc certamen ingenii inſtituerant; ut præſcripta quæſtio ederetur, cui quiſque ſuam opinionem ſubjiceret, omnes Philoclis judicio ſtarent, ac pignora, quæ in medio deponebant, victor auferret. Quæſtio erat hujuſmodi. Quis eſſet ſummus ille omnium regum qui prioribus ſeculis regnaverint? Alius Ninum, alius Alexandrum, alius alium detulerat: Auximus qui pro utriſque veſtrûm pignus conjecit, ex communi aſſenſu ſubſcripſit Primum. Philocles chartâ in manum traditâ, & mox integrè perlectâ, ipſum evocat, & quis hic Primus eſſet, exponere juſſit. Auximus illico, Eſt, inquit, ipſe primus parens humani generis. Ille nullâ factâ cunctatione, Viciſti proculdubiò, clamabat. Is enim ſummo jure totius generis humani rex, ac omnium terrarum dominus fuit. Inſuper puerili acumine delectatus, annulum digito detractum tradidit: tu in ipſius conſpectu ad fratrem juxta aſtantem dimittis. Quod Philocles factum videns, increpare cœpit, &, nunquid tantæ benevolentiæ pignus tam parvi faceres, interrogavit. Haud quidem, aiebas, verùm illud a te ſcire velim, Annon juſtiùs excandeſceres ſiin medio confregerim? Referabat ille, hanc ſanè maximam injuriam fore. Tum iterum dicebas, neceſſarium eſſe alterutrum fieri. Quid ita? flagitabat. Tu verò: Quia hic, qui frater eſt meus, & hanc mecum ſententiam protulit, ſuamque ipſe partem depoſuit; aut partem recipere debuit, aut totum. Hic Philocles: Id verò experiar. Tu qui frater, & particeps es, ediſſere mihi, quis alter ſit illi proximus? Augentius parumper meditatus, mox ita renunciabat. Pater familiæ, quæ diluvio ſuperfuit. Hoc audito Philoponus clarè arriſit, exultans ob victo-

victoriam quæ a suâ parte ceciderat, & ob hanc corollariam ingenii fœlicitatem. Philocles autem: Profectò hic est tam par primo, quàm tu fratri: ac si ejus nomen certatim edidisses, sola inter vos controversia fuisset. Cum his laudibus auream quoque catenulam afferri jussit, eamque Augentio adjecit: quâ acceptâ, hic annulum suum fratri reddidit; ac mox cùm depositæ proferrentur, Auximus pro utrisque prolocutus, Quia, inquit, a munificentissimo rege Philocle præmia cum victoriâ reportavimus, unicuique vestrûm suum pignus remittimus, nostrumque ipsi apud quem deposuimus. Omnes in maximam admirationem erecti, & tantâ liberalitate munerati, ingentes plausus referebant. Tum Philoponus, vos filios ostentans, hi inquit, sunt iidem pueri, de quibus ad te dudum mentionem feci: ac simul enarrare jubebat, quo more a Philomelâ recepti sitis. Hic Auximus: Ipsa quidem cum maximæ benevolentiæ specie nos attrectavit: cæterùm ancillæ nudos & spoliatos ad feras ejecerunt; quarum fauces mirâ providentiâ effugimus. Hæc verba Philoponi mentem graviter vulnerabant. Quid ergo, inquit, hujus flagitii me non antè commonuistis? At vos: ne nunc quidem, nisi compressi. Vobis dimissis: Philocles ex eâ occasione, patri causam aperit, ob quam ipse sororis scelera tam serò resciret. Quod si subditorum tuorum meorũq; questibus æquas aures præbere volueris, fieri non potest, quin nobiscum in vindictam exardeas: neque verò tolerabile est advenas & peregrinos tam inhospitaliter expoliari, & contra jus gentium in perniciem detrudi; quod si diutiùs procedere patiamur, totum orbem ad justissimam ultionem in nos undique concitabimus. Universi qui aderant tam atroci recentiq; facinore incensi, Justitiam,

titiam, Juſtitiam, magno clamore; per horam penè integram repetito, poſcebant. Ubi tandem Philobonus conſentiret: Philocles nullâ morâ interjectâ ad hanc expeditionem ſe accinxit; ne fortè ſoror per nuncios internoſceret, quid de illâ decretum ſit, & parentis pacem exoraret: quin ex ipſius ſecuritate hanc eſſe optimam rei gerendæ occaſionem ratus, copias, quas præſentes circa ſe habebat, inſtructas eduxit. vos a patre ſibi depoſcens, quorum indicio uteretur, & victor magnis honoribus penſaret. Interea equites, & currus aderant. Ac mox, exercitu in hoſticum traducto, Philomela cum omnibus copiis ex improviſo facilè oppreſſa eſt. Tum inde pigmentorum fucus, tanquam cera ſub ſole liquefacta, dilabitur; atque extincta eſt veneficiorum efficacia: neq; quicquam ulteriùs magicæ poteſtatis habuit, ex quo lacris vinculis conſtricta eſt: quin & fœdiſſima pătebat deformitas: ut quæ nativam pulchritudinem voluptatum intemperie corruperat, quam denuo fictiiis coloribus oblinivit. Domo exhauſtâ milites fates certatim admovebant, unde parvo temporis momento ad cinerem redacta eſt. Re fœliciter confectâ, Philocles receptui cani juſſit. Inde reverſus in regnum ſuum cum pompâ proceſſit ad templum in aurei clivi vertice conſtitutum. Ingens undique gratulantium turba, ingens militum clamor & concentus: equidem ſtrepitu concurſantium & plaudentium agitata rurſus ex ſomno deturbor. Cum matrona finem fabulandi fecerat, uterque congratulabantur hunc lætiorem ſomnii eventum: & Augentius ſubridens; O mater! inquit, certe evigilaſti nobis hoc ſomnium. At illa: ſive vigilans, ſive ſomnians ediderim, hinc vos diſcere velim, unde ad veræ virtutis, & honoris faſti-

faſtigium recto curſu perveniatis. Auximus adhu
meditabundus, adjecit; Sanè fieri non poteſt, ut no
unquam hujus fabulæ obliviſcamur: atque utinam no
bis perſcriptam dares. Cui anus: Tu mox abibis a
ſcholam publicam, ubi multò concinniores pueri fa
miliariter inter ſe recitant. Verùm hanc omnem pe
fectè tenebitis, ſi duo tantum documenta referati
Dei providentiam eſſe optimum viaticum, & bona
eruditionem certiſſimum patrimonium. Hic Joſeph
hoſpites allocutus, rogare cœpit, quid tales nug
tam immobili auſcultatione captarent? Nugas eſ
dicis, referebat Eugenius, quæ non ineruditam vo
luptatem cum tanta utilitate componunt? neque ſun
hæ ſimiles anilium fabularum, quibus memini me pu
rum adeò delectatum: atque ob id magis miror, un
de hæc fingeret. An hìc anus quoque philoſophantur
Subinde Joſephus: eſt hæc anus fraterculis meis pra
poſita. Matronarum quippe gravitatem cum blandi
tiis permixtam, his officiis aptiſſimam judicamus:
cæterùm ne infantes quidem ad fœminarum imperi
um in totum rejicimus; ſed diverſas utriuſque ſexû
virtutes his parentalibus curis adjungimus. Atq; hæc
ut mihi viſum eſt, alumnos ſuos præmonere cupit, ut,
quod de Hercule memoratum eſt, virtutem a viti
per judicii vim, ſine experiundi periculo diſcernant:
eoſque quaſi lapſos commemorat, revera ne labantur
omnino: & quo monita faciliùs penetrent, his fa
buloſis involucris obducit: vix tamen credo per ſe
confinxiſſe, ſed ab alio quovis fuiſſe commenta; ve
quod potiùs reor, e vulgaribus libellis, quales plurimi
in hunc uſum circumferuntur, mutatis nominibus, &
cum paucis variationibus decerpſiſſe. Et ſanè irrideant,
ut velint, iſti altioris diſciplinæ magiſtri: nos humil-

lima

ima quæq; libenter amplectimur, quæ huic ætati profutura cenſemus. Exclamat hìc Politianus. O fœliciſſima ingenia! quæ ipſam vanitatem in tantos uſus fructuſq; convertitis. Imò verò, addebat Joſephus haud tantùm in formandis moribus, ſed etiam ad inſinuanda religionis elementa utimur hujus artis admiculo: neque modò memoriter perdiſcere cogimus ea quæ parum intelligunt; aut ſolùm per breves interrogatiunculas cibum cœleſtem concidimus; quin & condimus ad palati ſenſum, & præmanſum in ora inſerimus: retundit aciem tenellarum mentium ſolida ac robuſta veritas; & diſcendi tædio ab ipſo limine ingreſſuros abſterret: unde res divinas, ut triſtes, & moroſas, ob præconceptam moleſtiam perpetuò refugiunt: aut ſi hæc prima obſtacula tranſcendant, ſibi plaudunt ob indigeſtam verborum copiam, & iſtâ ſervili diſciplinâ conſcientiam obſtruunt: ſenſum verò ipſum ac ſpiritum religionis haud unquam attingunt. Nos itaque, ut huic incommodo maturè occurramus, per facillima blandiſſimaq; initia paulatim deducimus, ac deinde pubeſcente judicio, & cœleſtium rerum appetitu, ſublimioris ſcientiæ pabulum impertimus. In primis hiſtoriam ſacram, & exemplaria pietatis proponimus; ad quæ pueriles animi, præ ipſis præceptis, uti ad imagines in libris depictas magis quàm ceras reſpicere ſolent: deinde parabolas, & ejuſmodi figuratas narrationes; quarum enucleatam intentionem delibant avidius, & fideliùs retinent. Præſtat vero largâ & liberali confabulatione cum iis familiariter diſſerere: omnis enim ſtata et ſolennis diſciplina, utcunq; ſit primùm jucundiſſima, mox penſi gravitatem præferre videtur. Hæc ad feneſtram collocutus, pueros horto ſpatiantes, in cameram ad ſe vocat. Cum aſcendiſſent,

scendissent, repetere cœpit anile somnium: cui ego, inquit, alteram cantiunculam meretriciis istis incantationibus oppositam, quia deesse videtur, adjiciam.

Horrescit nocuis sentibus, & malos
Certat terra ferax tollere carduos:
Et vix fida colenti,
Messem reddit adulteram.

It formica frequens colle sub arido;
Et junctis Cererem viribus integram,
Parco dente peremptam,
Cæcis condit in horreis.

Hyblæa volucres dulcibus otium
Post ponunt studiis, & liquidum novi
Libant floris odorem;
Sævam mel hyemem levat.

Anni perpetuam sol terit orbitam:
Exhaustis toties reddere cornibus
Rores non piget almos
Nocturni dominam chori.

Discat gens hominum, cui vigor igneus,
Et mens ætherei conscia Numinis,
Lætos ferre labores;
Curas ut fugiat graves:

Vitam cælicolûm transigat æmulam,
Æternique serens præmia seculi,
Gazâ sit magis omni
Parcens temporis aurei.

Tum ut hæc documenta altiùs imprimeret, in sermone progressus, Nunc illius esse ætatis, dicebat, qua ad virilia studia, & graviorem disciplinam spectare inci-

ncipiat: idcirco opus eſſe ſummâ cautione, & pru-
lenti conſilio, ut vivendi curſum fœliciter inchoent:
& fortè Auximum interrogabat, quot annos ſe na-
um duceret? At ille: Tu quidem id meliùs noſti,
ui interfuiſti nativitati meæ; ego nec me naſcentem,
eque lactentem memini. Tum Joſephus; Rectè re-
pondes; atque id ſanè omnes parum meminimus;
ive ob iſtius ætatulæ inſcitiam, ſive per noſtram ſocor-
iam, & negligentiam; ac ſi verum eſſet, quod poetæ,
radunt, e Lethæo flumine prodiiſſe: cum tamen altera
ortalitatis pars ſit quæ vitam præceſſit; ac non ipſam
ortem magis præmeditamur: quæ duo vivendi re-
agula ſi ritè conferamus, facilè apparebit, quàm an-
ulta, & tenuis res homo ſit: quid enim duodecimo
b hinc anno te fuiſſe exiſtimas cum jam undecim an-
os natus ſis? Ille perculſus hac quæſtione, ac diu ro-
antem intuens, tandem reſpondet: Cùm id non
eram, quod nunc ſum. Auximus certè non eram:
& nunc mecum mirari incipio, cur non potiùs vixerim
egnante Davide, aut Herode, aut ſaltem aliquo
riori ſeculo: tum unde ego is ſim, qui ſum; & non
lius, non Joſephus, non Augentius, non quilibet:
ertè hæc diſtinctiùs ſunt perpendenda, quàm mihi
actenus in mentem venit. Cui Joſephus: Optimè
ceris; & inde ſenties; non magis unicum diem vi-
m prorogare poſſe, quam ante natalem naſci: ita
ndies vivimus ex divino munere, omniaque noſtra
endent ab illius nutu, qui nobis noſmetipſos perpe-
uò donat. Atque illa perſonæ unitas eſt res profun-
æ conſiderationis: nunc tantùm tibi ſubjiciam illud,
uod maximè obvium eſt: nimirum cùm Auximus ſis,
& non alius; cumque æternam tui ipſius poſſeſſio-
em ineas; tibi videndum eſt, ut tu idem Dei gra-

tiam

tiam & æternam ſalutem conſequaris: aliter quod-cunque fiat de Joſepho, aut Augentio, ipſe Auximus peribit. Nec tamen ideo in te ſiſtere fas eſt: cùm enim homo natus ſis, cogitare te debes in univerſa humanitatis corpore conſtitutum; cùm Judæus, ut partem ejuſdem capitis: cùm frater, tanquam alterum oculorum, quibus intercedit arctiſſima officiorum conjunctio: cùm denique ſis Chriſtianus, quaſi eandem eſſe animam mentemque cum cæteris, cujus ſumma eſt unio & agendi conſenſio. Plurimis hujuſmodi ſermonibus quotidie uſurpatis, ad guſtum veræ pietatis, & meditandi libertatem, puerorum ingenia educere ſolent. Paucis poſt diebus, ſervus Joſepho occurrens, annunciabat, Alcimum, tutoris filium, Solymam reverſum, intus eſſe cum domino; & ipſius colloquium petere: quem mox Joſephus admittebat, nihil magis expectans quam ut viſeretur. Ab ingreſſu, Alcimus eſſe Joſephum admonitus, ocyùs accurrens, in genua procidit, & veniam ab illo ſuppliciter expoſcit. Is nondum conſcius quid ita faceret, breviter reſpondit, crimen eſſe prius recognoſcendum, quàm aut modeſtè rogari venia, aut prudenter dari poſſit. Imò verò, aiebat, ingens facinus admiſi in te, inque parentem meum. Ad hæc verba, ſubita lachrymarum vis, & ſuſpiria ſimul erumpentia, præcluſerant vocem. Joſephus tam perplexâ præfatione turbatus, in pedibus ſtare, & effari juſſit. Tum ille: Non potes non recordari te cum patre meo, ſex menſibus abhinc elapſis, in agro Catanenſi, unico ſervulo comitatos, iter feciſſe. Ego, qui a patre, uti noſtis, diu ante profugeram, in Siciliam receſſi. ac variis fortunis exagitatus, deinde ad ſummam inopiam redactus, & perdito animo nihil

recu-

recusante, quod egestatem & libidinem impleret, latronibus egregiis tum in proximæ sylvæ opportunitate degentibus me addixi. Matutinum tempus erat, cùm in vos equis prætervectos e latebris fulminacula intentamus, & per triplicem explosionem simul editam, servum quidem globulo configimus, equum tuum per utrumque latus trajicimus, in cujus ruinâ, priusquam te expedires, illico erupimus, & mox cum patre captum in nostram potestatem adegimus: Dum in prædam circumfundimur, novus itinerantium strepitus ad aures accidit: continuò quatuor in custodiam additos dux cum prædâ retrocedere jubet in constitutum silvæ diverticulum: ipse assumptis sex reliquis (decem numero eramus) obvius ad viatores prodit, ne, si omnes sese in sylvam recepissent, fugæ species, & cæsorum cadavera occasionem sequendi darent. Ego alterque sociorum (cui Milo nomen) cum patre ac prædâ in illius equum transpositâ præcessimus. Ut in secretâ perventum est, Milo protinus larcinam detracturus erat. Equidem patrem vinctum brachio tenebam, strictum mucronem pectori ferociter intentans. Pater me parumper circumspiciens nox ausus est compellare, &, Annon me agnoscis Alcime? dicebat. Ego, qui in primo impetu, ac deinde tumultu occupatus, ad ejus faciem minùs respexeram, neque certa suberat septem antea annos conspectæ memoria, ad hanc vocem vehementer exhorrui, os, oculos, barbamque dicentis, accuratiùs obtuens: neque quicquam aliud respondere potui, quàm O pater! ignosce, quæso, filio tuo! adeò contusus, atque attonitus, ut brachium sponte remitterem, & latium manu non sustinerem: neque ille leviter trepefactus tam insperato, & inominato occursu, tan-

dem retulit. Ego ſum quidem tuus iſte miſerrimus pater, ac neſcio, an inventum, an nunc verè perditum dicam: cùm tamen nondum omni humanitate exutus videaris, ac ſi me aliquâ parte juvare poſſis, ſarcinam noſtram e conſortis manibus quamprimum redime: ſcilicet peregrini ſumus, & huc fortè ad inſulam luſtrandam advecti, quòd ſi omne viaticum ſit diſperditum, neque hìc vivere, neque facilè enatare licebit. Ego me experturum reſpondeo; ac primùm patrem exuo vinculis; deinde uterque Milonem accedimus, qui prædæ intentus ad colloquia noſtra non auſcultaverat. Atque ego, ut res erat, illi expono, & profiteor hunc eſſe parentem meum: proinde obſecro a ſarcinâ deripiendâ deſiſtat. At ille, qui truci ac præfervido ingenio erat, atque in illâ pretioſâ aliquam ſupellectilem conſpexerat, ægerrimè ferebat ſibi extorqueri, & fortè aliquid furto ſubducturus, aut ſi præmium fugâ dignum videretur, totam ſecum avecturus erat: nunc præpeditus, & petulanter irridens, enimvero, inquit, tu atque hic longævus nebulo ob id tamdiu conſuſurraſtis, ut hanc mihi fraudem compingeretis; & tu ſolus prædam auferres, eumque ſub patris nomine incolumem dimitteres; adeone me ludi poſſe exiſtimas a te, qui tyrunculus es in hac arte & in noſtrum ordinem noviſſimè aſcitus? abſiſte verò jam iſtinc tu & pater tuus, aut ego per illius capidem hanc technam diſcindam. Hac injuriâ & contumeliâ irritatus, vehementiùs inſurgebam, &, ſi tu ad eò veteranus es, aiebam, debes ſcire legem militiæ noſtræ, neque parta diſtrahere, antequam omnes conveniamus; quòd niſi protinus inde abſtinueris manus ferro disjiciam. Ille nihil contrà, ſed graviter infrendens, & acinacem ſtringens, citiùs quàm enſem, qu

prop

propè jacebat, repetere, ac prævenire poterā, in meum caput irruebat; ac proculdubio grave vulnus inflixerat, ni pater medium se inferens brachio altè sublato a me ictum intervertisset. Ego irâ & pudore incensus, dum illi tumultuantur, toto impetu in ipsum insilui, ac multâ vi fortiter comprehensum, ad terram inferiorem detrusi: acinace tandem extorto, jugulum petebam; pater, nè occiderem, prohibuit, funiculum, quo ipse prius nectebatur, ultro offerens, eo coercerem, vinctumq; relinquerem. His effectis, equos cum sarcinâ seorsim abducimus, nova consilia de te, deq; fugâ inituri, cùm tristē & compressam vocem opem timidè implorantis accipimus. Hic pater: Quàm vereor, inquit, ne isti, qui Josephum tenebant, in eum quid mali moliantur! Tum ego: Estne is Josephus Jacobi filius? Cui pater: Ipse est: maturemus ocyus, & suppetias illi feramus. Subinde equis ad arborem alligatis, festinato cursu, quo sonitus perducebat, acceleramus. In ipso sylvæ confinio duos humi passim jacentes offendimus, alterum mortuum atque extentum, alterum seminecem, & in suo sanguine se volutantem. Pater ad proximum, ego ad ulteriorem accurro: qui me prior inclamans, Occidor, inquit, ô Alcime, ab illo juvene, quem dudum captivum in sylvam adduximus; qui & me lethali vulnere affecit, & socium nostrum, quem non longè extinctum reperies, interemit. Ego tam inopinato casu commotus, Quî fieri posset? interrogabam. Tum ille: Dum in sylvam tardiùs subsequimur, in vinciendo paululum morati, vos e conspectu præceditis: quod iste sentiens, captato tempore, cùm ei funiculum expedirem, Alexandrum, qui manu brachium prensabat, a se repulit, & subito impetu gladium ejus occupavit; ac eodem quasi momento confodit: tum,

priusquam eâ contentione implicitum adoriri poteram, æquo Marte in me conversus, ingenti ictu caput perculit, humique prostravit. Huic ego rursum. O mirum fatum! Ede verò, quorsum aufugit, ut vestram cædem, si licet, ulciscar. Tùm ille in sylvam interiorem jam modò aufugit. Hæc audiens ad patrem me refero, eique occurrens, Josephum evasisse doceo per custodum suorum cædem. Ita videtur, respondebat; quin nos quoque sarcinâ arreptâ insequimur, ut ipsi fortè superveniamus. Dum fugam instruimus, latronum in sylvam redeuntium strepitum haud multùm a viâ diversi captamus. Dux cum primis ad locum constitutum recta perrexit. Unus, qui fortè cunctantiùs subibat, seorsim obequitans, audito quasi morientis singultu, ad vocem deflexit. Nos propiùs Milonem in occulto aderamus. Illi ubi vinctum ac solo stratum haud longè agnoscerent, subsistere paululum, ac deinde refugere, & tanquam ab insidiis cavere cœperant. At Milo. Non hic trepidationis, sed vindictæ est locus: quòd si vobis id animo non sit, meipsum modo vinculis exolvite, ut sacerrimum istum perduellem Alcimum assequar, qui cum altero viatorum in perniciem nostram conjuravit. His verbis & inexpectatâ rerum facie turbati, rescire saltem, secumque abducere statuebant. Itaque ab equis desilientes ad ipsum subeunt, atque dum vinculis eximunt, non minùs, quàm ipse inimicus Milo, in nos diras execrationes effundunt. Ego verò ad hunc casum, quem facilè eventurum suspicabar, satis obfirmatus, & consultiùs ratus audacter prodire, quàm deprehendi & retrahi, patrem quoque hortabar, omnem consternationis speciem amoliri, ac ultro mecum in medium procedere. Ut primùm coràm apparuimus, illi proti-

rus

nus in nos irruere, ac Milo primus omnium ſua vincula mihi injicere; alii patrem obtruncare parabant. Ego ad ducem exclamo, modò me ſaltem exaudire velit, priuſquam quid gravius in nos decernat. Obſtrepente atque interpellante Milone, omnes acriter in nos invehuntur: me cum captivis cepiſſe concilium prodendi ſocios, ac ubi Julium? ubi Alexandrum cæſos reliquiſtis? aut in quam foveam vinctos abjeciſtis? Et jam propè res ad cædem ſpectabat: neque dux ipſe furorem inhibere poterat: cùm ille qui poſtremus ſylvam intraverat, citato curſu ad nos pervenit, & ingenti per ramos ſtrepitu edito, adeò perterrefecit oblitos quenquam ſui numeri reſtare; ut ad propioris periculi ſenſum a fugâ ferè non abſtinerent. Illo agnito & aliquid novi afferri viſo, conſiſtunt undique, & quid rei eſſet, exquirunt. Tum ille. Alexander occiditur: Julius nunc animam agit, lethali vulnere ſaucius, quod a juvene capto ſibi inditum refert: Alexandrum ab eodem fuiſſe peremptum: Aricimum ſerò accurriſſe; inde ad perſequendum interfectorem abjiſſe. Hac narratione omnes confuſi, nec non compreſſi paululùm, primùm in nos ora figebant, inde vertebant in ſe mutuo: neque ſatis apparebat, an id ſimpliciter eveniſſet; an ad noſtram quoque fraudem contexeretur: me novitium eſſe, neque adhuc expertæ fidei: præcipuè commovebat, alterum vinculis exolutum mecum unà familiariter verſari: contrà; equos non procul alligatos ſtare, in quibus fugere ſatius erat; neque Julium, neque ipſum Milonem obtruncatos; cùm utrumque eſſet in noſtrâ manu. Hac ancipiti ſuſpicione perplexi, me ultro enunciare jubent, unde hæc omnia accidierent. Sæviebat eò ferociùs Milo, qui nos omni culpâ im-

munes sciebat, sed clamoribus suis, & furore subito opprimi posse speraverat: neque illius importunitas tantùm obfuit defensioni nostræ, quantùm contrariam opinionem auxit, ex aliquâ rixâ incidente hanc inimicitiam contraxisse. Factâ dicendi potestate; hunc patrem esse meum contestor, neque prius animadversum, quàm ipse se mihi eo nomine obtulerat. De conflictu nostro cum Milone breviter mentionem adjeci: sociorum fato non interfuisse; ad vocem jacentis Julii metu, ac spiritu impedito deficientem, serò nimis approperavisse: neque nobis cum illo juvene communicata fuisse consilia; neque si fraus esset, illum cum duobus certare malle, quàm auxilia nostra opperiri: potiùs ex nimiâ suâ securitate, & audaciâ juvenes oppressos credere. Sub hæc, dux graviter ingemiscens, Abibitis, inquit, nobiscum in caveam, ubi de hac re diligentius anquiram: nunc primùm nobis ipsis cavendum est, ne a viatoribus, quos profligavimus, concitatis agrestibus intercepti simus. Qnin cadavera a viâ dimoveri, atque abscondi, Julium, si vivat, deportari placet. Ubi ad eos regrederentur; Julius jam tum expiraverat. Cadavera ramis, frondibusque obtecta in foveam demittunt. Deinde conscensis equis ad latibulum unà contendimus. Antrum erat ex ingenti saxorum mole in medio nemoris extructum. Unicus eò ducebat aditus, per longissimæ convallis angustias, quam arbores utrinque decliviter imminentes consertis inter se brachiis, ipsoque umbrarum horrore fideliter occultabant, neque sinebant equorum vestigia ab oculis insequentium deprehendi. Ab antri latere, rima tenuis aliquam lucis usuram præbebat; eam verò tam exilem, ut ad conspectum in aprico positorum nihil afferret; nobis in speluncæ tenebris degen-

legentibus ſufficeret, & oſtentaret quicunque foris obverſabantur. Hoc nobis notum erat refugium; unde excurſionis faciendæ occaſionem expectare, & conſectâ, ſpolia devehere ſolitum: cæterùm poſt egregia edita latrocinia unde acrioris inſectationis metus ſit, ad urbes maximas, ut tutiſſima omnium latibula confugimus. Poſteaquam omnes ingreſſi, atque inclufi ſumus, dux ſarcinam in medium proferri jubet; ac primùm Milonem increpat, quod is contra jus faſque reſoluere auſus ſit, omnibus ad dividendum nondum conventis: ob id facilè conſentiebant, ipſe de ſuâ parte decederat. Intereà vulnus, quod pater in tumultu vix præſenſerat (nec quidem altè penetraverat, aut multum inde ſanguinis effluxerat) nullo præſenti medicamine adhibito, ſed longâ jactatione irritatum, angebat adeo, ut ipſe detegere atque inſpicere oraret. Equidem artis chirurgicæ non ſum ignarus, & latrones ad hunc uſum medicamenta circumferunt, nè aut vulnerum curam differre cogantur, quod plerumq; mortiferum eſt, aut, dum opem alienam petunt, in ſuſpicionem ſeſe conjiciant. Nudato brachio, ad lucem ſiſtens ſollicitè contemplor atque contrecto: tumefactum erat, & acriter inflammatum; neque dubiæ inerant veneni notæ. Quod ego conſpicatus, arti meæ diffidere cæpi, & hæſitans conſidero, quid factu opus ſit. Tum Milo qui a parte prædæ abalienatus erat, ad nos ſponte accedens. Non vulgaris, inquit, eſt hæc plaga, neque vulgaribus medicamentis ſananda: unico tantùm remedio cedit, quod ille, qui mihi hunc venenatum acinacem donavit, cum munere dato patefecit. Ego orare, atque obſecrare ſupplicitèr, ut nobiſcum in gratiam redeat, & reconciliatæ amicitiæ hoc mihi præbeat pignus. Ille ſe noſtris infortu-

niis permotum ſimulans. Non ægrè tibi aſſentior, aiebat, quin ubi noveris, parùm proderit, adeò triſtis & periculoſa curatio eſt. Doce modo, referebam, & quicquid intra poteſtatem ſitum eſt non detrectaturum ſenties. Ad hæc Milo. Bene ais: quòd ſi hoc itaque efficies, certiſſimum nobis argumentum dederis hunc eſſe revera parentem tuum, teque illius genuinum filium: eoque ſi placet, indicio hæc omnis quæſtio dijudicabitur. Inter hæc verba reliqui quoq; latrones poſt partitionem factam conveniebant ad quæſtionem de morte ſociorum habendam. Tum Milo in quo ſtatu patris ſalus eſſet aperuit, &, conditione recitatâ, ad eos retulit: cum ab omnibus acclamatum eſſet, ego, dic ſaltem, inſiſtebam; vel ob id magis præſtare malim. Milo tandem. Si venenum, quo telum intinctum fuit, atque exinde in vulnus emanavit, ore admoto exugere auſis; illud certiſſimè elicies, ac tu fortè ſalvus evadas. Ipſe continuò lætus atque intrepidus hanc medendi rationem aggredior. At pater, audito, quantum ſubeſſet periculi, a ſe repulit: neque ullis argumentis adduci potuit, ut propter ipſius ſalutem meæ vitæ diſcrimen adirem: neque ullo jure teneri filium ad hujus officii præſtationem: imò non poſſe excuſari tanti facinoris temeritatem, aut a propriæ cædis reatu abſolvi. Quin ego lachrymabundus inſtabam: Me vitam ab illo accepiſſe, & ipſum hoc quodcunque periculi a meo capite in ſe deflexiſſe: idcirco rem æquam bonamque fore, ſi hoc pacto in me reciperem. Ille obſtinatè abnegabat iſtam perniciem quam divina providentia in ſe defixerat, ad alium quenquam, multò minùs ad filium devolvendam: neque fas eſſe ſuam vitam profundere ex cujuſvis affectûs impetu, ſed rationibus rite comparatis,

cùm

ùm publicè interierit, aut ad Dei gloriam pertineat: ac mors noſtra ad has intentiones quàm vita plus conferat; tum demum licebit illi qui in hæc pericula præ cæteris evocatus eſt, libenter & fortiter aggredi. Pater verò ex naturæ ordine vitam liberis tradit, quam ipſe mox depoſiturus eſt: ac propterea in ipſam peccat, qui præmaturâ filii ſuccreſcentis nece ſuam redimit ſenectutem. Stupebant ipſi latrones ad hanc mutuam moriendi contentionem: & reliqui ſanè omnes, quibus aliquis inerat humanitatis ſenſus, miſereri, ingemiſcere, ac penè illachrymari non ceſſabant. Solus Milo importunè exigebat conſtitutam veritatis probationem. Cui dux noſter: Certè ſi non illo ſe filium agendo comprobet, hic ſe patrem aſſerit recuſando. Hæc primùm dilabente calumniâ, & expectato parentis exitio, ab ulteriore animadverſione deſiſtunt. Dum ego cum patre altercarer de ſanando vulnere, aut ſaltem noſtrâ innocentiâ vindicandâ, ipſe novam medendi viam excogitavit; ſcilicet brachium a cubito, infra quod hæc peltis adhuc perſederat, ſe mihi concedere amputandum: neque aberant nobis tela chirurgica quibus id perfici poſſet. Ego tanquam obſecuturus, potum opiatum exquiro, quo captos, quos occidere nolumus, ſomno obruere, eâque morâ interpoſitâ omnem inquiſitionem abſcindere ſolemus. Interea Milo quàm maximè vociferabatur, Jam patere fraudem, & lndificationem noſtram, quam veterator iſte tam bellè inſtruxit, ut & hujus vitæ & ſaluti ſuæ ſatis proſpiceret. Socii ſilentes, atque incerti, quæ dixerat, non adeò probabant. Ego perſiſtens in cæpto, patri potum in manus præbeo, atque in ceſpite ſedere, & ebibere adhortor; ne in brachio reſcindendo, nimiâ

miâ doloris vi perſtrictus, eluctaretur, mihique impedimento eſſet. Ille contrà, hoc modo me a propoſito facinore averſurum ratus, minimè recuſabat. Et videbis, inquit, non ex meæ ſalutis incuriâ, ſed tui cauſâ, a priori medelâ abhorruiſſe. Mox oculis in cœlum erectis, & preces quaſdam, ac ſi ab iſto ſopore non reviviſceret, ſecum mente concipiens, funditus hauriebat: & brevi, ſomno ſtratus, ſe in parietem ſupinum reclinabat. Ego expectans, donec ſatis ſopitus eſſet, ad id, quod dudum deſtinaveram, me accingo: ac prius os oleo diluens, labra vulneri affigo: ptimùm ſaniem, deinde ipſos venenatos ſpiritus, tanquam mel e favo, avidiſſimè exugo; & per ſalivam ex ore regerens, iterum, iterumq, repetere non dubito, donec cruor purus, & incorruptus ſequeretur: mox vulgata remedia adhibens, linteo vulnus involvo, ac circumligatum faſciâ brachium dimitto. Præter Milonem omnes admirati, plus ſatis apparere fatebantur, & eum eſſe verum patrem, meque filii officium adimpleviſſe: nec non fœlicem eventum tanti egregii facinoris exoptabant. Tum Milo, id quod noluit conſecutus, geſtire & triumphare ſecum incepit: Utcunque illi vindictam remitterent, ſe fraudi pari noſtras artes & injurias retorſiſſe: &, fruſtra, dicebat, a morte, quam meruerunt, precibus revocatis; utrumque enim ex illo inſanabili veneficio periturum ſcio. Atque ut vindicta ingenioſa eſt ad ſatiandam libidinem ſuam, in me reſpiciens. Illo, inquit, ore, quo in me tot mendacia edidiſti, nunc imbibitur tua certiſſima pernicies: nec ſanè æquum fuit, aut talem a patre filium, aut a filio patrem disjungi. Omnes tam invictam animi improbitatem deteſtati, haud ſatis juſtam furoris cauſam ſummâ cum indignatione averſa-

erſabantur. Equidem irâ, atque dolore incenſus, rum abfui, quin abjectâ noſtræ ſalutis ſpe, in ipſum uerem, & huic funeri tertium adjungerem. Neque debam ſocios obſtituros, quo minùs cum eo manus nſererem; verùm adhuc mecum meditabar, num tius, dum liceret, abſcindendi brachii conſilium ſumerem. Interim omnia circumſpiciens, & conſti- ens utcunque extrema experiri, nonnullam ſpem imo præcepi quod medicatio hactenus optimè pro- ſerat; egoque arti meæ non diffiſus, id ex aſpectu æſenti cognoſcerem; ille tantùm ab aliis jactata re- rret, brachio quippe detecto, carnem bene lenitam, que demulſam comperi, neque ipſe ullam gravio- m in me veneni efficaciam ſenſi: quibus ſignis ſatis nfirmatus, creſcente ſpe metum ſuperabam. Dum c agimus, exiguum ſonitum (uti latrones habent porinas aures) per rimam accipimus; mox & per- nam, & voluntatem vocantis agnoſcimus. Erat c nuntius a cuſtode illius provinciæ præmiſſus, qui oneret ſe eſſe a quibuſdam quos eo die in fugam erteramus, ad nos indagandos excitum, & in hos ltus jam proximè adductum. Nimirum cum ipſo uſtode hæc nobiſcum officiorum communicatio in- rceſſit, ob præmia, quæ ex omni prædâ deciſa, illi erſolvimus: adeoque intererat nos non minus quam ervos, & villicos ſuos, ſalvos abire. Ad hæc nuntia mnes conterriti, antro fidere, haud tutum rebantur, ed per aliam nemoris partem in urbem potiùs diver- os fugere. Nempe nuntius præmonſtraverat, per uas vias ipſe circumducturus erat eos qui perſeque- antur. Poſtquam inter ipſos de ratione fugæ conve- erat, colligunt ſarcinas, atque ab antro ſeparatim diſcedunt; meque jubent cum patre ibidem latitare,

ne

ne quid ex captis reſcitum eſſet. Ego ad omni
venta intentus prope rimam me applico, atque
audio Milonem, contra ſalutem ſuam, nobis uſ
dum infenſum, priuſquam a nuntio decederet,
dentem, ut ad ipſum antrum ſatellites deduce
inibi viatores quoſdam ſopitos relinqui, quos
pro prædonibus, quærentibus objiceret: de qu
dum ambigerent, ſatis amplum fugiendi ſpat
prorogatum iri. Interea pater ſopore conſum
cæpit ſe commovere; & vix dum reſolutis oc
dextram manum in alterum brachium injecit, q
renti ſimilis, an deperditum, necne ſit: quod
contrà adeſſe ſenſit, ac veneni ardorem, omnem
malignitatem recediſſe. Ut valemus, inquit, ô A
me? Ego bono animo eſſe perſuadeo, a veneno
hil reſtare periculi, verùm aliud diſcrimen immine
ſatellites publicos emitti, & latrocinium noſtrum
ſectari; nos ſolos eſſe relictos, & per Milonis pro
tionem ad eos tradi. Quod ſi, inquam, proripere
potes, & itineris jactationem tolerare, nos quoq
per ſylvarum latebras ex hoc loco prædamnato abi
mus. Tum pater: id quidem tibi factu optimu
cenſeo, ne teipſum prodas, & me quoque in no
ſuſpicionem pertrahas: at ego, qui nullâ hujus cr
minis contagione maculor, conſcientiæ fiduciâ, & d
vinâ erga innoxios gratiâ me ſatis munitum ſpero
ac dum illi de me dubitant, tu interea ſecurus effu
gias. Hæc non imprudenter admonentem tacitus a
noſco; neque libuit meam qua'emcunque fortuna
cum ipſius innocentiâ conjungere. Fortè inter reli
quias aſpicio laceram meam pannuciam in angulo re
poſitam, quam ipſe iſtuc priùs congeſſeram, cùm i
latronum conſortium tranſirem: dum excutio, ca
pillamentum

lamentum quoque ex canis capillis concinnatum, od a capite malas mentumque commodè adum- iret, cum perâ, & baculo propè conjectis, reperio. m, Si ita censes, alloquor, ego præsenti hujus lar- beneficio contra omnia pericula armatus exibo: que a te longè abscessurum scito, cumque dimisso huò congressurum. Impositio capillitio, omnique egumento adaptato, peram lateri accommodo, & culo graviter incumbens ad mendicantis speciem àm procedo ipso patre senilior visus. Omnibus rite mparatis, cum mutuâ valedictione ex antro di- edior, & intriviis eventum operior: nec longè post itum, peditumque magnam multitudinem sentio m strepitu & clamore incondito me versus tenden- n: ego contrà tardissimè obveniens, dorsi se pro- rvantis ruinam per baculum onerosè sustineo, gravi fatiscente spiritu, ab his stipem miserabiliter effla- ans. Illi non stipem modò, sed & præmium mi- mè pænitendum se daturos pollicentur, si latronum gam indicarem. Tum ego, ut a patre periculum nne detraherem, me equites aliquot, quos ob festi- tionem, nullius boni sibi conscios suspicabar, illac, â eos potissimùm exituros haud dubius eram, du- m diffugere significabam; neque jam ultra mille ssus procedere. Eò omnes concessuri videbantur, m ecce subsequitur iste egregius noster internunti- , & clamore maximo sublato, ut latrones, si non ngè satis abjissent, facillimè exaudire possent, evenientes ad se revocat; & tanquam re de- hensâ aliorsum deflectere jubet, circaque proxi- am convallem circumfundi, ubi latentes opprime- possent. Custos, fraudis non inscius, idem imperat. um ad antrum retracti, alii strictis mucronibus in-

vadunt,

vadunt, alii cum clavis, & agreſtibus telis undiq
circumſiſtunt. Index, ſeu fortitudinem ſuam oſten
rus, primus inſilit: continuò ſatellites, & alii pluri
ſe ſubjungunt. Hi patrem humi ſedentem cum inge
ti tumultu obruunt, vinctumq; extrahunt in apricu
Hic omnes convocati ſunt, ſi quis agnoſceret, neq
deerat, qui os ejus inſpiciens eſſe ex ipſorum numc
impudentiſſimè aſſeveraret: ad id ſatellites vulnus
ſtentant, ut manifeſtum recentis pugnæ veſtigium. A
ter quoque viatorum, quaſi in mendacium priùs co
ſuluiſſent, a ſe illud redonatum affirmat. Tum d
mùm de reliquo omni ſodalitio interrogant; niſi d
tegat, eum pro omnibus luiturum: adeoque ferocit
inſiſtunt, ut vix ullam reſpondendi copiam facere
Ille, uti res erat, breviter referebat, ſe eſſe peregrinu
a latronibus in itinere eo die correptum, & ad h
antrum ab iis delatum: ipſos circiter horam præte
tam exceſſiſſe, neque ſe fugæ feciſſe conſcium. Inte
eâ quidam in ſarcinam inciderat, eamque humeris e
portans. Si quis, inquit, ſibi vendicet hanc grave
ſarcinam, & quid in eâ geratur, indicet: perſolv
præconi præmium, deinde integram, intactamque r
cipiat. Cùm nemo repeteret, Cuſtos ad ſe defe
juſſit, ſuam enim ex lege fieri, niſi a domino intra l
gitimum tempus repoſcatur. Pater ad eam reſpicie
ad ſe quidem pertinere dicebat, vacuam verò & ſp
liatam a latronibus. Tum alter; & tu, quia veru
indicium reddidiſti, illam tibi habeto, reſpondit. E
que excuſſâ, reliquias quaſdam & purgamenta anti
quæ ipſe congeſſerat, omnium cum riſu effudit. O
hæc pater non omninò vana dicere viſus eſt: tum, qu
ſi in re dubiâ, Cuſtos iterum a viatoribus quærebat,
adhuc ſtare accuſationi vellent. Illi frontè minùs co
ſtan

anti, ſe tamen in eâ perſeverare dicebant. Ego in-
ereà adventabam, hæc omnia annotans, ac pro ſpe-
e, ſtipem promiſſam uſque & uſque indeſinenter po-
ebam: & ipſi ſe rectiùs feciſſe fatebantur, ſi meam
dicationem prætuliſſent; atque ob id mihi nummu-
m objiciunt: nec non a cuſtode poſtulant, ut vel
dhuc abeuntibus inſiſtat. Ille tempus jam eſſe præte-
ritum, & noctem appetere cauſabatur: poſt ſe verò
elicturum ſatellites, qui ſylvam undique perluſtra-
nt: nunc eum quem in manibus habebant, ad ma-
iſtratum eſſe abducendum, per quem fortè ſeveriori
xaminatione de cæteris omnibus reſcire poſſent. Tre-
idabam ipſe vehementer ad hæc omnia, quæ contra
pem hactenus acciderant, præcipuæ ob viatorum im-
udentiam, & manifeſtum mendacium: quippe in-
ellexeram a conſortibus, unum quidem ſenili capilli-
io ſe intexiſſe, neminem verò ab iis vulneratum, ne-
ue viatores pugnam tentaviſſe: verùm, ſive aliquid
longinquo proſpexiſſent, ſive ultro metuentes ſu-
picarentur, evaginatis enſibus ad defenſionem ſe qui-
em compoſuiſſe; quod cùm noſtri pariter ex adverſo
acerent, antequam ad manus ventum eſſet, in acer-
imam fugam ſe conjeciſſe. Ambiguus itaque quò hæc
ngendi audacia tenderet, aut quam fidem apud ma-
iſtratum ſit habitura, ad urbem ſuccedere ſtatuo; eo
nimo, ut, ſi quod ominabar contingeret, per pateſa-
tam denique veritatem innoxium patrem mei ipſius
onfeſſione purgarem. Protinus illi ut reum & præju-
icatum magnâ cum turbâ ad prætorem Catanenſem
ſtrahunt. Cùm ad urbem accederent, augeſcentis
ndique multitudinis convitiis & maledictis oneratum
er medios rapiunt. Tum in domo prætoris ſiſtitur,
um acculatoribus utrinque collocatis. Illi ignotum &
peregri-

peregrinum multis criminationibus ac pluribus pr
bris, ſe fruſtrà defendentem, & cuncta, quæ ſcire
pandentem, opprimunt. Prætor non omnino ſuſpici
nis vacuum, ſed magis ut popularibus ſuis gratifica
tur, juſſit in carcerem amandari, & proximo die
prætorium produci, ubi legittimæ accuſationi ob
xius quale mereatur judicium ſubeat. Interim inge
vulgus hominum, qui ad omnem novitatem excit
ſolet, præ foribus confluxerat; jamque ad carcer
redactum magno tumultu & vociferatione obtu
dunt. Hic ipſe tandem ſuperveniens, indigniſſi
rerum facie perturbor. Alii iniquiſſimè prædamn
tes, pœnas quoque in ipſum ſtatuebant; alii ign
prorſus quid eſſet, clamorem tamen & turbam adj
vabant, & arctiſſimâ impreſſione ſtipantes inter
medium ferè proterebant. Furebant peſſimè omni
qui in latrones aliquando inciderant, renovato ſ
calamitatis ſenſu; quin os avidiùs aſpectantes faci
ſibi perſuaſerant, eundem eſſe, a quo olim ipſi ſpoli
ti fuerant, ac eouſque provecti ſunt, ut nomen quo
que cujuſdam exercitati & famoſiſſimi latronis impo
nerent: pauci, qui ſaniores videri volebant, ſeorſi
a turbâ conſecuti, de re ipſâ, uti par erat, diſſerebam
ſuſpendendam eſſe cenſuram; donec judicium publi
peragatur: ac niſi horum modeſtia mihi melioren
ſpem præbuiſſet, in extremum furorem me abjeciſſem
ingemiſcebam tamen identidem, & dolorem in ſi
nu comprimens extra urbem concedere geſtio; ubi ſe
curiùs agerem, & vitato hominum conſortio qu
ſtuum impetum jam tum ægrè ſe reprimentium effun
derem. Quis crederet ullam eſſe mendicantium rem
publicam; imò neque Atticam, neque Laconicam, ne
que Romanam, aut quamvis aliam tam ſeveris legib
com

compactam & constitutam; aut in qua pronior obedientia erga suos magistratus habeatur? Errant quidem, sed per statos circuitus: otiantur, sed in certo vivendi instituto, cui summam artem, atque operam impendunt: nihil possident, & tamen omni copiâ, & voluptatibus affluunt: verùm nullâ religionis conscientiâ, nullâ in rempublicam curâ aut charitate imbuti, neque divina vel humana jura reverentur, neque illis honestioribus studiis, aut laboribus se dedunt. Horum mores intimè noveram, ut qui anteà cum iis consuevissem. Tandem hujus vitæ satietate captus, in qua nihil abesse querebar quod mens improba desideraret, inde ad latrocinium, ut magis generosum ac militare negotium me pridem contuleram. Nunc itaque resumpto habitu, dum mendicis circa urbem vagantibus occurro, omnes torvè intuebantur ignotum sibi ac alienum in suam messem contra jus fasque irrumpentem. Mox cæculus quidam me insecutus fidenter accedit: canem loro circa collum cum tintinnabulo pensili colligatum præire jubebat; ipse baculo prætentabat gressus: cúmque mihi tardiùs procedenti insisteret, ictum non fortuitum semel ac iterum tibiis vehementer impegit; & adjecto humerorum impulsu, si revera senex essem, ad terram detrusisset. Ego respicere, indignari, &, quid ageret, interrogare cœpi. Ille aliâ quàm vulgari linguâ, quam ipsi inter se comminiscuntur, ad aurem insusurrabat, ruri me continerem, se ex suâ possessione non injuriâ dimovere: tum apertè clamitans, cæcis esse cedendum dicebat: iterumque inter rixandum variato sermone, commonefecit, cum serâ nocte in suburbanâ popinâ adirem, ac deinde discessit. Ob hæc illum esse præfectum hujus municipii credebam, & proinde oportere

me, si salvus esse vellem, statò tempore convenire; aliter ministros suos in me immissurum, qui malè multarent; &, quod maxime horrebam, fraudes meas detegerent. Hæc mecum reputans noctu, ad eum locum, quem ipse mihi indicaverat, progressus; in aditu domûs, cæculum istum, sine cane, sine baculo aut ullius ductu, dum quis essem imperiosè exquireret, agnitâ voce, supervenientem offendi. Ego me esse senem mendicum submissè renuntio. Tum ille: Adeone me cæcum putas, ut te esse senem credam? at quo ausis, inquit, sine tesserâ meâ in hac urbe mendicum agere? Cui ego: Agrestis sum, atque ob rem privatam hodie in urbem veni; neque intereà stipem a ullo intra hanc provinciam exegisse, neque me exacturum spondeo. Benè se res habet, aiebat ille, hanc tibi veniam commorandi dono, modò nobiscum hac nocte cænatus sis. At ego ob negotia dimitti petebam. Abi, addebat, in malem rem: omnia indies deteriora fieri, & nunc ire retrorsum sentio, cùm mendici negotia curant, & non vacant compotationibus. Noctem eam pervigil transegi, in occulto me abdens. Proximo die prætor ad cognoscendum in prætorium venit. Pater ante subsellia producitur: & accusatores subjuramento adacti testimonia deferre jubentur. Primus longam orditur narrationem de itinere & ipsis congressionis modo; ut fermè viginti latrones in eos irruerent; ut ipse consisteret; ut pugnam meditaretur; donec tantâ multitudine conspectâ, iniquam fore defensionem cerneret: hujusmodi autem veterani prædonis præ cæteris recordari. Alter eadem fastidiosè repetebat: quin addebat se cum tali conseruisse mucronem: atque in ipsâ velitatione (uti visum est) vulnus inflixisse. Pater his auditis, oculis ad cœlum provo-

rovocabat: & cunctatus tantiſper dum judex annue-
t, primùm quærebat ab accuſatoribus, num unum
ntùm an plures vulneraverint? Prior, ſe nullius vul-
eris conſcium, reſpondebat: alter, neminem præ-
reà a ſe percuſſum. Tum pater ab illo: Quò telo ar-
natus id feciſti? &, cæſimne? an punctim impreſſum
rat? Ille ſe enſem oblongum, & mucronatum ge-
aviſſe narrabat; cæterùm neſcire, quo more percu-
rit, in tanto metu atque periculo; credere verò
otius perpunctim penetraviſſe. Ad hæc pater: Ita
edo, iſtam trepidationem adeò confudiſſe mentem
que memoriam, ut nihil certi referre poſſis; ſed
uæ in medio diſcrimine timor animo objecerit, atq;
finxerit, pro veris accepiſſe: idque non verbis, ſed
ſpectu & confeſſione omnium evincam. Tum chi-
rgum, qui ad vulneris curationem adhibitus erat, &
m in foro aſſidebat, enunciare rogabat, quali telo
ideretur impactum. Ille a prætore quoque interro-
atus, incurvo acinace ſauciatum dicebat; ac ſimul
atrem adiens, involucra & medicamenta amovit, ut
omnibus aſpici poſſet. Tum quidem accuſator de-
ctus, labare cepit, cum omnium oculos in ſe defixos,
univerſam multitudinem manifeſto favore patri
dmurmurare ſentiret. Sedato fremitu, & hinc facto
d fidem aditu, ſic ipſe pergebat. Jam ego, quæ ve-
a, & certa ſunt, ex meâ ipſius experientiâ vobis in-
icabo. Equidem, ſum natione Judæus, & cum no-
ili noſtræ gentis juvene, cujus tutela mihi a patre
ommiſſa eſt, in Italicam transfretaturus fui. Hanc
nſulam obiter, a navi expoſiti, quæ ſe Meſſanæ ap-
licuit, per varia oppida hucuſque luſtravimus. Dum
æc, & ſequentia, quæ acciderant, recitaret; ingens
ritur a tergo clamor: ac omnis illuc dilabens con-

ventus penè nudavit prætorium. Satellites, qui à c
ſtode relicti erant, per ruſticum, cujus canis ſepult
rum cadavera ſagacitate narium conſecutus, pedibus
peru erat, ad illa deducti ſunt; jamque reverſi aſpo
tabant ſecum impoſita equis, quos haud procul pala
tes invenerant. Ora duorum cum picturis publi
comparata, & quorundam certæ cognitioni ſubjec
ſatis prodebant latrones eſſe: alter erat veſter ſerv
lus. Ea res tam opportunè incidens patri fidem a
jecit. Fremebant omnes vera eſſe quæ diceret: & i
ſubitâ animorum inclinatione heſternam rabiem
maximam miſerationem vertebant. Tum prætor cu
cta perpendens, (tametſi peregrinum & inopem m
nùs reſpiceret) his claris argumentis undique cond
ſus, ita cenſuit. Cum in hac cauſâ nihil certi habea
quod in utramvis partem ſtatuere queam, ſic dirim
Reus ilicet ad Italiam avehatur, ſi prævaricatus ſ
in exilium: ſin minùs, ad res ſuas obeundas. Pat
huic qualicunque judicio non refragratus, gratias h
militer egit: deinde liberiùs eſt habitus, ac me nu
mos ſuppeditante conductos exploratores ad te und
que per vicinam oram inquirendum dimiſit. Illi, ſ
revera nullam peregrini hominis mentionem aſſequ
rentur, ſeu devoratâ mercede ſegniùs agerent; a
nihil omnino, alii fictos & incertos rumores report
bant. Equidem per feneſtram adibam nocturna cu
patre colloquia, qui ſententiam ſe minimè grava
dicebat, præter quòd te vagum & inopem deſerer
mihi & negotii demandabat, ut quamdiu in Sici
manerem, ab inveſtigando non deſiſterem: elapſ
verò, Solymam repetens ullam ſequiorem famam pr
currerem. Ipſe poſtridie in Italiam tranſmittitur: a
ego cùm me palam oſtentare ac liberè quæritare no
aud

uderem, nihil de te prorſus inaudivi. Tandem, mutatis ſæpius veſtibus, nautis me addixi, inter quos occultatus ex Siciliâ fugi, & nunc demum ad Solymam revertor. Poſtquam finem dicendi fecerat, ſic Joſephus incepit. Ego ſanè ut memoras, inquiens, poſt ædem editam, ad patrem quoque redimendum circumducto curſu, unde a tergo improviſus aggrederer ſylvam trajeci: neque diu erat antequam in illum, quem nunc eſſe Milonem refers, ipſius tumultuatione adductus incurrerem, ſeque in pulvere verſantem, & ob vinculorum impatientiam omnia dira in vos evomentem ex propinquo præviderem. O ocii, fremebat, ubi eſtis? captivus aufugit cum gregio ſuo cuſtode: ego victus vinctuſque deſtituor: ſi non injuriam ulciſci liceat, ſaltem a laqueo defendite, cui neque ſeipſum eripiendi, neque mortis conſciſcendæ relicta poteſtas eſt. Fortè aliqnem nitum hauſerat de adventu meo, & ex ſociis eſſe rediderat: at ego, qui inter arborum ſecreta ſubiteram, ut aptiſſimam pugnandi opportunitatem aptarem, his cognitis, nihil potius duxi quàm parem fugientem quamprimùm conſequi: quem etiam alterum abſteruiſſe, alterum vinculo compreſſiſſe on ſine admiratione fortitudinis credebam: neque quus ejus uſpiam apparuit: alium verò juxtà adhinnie ſenſi; is aut tuus erat, aut Milonis: quem ego fræno rreptum inſilui: et, quia latrones verſus Catanam onceſſerant, illum in contrarium objiſſe putabam. Equum recentem neque invalidum adeptus, reliquum jus diei iter quemque obvium percunctando contrivi: umque nullam de eo famam arriperem, ad ſylvam etrocedere viſum eſt, & vias omnes, villaſque circumjacentes perſcrutari. Dum hæſitans hæc mecum

meditor, ſubvenit quidem ruſticanus, & me circum ſpectè intuens, quorſum tenderem, ſeduló interro gabat. Ego multa de latronibus conqueſtus me co mitem ab iis quoque elapſum deſiderare reſpondi atque ille ſe finxit vidiſſe talem in proximo pago u ipſe habitabat; eoque ſi vellem perducturum: cù id mihi gratiſſimum fore ſubjicerem, nihil cuncta tus præmonſtravit viam, & ad domum ſuam benigne attulit. Ubi inſiſterem me viſere velle, an iſte de qu retulit, ſit comes meus, ſervis accitis, frænum man corripuit: &, ſi libet inſectari atque inſpicere, dic bat, id pedibus facere debes: hic enim equus eſt me us quem ſolus repetere a tali viro, qualem te narras non auſus ſum. Nunc aſſero, & te deſcendere ſu deo, niſi malis deturbari. Equidem fraude detect ſuccenſere cæpi. Cùm autem ſubiret, meum non eſſ & ab illo ſurripi poſſe, ſedatâ mente, ſic alloquebar Si hæc in primo occurſu edidiſſes, neque tu mihi inju riam faceres, neque ego tibi facturus eſſem: nunc propoſito me abduxti, & equo detracto proſequend quoque facultatem adimis. Fateor quidem & pro prium equum fuiſſe amiſſum, & hunc invicem a la trone præreptum: neque, ſi tuum eſſe conſtiterit, re tenturum. Tum ille: Servi omnes hoc poſſunt te ſtari, & furto eſſe ſubductum jam diu ſuſpicati ſunt quod ſi denegaſſes, ſuſpicione ſceleris implicitus hau ita evaderes: nunc equo tradito, quia nihil mih præterea tecum eſt, abire potes, et tuas res agere Servi non ſine minis & contumeliis idem omnes ac clamabant. Ego deſcendens, pedes abeo: &, qui jam ſerum erat, in eadem pago eâ nocte permaneo Poſteà verò huc illuc curſitans, de vobis reſcivi, pa trem in Italiam eſſe avectum; quo tempore verſu

Panor-

Panormum aberrans, inops, atq; incertus consilii, illuc prius contendere instituì: fieri posse, ut in urbe amplissimâ rem facilius comparârem; unde vel Italiam, vel patriam repeterem. Tibi verò quicquid in me paratum est injuriæ, libenter condono, & ob patrem servatum non parum gratulor. Quin adhuc videndum est, ut per veram pœnitentiam tot flagitiorum labem abluas & Dei veniam perfectè exores. Hæc verba Alcimus cum maximâ gratitudine excepit, & jubente Jacobo in ipsius familiâ permansit.

NOVÆ SOLYMÆ

Liber Secundus.

OBlectaverat oculos hospitum, ad fenestram consistentium, horti subjacentis amœnitas; quem exinde frequenter adibant & corpora adhuc ex itinere torpentia subdiali ambulatione recreabant. Janua minor a posticâ parte domûs se discludit in porticum: hic considere interdum & æstivare solent; alterâ parte, quæ ad hortum spectat, per liberos atque apertos fornices patefactâ; ex alterâ verò cælata erat in pariete effigies grandævi senis, clivum cum puero ascendentis. Ipse cultrum, ac vivam facem manibus præferebat; puer strue lignorum onustus. Restabant ad ima montium asini

inſtrati, & frænis in cervicem rejectis, gramen ca
pere permiſſi. Haud longe aberat famulorum par
oculos ad faſtigium ſublevantium : neque ipſi mini
quàm vivi ſpectatores in imaginem inhiare videban
tur. Hujus ſculpturæ ſenſum indicabant carmina va
cuâ in parte ſignata ; & Abrahamum ſecum loquen
tem prodebant, dum montem Moriæ aſcenderet im
molaturus filium.

Jam me morantem tertius necat dies :
Paratus adſum : montis adverſi jugum
Pronus, volenſque, pedibus invitis petam.
Servos reliqui, filium mecum ferens,
Linquam revertens : ecce jam buſtum ſuis
Humeris anhelans portat, & ſervit neci,
Quin ipſe ferrum genitor ac facem gerens,
Fiam peremptor : quodq́ vix licet loqui,
Natum paterna dextra mactabit Deo.
Natum immerentem, puberem, pulchrum, pium ;
Sine fratre natum, matris & ſobolem ſuæ ;
Natum abſque nato ; funus heu noſtræ domûs
Impleret orbem cujus æternum genus :
Ut æthra cœtu fata ſydereo micat,
Arena ſiccum ſpargit ut frequens ſolum.
Heu mille nati, mille noſtri millies
Ictu nepotes unico cæſi cadent.
Paterne tantum ſolus abſolvet nefas ?
Spectare quod non cæteros coràm decet,
Nec ferre poſſunt : ſinere non ſatis mihi ;
Sed nec jubere ; dextra ni ſe carnifex
Suo cruore maculet, & pluſquam ſuo.
Mactandus ergo eſt ? pœna non alia placet ?
Sternendus aris ? illigandus vinculis ?

Jugulum

Jugulum ſecandum eſt? & cruenta viſcera
His diſtrahenda manibus (heu nefas!) meis?
Nihil & relinqui fas erit: triſti rogo
Ipſum cadaver, ipſe perdendus cinis.
Deo placere poſſe tam ſævum ſcelus,
Et velle factum, credat, aut mater dolens,
Aut hoſtis actis ſemper inſidians meis?
Quin ipſe credi vereor: autorem pium
Ne damnet audax, ore non falſo fremens
Populus, nec æquo. Quippe cauſandi malis
Sublimis ipſa veritas anſam creat:
Lippos ut oculos nimius offendit dies.
Neu gens profana diſcat exemplo meo
Diis immolare filios crudelibus;
Idemque jure non eodem perpetret.
O triſte ſacrum! trux & immanis fides,
Seſeque juſſis implicans contrariis!
Deumne credam crimen hoc tantum mihi
Nunc imperare, lege quod ſtabili vetat?
Hinc qui daturus eſt ſalutem gentibus,
Sacrumque ſemen. Facinus immenſum paro,
Totuſque noſtrâ concidet mundus manu.
At imperavit; ipſe ſum teſtis mihi,
Haud fallit animus, ſcire quem facit Deus.
Nec ipſe velle quicquid eſt malum poteſt:
Nec eſſe, quod vult: juris autorem ſequor.
Sed nec poteſtas clauſa limitibus minor
Inventa verbis: quicquid hic ſpondet, datum eſt:
Factum quod optat: nempe qui cadaveris
Situ creavit filium noſtri ſatum,
Idem reducet vel ſibi ſuperſtitem:
Ut ſurget olim tota gens mortalium,
Tumulo renata, funeris proles ſui.

Sic esse certum est: haud quibus certum modis:
Fidens facessam quod meum est; partes suas
Ipsi relinquam: credit, & paret mihi
Lethum ferenti natus, exemplum patri,
Moremque præstans, deditus neci sua.
Operi supremam ferre tam prono manum
Nihil recuso: lætor & tali fidem
Dono probari. Levia nec cœlum decent.
Quin & beati muneris signum subest
Et pignus ingens. Filium ut macto meum,
Sic ipse nobis filium mactat Deus.

Hinc in hortum progrediuntur; qui per certa in
tervalla gradatim inclinatus fallebat nimiam decli
tatem; & cum montis sublimitate campestrem qu
que planitiem variabat. Ædes nobiliorum civium, q
in hoc vico frequenter habitant, paria habent hort
rum spatia inter se hinc usque ad mœnia urbis cont
guè jacentia. Hortus erat arboribus, quas illa fe
tellus, exquisitissimis circumsitus; quæ alibi prosp
ctum eripiebant ex oculis; ut in mediâ ruris viredi
positus videretur: necnon alibi satis amplo rec
spatio admissus aer solo ad summam fertilitate
excitato benignitatem ætheris indulgebat. Hinc i
de multicolores flosculi, per vireta dispositi, &
brevioribus septis muniti, quasi tot sertis coronaba
humum. Multa quoque inerant naturæ miracula, no
ob pretiosam vanitâtem conquisita, sed ad inspicie
dam ipsius indolem. Telluris quippe culturam, ut fa
luberrimam corporis refectionem præcipue amant
exercentque. Ad dextrum lævumq; horti latus Patru
Vatumque & Regum imagines fornicatis in sedibu
per parietes eminebant. Dum has jam forte curiosu
lustra-

ſtrarent, ſtatuam obiter advertunt, fæmineâ facie, epolitiſſimo marmore exculptam. Joſephus admonuit hanc eſſe effigiem beatæ virginis, in urbe ædicandâ defoſſam ex ruderibus vetuſtæ parietis, terrâ erbidâ coopertis: quam propter antiquitatem opeis, & inſcriprionis pietatem, jam tum illis temporibus notabilem, demoliri noluerant; ſed deterſo ulvere ad priſtinum nitorem revocaverant. Ex his ictis uterque magis accenſi oculos ad legendum eriebant: tandem in ſcabello, cui inſiſtebat, hoc carnen, quod geniculantibus occurreret, inciſum repeiunt.

Beata quondam mater heu Niobe fui,
Suiſque divas æmulabar dotibus:
Jam ſacra veri numinis fio parens.
At te, tuaſque deprecor vanas preces,
O Chriſtiane! ne colas, quod Ethnici
Pro ſcelere tali marmor hoc factum ferunt.

Hanc ſatis diu contemplatos, Joſephus in medium educebat. Rupes ingens prominiebat, non incurioſâ egligentiâ extructa, ſed quæ diſſimili ſpecie ſquaoris ſui tot tantiſque elegantiis undique prænitentius plus decoris & gratiæ adjungeret. Herbis erat fruticibus marinis, quos tellus parturire diſcit, onchiſque ab arte confictis, circùm ſupraque conperſa. Per quatuor oſtia ad auras patentia, omnique ento pervia, in ſpecum deſcenditur: reſpondent æc totidem ambulacris, arenâ decolori conſtratis, ad extremos uſque parietes a quolibet exitu perduentibus: tectum interius cæmento mirabili glaciaum ſtiriis quoque in longum decurrentibus guttiſque

jam

jam jam cadentibus diſtillare, nec tantùm ex qua
tate materiæ, ſed & ipſâ ſpecie refrigerare videbat
Jam in ſpecu compoſiti omnia immodicis laudibus e
ferebant. Ad quos Joſephus: Quam ergo omnium r
rum, quas hic hortus exhibet, cenſetis veſtrâ notati
ne digniſſimam? Politianus, hanc ipſum ſpecum
Quin ego illam antiquam imaginem, ſubjecit Eug
nius. Et ego, inquit Joſephus, hanc ſemiquadran
riam aviculam (paſſer tum fortè ramo juxta conſed
rat) utriſque præfero. Illis mirantibus, & quæren
tibus cauſam, cur ita diceret; ſic deinde proceſſit. I
dignè quidem & nimis iniquè cum Deo agimus, q
opera hominum ſummâ laude proſequimur; interi
res ipſas, & immenſam creatoris virtutem in iis faci
conſpicuam, neſcio quo more deſpicari ſolemus. O
mnis poſteritas vaccam Myronis, Architæ columbam
Archimedis ſphæram, magnâ cum admiratione rec
pit: vivum vigentemque vaccam vel columbam, &
ipſius cœleſtis orbis nitidiſſimam faciem, vix ade
agnoſcimus: quòd ſi rem rectè expenderemus, pate
ret, ea ſingula, & quæcunque alia, humana ingeni
edere ſolent, aut poſſunt, Dei opificiis longiſſim
decedere. Plurima iſtiuſmodi nullis uſibus inſerviunt
qualia nunc ſuprà memoravi: cùm bovinum genus no
bis maximo ſit adjumento, columba menſam augea
cœlorum, ſyderumque globi, nos & noſtra omnia a
mabili ſuo fulgore, illuſtrent, alant, foveantque. Qu
verò aliquam utilitatem afferre videntur, neque ea
ſanè magnam; nec, qnantacunque ſit, totam per ſ
præſtant. Natura quicquid eſt neceſsarium propri
manu abſolvit: cætera nobis pro ſua cujuſque libidin
adjicienda permittit. Ab illa vivimus, ſentimus, au-
geſcimus: illa potum, ac cibum, ſibi ſaltem ſufficien-
tem,

em, miniſtrat. Ars humana quædam corollaria ſub-
ungit: neque aliunde quàm ab ipſâ deſumit. Quid
enim, obſecro, facere poteſt aut coquus, aut medicus,
ut ipſe chymicus, niſi per confectionem, vel extra-
ctionem, rerum, virtutumque naturalium? Illud autem
quod artis proprium eſt, quodque in illâ plurimùm
admiramur, ſi quis penitùs excutiat, exiguum eſſe,
& leviſſimum deprehendet. Summa ſcilicet, & ſpe-
ctatiſſima artificia, reperta potiùs, quam inventa di-
cenda ſunt: quorum in numero literarum impreſſio-
nem, & pyxidem nauticam præ cæteris pono. Magne-
tem ferrum, ſuæ virtute imbutum, ad Septentrio-
nem ſiſtere, eſt inter arcana naturæ præcipuum: eos
verò qui hoc indice Septentrionem agnoſcerent, cæ-
teras cæli plagas tamdiu ignoraviſſe, neque ad tantos
uſus potuiſſe deflectere, ferè non minùs admirandum.
Ceram annulo, eoque fortè literato ſignatum, aut pi-
cato ferro notatas pecudes, quis unquam ſtupuit?
quis laudare dignatus eſt? atqui hæc a prælo tam pa-
rum abſunt, quam ipſius primum experimentum ab
hodiernâ diſtat perfectione: atque adeò illud ingens
ſcientiarum inſtrumentum, vix artis nomine ſit cele-
brandum, ſed potiùs fælicitati cujuſdam ſubitæ agni-
tionis, animo fortè incidentis, & in uſum prolatæ,
tribuendum. Neque ea quorum cauſæ, & compoſi-
tiones a primo intuitu ſeponuntur, ſunt ideò diverſæ
originis. Ille qui equam aſinum admittentem vide-
rat, unde muli naſcerentur, didicit: innumera mon-
ſtra Nilus, & Africa pariunt: atque hujuſmodi ſunt
artium fætus, a communi genere naturæ detorti. Ipſe
qui vim nitrati pulveris primus deprehendit, in eum
caſu magis quàm ſtudio deductus eſt: annon etiam
ignei humidique vapores, in nubibus fortè compli-
cati

cati, in fulgura erumpunt, magis terribili coruſc
tione, omnique ictu bombardico ſæviori. At nos c
ci vanique mortales, iſtarum rerum repertores, q
tantùm digito commonſtraverunt, divinis laudib
attollimus; ut antiqui Bacchum, Cereremque: ipſu
Deum creatorem ab omni honore, ac pænè ſenſu,
cogitatione ſecludimus. Hìc objecit Politianus: A
tes humanas ob id magis admiramur, quiá natur
quiddam ſuperaddere videntur: cùmque mens noſt
ſit ipſius præcipua pars, rationis opera iſtis inferior
bus rebus non injuriâ præcellere cenſemus. Non m
um eſt, aiebat Joſephus, artem cum naturâ commi
tere; hoc unicè laboro, & peto, ne artificia hom
num, ut plurimi ſolent, maximis pretiis æſtimat
ſupra modum efferamus. Neque ſum adeo ingrat
in Deum, ut dotes noſtras nihili faciam: veruntame
ut ars eſt natura hominum, ita natura quoque eſt a
Dei: & quantumvis nos præferamus cæteris anima
tibus, haud idcirco omnia noſtra effecta ipſis eoru
naturis, quæ divina ſunt opificia, præſtare dixerim
Quis enim ſanæ mentis beſtiam viventem non ant
ponat omnibus picturis, & imaginibus? quæ regia
dificia cum hoc ornatiſſimo, inſtructiſſimoque mu
di palatio conferre dignemur? quam imaginem fo
moſiſſimæ Veneris cum unico ictu vivæ pulchritudinis
Quin ut ad primum ſermonem redeam, oſtentare vo
velim, quid aut hæc rupes, aut iſta effigies habeat cu
hac triviali aviculâ comparandum? Cogitate, quia
mirificè ab ovo prodiit, ut e rudi vitelli maſſâ ſeipſa
in artus & oſſa effinxerit; ut dimenſo albuminis c
bo ſe in ſtatum tempus aluerit: ut vitam in carce
acceperit, vel ab auræ libertate ſecluſo; ut deind
pertuderit tenello roſtro putamen tum ſponte emo
litu

um. Advertite vim & efficaciam iſtius puſilli ſpiri-
s, qui motum ſenſumque in tam exigui corporis
ucturâ exercet, ſupraque ſolis ingentem lampadem
ltis gradibus attollit. Neque incurioſis oculis per-
nſeamus aptiſſimam pennarum ſeriem, aut decen-
ſimos colores, aut ipſum alarum remigium, quo
nc in cœlum avolavit. Ac utinam non nimium di-
ngueremus inter artem atque naturam; neque
ens noſtra hanc in rerum ipſarum ordinem, illam
ſe totam referret; ſed utramque potiùs converte-
in argumenta divinæ bonitatis, a quo unico fonte
manant: tum ut rectè judicateque agere velimus,
quicquid in ſe pulchrius præſtantiusſque eſt, ſive a
bis, ſive in aliis editum majori in pretio ponamus.
uin, adhuc urgebat Eugenius, ut amico vacillanti
ſcurreret, res naturales ideo minùs, ſuſpicimus,
oniam hunc orbem tam pulchrè tamque magni-
è conditum ab infinita poteſtate optimi maxi-
que autoris procedere par eſt: quòd ſi homo,
i longè inferior eſt, quippiam ſimile contule-
, id meritò mirum videatur, pro ingenii mo-
lo æſtimantibus: ut a puero dictum factumve
ertiùs magis oblectat, atque percellit animum,
àm egregiæ virtutis opera, quæ ab adultis eduntur.
c Joſephus. Bene eſt, inquit; exinde confeſſum
eo naturam per ſe artibus omnibus quàm longè
cedere: tum facilè conſecuturam oſtendam, ut
iorem contemplationem ac laudem mereatur: uti
illa puerilis præcocitas, etſi mentem ſubitâ mica-
ne percutiat, nequaquam tamen adeò antecellit, ut
d, quod revera majus altiuſque ſit, non eſſe di-
ur: neque quiſquam eſt, qui non magis ſeriis lau-
us commemorat ea quæ a Cyro in pace & bello

geſta

gesta sunt, quàm istam qualemcunque indolem, q
in puero enituit, ac spem fecit altiorum virtutum p
inde crescentium. Atque hoc idem est, quod tant
perè annitor, & volo, ut unamquemque rem in d
bito gradu dignitatis suæ, nostræque existimatio
constituamus: ne dum humanis artibus tam inte
sumus, illam divinam virtutem, quam naturam v
camus, suis maximis honoribus fraudemus, ac nos
sos tantâ tamque assiduâ voluptate, quam ex his
bus percipere licet; ut qui earum tam mirabili var
tate constructam compaginem, nobis tanquam
theatro subjectam tantum externis sensibus percu
mus; neque in illis diutiùs penitiusque considera
animorum aciem defigimus. Ego quidem, cùm co
solique immensum orbem (qui est omnium figura
capacissimus) undique circumspicio; nullumque
eo angulum suis opibus non refertum; neque omni
earum rerum ullam inutilem, aut supervacuam re
rio; cùm terrarum immane pondus illâ ipsâ gravi
te se mutuò sustinentium, & vastissimas saxo
moles, columnarum instar, suffulcientium; ac met
lorum venas, tanquam in thesauris suis clanculum
conditas: dum solum intueor herbarum gratiss
virentium integumento constratum, & irrequiet
mare intra suos fines, nescio quo fræno, quibusve
pagulis, undiquaque conclusum; nec non statos
recipricos æstus ad omnia littora se allidentes; rec
tiumque lympharum fontes, veluti tot aquæduc
per domum terrarum circumfusos: tum aerem ten
simum ac penè inanem densiora quæque ultro adm
tentem, & in relicta elementorum spatia ubique
dulò succedentem: ac ventorum variam alterna
nem ab omni littore impellentem: ignem quoq
ve

elut improbum prædonem, ſilice, & ſolidis corpo-ibus, ſeu carcere conſtrictum; aut in extimam regio-em relegatum: ipſamque ætheream plagam, ſyde-umque motum, ac materiam non deficientem, & in-oxiam benignitatem flammarum cœleſtium: liteſ-ue & inimicitias elementorum mutuis fœderibus onciliatas: atque univerſum animantium genus in ot tribus familiaſque diſcretum, ſuiſque certis ditio-ibus ſegregatum: dum hæc inquam omnia ſtudioſè ontemplor me tot miraculis circumſeſſum ſentio, & umana artificia ut manca & mutila, ipſaſque artes ut ertes faſtidio. Orbis utique, qui menſurâ, pondere, ordine conſtat, omnium artium exemplaria atque ſtigia in ſe continet. Tum Eugenius: utcunque hæc era ſint, & tu tuis eruditis oculis, ac lumine præ-antioris ingenii, naturæ faciem, ipſumque genium ſenſum perſpicias: hebeſcit tamen vulgaris acies ad uotidianum aſpectum externarum rerum, quæ ad mnem novitatis ſpeciem ſeipſam erigere & reno-are ſolet: tum quia hæc tacito & conſtanti ordine ne ullâ oſtentatione a ſeipſis producuntur, mentis oſtræ intuitum aut fallunt, aut minùs feriunt. Sanè em tenes, reſpondet Joſephus, quippe prima repræ-entatio novarum rerum ſubito quodam & recenti enſu animum vellere & refricare videtur: intimæ erò profundæque ſapientiæ fontem mens vaga ex-aurire non ſaſtinet: atque in hunc finem (quod hìc erum moneo) totus noſter incumbit ſermo, ut, puè-li vanitate abjectâ, vibremus mentis radios, ac o-nia virili judicio penſitata ad veritatis menſuram igamus: certè (quicquid nos opinemur) non mò-ò monſtra & prodigia, ipſa quoque miracula, cùm nt naturæ deviantis, aut etiam ſibi adverſantis effe-

 cta,

cta, longè inferiora ſunt juſtis operibus, in quib
ſumma vis & perfectio prælucet; quæque conſtant
& ſine ſtrepitu, facili quodam nutu, & curſu nunqua
aberrante, producit, ex intimis ipſorum principii
iiſque arcanis ſeminibus, in quæ ægriùs mens noſt
deſcendit; cùm omnia intus peragantur; neque co
ficiantur fabrilibus inſtrumentis, ferrumine, pigm
to, ponderibus, & hujuſmodi artium claudicanti
ſuſtentaculis. Quod ſi ea quæ in oculis verſantur,
vulgaria aſpernemur, pergamus ultrà, & explorem
altioris naturæ receſſus; herbarum fruticumque e
caces ſuccos, occultas gemmarum ſyderumque po
ſtates; tum animarum originem virtutemque: h
qui exquirere, complectique valet, jucundiſſimo ſ
ſcientiæ pabulo perfruetur; qui minùs, ipſâ a
miratione tam inſcrutabilis prudentiæ ferè non mi
oblectabitur. Habet enim hoc ingens naturæ pala
um, quæ imbecillimam aciem latere nequeant; a
tam alta atque recondita, ut ſagaciſſimum fugia
inſpectorem, & in ulteriorem ſui indagationem p
trahant. Neque Poetæ unquam ſuaviùs canunt, qui
cùm in juſtâ deſcriptione naturæ, pulcherrimas rer
imagines, quas vulgus hominum vix animadvertit, g
nuinâ ſimplicitate fœliciter explicant. Scilicet hum
na mens, quæ ad hæc ſtudia nata eſt, hanc luce
agnoſcit, atque amplectitur; cùm alieno negotio pr
fertur in medium: latentem per ſe eruere, aut propt
altitudinem nequit, aut ob ipſum laborem refugit. I
hac contemplatione naturæ omnes antiqui Philoſop
ſe jucundiſſimè exercuerunt. Hinc Solomonem rege
hinc ipſum Davidem patrem egregiæ pietatis arg
menta hauſiſſe perſpicuum eſt neque minima ipſ
Adami fœlicitas in his meditationibus vertebat
dum

dum inſpiceret ortus & ingenia rerum, & diverſiſſimas animalium naturas conſentaneis nominibus interpretaretur. Quin ipſe immenſus atq; æternus opifex, poſtquam totius orbis ſtructuram abſolverat, in ejus conſummatione lætari viſus eſt, & ſatiato ſimilis acquievit. Hic Politianus. Viſne ergo nos omnes fieri Philoſophos, Chymicoſve; & in his ſtudiis vitam terere. At Joſephus. Imo vero tales Chymicos, qui exinde divinæ virtutis ſenſum extrahant; et tales Philoſophos, qui in iſtis vulgaribus ſupra vulgus rebus ſapiant. Ut vero gulæ dediti referunt omnium deliciarum ſenſum ad voluptatem & libidinem ſuam; hebeſcunt ad bonitatem Dei, quam in his potiſſimùm deguſtare debuerant: ita quoque Philoſophi contemplandi ſtudium in ipſâ cupiditate ſciendi, aut nominis famâ terminabant; neque ad Dei laudes celebrandas tantis argumentis freti tendebant. Iſte autem præcipuus eſt hujus ſcientiæ fructus, ut per hæc rerum creatarum veſtigia ad autoris cognitionem perveniamus. Eâ occaſione, injecit Politianus. Vehementer aveo hanc veritatem a te expreſſam excuſſamque accipere. Audiamus ergo, ſi placet, quibus præcipuè rationibus evincis, hunc orbem, omniaque in illo ſubſiſtentia, non eſſe fati vel genii alicujus, ex ſeipſo orientis, affectiones, ſed ipſius Dei creaturam. Huic Joſephus. Rem magnam ſanè a me expetis, & quæ maximo nobis ſit uſui: vix enim cogitari poteſt quàm parum quiſquam mortalium credat Deum eſſe ullum, & ſe ubique coram offerre: Et jam ipſe in hunc ſermonem illapſurus erat, cùm Sol occidens omnes radiorum reliquias colligeret, ac aer undique obtenebreſceret, quem etiã incocti telluris halitus ſpirantibus graviſſimum reddebant:

hæc

hæc sentiens se statim corripuit; & potius pollice
eur cras illius postulationi satisfacturum. Bene ma
cum Josephus nondum adiret, juvenes in illius cub
culum transeunt. Hic ipsum non inveniunt; verú
tabula ante lectum appensa diu spectantes detinu
Primo visu facile agnoscebant: adeo vivis coloribu
& lineamentis ipsum exemplar repræsentabat, eamq
speciem quam in suis animis intus servabant. Nem
erat ipsius sororis sacrâ vite considentis, qualem pr
mo adventu conspexerant, umbra aut spectrum potú
quam pictura: atque, ut imagines solent, iterum i
utrumque respicere visa est. Illi avide intuebantur;
neq; jam laudibus abstinebant, quas ipsi virgini indu
gentes, in artificem liberius fundebant. Huc postr
sæpe ventitabant; & hanc quasi divinam imaginem
amatorio cultu venerantes, vel absentis vanissimâ spe
cie conceptos affectus nutriebant. Nunc tandem di
motis oculis Eugenius in fenestrâ speculum adverti
his versiculis inscriptum.

Qui faciem pulchram speculo meditaris in isto
Heu fragili vitro sis memor esse parem.

Dum ille in legendo persistit, Politianus in proxi
mum conclave discedens Josephum in musæo sensit in
clusum. Qui inter matutinas meditationes, divinæ be
nignitatis sensu & prioris fortunæ mutatione elatus,
exultantis animi impetus in hæc carmina effudit.

O Sacrum Solymæ jugum!
Urbs ô nobilium regia civium!
Te fœlix pietas, & bona cœlitum
Cantæ gaudia recreant perenni.
Sanctorum pater optimus

Præsenti

Præsenti facie lucidus incolit:
Et proles miseris addita gentibus
Exornat gemino nitore templum.

O cœli jubar aureum!
Mortales superas corpore regio,
Et divos volucres numine patrio:
Nil æquum tibi surgit aut secundum.

Vultus profer amabiles;
Et te da proprio lumine conspici:
Ut surgens roseo sydere Phosphorus.
Aut flammæ vigor aureus diurnæ.

Tu nostri generis memor,
Et terras oculis desuper intuens,
Fraternis humilem tollis amoribus,
Et dulci rapis impetu furentem.

Ergo nos patriâ domo
Vivemas superûm secla potentium.
Præ portis potiùs janitor excubem,
Quam regnare velim beatus exul.

Postquã hic gravi suspirio, ceu periodo, carmen clausisset: Politianus multum miratus, unde hæc tam vehemens animi cõmotio, & cantandi libido incesseret; tum quis sensus ambigui carminis; quæ verborum interpretatio. Ad hæc illa plusquam sororiæ voluntatis confessio, & ipsius in cubiculo imago, mentem adeò sollicitabant, ut a turpissimâ suspicione ferè non abstineret. Quin Josephum erumpentem adortus, ac frontem explicans, se quæsitã ejus congressionẽ gratulari dicebat, cum jucundissimi pariter utilissimiq; sermonis nulla inquam satietas caperet. Hic Josephus: Ergo, inquit, istã dissertationem, quam de operibus Dei dudum incepi,

cepi, ad ipſius naturam producam: atq;eſt hæc noſtra conſuetudo, in colloquiis rem certam ſtatuere, de quâ juſtè & copioſè ſermocinandum ſit; ne per innatam animi vanitatem, & inane ſtudium varietatis, a fructu rectæ perpetuæque intentionis multiplici curſu diſtrahamur. Deinde cum utriſq;congrediens, turriculam in ipſâ domus crepidine poſitâ aſcendebat, unde montes circumjectos,ac magnã terrarum molem,cœliq;ingentes ambitus, & oblata r..rum variarum ſpecimina undiq;contemplantibus, de autoris majeſtate & virtutibus infinitis auguſtius evidentiuſq;cogitandum eſſet. Tum Joſephus rem illico aggreſſus,ſic exordiebatur. In principio Deus creavit cœlum & terram. Hæc divina ſententia tum ſummam autoritatem,tum certiſſimam probationem præ ſe fert: Cœlum eſſe ac terram videmus,ſentimus,agnoſcimus. Hoc eſto fundamentum totius argumenti.quod neq;convelli poteſt, neq;concuti: hæc cum ita ſint; ex vi rationis non minus conſtabit ominum rerum,quæ ſub his nominibus contrahuntur, fixum aliquod & determinatum fuiſſe principium: ſi initium habuerint; tum creari ex nihilo: ſi ex nihilo creatæ ſint;tum deniq; per divinam virtutem, & omnipotentiam infiniti creatoris: Nunc propoſitum ordine exequemur. Primo ſciendum eſt, omnia ſive terreſtria corpora, ſive cœleſtia, finitis ſuis limitibus, quantitate ſcilicet & tempore, extendi, menſurari, & circumſcribi. Quantitas orbem quam maximè diductum undiquaque metitur: quinimo cogita eum millies ampliorem quàm reipſa ſit adhuc tamen neceſſe eſt menſuræ ſubjici, ac eſſe, unde incipias, & ubi deſinas: per quod enim res quæque extenditur, per idem terminatur; idque ſi in medio diſcindas, aperrè ſenties, tum enim illud, quod copula prius fuit,

it, discedit in terminos: atque etiam circulus ipse, ualiseſt figura totius mundi, finitæ magnitudinis eſt, enim alius alio productior; ac licet finem cum rincipio confundat, tamen is qui circularem lineam ucit, & qui ejus menſuram capit, a quâ parte or-iatur, & in quâ ſiſtat, ubique reperit: adeoque inimè expers eſt iſtorum terminorum, ut potiùs to-s ſit principium & totus finis. Neque non animæ o more definiuntur, cùm intra hujus mundi ambi-m, & quidem in certo ejus ſpatio verſentur. Ex s patet tempus quoque, cùm ex partibus conſtet; terâ alteri ſuccedentibus, & ipſum, & has terras, æque volumina, quorum durationem perpetuò de-gnat, ſtatæ eſſe ac limitatæ diuturnitatis. Scilicet nu-erus utriſq; inſervit, & utriuſq; dimenſionem prodit: am ut duodecim ~~digiti~~ pedem, quinq; pedes paſſum, ille paſſus milliarium conſtituunt; ſic horæ viginti atuor diem, trecenti ſexaginta ſex plùs minùs dies nnum, centum anni ſeculum, & tot ſecula quotcunq; æcedere conſentiamus, univerſum mundi ævum mplectuntur: poſito itaq; quàm longævus orbis ſit, l eam horam in quâ primùm emerſit quivis Arithme-câ mediocriter exercitatus facilè retroducet. Neq; mpus, quod cum primâ rerum origine connatum eſt, Sole pendet, qui huic poſteà in locum horologii ſuc-ſſit. Tametſi ergo certa mundi nativitas lateat, ali-uando tamen incepiſſe, uti & quotidie perſiſtere, ex ariſſimis rationibus apparet. Nemo certè minùs de-ens negaverit, a ſeculo jam proximè elapſo centum nos intercedere, ac proinde mundum nunc eſſe centũ nis ſeniorem; quod dici non poſſet, ſi nulla ejus fuiſſet igo: ætas enim cujuſq; a natali cenſenda eſt: id ve-quod ſemper fuit, ita omnem munerum exuperat,

ut ne minimùm quidem augeri queat; quod eſt v
cogitatu abſurdiſſimum: cùm certum ſit eum c
partibus creſcentibus excreſcere, neque ab illis ſepar
ri poſſe. Quocirca niſi agnoſcatis initium, idem a
tis, ac ſi unitatem e numero tolleretis, ſine quâ n
lus poteſt proceſſus fieri; aut ſi in abyſſo ædificaret
cui quicquid ſuperſtructum eſt perditur. Quin
hanc firmiſſimam rationem quaſi præ oculis conſ
tuamus: cedò naturam quamdiu extiterit homi
& cætera animantium genera continenter edidiſ
annon filius unus eſt? pater alter? avus tertius?
ſic deinceps quotquot ſinguli ſunt, numerum tam
excedere nequeunt, quem quiſque ſecum profert,
cujus ſummam univerſi conficiunt: mittamus a
alium poſt alium Methuſalem vivendo ſuperavi
mox a ſingulis eorum ætatibus ipſa mundi ætas a
mabitur. Addam deniq;e neque fingi ſeriò po
nec mente concipi hanc præteriti temporis æterni
tem: quod ſi quiſquam experiatur, nunquam tam
ſe tam ſenem ſimulet, ut non certum aliquod ſui æ
ſpatium vel invitus ponat. Eugenius hæc omnia gr
viſſimè perpendens, ſic adjecit. Valdè probabi
ſunt quæ diſſeris, cùm res ſingulas, tum univerſu
orbem, menſurâ, tempore, numero, ceu tot cance
lis, eſſe concluſum: inficiari tamen non poſſumus æ
ternitatem temporis, & animarum noſtrarum ext
ullam mortalitatem ſe prorogantium: quamvis e
nim hæc moles rerum, cujus partes ſimul conſtant, ne
que eſſe poteſt infinita, neque, quod æquè fateo
cogitari: attamen tempus, quod perpetuo fluxu l
bitur, & per breviſſima momenta exiſtit, fluere po
tuit ab æterno, uti & in æternum fluet. Hìc Joſephus
Jam, fortè labi de cauſâ videor; quod ſi hunc quoq
ſeru-

ſcrupulum ex animo evellam, deinde rectus certuſq; perſiſtam: audi itaque quæ profero. Tempus, ut vulgò dicimus, aut præteritum eſt, aut præſens, aut futurum: quod præceſſit, quodq; nunc adeſt, communem rerum naturam ſubit, & per eoſdem limites definitur: quod futurum eſt, nondum eſt; ſed cùm fuerit, in eandem quoque conditionem ſuccedet. Ex his adhuc ſecurus aſſero, mundum neque fuiſſe, neq; ſecundum hujus naturæ legem, ab æterno fieri potuiſſe: potuit centum centies annorum centurias prodiiſſe e nihilo ante illud principium quod nunc ſortitus eſt, non tamen omni caruiſſe principio. Sic anima noſtra perpetuò vivet, nunquam tamen conſequetur illam quam fingit æternitatem: cùm enim mille myriadas ſeculorum conſumpſerit, iſta omnis ætas, quantacunque præteriit, non minùs numero coæquabitur, quàm hoc breve ſpatiũ mortalitatis: neq; obſtat quod uſq; & uſque extra omnem finem prolata, & perennitate quadam donata fuerit; quatenus enim unumquodque eſt, reapte finitum eſt, quod eſſe poſſit, ſpe infinitum eſt: ſicut in numero primum aſſignare neceſſe eſt, ultimum impoſſibile: neq; ſi hoc vaſtum & immane mundi corpus indies augeſceret, materiam ſuam in ſpatia minus finita extraheret. Et jam ſatis dictum arbitror de primâ parte: neque magis dubitandum eſſe de origine mundi, quàm de illius præſenti facie, quæ nunc ſe ad oculos objicit, cujus curſum tẽpus producit, idẽq; terminat. Dehinc ad alia tranſeamus. Eugenius his facilè aſſentiebat, neq; quid huic argumento opponi queat ſe poſſe ſuſpicari dicebat. Tum ille: Si hoc verum eſt atq; perſpicuum, ipſius temporis, & omnium rerum quæ tempori ſubjacent primum aliquod fuiſſe initium tum proximè ſequitur, aut potiùs idem ſonat, illam quamcunq;

eunque inceptionem nihil anteceſſiſſe; ſi nihil præ
ceſſerit, tum e nihilo educi atque creari: neque
concedamus illam mundi æternitatem, idcircò diſſi
tendum erit a nihilo fuiſſe creatum; cùm nihil præte
rea ſit, unde creari potuiſſet: neceſſe eſt itaque e
ultimum omnium rerum parentem, qui a ſe primò
oritur atque movetur: tum quicunq; is ſit, De
erit; ad quem unum & ſeipſum & omnia alia refer
debemus. Utrumque enim infinitæ virturis argume
tum eſt, vel in certo temporis articulo, vel ab in
menſæ æternitatis abyſſo aliquid ex nihilo procrear
& poſterius quidem priori tantò majus altiuſq; quan
tò æterni operis confectio majorem potentiam indi
cat, quàm brevis & limitati. Nunc itaq; probes, ad
debat Politianus, res a ſeipſis non eſſe productas, ſed
ab illo infinito numine, quem Deum vocamus. Ca
Joſephus. Ergo rebus ipſis, ſi ita videtur, infinitam a
planè divinam poteſtatem imputa: quin ut diſtincti
ùs agam, teipſum conſulere volo, & contemplari pa
lulùm naturam tuam; in qua notabis duo diverſarum
actionum genera, alias cum ingenio atque judicio
confectas, alias autem non minoris artis & pruden
tiæ intra te editas, quarum neque cauſam neq; mo
dum operandi, neq; uſum perfectè attendis. Quis ſe
talem chymicum jactet, ut qui ventrem ſuam & vi
cera doceat, cibum concoquere, utiles ſuccos in ſpi
ritum ſanguinemq; & ſubſtantiam digerere, partes
noxias, & rejectamenta excernere? aut quam lau
dem inde ſibi acceſſuram ſperat? annon infans &
fatuus eadem faciunt? Imò ipſe quo magis animus
huic ſtudio incumbit, ſpiritibus aliò avocatis, eo mi
nùs fœliciter conficiet. Quæ mater poteſt induci, ut
eredat a ſe fingi fœtum in matrice ſua? Cur non ita-

que

marem pro fœminâ, formoſum pro deformi par-
t? aut ſaltem prædicit, qualis futurus ſit priuſ-
m in lucem exeat? At quis hujuſmodi opera na-
extra ſe imitari audeat? hominem fortè ligne-
voces aliquot articulatè proferentem multâ arte
; induſtriâ compegerit, vivum atq; videntem, cæ-
aque humanitatis munera obeuntem exhibere non
erit. Cùm hæc meditor atque perſentio, cum vate
ſtro coactus exclamo.

O quam mirifico atque horrendo more creatum
Me recolo! magnis pollet tua dextera factis
O Pater! atq; in ſe mens conſcia percipit ipſâ
Non mea tellatuit tenebris circumſita moles:
Nempe uteri quamvis infernâ ſede repoſtum
Finxiſti, clarâ veluti ſub luce pateret,
Corpus, & egregiæ decus admirabile formæ.
Utque rudi tabulâ, juſtis mea membra figuris
Dimenſus, certo creſcentem tempore fœtum
Deniq; vitales fudiſti in luminis oras.

A nobis ad cætera animalia deſcendamus, quibus
quis ſenſus & cognitio ineſt: hirundinem nidum
m ſolerter fabricare, vulpem tam inſidioſè prædam
pere, & ne ipſa præda ſit, ſibi cavere, cum ſtudio
perceptione factum arbitramur, atque humanæ
is umbram appellamus: huic verò ovum, illi fœ-
m in utero formari, non magis miramur, quàm
ſa ſatorum ſemina e brutæ telluris ſinu in herbas con-
gere: pariter omnia quæ vitâ carent, ſine ullâ no-
tiâ aut advertentiâ in ſuos motus actuſque ferun-
r. Jam illud quæro, quis ſit hic opifex, qui pru-
ns ſcienſque tam egregiæ artis & intelligentiæ ſpe-

cimina

cimina in rebus ipsis insscientibus producit? certè cùm nemo nostrûm sibi arroget, hoc est, menti & rationi suæ, his inferioribus rebus dedignabitur affingere. Anne universus orbis Mathematicæ studet, & seipsum & omnia sua membra in tam pulchras & perfectas figuras conjecerit? anne instructæ cœlorum acies ordinem & disciplinam norunt? tum qua pretellus syderum indulgentiam impetrat? aut quando illud fœdus cum Oceano ictum est, ne hic fines suos transiliat? an flores venustate gaudent, qui tam gratis coloribns sese induunt, tam delicatis odoribus perfundunt? aut sentientibus placere cupiunt? an fructus annui eo sensu recrescunt, ut ab animantibns depascantur? aut denique omnia se ita componunt ut inserviant humano generi, cujus causâ sunt condita? unde hæc prudenria? hoc consilium, & respublica mundi? Sanè quisquis affirmat ant hæc artis effectu in istis rebus non apparere, aut eas ullam hujus consilentiam habere. æquè suæ rationi refragatur. Quid ergo supereſt, quàm ut ad illum primum summumque creatorem revertamur. qui hæc omnia e nihilo finxit & ex suo ingenio moderatur? Quidam cùm figuras Mathematicas in arenâ descriptas offenderat, hic quasi vestigiis inductus, homines illic habitare proclamabat: neque sunt hæc minora artificia, neq; minori artifici tribuenda. Post hæc dicta, Josephus, tanquam victor & compos, se parumper compressit: cùm Poliitanus iterum sic incitabat. Atqui videtur adhuc esse aliquam rerum ipsarum naturam in misturâ & temperie latentem, unde hæc omnia oriuntur. Id verò nego, atque pernego, respondebat Josephus. Si nempe naturam, ut externam causam effectricem opponas, idem est ac si diceres Architecturam domum

omum condere, aut Oeconomiam regere familiam-
im ſint artes & facultates humanæ, per quas mens
ſa præſtat hæc opera: ſimiliter natura eſt ars di-
ina, per quam Deus mundum extruit, extructum-
ue gubernat. Sin per naturam, concurſum & ſe-
em principiorum rebus ipſis inſitorum & impreſſo-
im intelligas; tum illum qui indidit proculdu-
o agnoſcis: aut illuc recidis, unde elabi quæris:
i enim hæc, quam prædicas, natura ſuam ſcienti-
m & ſolertiam oſtentat? quæ ars? quæ ratio
beſt in gleba? in ſemine? aut in ipſâ ſyderum pul-
herrimâ facie! Domum affabrè contignatum, aut
tomatum per ſe circumactum, hæc artis indicia
o artifice traxiſſe obvium eſt, neque ſibi induxiſſe.
ur ergo quiſquam in hoc naturæ vocabulo tam
rplexè hæreat, cùm in omnibus aliis opificiis au-
rum ingenia clariſſimè perſpiciat? quibus tamen
o opifice deſtitutis hæc natura latenter inſervit; &
ipſâ, Dei præſentis vis & providentia perpetuò
lucet: ſine quo neq; primitùs conſtitui potuit, neq;
inde per ſe conſiſtere! Quod ſi conſentiamus hanc
ſe ipſum potentiſſimum & prudentiſſimum ſpiri-
m qui eſt autor & motor omnium, ad ejuſdem divi-
tatis confeſſionem retrahimur: & profectò hæc ve-
as ſe tàm latè & univerſe diffundit, ut quatunque
rte evadere quæramus, ad eandem deniq; ſententiam
iâ viâ contrudamur. Hic iterum Politianus: At for-
n hæc caſu, aut ex vi æternæ neceſſitatis, neq; tantùm
t alio regente, aut conſilio ſuo evenire potuerunt:
mpe ut principio omnia in hanc molem coirent, ac
niq; in perfectiorem modum paulatim excreſcerent,
onec in hanc tantam, quam nunc adepta ſunt, pul-
ritudinem ſe tandem attollerent. Cui ſubridens:

Eugenius

Eugenius. Nunc naturâ divinæ virtuti, nunc fatum c
jicis providentiæ : ſub hoc enim nomine & fortuna
neceſſitas conjungi ſolent; cùm tamen longiſſimè i
ſe diſtent: nam quæ contra ordinem accidunt, ea
ſuccedunt neceſſariò, quæ conſtanti curſu circum
runtur, excludunt fortunam. Atq; tanta eſt h
opinionis vanitas, ut Joſephi operâ vix digna videa
quin meipſum facile explicaturum credam :
eſſe tantum ex eo quod contingunt, aut ſunt
ceſſariæ, nova, & fœminea Philoſophia eſt : o
omnes naturæ ſtudioſi fateantur eam eſſe per ſua
cauſarum ſeriem catenatim diſpoſitam, & quas
diſpicere nequeunt, agnoſcant tamen illi ſubeſſe.
verò nihil operantur, neque ſunt cauſæ aut princ
rerum; ſed ab ipſis reſiliunt : cùm flamma dom
comburit, id caſu fieri dixeris, hoc eſt, præter
tentionem humanam; per ſe certè, & ordinatè p
venit : ignis foco poſitus lignum & carbones nec
riò abſumit : quia ipſe habet vim cauſticam, & m
ria eſt uſtibilis: nec quæ a ſui generis normâ aberr
extra ipſius naturæ rationem accidunt : monſtra q
tidie naſcuntur, ſed plerumq; ex indebitâ temp
aut proportione ſeminis, aut ob alios quoſdam d
ctus, quibus partus neceſſariò competit. Multa caſu
teruntur indies, ſi quid rectius accidat, pro miraculo
biq; audit : & neceſſitas cum varietate pugnat, cui
tura maximè favet; ut nec os ori, nec corpus corpori
eodem genere perfectè reſpondeat. Sed nolo diu
velitari circa hanc profligatam opinionem, hoc u
eo argumento, ſeu potiùs experimento nunc utar.
bertas arbitrii noſtri ſe ſupra has omnes naturales c
tingentias & conſtrictiones, attollit, ſoli Dei pro
dentiæ, & ejus auſpiciis atque impulſibus ſubjac

etiam domus casu erigitur? statua fingitur? poe-
ta conduntur? nosne ipsi non possumus intertur-
re cursus, & ordines rerum? integra earum gene-
e medio tollere? nostrumque novissimè delere?
bi? nunc tantæ necessitatis autoritas? ubi istorum
nculorum nodi? aut inferioris naturæ invincibilis
mpulsio? certè qui hanc illi tyrannidem defert, li-
rtatis suæ non satis meminit, neque se hominem
e intelligit. Politianus, ubi puderet hujus commen-
aliud attulit, ut illi videbatur, vero propius. Cum
quit, nos in eas angustias conjeceris, unde abire non
et sine confessione supremi conditoris, qui etiam
x mundi sit; cur tamen asserere metuamus, univer-
m rerum corpus, cujus pars extima, & perpetua cœ-
m est, tellus verò & circa eum omnia, velut uterus,
i hæc digerit, corrumpit, generat, a mente sibi
ropriâ constitui & gubernari. At Josephus: Mon-
ra jam fingis, & poeticum Atlantem. In quocunq;
tem principio fixis, ad aliquam imaginem divinita-
s recurris: cui cùm hoc proximum & simillimum
, atque in confinio veritatis positum, nolo ulterius
fellendo immorari, sed potius ex hoc crepusculo ad
aram lucem, & solem producere. Si enim hæc tam
piens & efficax anima sit causa suæ essentiæ, & crea-
ix mundi, qualis esse debet atque oportet, cùm fi-
to corpore componi non potest: quia ipsa est infi-
itæ virtutis, quippe quæ terminos infinitè distantes
ngit, atque conciliat: hæc autem infinita vis est
rissimum divinæ perfectionis indicium: tum quod
finitum est, unum est, & recusat æmulum, qui si
lus esset, etiamsi quam minimus, alterum exclude-
et, aut saltem finiret. Ergo Deus etiam æternus est,
ubique præsens, nullis finibus loci vel temporis im-

peditus:

peditus: quis enim poteſt ſibi imponere ut cre illud quod a ſeipſo eſt, & cui cætera omnia ſeſe d bent, in aliquo conſtituto momento aut ſpatio pr diiſſe? cur ergo non alibi? cur non antea conſurre rit? quæ mora? quid obſtaculi, aut impedime intercederet? quòd ſi ob hæc minùs potuerit, qu modo ſeriùs, contractiuſve ſe tandem emiſerit? qu parentes? unde nutrimentum aut ulla ſubſidia exp ctaret? Inde cùm ejus natura tam immenſa ſit, & comprehenſibilis, par eſt virtutes illas quas exe eſſe æquales, & ultimos noſtros conceptus exceder Sub hæc Politianus. Nos quidem argumentis & r tionibus obtundis, & cùm expedire difficile ſit, c tot laqueis implicitos tenes: quaſi verò quæ tu pr fers cum naturæ legibus magis conveniant: quid en a ratione longiùs abhorret? quid ſecùm evidenti pugnat? quid ſenſus ipſe ſenſibiliùs refutat, quàm liquid ex nihilo elici poſſe, aut ulla vi extorquen quocirca ab his refugis ad illud ineffabile numen, qu neque oculi cernunt, neque ſermo explicat, neque u hominum credulitas concipit. Hæc dicentem Jo phus ſeverè intuens, mox clarâ voce vehementiùs i ſurgit. Tu quidem diſrumpis laqueos, quos enod non potes; & cùm luce obruaris, in tenebras ma recedere: falleris verò plurimùm, qui aut ration noſtram ad nullam divinitatis cognitionem aſſurge credis, aut, ut totam conſequatur, expectas, Ut q proſpiciunt in immenſum pelagus, partem ſub aſpec poſitam, alter altero, pro vi & acumine luminum longiùs diſertiùſque intuetur: qui autem perſpicaci ſimus eſt, neque in profunditatem deſcendere po teſt, neque ad extremam oram oculos trajicere ſed cùm plurima videat, plura quoque videt ſe non v

re: ita nos ratio condocefacit, mundum, qui tem-
ris menſuram ſubit, ab eo inchoari, & terminari:
tio monſtrat, quod aliquando inceperit, nihil antea
iſſe: ratio probat, aliquid e nihilo exprimi non
ſſe, niſi per infinitam poteſtatem: eadem denique
tio fateri cogit, id quod infinitum eſt, a finitâ in-
lligentia non poſſe pernoſci: neque ſunt hæc vana
menta, aut probabiles conjecturæ; ſed lucidæ atque
ceræ veritates, quas mens noſtra volens ſcienſque
mplectitur. Nimirum mundus eſt veriſſimum Ido-
n, ſeu imago divinitatis; non quidem ut pictura
ſimilis illi qui pingitur, ſed uti eſt repræſentatio
adam ipſius pictoris: conformiúſque indicat hujus
tem & ingenium, quàm illius vultum. Ad hanc au-
n cognitionem his modis aſcenditur: primùm ut
eo tribuamus quæ ſunt Dei, & quæ mundi mundo:
mpe cùm mundus ſit mediæ ſortis inter Deum &
llitatem, cùmque nullitas ſit principium omnis im-
rfectionis, ad quam ipſa vergit atque reclinat,
eus verò autor eſſentiæ, ac bonitatis; in hac mundi
nſideratione abſtrahere debemus quoſcunque defe-
s, & ex puriſſimo flore rerum captare aliquam di-
itatis ſpeciem, tum quæ ad numinis naturam eo
odo accedunt immenſitate ſuâ conveſtire. Sicutie-
n res creatæ creatorem oſtentant, ita creationis
finitum opus ipſius quoque infinitatem arguit.
m igitur infima quæque pars mundi ſit atque
ſtat, cumque hæc ſit ejus prima, & communis per-
tio, conditoris ſui eſſentiam probat: quod enim
n eſt, nihil agit, nedum aliis eſſentiam impertit:
n hæc eſſentia, quatenus vera & bona eſt, ad Dei
ntiam quodammodo aſſurgit: vanitas autem &
pendentia, & limitatio, & compoſitio, & mutabi-

litas ſunt a ſeipſâ, quas ſi a Deo detrahas, & per
ctiſſimam ſuam naturam ipſi reſtituas, ſcias ejus
primam, & univerſam, & omnibus modis conſu
matam eſſentiam; a quo noſtra infinitè decedit, i
magis quàm ab ipſâ nullitate: nempe Deus nos e
hilo creat, at non poteſt e nobis creare alteram de
tem: neque ſanè nunc infinitus eſſet, ſi nos aliq
eſſemus, eo more, quo ipſe eſt, in quo vivimus, m
vemus, exiſtimus, tanquam tot atomi in ſolis rad
qui inde umbratilem quandam ſubſiſtentiam mot
que mutuari videntur: vel potius ut phantaſmata &
mulachra rerum, quæ in mente noſtrâ finguntur, u
dicimur Dei poemata; quippe qui dixit verbum,
omnia facta ſint. Deinde quia infinitus eſt, cui n
adjici, nihil ſubtrahi, nihil variari, aut immutari
teſt, ſequitur ut ſemper & ubique perfectus ſit, & p
pterea ſemper & ubique totus, conſtans, & imm
lis; & qui undiq; immenſitatis ſuæ & æternitatis
tro fruatur. Neq; eſt aliud quod poteſt cum illo e
ultimum cœli orbem conſiſtere; cùm non iſta fir
ſima mundimœnia omnia conſtantiùs claudant, at
coerceant, quàm hæc quæ proximè ſuccedit fovea,
abyſſus, & inſcrutabile chaos; hæc, inquam, mera
nitas, a qua omnis natura abhorret, & ſeipſam
tius ſponte diſrumpit, quàm ſuis rebus intereſſe
miſerit: tum quis degere, aut durare potuit, ante
mum mundi exordium, in iſtâ temporis abſen
quam ne mens quidem aſſequi valet: neceſſe eſt au
illud quod infinitum eſt hanc vaſtam & imma
vacuitatem loci ac temporis perimplere, neque mi
extra hujus mundi ſpatium quam in illo verſari. P
ter liquet Deum, potentiam, vitam, intelligenti
libertatem, juſtitiam, bonitatem, & quaſcunque a

rtutes noſtras infinito ſuo more poſſidere: neque
ſitantummodò aſſignare debemus, quicquid eſt in
bis pulchrum, & eximium; verùm etiam, ſi quid
elius majuſve ſentire aut comminiſci poſſumus: ab
enim hoc quoque accipimus, ut id animus noſter
elligat: tum etiam credibile eſt eum alia decora,
ornamenta in ſeipſo poſſidere, quorum neque hic
bis ullam ſpeciem exhibet, neque mens noſtra ali-
a imaginatione, vel conjecturâ attingit: ſiquidem
ficiari non licet illum edere poſſe plures mundos, no-
m rerum naturam, ſeu potiùs quiddam adeò a no-
s diverſum, ut nullo vocabulo, nulla ſimilitudine de-
gnari queat. Denique ſicut Deus ipſe infinitus & ri-
lem & ſocium excludit; ita quicquid in Deo eſt,
m ſit infinitum, pari ratione eſſe unum oportet, &
o noſtrâ ſolummodò conceptione diſtingui, in ſe ve-
unico eodemq; nomine deitatis, ſeu perfectiſſimæ
rfectionis abſolvi. Quod enim ex partibus conſtat
nquam poteſt ad infinitatem exereſcere. Ex his
mnibus argumentis Ideam aliquam Divinitatis deli-
atam & adumbratã habemus, quam ipſe a nobis, ut
o noſtræ mentis modulo, in æquam partem accipere
gnatur; at immenſa ejus eminentia, & gloria, neque
noſtræ rationis menſuram exigi, neque ab eâ de-
rehendi poteſt: quod nos ſemper fateri oportet, &
r eam ſaltem confeſſionem ſarcire hanc omnem im-
rfectionem. Dum hæc diceret, ingenti metu, &
upore pereulſus eſt, & ceu vaſto gurgite circum-
ſtus; ac ſi quiddam altius immaniuſque mente pro-
queretur, quàm quod effari, & explicare poſſet:
terea in animæ ſuæ penetralia ſeductus, paramper
lebat, vehementi molè contemplationis oppreſſus,
nimio lumine divinitatis attonitus. Poſtquam ſe

colligeret, & jam ad ipſos iterum reſpiceret. Eugenius ſic uſque perſtabat. Cum Deus talis & tantus ſit, minime mirari nequeo, cur non ſe prodat atque exhibeat; cur non omnia in debitâ perfectione conſervet; neque ſeipſum vendicet, aſſeratque ab ignorantiâ, & injuriis hominum. Huic Joſephus, caput breviter quaſſans; Heu nimis imbellia ſunt, inquit, hæc tela, quàm, ut veritatem, quam nacti ſumus, quamque poſſidemus, expugnent atque eripiant e manibus: neque difficulter retundi poſſunt. Equidem ſanè demiror magis æternum & infinitum numen a finitâ mente ullo more modove ſentiri: poteſtne quis in animum inducere, qua vi, qua arte, quibus magicis incantamentis aliquid e nihilo excitari queat? Tum ſi ſenſibus noſtris oſtentare ſe vellet, certè hiſtrionem agere, & cadaveroſam corporis ſpeciem induere opus ſit: atqui hæc craſſa & hebes materia cum illius puritate & activitate non congruit; neque ſic quidem ipſum contemplaremur; ſed quiddam diſpar, & diſſimillimum: & quanquam nemo poſſit illam infinitatem ex æquo ſpeculari, qua ſolus ſecum perfruitur, & in cujus perpetuâ poſſeſſione immenſam beatitudinem concipit; ac ne Angeli quidem perfectè intueantur, quin & his ſtultitiam, & vanitatem imputet; habet tamen animus noſter vel in hoc ſtatu eam conſcientiam Deitatis ab ipſâ naturâ ſibi inditam; quam, qui maximè obduruerit, haud prorſus excutere poteſt: neque eſt ulla natio, ulla ſocietas, aut familia hominum, in qua non aliquam religionis ſpeciem, aut mentionem reperias: atque hæc ab omni antiquitate recepta, & per totum orbem ubique diffuſa, nihil aliud eſt, quàm ipſius naturæ vox, & indubitata confeſſio. Providentia autem & patientia Dei, cùm ex aliis rationibus

tionibus pendeant, alium ſermonem ſeorſim exigunt. Subinde Politianus: Nos eam occaſionem avide expectabimus: etſi enim hujus veritatis ſummam ſemper tenuerim, eam tamen omnibus numeris abſolutam perfectamque hucuſq; deſideravi. Hanc tuam, referebat Joſephus, laudo proboque ingenuitatem: quod omnia de quibus dubitatum eſſet, in medium adduxti, minimoſque ſcrupulos amoveri voluiſti ab hac primâ ſummâque veritate, intra quam omnes aliæ conſiſtunt: atque ob id lætor & gaudeo, ſi per hanc noſtram diſſertationem ullam vobis lucem attulerim: meipſum ſanè magis, magiſque confirmo; & ab hujus orbis anguſtiis in divinitatis libertatem exeo: ubi his ampliſſimis contemplationibus mentem augeo, atq; illuſtro, & inſatiabile deſiderium ſatio: inq; ipſo deitatis fonte mergor & circumfundor: teque video ac veneror, immenſe Deus, plaudoque tibi ob ineffabilem tuam excellentiam, & gloriam; & per hanc beatiſſimam viſionem in partem fœlicitatis venio, tuique numinis immenſitate ad extremam animæ capacitatem perfruor. Tua me præſentia ubique circumſtat, tua virtus undiquaque refulget. Agnoſcere me quidem & admirari cogis hoc ingens tuum opificium, cujus neque partes ſingulas numerare, neque univerſam extenſionem metiri, neque intimam ejus naturam perſpicere poſſum: cùm tamen ad te confero, figmenta eſſe, & ſomnia, & umbras intelligo: cùmque quod tuum eſt, ab illis abſtraho, & tibi reddo, in extremâ nuditate deſtituo: quicquid itaque ſumus, quoad te nihil ſumus, ſine quo in noſtram nullitatem recidimus. Tu unus es, & in te unicè recumbit animus meus, neque aliud aut poſtulat, aut videt, ad quod divertat: tu ſimpliciſſimus, a cujus bonitate,

vel libertatem, vel juſtitiam ſecernere nequeo: nec in te quicquam præter te deſidero. Tu ſolus invariabilis in perpetuâ ſecuritate degis, eamque tibi fidentibus præſtas: cætera omnia, ut volubiles fluctus, ac infidæ ſyrtes, inſiſtentem agitant atque abſorbent vel, ut nubila, fallunt fugiuntque: aliud ſeculum decedit, accedit aliud, tu perpetuam poſſides æternitatem, rerumque vices regis, ac renovas: nos in ſi voluntatis tuæ ab æterno latitavimus, unde præſtito tempore naſcimur, vivimus, interimus. Tu neque reſpicis, neque proſpicis, ſed tanquum totus ſis oculus omnia ſemper ſub aſpectu contines, cùm omnia intra teipſum peragas. Tua puriſſima poteſtas non patitur neque læditur a maleficiis noſtris, nullis defectibus evacuatur, nullo molimine illi reſiſtitur: nec ceu tela in manu vibras, eamque virtutem obtinemus quam tu imprimis; ſi te ſubtrahis, invalidi, pronique ad terram decidimus. In infimis quibuſq; operibus tuæ ſapientiæ monumenta conſtituis: quantum ratio explorare valet, omnia cum ratione confieri videt; quæque in occulto latent, ut profundioris prudentiæ conſilia, & arcana imperii mirari par eſt. Tu ſpiritus ipſos tractas, atque gubernas: tu mentis obſequio venerandus, cujus acie conſpiciendum te præbes, & in ejus amplexum demittis. Tu lex, tu exemplar, tu judex omnium: tu fons & oceanus bonitatis, qui omnes exples, & uſque ſuperfluis. De te omnia ſumma, optimaque prædicanda ſunt; neque quicquam ultra veritatem exigis, neque nos quod juſtum eſt tribuere poſſumus. Ignoſce, quæſo, quòd de tantâ majeſtate tuâ minùs dignè & magnificè eloquar, et teipſum mihi divinitus inſpira, ut te tuo lumine quodammodo videam, tuâque charitate complectar. Hæc extatico

more

more correptus, cum ingenti vehementiâ, & efficaciâ, asseruit: & cùm nondum sibi satisfaceret, illud Angelis officium mandavit, in hæc carmina repentè prorumpens.

O pubes superûm beata divûm!
Quos nunquam maculat sceleſta labes,
Nec cœli patrio limine dejicit,
Aut ſacris animos dotibus exuit;
Vos ô ſydereum genus!
Lætis pergite cantibus
Summo plaudere regi.

At nos heu ſcelerum pudore victi,
Et tot molibus obruti malorum,
Nunc tantum gemitus fundere poſſumus,
Et deſiderio carpimur æmulo,
Dum nos cœlicolûm choris
Regni municipes ſui
Victor prævius addat.

Quin & vos, domini jubente nutu,
Arcem linquitis ætheris ſupremi,
Et terras humiles ſponte reviſitis:
Aut cum Tartareis prælia Manibus,
Nullâ pace, laceſſitis:
Nec nobis vigiles piget
Deſervire miniſtros.

Ergo nos alacres, ſuprema quando
Hoc mandat ducis optimi voluntas:
Duremus poſiti pulvere in arido.
Belli ferre moras, & juvet hoſtibus
Forti pectore congredi:

Dum mox emeritum caput
Cingat laurea victrix.

Eo ceſſante, ſic adjecit Eugenius. Equidem mi videor non hominem in hac vitâ mortali, ſed a Adamum in paradiſo, aut Sanctorum aliquem i cœleſti aulâ audire de divinitate loquentem, ipſu que familiariter intuentem aſpicere. Cui Joſeph Faxit ipſe, ut hæc omnia, non ſicut in ſcholis, ſcie di ſtudio, ſed cum illis tanquam in templo Dei, a ipſius numinis laudes & veram obedientiam refer mus. Ad hæc dicta omnes annuebant, & capita ſu pliciter inclinabant. Deinde dimiſſo ſermone co ſeſſum ſolvunt, & ad inferiorem domum deſce dunt. Poſtea utriſque juvenum in mentem venit parentes reſcribere, & per manus mercatorum litera in Britanniam tranſmittere. His paratis: ad id Jo ſephus eduxit in forum. Ubi inter privatas ædes pu licum patebat mercatorium, quadrangularis form niſi quod longitudo latitudinem tantum ſuperab quantum pervius utrinq; tranſitus ſpatii ſubſtraxit. fronte turricula eminebat, cujus in medio horologiu incluſum, per tabulam ab omni latere extantem, æqu libus duodecim figurarum ſpatiis, furtiva tempor prodebat veſtigia; & loquaci præterea pulſu ad au rium ſenſum transferebat: Supèr argutiſſimi æri campanula pendebat, quæ certa conveniendi redeun dique momenta ſolenniori ſono indicaret. Subdialis area rudioribus lapillis conſtipata ſenſim a medio um bilico vergebat in ſaxeos canales, qui confluentem plu viarum vim in ſe receptam ſub terram demitterent Ambulacra undique ſub ædibus extructa, marmoreis columnis arcuatam tignorum molem inter ſe ſuſtinen-

tibus

bus, in aream patebant. Pavimentum omne diſco-
ribus ſaxis teſſellatum erat; & continua per parie-
s ſedilia defeſſos ambulandi excipiebant. Infrà cel-
æ publicis mercibus confertæ. Suprà ædes plumbeo
cto & integris parietibus incluſæ; quas muliebre
ercatorium diceres, & omnium mundorum mun-
um: quippe hìc væneunt leviora mercimonia, quæ-
nque ad cultum & ornatum faciunt. Literis tradi-
s: Dum hæc ubiq; luſtrarent, puer intra conſpe-
um ſubſecutus eorum veſtigia perpetuò ſervabat.
rat egregiâ facie, ſed diutino æſtu vitiatâ, ac ſi
olis pateretur invidiam. Ubi tandem propiùs inſi-
eret, juvenes aſpectu commoti oculos in illum fige-
ant: atque is Joſephum unicè intuens, primùm tre-
here & pudore ſuffundi, deinde miſerabili oris obtu-
u quiddam ab illo flagitare viſus eſt. Unde Joſe-
hus in ipſius contemplationem adductus, mox ag-
redi cœpit & ex colloquio quærere quis eſſet: tum
auca obiter prælocutus, de patriâ, deq; fortunis,
c præſenti conditione percontabatur. Ille referebat
e Italum eſſe, nomine Philandrum, a paternâ do-
no novercali invidiâ pulſum, & cùm audiret Soly-
næ locum eſſe bonis artibus & virtutis ſtudio, illuc
onfugiſſe; ut qualicunq; honeſtiori induſtriâ viven-
di neceſſitatem tueretur. Inter cætera educationis be-
neficia, linguam quoq; Hebraicam, quam lepidiſſi-
mâ barbarie variabat, in patriâ didiciſſe. Cùm verò
nops & peregrinus ſit, nullam hujus inſtituti oppor-
unitatem inveniſſe, ac ne adhuc diverſandi commo-
ditatem. Cum his denique inſinuabat ſe ab illo hac in
re juvari velle. Hæc multis gemitibus & lachryma-
rum obſequio inſpergens, juvenum ſtudia efficaciſſi-
mo ſermone in ſe convertit, ex geſtu atque ingenio in

alriori

altiori fortunâ educatum ominantium: præsertim Eugenius ac Politianus suæ conditionis reminiscebantur, ac perinde magis arrecti pergebant curiosiùs sciscitari quibus parentibus oriundus, quorsum ex familiâ ejectus, quibusq; artibus eruditus esset. Neque ille difficilis ad narrandum fuit: cumque jam longiorem sermonem expectarent, ad sedilia omnes se referebant. Sedentibus puer recitare incepit universam suæ calamitatis seriem. Non me, inquit, fortuna infestis telis sed munerum suorum mole oppressit. Pater inter nobiles Neapolitanos censetur, satis superque divitiis affluens. Ego ipsius unica proles, sed ex priori conjuge susceptus. Ipse per se plùs nimio indulgens: etiam noverca diu sic coluit, ut vel paternis affectibus certare videretur. Erat huic unica filia, quam alteri viro peperat; jam propè nubilis, ac satis venusta, & paternâ hæreditate dotata. Hanc meis thalamis utrique destinaverant. At sæpe instructissima mortalium consilia fortuna facili ictu pervertit. Evenit, ut ego, cùm ruri essem, in agros nostros venatum exirem: & cùm ludus jam incalesceret, fortè cervum, quem canes agebant, longè conspicatus, a reliquo comitatu equum velocissimum circumflectebam, illuc contendens, ubi in notissimum nemoris perfugium penetraturum sciebam. Dum citissimo cursu prævenire cupio, equus, pede ad saxum offenso, in terram præcipitem effudit. Cùm hic cernuus in caput exciderem, consternatus subito ac vehementi casu, & cerebri vertigine correptus, spiritu protinus amisso, morti proximum deliquium subii. Haud procul incedebat peregrina virgo quæ cum villico nostro hospitabatur. Illa equi tumultuatione excita, & ad meum casum respiciens, celerrimè accurrit; et super insistens, nescio

io quibus, ſive fomentis, ſive virtutibus ſuis ex
ic Letheo ſomno revocavit. Mihi quidem animam
ſpirare viſa eſt, & quaſi eodem aſpectu repoſcere:
quidem patefactis luminibus, & in ipſius faciem
imùm erectis, aliam quam mortalem ſpeciem ac
eluti Nympharum unam, quam venantibus præſide-
fabulantur, venerari occæpi: nec poteſt a me ex-
rimi, aut alienis ſenſibus percipi illa inopini amoris
is, quæ tum ſubito afflatu, ceu cœleſtis flamma,
eam mentem penetravit: ſeu quod anima vixdum
i compos per imbecillitatem faciliùs admiſit; ſive
anc ſibi fato editam (ut infantium oculi primam
cis ſpeciem) continuò agnovit atque complexa
ſt. Præter formam commendabat ingens meritum,
uxitq; meriti opinionem nihil ſibi arrogans merentis
nodeſtia. Mox inde ſubibant ſocii, & in villici do-
num languentem portabant, donec curru exceptum
d paternas ædes reveherent. Parentes de periculo
nihil priùs audierant quàm perfectè ſanum et incolu-
nem reciperent; & jam ipſâ narratione confixi hor-
rebant ad ſenſum præteriti diſcriminis. Ego ignotæ
irgini ex villici familiâ me vitam debere teſtabar.
Pater ingentibus præmiis digniſſimam pronunciabat;
ic poſtero die mater cum filia illuc ultro migrabant;
& ubi non famulam, ſed hoſpitam ex Syriâ eſſe cog-
noſcerent, nomine Creſcentiam, in noſtram domum
tranſire ſuadebant. Id mihi gratiſſimum accidit: &
parentes, nondum amoris conſcii, illi mecum gratifi-
cari ſtudebant. Ipſa moribus tam ingenuis fuit, ut
omnium animos ad ſe alliceret. Indole egregiâ, &
variis artibus. Cumque ſolertiſſimè acu pingeret, ma-
tri placuit hunc meum caſum ſuo opere inſigniri. Illa
aggreſſa ad vivum expreſſit, ac ſi ipſa rerum ſpecies

quæ

quæ aerem permeavit linteo impressa atque insu-
esset. Videres juvenem, facie pallidâ, et collo p
languorem obliquè deflexo, humi supinè jacente
Ipsa manu frontem componebat. Nec procul e
quus revolutus in tergum infidos calces in aere
spargebat. Longiùs socii cum canibus cervum in
ctabantur, & venatui nihilominus indulgebant. Om
nes laudabant egregium opus; jpse mecum curiosè r
posui, magis ut amoris quam salutis monumentu
Eousque hæc fœlicitas processit, donec nuptias v
adhuc maturas parentes importuniùs urgerent: h
ipsorum altera sponsalia, seque in liberis iterum co
jugatos fore; tum hæreditates in unum collatas u
trinq; auctas & geminatas iri; hoc familiæ perfecti
simum vinculum, quodq; omnia simultatum mome
ta absolveret: non debere itaq;omitti diutius tam
fœlicitatis consummationem. Hæc usq; ingeminabant
& tanquam certissima gaudia secum præcipiebant, d
meâ voluntate minime solliciti; ut quæ ante visa
Crescentiam novercæ filiam vulgari more coluera
ac deinde novos affectus quantùm potui dissimulave
ram;alias ex aliis causas nectens, ob quas nondum m
trimonio consentirem. Quin nihiltam secretũ est quo
sciri non possit,ac sanè nescio quo casu res ad ipsos de
lata est. Pater pari fraude excepit:& villicum ad se vo
catum suis instruxit mandatis;ut Crescentiam ad se pel
liceret & in suâ domo includeret. Spargebantur undiq
rumores fugisse in patriam. Eâ absente, me omnibus
suis machinis aggressus, nunc consiliis, nunc precibus
atque blanditiis, mox & minis & execrationibus ur-
gebat: postquam diu frustra tentaverat, repulsæ im-
patiens, & novercalibus odiis incensus, non moderatè
ferebat omnium votorum & consiliorum suorum

tam

m inexpectatam everſionem. Interea Creſcentia no-
ex cuſtodiâ effugit : quod ubi innotuit, in adem-
æ libertatis prætextum veneficii crimen objiciunt:
is philtris & incantamentis meam mentem corru-
iſſe, & addictam ſibi habere. At quidem modeſtiſ-
ma virgo ab ultroneis amoribus ſemper abſtinuit: &
m temporis mihi viſa eſt erubeſcere has impares nu-
tias. Quin ubi abierat, (neque mihi liceret patris
nimo obſecundare, ac novercæ furores non tolera-
m) ejus veſtigia inſecutus, non vulgari apud ſuos
ſle loco cognovi : cumque ego patriâ egreſſus ſpera-
m ſi ei humilior occurrerem pares in amorem facili-
conſenſuros, nunc in ampliſſimâ fortunâ conſtitu-
, vice verſa, me imparem ſentio, eâdem modeſtiâ vel
profitendo amore retentus: quocirca ſumptâ per-
nâ ita me conſtitui, ut ea primùm indicia ſparge-
m, quæ ſagacem amantis animum latere non poſ-
nt; ſin amari non contingeret, ſalvo pudore inde-
rehenſus abirem. Nunc experto omnem fortunarum
abitum meis votis adverſantem hic ſiſtere & con-
uieſcere viſum eſt: Quod ſi tu, inquit, Joſephum
ſpiciens, me hoſpitio dignari velis, minues Creſcen-
æ deſiderium : neque ad ullum liberale officium in-
cilem habebis ; aut ſi qua parte deficiam gratitudinis
oluntate ſupplebo. Hæc blandiſſimæ vocis illecebris
aviter pronunciata tam inſtructâ narrationis ſerie
conſentaneis affectibus adornabat, ut omnium au-
es ſuis fabulis circumageret, & proniſſimam miſera-
onem eliceret. Quin Joſephus ſe quoque patri inſer-
ire reſpondit, neque dominum eſſe, ſed partem fa-
iliæ : verùm ad hoſpitam ſuæ gentis non procul a
aternis ædibus traditurum ; unde adeundi ſit copia,
ſi ſua ope indigeat, ſibi benevolum atque propiti-

um

um expectet Philander ſeipſum humillimè inflecte
gratias agebat, & votorum compenſatione proſequ
batur. Joſephus inde reverſus ferebat ad diverſo
um, cui præerat vidua mulier, Romæ oriunda, n
mine Antonia, quæ Italos excipere ſolebat. Marit
hanc artem diem exercuerat, & multis opibus conqu
ſitis vix menſe abhinc elapſo e vitâ decedens omn
ſuas fortunas uxori reliquerat: nec minùs ipſa ad re
attenta, poſt mortem viri ſedulò adminiſtravera
Hæc ubi puerum a Joſepho ſibi commendatum acc
peret, oculis in eum conjectis, Ni, inquit, filium meu
jam fato functum, & ad pulverem redactum ſcire
hunc eundem miſera credidiſſem. Hæc dicentem l
chrymæ ſponte ſequebantur. Filium utique dilectiſſi
mum paulò ante virum amiſerat: neque erat huic o
mnino abſimilis; ac non obſtabat formæ præcellenti
quo ſibi minùs blandiretur, & indulgeret memori
chariſſimæ prolis. Eo reſpectu familiariter acceptu
ſummâ cum humanitate tractabat: filii quoque no
men addebat, & tanquam defuncti umbram, ſeu po
tiùs vivam imaginem vero amore colebat. Neque Phi
lander abſtinuit a maternâ compellatione, hanc mu
tuam charitatem ſibi non inutilem fore ſperans ad re
ſuas promovendas, ut inde ſibi gradum ſtrueret ad
altioris voti faſtigium; eamque ſic omni officiorum ge
nere devinxit, ut in ipſius filii vicem ſuccederet. Ad
Joſephum quotidie commeabat: neque illi diſplice
bat hæc egregiæ gratitudinis oſtentatio. Muſicam
quoque ſciebat & cantabat ſuaviſſimè eâque morum
facilitate fuit, & devotis in Joſephum affectibus, ut
& hunc ſibi ſenſim conciliaret, & omnibus quibuſcum
verſaretur chariſſimus eſſet, ac præcipue in Jacobi do
mo ſummam familiaritatem conſequeretur. Per id
tempus

mpus Italus quidam Chymicam artem profeſſus, qui
m Philandri hoſpitâ diverſabatur, in morbum mi-
mè vulgarem inciderat. Nulla pars corporis præ cæ-
ris ægreſcebat, ſed univerſum maciè ac tabe confe-
um: vultus erat perpetuo mœrore defixus, oculo-
m horridus & immanis aſpectus; neque hominum
onſortio gaudebat, & ſecreta timidè fugiebat. O-
nes plurimùm admirabantur ingentes gemitus, cum
canis immurmurationibus, frequenter editos: tum
bitos tremores, & inconditos geſtus, & ſimillimam
riſti amentiæ intemperiem. Ipſe vim mali quotidiè
graveſcentem intra ſe continere & compeſcere per-
ſtebat; fictis reſponſionibus quærentes avertens: ubi
erò corporis vires deficerent, & augeſceret indies
oloris violentia, ut diutiùs celari non poſſet; ſed
uandoque abruptè exclamare cogeretur: ad lectum
edactus, atque invitus medicum admittere juſſus eſt.
s erat Lucas, Solymæ civis, & Theophraſto (ſic e-
im dicebatur) perquam familiaris; plurimaque e-
regiæ artis experimenta ab illo mutuatus: qui pri-
ùm perſpectè intuens, exploratâ corporis habitu-
line, nihil certi referebat; niſi quod ex pulſûs vehe-
mentiâ in febrem eſſe proclivem cenſeret. Nota ita-
que adhibuit remedia; quæ æger reſpuens, ſuum do-
orem non iſtis cedere medicamentis cum triſtiſſimo
iſu admonuit. Lucas ex his dictis, id quod erat, con-
iciens. Hæc, inquit, promovere poſſe curationem, &
enire violentiam credidi: morbus menti radicitus
æret, & prudentibus conſiliis eſt evellendus: quocir-
a iſtanc animi ægritudinem denudare te velim, ut re-
ctis rationibus & precibus communicatis ſalutem re-
cipias. Dum ille adhuc obſtinatè taceret, O amice!
ergebat, quid hoc malum eſt, vel quæ intemperies,

quæ

quæ te tam graviter excruciat? nondum ne sentis te fe
rendo imparem, & tamen subsidia dedignaris? no
sum ego curiosus scrutator alieni pectoris; tuæ sal
totus impendeo: seu mihi, seu cuicunque malis, h
quicquid est arcani detege: nempe mutuam amic
rum opem his angoribus Deus exigit; & humani g
neris hostis pertinaciter excludit: atque id for
mente captus palam effundes, quod nunc in privatu
sinum exoneres. Ille, oculis in ipsum immaniter d
fixis, ita demum rejecit. Nulli potiùs mortali
quam tibi, ô Luca! meipsum crederem: & hoc qu
dem fateor, sæpe tentavi: sed quorsum tuas calli
simas aures tam incredibili nequitiâ violarem? Tu
in alteram partem se avertens, Abibo tandem, cl
mabat, abibo; & mea mecum damnabitur memori
At Lucas a scelere confitendo non omnino abhorre
sentiens, arreptum sermonem sic retorquebat. Hau
aures meas violaveris qualiscunque sceleris confessio
ne: siquidem ipse justissimus judex hanc sibi gratiss
mam profitetur: exequere igitur quod instituisti
& disclude angorem animi, cujus proditio est prim
medicatio. Natura se in lachrymas & suspiria exolvit
mens vel ipsâ narratione malorum. Theophrastus s
ferociter attollens, altâ voce, & terribili oculorum
obtutu, Accipe itaque si id adeò gratum sit, non usi
tatum neque vulgare flagitium, quod vel audientes
obtundat & obstupefaciat. Animam meam dæmoni
bus addixi, & tam impiam donationem hac propriâ
linguâ proferre potui. Hæc fatus, dum medicus, tam
horrendi sceleris novitate perculsus, hæreret paululum
& obmutescceret, se inter stragula repositum amovit
& quasi summam pietatem refelleret sibi quodammo
do plaudere videbatur. At ille, hoste jam prodito, ad
insectan-

ſectandum ſe comparabat; Hoc quidem, inquiens, ſcetum, infandum, & abominandum eſt nefas: non men extra ſalutis ditionem. Rex Manaſſes, qui cum c ſcelere alia plurima, neque minora, conſociavit, miſſionem omnium eſt conſecutus. Hic Italus, ut iſeri plerunque ſunt ingenioſi in malis, ad hunc mo- um in ſe mirâ ſubtilitate diſſeruit. Fateor quidem m cum dæmonibus rem habuiſſe; at non pacto ſe il- gavit, cui ſtandum eſt, utcunque damnoſo: Deus ſe libertatem vovendi ad nos refert; ſi quid voveas, rem ſacram & ſuam expoſcit: neque id hoſti de- gabit, quin habeat poteſtatem in hoc ſibi devotum put. Lucas iterum: Imò verò credibilius eſt Ma- ſſem quoque cum dæmonibus pepigiſſe. Sed eſto, vis: nunc quia tam juſtè agere vitium eſt, primùm o redde quæ Dei ſunt, deinde dæmoni, quæ dæ- onis. Deus animas noſtras proprio jure & ſingulari adam prærogativâ ſibi vendicat: quanquam ita- ue ſtultâ & imprudenti conceſſione tibi facere inju- am poſſis, alteri non debes: ſcelera verò, quorum te malus dæmon autor eſt ac parens, ipſi reſtitue. Quin ille. Deus ſibi dari libenter imperat: proinde noſtrâ voluntate ſitum eſt, cui dare malimus: equi- em volens ſcienſque me inferis dedi. Ad hæc Lucas eviter reſpondens. Debueras ſanè Deo ſpontè te edere, quod ſi ſecùs feceris, ipſe nihilominùs jus ſu- m tuetur, & ab injuſto poſſeſſore eripere poteſt. Quam multi ſæviſſimis execrationibus ſe ad manes de- overunt, quos divina benignitas ad ſe convertit, in cœlum ſervatos evehit? His ſermonibus fruſtrà tigabant: at deinde Lucas ſecum reputans aliam cu- ndi rationem eſſe ineundam, eos qui ſacris præerant onſultum abibat. Proximo die ad Theophraſtum

 dedu-

deducturus erat, cùm servus tremens atque attoni
præcipitanter occurrit; edicitque totâ nocte & n
usque maximo furore correptum, sæpissime exclam
tem, dæmones, dæmones, adesse, involare, discerp
deinde miserabiles ejulatus & ploratus emittere:
nihil interim conspicari posse, sensisse verò ingen
strepitum, portarum complosionem, lectique &
tius cubiculi quassationem, cum diro atque insolito
multu. Hæc audientes summa admiratio incessit:
que solebant hæc monstra in Judæâ frequenter a
dere: haud tamen inscii ullarum artium, quibus
inimicus noster miseros mortales infestare solet, D
auspice, experiri constituunt. Ubi adirent, omnia
& pacata inveniunt, ipsumque solito more jacente
nisi quòd plus terroris vultui inesset, & adhuc
metu palpitaret. Mox paulùm sedatus atque com
fitus, medico rogante, incunctanter, ultroque re
lit: se nimio chymicæ artis studio patrimonium d
pidavisse, laudabili & perutili scientiâ ad curiosita
& avaritiam abusum. Hinc omnium rerum egest
obortâ, fortè in agro seorsim erravisse, mala m
secum molientem: cùm ex improviso adoriretur
procerioris staturæ, nigro & truculento aspectu, at s
liberaliter indutus: qui, inquit, de salute meâ p
percontatus, ubi miserrimam conditionem aperuiss
quærebat, an ipsi inservire vellem: si consentirem, n
lo vitæ subsidio, neque artis experientiâ caritur
simul aureos aliquot in manus tradidit: Ego ta
liberalitate permotus, nequaquam recusabam: q
nescio qua improbitate ultro instinctus, Non si d
mon sis id abnuam, addebam, modò meis votis
tisfacias. Ille altâ atque immani voce augustiùs se
ferens, Is, inquit, sum ipse: quòd si fidem quoque
ra

te, & teipſum mihi dedeſe velis, ad meliorem do-
nem tranſiiſſe te ſenties. Ego (proh ſcelus!) cæcus
gnitiâ, ipſo præeunte, ſacris omnibus renunciavi, &
ius imperio me ſubjeci. Quo facto, e conſpectu eva-
it. Inde ad urbem rediens, mecum tandem expen-
re cœpi, quanto ſcelere me implicuiſſem; ac rurſum
emio conſolatus, ad aureos reſpexi: illi verò, ſive
ii, ſeu quod potiùs reor, fraude donatoris excide-
nt: tum mihi planè concidit animus: at ille inter
enitendi conſilia ſæpius obveniens, nunc vanis pro-
ſionibus implebat, nunc minis & cruciatibus ab-
rebat: donec ipſâ deſperatione audacior factus, in
ſtituto perſeverarem. Pauca quidem levia & ridi-
a magicæ artis ſpecimina edidit, in re ſeriâ haud
quam profuit. Ad cædem & veneficia ſæpiſſime
pulit, ſeque ex omni irarum occaſione ultorem ob-
it: & certè plus poteſtatis homini in hominem
àm dæmonibus videtur eſſe conceſſum; eoſque ſæ-
s nobis malefacere, ut miniſtros & executores hu-
æ voluntatis, quàm ex ullâ licentiâ ſibi primùm
miſſâ, Nos frequenter in mutuam cædem irruimus;
minùs ipſi univerſos perderent, ſi cum animo & vi-
os facultas exæquaretur: at verò neq; hominem, neq;
humanas, ut porcos, & pecora, per ſe poſſunt in-
dere, neque hujus mundi ſtatum peſſundare. Imò
nobis quibuſcum fœdera ineunt, ſub corporeâ ſpe-
ſe primùm objiciunt atque ad hoc commercium
ovocant, ſi non antea ſint expetiti, aut per impre-
iones & diros affectus invocati. In omnibus tamen
o ſubjacent; nec quævis noſtra deſideria perfici-
: haud enim homo per venenum, aut ferrum, aut
ſmodi nocendi inſtrumenta, ſemper ſuam malefi-
i voluntatem exequitur: quin ſæpiſſime divina

providentia etiam in ipso exitu intervertat. Mir
est autem quibus excubiis aut defensionibus a
arceantur, ut vix dæmones esse credatis, qui nobis
sunt adeo familiares, ut & corpora sagarum, h
dinum more, exugillent; præsertim circa obsc
partes, ut in nostrâ immunditie glorientur. His
quissimis artibus exercitatus, in patriæ tenebris
delitui: postquam huc accessi, & clarissimæ piet
lumine circumfusus ad spem salutis respicere co
vexare non desiit & omni studio prævertere pœni
tiam, meque sui juris asserere; neque Deum, si m
mè vellem, ad se recepturum: ex quo verò m
tibi conditionem exposui, manifestiùs sævire, &
manissimos terrores intentare: Et nunc, magno
clamore abrupit, præsentem aspicio, & me m
torquentem sentio: succurrite! succurrite! &, si
cet, eripite e manibus hujus furialis monstri! St
bant illi, & horribilem strepitum, qualem servus
tea memoraverat, auribus undique hauriebant;
quicquam magis spectare poterant. Tumultu com
sito, accedunt trementem, ac penè emortuum,
efficacissimis verbis ad salutem revocare cont
dunt: tum ab ipso quærebant, an preces pro
concipi vellet. Ille breviter cum altissimo gem
Heu frustra sunt preces pro tam perdito cap
Quin vos agite ut libet. Ilicet circumstantibus c
vocatis, ac prius confirmatis omnium animis ad co
precandum se accingunt. Initiò quædam terric
menta, tum cachinni & fœdissimæ voces jaciebant
illi in officio persistunt; intereaq; vis omnis ab æg
to abstinebatur: ipse se quandoque commovit, qu
doque questibus & prævaricationibus precation
confundere voluit. Deinde surgentes, quoad ma
re

t, ſolari non ceſſant, ac bono animo eſſe jubere. t conſilio inter ſe inito, ab omnibus conſenſum opus eſſe jejunio cum precibus ad hunc hoſtem iendum: ac ne languentem miſerâ cunctatione ficerent, ſequentem diem huic negotio indicunt. movit hujus rei fama plurimos in eodem vico, & mni urbe; qui ad præſtitutum tempus illuc con- erant, ita ut aula, in quam delatus fuit, nume- non caperet. Toto die hæc ſacra peragebantur, ctu ſenſim ſuccedente, ſed nondum integrâ ſalute ptâ, donec circa veſperam, maxima omnium tu- ltuatio exoriretur, cum ingenti ſonitu, atque cla- re; mox altiſſima quies ſucceſſit: ac Theophra- s a terrore compoſitus dæmonem inde profligatum novit: neque poſtea hoc ſpectro agitabatur. Om- commoti tam mirabili ſucceſſu cum ingenti gra- dine & celebratione divinæ laudis diem abſolve- nt. Lucas adhuc inſiſtebat, ut hac violentiâ libe- us, a dæmonis inſidiis ſibi caveret, & Deum quem ne adeò propitium haberet perfectè conciliare pro- raret. Deinde priuſquam diſcederetur, rem geſtam dine deſcripſit, primis præſentium in teſtimonium ductis: ut tam rarum & incredibile facinus pluri- orum fidei commenderet. Intererat Jacobi fami- : unde Joſephus cum amicis domum reverſus ad- rabilem rei eventum coram patre referebat. Ille ſpites jam nactus obvios (et fortè vacaverat) ſe- em luſum eſſe ducebat juniorum animos prudenti- s colloquiis informare: atque ut mollius illaberetur e juventutis exemplo, non gravabatur memorare ous argumentis incitatus Chriſtianæ fidei ſe pri- im applicuiſſet. Primò, inquit, in parentibus noſtris ud diſplicebat, quod tam cervicoſè & pervicaciter

ſuam religionem defenderent, neque ſe ad libera
diſputationem, aut ſaltem errantium convictione
demitterent: & quia piaculum erat Chriſtianis co
cionibus intereſſe, hanc veritatis inquiſitionem n
cum ipſe ſic conſtituebam. Cum adverterem rem t
tam propriis viribus non eſſe aggrediendam, certum
rat neque infirmis & lubricis rationibus, neq; al
rum opinionibus inniti; quin potiùs ſi in omnibus
bus humanis petenda ſit & expectanda Dei manu
ctio, idque Ethnici ac barbari omnes in gravior
negotiis aut re ancipiti, ipſâ naturâ dictante, fac
ſoleant; in conſiliis oraculorum ſententiam expo
re, in belli diſcrimine Deum adjutorem invocar
multo magis in ejus voluntate inquiren dâ ipſum a
re debemus; cùm nos hujus ignariſſimi ſimus, &
agendum omninò impotes: atque id equidem e
pertus loquor, me plus precibus quàm ſtudiis pro
ciſſe: enim vero ea inter precandum arripui, cœle
luce menti ſubitò injectâ, quæ anxiis meditatio
bus diu fruſtra anhelans captaveram: multoſq; m
tò ſagaciores in incertæ rationis pelago huc illuc f
ctuantes, aut in ſcopulos hæreticorum impingentes
liqui; dum ingenii viribus confiſi, neq; agnoſcere
humanam vanitatem, neque divinæ benignitatis
flnxum haurirent: unde juſtiſſimo Dei judicio,
credant, & faciant, quæ ab ipſis naturæ legibus a
horrent. Utique ex Dei cognitione, ſi quis rectè
ſciat, omnis reliqua cognitio promanat: quippe
ipſum perducit, a quo omnia pendent, & qui om
petentibus patefacere dignatur: tum ne falſis illum
nationibus, aut quavis aliâ fraude circumducamu
illud quoque orandum, ut ipſius ſupremo ductu ſi
ceræ perfectæque veritatis lucem adeamus. Hac fr

fiduciâ propoſiti rationem ſic exequebar. Inpri-
omne præjudicium, & partium ſtudium exue-
; veram ſalutem omnibus modis diligenter ex-
rere, inventamque ſectari, & conſcientiæ imperio
ere profeſſus: neque Deus vanis ſpeculationibus,
agentibus, ac ſibi ſervientibus favet: arque in
uſus ſeipſum immiſcet, ſine quo nulla fit animæ
integratio. Tum etiam hæc veritas, cujus vis in
one conſiſtit, eſſe certa ac ſtabilis nequit, ſine
rcitatione, & experientiâ: qui enim non amat,
idire neceſſe eſt, ut ſibi adverſam, atque ingra-
; & ex tædio tandem deponere, aut fictis ratio-
us ſecum prævaricari. Poſtquam ita comparatus eſ-
, hoc primum ſuccurrebat, unum Deum, unam
tatem, unicam eſſe religionem, neq; in iſtam ſen-
iam ullo modo tranſire potui, Deum patrio ritu
oli velle, ac nihil proprium univerſis imperare.
d quidem inficior, ſecundum patrias leges eſſe
ndum, modò divinis non adverſentur: hæ enim
hominum gubernant, & ab humano conſenſu plu-
ùm pendent: quocirca vel tyrannis publico con-
ione impoſitis ſingulos eſſe ſubjectos convenit: quæ
m ad Deum attinent, pari ratione ab ipſo indici
rrogari oportet: ac non modò contradicenti ho-
um imperio, ſed etiam obnitenti reſiſtendum, &
s ipſa præferenda tam injuſtæ maximæque tyran-
i. Neque iſtos ritus recipere fas eſt, qui à Deo ſu-
non trahunt originem, ſive per certam inſtitutio-
, cum divinâ virtute fidei objectâ; ſive ex ipſâ
ræ rerum, cui Deus præſidet, neque a ſuo cultu
erminat, quantum ad decorem & ordinem ſpe-
, aut piis meditationibus inſerviat: uti orbis &
nia quæ in illo exhibentur Dei gloriam nobis indi-

cant. Constat itaque veram religionem Deum cre-
torem infinitâ suâ perfectione ornatum perfectissim-
more venerandum proponere, cum sensu, atq; scie-
tiâ, internique amoris & communionis exercitio. E
quidem nonnulli Philosophorum satis magnificè st-
tuunt summam hominis fœlicitatem in hac mer-
conjunctione cum Deo consistere: nempe mens s-
numen concipit, sola accedit inconspicuæ bonita-
fontem, sola ritè & sincerè colit. Illi autem tanqu-
in nubibus positum e longinquo adorant, & inani-
titulis & honoribus attollunt: cùm vera religio, sa-
amoris privilegio, ad arctissimam familiaritatem a-
surgat: nec se minùs ut creatori suo, humillimè s-
jiciat: nempe quò Deum propinquiùs adit, eo s-
missiùs reveretur, quantoque magis admiratur, e-
propius adire gestit: quem enim quisque amat, c-
lit, & divino quodam more veneratur. Præterea c-
religio lex sit supremi regis omnibus vitæ officiis p-
est, & universum hominem pervadit, neque est
principibus instituta, ad honorem sibi conciliandu-
aut occupandam vulgi opinionem; quam genero-
mentos aspementur, & in sinu rideant: neque a p-
tis primum excogitata, & a mystis ac sacerdotib-
deinde perfecta; sed habet sua principia in ipso nat-
ræ gremio fundata. Haud enim quisquam dixerit v-
tutem ac probitatem ad regendos homines fuisse co-
fictas: atque ut hæ nos inter nos justos & liberales f-
ciunt, ita religio omnia creatori substernit: q-
quid æquius sanctiusve, aut rectæ rationi magis c-
consentaneum potest? Neque a timido tantu-
aut inani pectore admitti solet: sed altissima sa-
ingenia imbuit, & in his semel recepta suas vires p-
tissimùm exerit. Hæc una omnibus imperiis comp-

it, omnium rerum publicarum formis, & privato familiarum regimini; necnon ipſis anachoretis, qui circo hominum ſocietatem deſerunt, ut ſe hujus ſtudio impenſiùs dedant. Præter enim Dei reverentiam nihil eſt quod interiorem animi mundum gubernet, unde omnis exterior vita profluit: quin ipſis humanis legibus hæc maximam autoritatem adjicit. Multiplex religionum varietas fit ex hominum artificio. Cùm nimirum immanes tyranni publicam utilitatem & pacem mundi turbare vellent, neceſſe fuit tum juſtitiæ tum religionis gemellas leges infirmare, & ad ſuos uſus detorquere: aut cùm nullis humanis honoribus ſatiati, divinis inhiarent, mox impii atq; avari flamines regnantium impudentiæ ſunt obſecuti, & deorum in numero poſuerunt. Atque ipſi effigies & templa numinum pro ſe mendicare, & prædari docebant: aut poſtquam per aditum ſanctitatis in animos hominum irrepſerant, ac inde ſibi fecerant obnoxios; ſenſim a ſtudio veritatis ſuperſtitionibus & fabulis et malis artibus abducebant. Siquidem omnis falſa religio veræ pietatis fundamento innititur: cùmque nefandi impoſtores ipſius inſitam vim & arcanam mentis ſubjectionem adverterent, non ceſſabant ad ſua ſtudia & privatam libidinem accommodare: & ignorantiâ plebis abuſi adulterinam faciem edebant iſtius perfectionis, quam natura tam avidè requirit. Tum quia nulla mendacia ſunt longæva, ne veritas ſuam poſſeſſionem repeteret, vulgares animos, nebulis & nugis circumfuſos, in perpetuâ caligine continebant: prudentiores verò aut præmiis deliniti, aut conſuetudine & autoritate obſtricti, aut per ſcelera alienati ab amore pietatis; aut, ſi hos omnes laqueos fortè abrumperent, minis atque

ſup-

ſuppliciis abſterriti ſunt. Neque temnenda eſt vera religionis nota, inter omnium ſcientiarum lucem, & ſummum controverſiarum ardorem conſtare atque vigeſcere: ut quæ cum univerſæ veritatis lumine, & probitate morum, & honeſtate naturæ, conjunctiſſimam habeat affinitatem. Ac ille ſanè doctrinæ ſuæ liberaliſſimum edidit teſtimonium, qui ſectatores ſuos ſummatim hortatus eſt; ut quæcunque ſint vera, quæcunque veneranda, quæcunque juſta, quæcunque pura, quæcunque amicabilia; ſi qua virtus inſit, & ſi qua commendatio, his ſua ſtudia adhibere velint. Hæc genuinæ religionis indicia ab ipſis naturæ legibus enata, extra omnem dubitationem facili curſu ſuccedebant, Aliam autem ejus, & quidem neceſſariam rationem deſiderabam, quæ noſtrum lapſum & defectionem ſuppleat. Cùm enim a Deo abdicati ſimus, & perpetuâ ſcelerum labe infecti, quæ unio & conciliatio eſſe queat cum perfectiſſimâ numinis juſtitiâ, quam neque ipſe amittere, neque immutare poteſt? Ubi ergo natura nihil aliud peccantibus ſpondeat, præter æternam averſationem, ac perpetuitatem omnium miſeriarum, debet hæc religio novam aliquam ac minimè communem viam humanæ ſalutis aperire ab ipſius creatoris inſuperabili bonitate profectam, & huic morbo accommodatam: cujus ſi nulla ſpes aut poſſibilitas ſit, neque ullus eſſet uſus, neque effectus religionis: quin in extremæ deſperationis abyſſo cum ipſis dæmonibus includeremur. Jam in medio curſu ſermonis erat, cùm ſervus coram ingreſſus, nunciabat ad publica concilia accerſi. Hic itaq; abrumpens a multum invitis in urbem abibat.

NOVÆ

NOVÆ SOLYMÆ

Liber Tertius.

TRanſierant jam plurimi dies, in quibus ferè ſingulis, Joſephus hoſpites ſuos; aut jucundiſſimis ſermonibus implebat, aut ad urbem viſendam, & admirabilium rerum ſpectacula ſecum circumducebat. Et nunc, inquit, pater conſtituens Auximum in publicam diſciplinam amandare, id mihi negotium delegavit, & ad imperata capeſſenda jamdudum per ſervulum accivit: vos, ſi placet, mecum adibitis. Illi tantâ opportunitate gaviſi, libentiſſime conjuncti ſunt. Deinde omnibus ad eundum comparatis, coram Jacobo ſe ſiſtunt. Ille in auguſta & capaci ſellâ; vultu verè paterno, ex amoris intimi multæque ſollicitudinis & curarum graviorum figuris compoſito, intentamque oculorum aciem in puerum defigens, cum his monitis dimittebat. O fili! a me nunc quidem diſcedis, ſed ut melior, ac proinde mihi charior redeas. Utcunque aliorum parentum animos formæ præſtantia, vel ſimilitudo; ſeu præcocitas ingenii, ſeu cæca, & impotens libido conciliet; ſcire te velim, me eundem liberorum cenſum habiturum, quem Deus ſuorum, ut is mihi chariſſimus ſit, quicunque eſt optimus; omneſq; paternos affectus me ad hanc legem compoſiturum. Si

quis

quis veſtrûm (quod abſit) nequam, & a meis conſiliis alienus fuerit, equidem ipſe qui genui, primus in hunc lapidem indignationis meæ impingere non dubitabo, ejuſdem divinæ juſtitiæ exemplo, qui quos creat, ſi deliquerint, neque per pœnitentiam reduci queant, damnat, atque repudiat: nemo me in bonos blandior pater, nemo in malos erit triſtior. Quod meum eſt, vobis alimoniam & facultates ſuppedito: ac ſi liceret (teſtor æternum patrem!) non minùs ipſius animæ, quam corporis ac patrimonii partem communicarem: ea verò quæ a Deo producta eſt, ſolùm ab illo dotari poteſt: neq; in vos ſe natura novercam præſtitit, neq;, ſpero deerit divina benignitas. His adminiculis opibuſque ſuffultus ad ſummam perfectionis metam totis viribus nerviſque contende, jam nunc a primis carceribus vitæ curriculum ingreſſurus, meique hujus incitamenti vim & impulſum perfer uſque ad extremum finem: &, cum ipſe abero, tanquam præſentis perpetuò patris ſerva memoriam. Ad magiſtrum ſum traditurus, omnium, qui pueros inſtituunt in hac urbe, aut ullâ aliâ, quam novi, optimum: qui non modò artium elegantiis, ſed verâ virtute & pietate inſtructum dabit: illi meâ vice morem gere, omnique cole reverentiâ. Quid pluribus opus eſt? hoc unicum animo tuo repræſentare te velim; ſi in bonum virum evaſeris, id proprium maximè beneficium erit: inde mihique & amicis omnibus ingentem lætitiam creabis; ſin minùs, omnia ſequiora ſuccedent. Hæc tàm vividis paternæ gravitatis & charitatis indiciis prolocutus fuit, ut Auximus, dum gratias humiliter ageret et ſe juſſa impleturum ſponderet, lachrymas ubertim ſtillantes, non tam triſtitiæ, quàm mentis tantæ benevolentiæ ſenſu ictæ atque

affectæ

affectæ teſtes effuderit. Tum Joſepho pater literas, quas paratas in ſinu ſervabat, ad præfectum ſcholæ rum fratre deferendas tradidit. Ludus publicus in Septentrionali urbis angulo ſitus, ampliſſima ædificiorum ſpatia in ſe reduxerat. Nullæ feneſtræ patebant in compita, ſed earum in locis ſtatuebantur imagines priorum hominum, qui aut doctrinâ, aut moribus claruerunt: omneſque celeberrima ſui nominis inſignia præ ſe ferebant, unde qui mortales fuiſſent ſine literatâ inſcriptione conjiciendum erat. Supra portam cælabatur David, ſed adhuc juvenis, necdum lanugine obumbrans oris pulcherrimi fulgorem: lævâ manu lyram tenebat; dextrâ gladium, in cujus erectâ cuſpide Gigantis caput jam tum ipſo aſpectu immanne, & luridum præfigebatur. Dum propiùs adirent, Joſephus ſic præfatus, Secreta eſt, inquit, hæc domus, quam non vulgaris janitor cuſtodit, cujus aut facilitas corrumpi, aut autoritas contemni queat: quippe graviſſimus vir, duobus ſtrenuis adoleſcentibus ſtipatus, hoc miniſterio defungitur; & quicunq; intromitti poſtulant, coram illo priùs in quæſtionem adducti, pro ejus examine, aut inferendi ſunt, aut abigendi: neque quenquam recipere ſolet niſi ex gravi & probatâ cauſâ: neminem ſocietatis egredi ſinit abſque teſſerâ a præfecto impetratâ. Hujus inſtituti ratio eſt, ut pueri præreptâ libertate vagandi non ſint inquinati nebulonum conſortio, neque interim familiares, aut alii quibus opus eſt, aditu prohibeantur: unde fit, ut in eadem urbe incluſi, tanquam in longinquas regiones ablegati ſint: nec minùs, ſi ulla neceſſitas incidat, utantur præſentiâ amicorum, quos aut accerſant, aut ipſi conveniant: aliter qui huic ſcholæ ſe dedunt, ante exactum

ſolidum

ſolidum ſeptennium rariſſimè ad parentes remeant. Inter loquendum jam ad fores progreſſus, pultare co-perat: aperitur illico janua, ſimul adoleſcens ſe in-ditu objicit, quem Joſephus ut magiſtrum appellare ultro admonet. Ipſe, audito nomine, ſe confeſtim proripuit e conclavi, ubi vigil aſſidere ſolebat; et mox, altero dilabente, ad eos progreditur. Ad Joſephi conſpectum in amplexus mutuos occurrebat; hac primâ ſalutatione perfunctus. Scis tu quidem (ait) officii mei, ut, quales hi ſint, quos tecum af-fers, internoſcere debeam. Tum ille: Puer iſte frater eſt meus, quem vobis trado in diſciplinam: hi verò ad-venæ atque amici noſtri, quos ad ſcholam viſendam introducere cupio, Cuſtos, poſtquam omnes conſa-lutaverat, ingrediendi copiam fecit, alterumq; e mi-niſtris evocavit, qui intus ad præfectum duceret: ip-ſe munere ſuo devinctus in cellam ab iis receſſit. Ibant per atrium quadratâ amplitudine diductum, cujus exteriora ambulacra arctiſſimâ ſaxorum pla-nitie contabulata comprimebant ingenitam ſoli par-turientis importunitatem: interior area ſpiſſiſſimi graminis, ſed detonſi, & ad humillimam æquabilita-tem redacti viredine aſpectantium luminibus favebat: hanc breves cancelli præcluſerant; qui columellis de-tornatis erecti, tanta ferè ſpatia implebant, quanta intervacabant. Hinc in aulam ingentem abeunt ad conclave ſuperius: ibique præfectum, tum fortè cum diſcipulo ſeorſim diſſerentem, opportunè inveniunt. Ut primùm Joſephus apparuit, tanquam ſpectro ex-territus, e ſede proſiluit; vultuque renidenti, & ef-fuſis brachiis, ipſum ad priora officia ocyus deſcen-dentem indulgentiſſimè circumplectebatur. Salve, inquiens, in patriam, atque in domum noſtram, ô

ingens,

gens patriæ, & quondam hujus ſocietatis decus! viſnè ergo & ad nos redis? Quas equidem grates on debere profiteor? (ſimul oculos ad cœlum leva- t) & quàm non mediocri lætitiâ me perfuſum ntio, ex aſpectu tuo, pro quo velut extincto, aut kem amiſſo, threnos, et epicedia jamdudum me- tabamur? Joſephus viciſſim. Talis quidem, uti dio, de me fama percrebuit; quæ rectè admonet ficii mei, ut a mortuis receptum me ſemper memi- rim. Tum ſodalibus ei commendatis, fratrem cum iſtolâ repræſentat. Dum percurreret: Politianus que Eugenius oculos in ipſum defigebant. Senex e- t gravi et ſevero aſpectu, barbâque profuſiſſimâ; cu- s canities, & blandiſſima genarum lineamenta, ne- ue torva luminum ſpecies, neque vox nimis acerba, dicabant multi candoris temperiem. Induebatur urpureo habitu, longo, laxoque, & auream catenam, m Sole gemmeo ab illa coram ſuſpenſo, circa col- m præque ſinu geſtabat. Neque Judæa gens, ut a- e plerumque, ludimagiſtros pro ludibrio habet, aut l ſummum vice ſervulorum, qui liberos tantùm cu- odiant, ne quid damni aut agant, aut capiant; ſed ter præcipuos ſuos magiſtratus: coſque inprimis, uos corporibus nondum adultis, neque dum præcor- uptis puerorum animis, utraque diſciplinâ imbuendis æficiunt; quod illo Solis donario teſtari volunt: ol enim tum patefacit atque illuſtrat omnia, tum ad fficia vitæ producit. Perlectis literis, et oculis in pue- um tranſpoſitis. An hic eſt, inquit, quem pater in cholam recipi poſtulat? Cùm Joſephus annueret, Quo nomine compellem? interrogabat. Ille Auxi- ium nominatum refert. Tum præfectus: Utinam ter Joſephus eſſet, quod etiam nomen promittere vide-

videtur: enitar verò, quantum in me eſt, ut cùm frater ſit, in partem hæreditariæ virtutis ſucceda Hic Joſephus. Quicquid id eſt tuâ æſtimatione dig num, non minùs a te magiſtro, quàm ab ipſo patre a ceptum fero: proinde non dubito, quin tu huic ide aut quiddam præſtantius impertire poſſis. Politi nus, qui hucuſque mutus aſtabat, ita demùm ſubj cit. Quod ſi omnes diſcipulos tuos hujus Joſephi co ſimiles reddis, nos quoque de integro ſub te petim erudiri, ſaltem nobis patefacere digneris, hoc inge ſive myſterium, ſive miraculum, unde in tantam om nium ſcientiarum virtutumque perfectionem prov has. Joſephus quoque illius petitionem adjuvabat idque ſibi daret, orabat, ut de hujus ſcholæ inſtitut one cum peregrinis atque ſodalibus ſuis diſſerere ve let, ipſe interim fratrem ſuum ad inferiores magi ſtros deferret, quos præfectus ſingulis ſcientiis exc citiiſque præpoſitos ſub ſe habebat. Ubi ille non a modum invitus hanc partem ad ſe reciperet, Joſeph cum Auximo abſceſſit. Tum Alphæus (id erat pr fecti nomen) eos in ſellâ, quæ parieti affigebatur circa ſe collocans, ita incepit. Haud noſtrum eſt, inqu ens, alienam diſciplinam ſugillare, aut exteras gent ad patriæ normam imperioſè redigere; neque noſtr tem, qualiſcunque eſt, fructus fecit pœnitenda Prudentiſſimi quippe hujus reipublicæ conditores, du ſedulò circumſpicerent quibus rationibus optimè ſo mari poſſet, in eo præcipuè ſitum cenſebant, ſi pu rectè inſtituantur: fruſtra enim ſunt leges, fruſt arma, cæteraque tuendarum gentium præſidia, ſi no obedientia, ac benevolentia, aliæque virtutes, q ad hominum ſocietatem valent ipſorum anim inſerantur: neque illi facile in commune bonum co ſenti

ntire volunt, qui non ab ipsâ pueritiâ suis vitiis & ditatibus perdomandis assuescunt; atque eum habum animorum induunt, ut ultro libeat, & ipsorum rimum interesse credant, jus divinum, ac patrias ges inviolatas servari; & rem suam publicam privaquibuscunque commodis anteponi. Quocirca nulstudiis, nullis laboribus, aut impensis parcunt, dumodo huic ætati rectissimè consulant. Præ cæteris vehanc scholam, cum lectissimæ juventuti destinam, tum aliis omnibus pro exemplari constitutam, nnibus modis exornatam volunt: mihique, qui ters a primo præfectus sum, annosque jam fermè viti hoc onus sustineo, reliquarum curam imponunt. æ sunt in celeberrimis locis singularũ provinciarum spositæ; quas omnes quotannis cum præcipuis nois magistratibus perlustro: &, si quid interim noaccidat, consulentibus præcipio. Ita ars nostra & cendi genius per omnem ubique gentem diffundi, & aliorum sive desidem ignaviam sive crassam ulitatem nobilioribus exemplis institutisque accen. In his erudiri solent aut honestiori loco nati, os ad rempublicam capessendam sua nobilitas prous attollit, aut qui ab egregiam indolem & spem gnam allecti, eam dignitatem consecuturi viden, atque, hi, si opus sit, publicis aluntur reditibus, ad ab initio elargitis, & hactenus fideliter adminiatis: ac non minima est olim ad honores publicos magistratus commendatio si ex his seminariis maprodeant: hinc enim expectamus certiorem protum, & horum suppetit satis amplus delectus: cùm , qui a pueris has spes sequuntur, hìc institui, & eruquærant: eaque res mirum in modum hæc stunobilitat, & animos omnium ad discendum inci-

tat. Sunt præterea ergaſteria, & officinæ publicæ, quibus pauperum liberi exercentur, aut ſervilibus boribus, aut, ſi ingenio valeant, mechanicis artib alii operam privatim collocant, unde victum & ſtitum inveniunt. Hi verò nihil literarum attingu ultra legendi ſcribendique facultatem, cum Arit meticâ, atque Mathematicâ, & ejuſmodi ſtudiis, Mechanicam inſtruunt: cæteræ non modo alienæ hoc vivendi genere ſed etiam adverſæ eſſe cenſen & cum ſuo lumine & dignitate faſtidium vitæ vi ris inducere. Moribus autem, & armorum uſu, & religionis ſtudio, omnes excoluntur. Mendicat nem cum furto conſociamus, quod etiam largien quodammodo inquinat: ſiquidem habemus idon collectores, qui ab aliis rectiùs efflagitent, & ad ram paupertatem ſublevandam prudentiùs diſpe ant: ipſos mendicos plurimùm deteſtamur, ut probria publicæ charitatis, & reſiduam fæcem hu ni generis: neque videmus unde potiùs ex fort benevolentiâ, quàm collatâ ſtipe, hi, qui opus habe ſuſtentari queant. Mercaturæ præcipuè favemus, qu omnes pro arbitrio promiſcuè adeunt: neque aut aut prædiorum uſu, ullam dignitatem deturpari tamus: ſi quis mendacium aut fraudem immiſce id ipſi vitio & dedecori vertitur. Sed ut ad nos deam, & juventutis noſtræ inſtitutionem percurra Prima & maxima pietatis eſt cura: proxima mor ultima, quæ apud alios unica eſſe ſolet, literarum at liberalium artium. Pietatis, inquam, ſenſu & ſpi imbuimus; non fatigamus arduis diſputationibus, myſteriis involvimus, non ſcrupulis & offenſioni retardamus: nec qui Theologiæ ſe dedunt, inter altiùs erudiuntur, ſed in proprias ſcholas diſced

hæc seorsim tractata accipiunt. Vis autem & ani-
religionis, quatenus ad bene beateque vivendum
cessaria est, vix alicubi evidentius docetur, aut ur-
tur imprimiturque studiosius: nempe hanc unam
o fundamento, & vinculo, & culmine humanæ so-
etatis statuimus. Neque prælegimus tantùm et e-
cidamus, sed ubique monemus, hortamur, insisti-
us, & singulos familiariter accedimus, ut ad ipso-
m animas penetremus: ac non tantam opportuni-
tem, aut nominatim aggrediendi, aut pro variâ
imorum temperie moderandi, aut perpetuis impul-
us promovendi, ipsis concionatoribus datam arbi-
amur, quam vel patri familias, vel præceptori. In
c eram negotio cùm vos me primùm adiistis;
umque quem mecum vidistis puerum per occasio-
em singulatim tractabam: atque utinam (addebat
m vehementi suspirio) vivis exemplis præire posse-
us, neque in hac parte potiùs deficeremus. Hæc di-
ns, paulisper sistebat ad recordationem tam ingen-
s officii, & conscientiam infirmitatis suæ. Deinde
rsum perrecturus erat: cùm Politianus subveritus
non perficeret institutam narrationem, istam lo-
uendi intercapedinem explevit, & his laudibus ul-
rius pellexit. Rectè quidem & egregiè cavetis ut
eque in solitudine puerorum ingenia marcescant,
eque in tutbâ singuli negligantur. Nunc autem scire
veo, qua arte mores & prudentiam maturetis, aut
æ remedia hujus ætatis vanitati quæratis. Tum ille.
laud aliunde major honos aut uberior fructus lite-
rum existit, quam si conjunctæ sint cum virtutis
udio, ac prudentiæ sale conditæ, atque inde ad
ommunis vitæ officia, non, ut plerumque fit, inep-
os et inexpertos, sed egregiâ dexteritate instructos

tranſmittant. Hoc autem in paucorum poteſtate poſitum eſt: ſumma ſagacitas in eo qui præeſt, neque ferè minor in diſcentibus requiritur. Equidem omnibus variæ fortunæ vicibus, multiſque & maximis rebus exercitatus, huic arti me imparem ſentio: quod poſſum tamen his modis efficio. Primùm, inſpectis eorum ingeniis, tum vitia, quibus hujus ætatis impotentia, aut facilitas obnoxia eſt, tum virtutes, & ornamenta perpendo. Hinc levitas in ſobriam agilitatem, iracundia in fortitudinem, credulitas in fidem & obſequentiam, poſſunt non inopportunè detorqueri. Tum illæ nativæ dotes, quales ſunt modeſtia, ſimplicitas, benignitas, & ejuſmodi reliquæ omni curâ conſervari & excitari debent: atq; adeò nihil eſt in illis quod vel laudamus, vel vituperamus, quin anſam præbeat ad rectè agendum, ſi modò prudenter excolatur: ſin minùs, omnia in pejus abeunt. Præterea uniuscujuſque propriam indolem & genium exquiro. Sunt alii ab ipſâ naturâ tam æqualiter & fœliciter compoſiti, ut ad omnia nati videantur: hi ut uberes agri, optimis ſeminibus conſerendi, & luxuria potius depaſcenda eſt. Alii tam perverſo animorum habitu, ut nihil pulchrè, nihil ſincerè perficiant, quorum vitia ſunt præcipuè reprimenda. Sunt & alii qui unico ſtudio impenſè dediti, in eo miram præcocitatem oſtentant, ad cætera mediocres, aut, quod dolendum eſt, nulli: ſi hæc propenſio vehemens & eximia ſit, atque ad rem magnæ utilitatis (nam quæliſcunque ſit, cùm apud nos omnia delibent, facile apparet) conſultis perſuaſiſque parentibus ad id accendimus atque adjuvamus; & niſi fortunæ ac vitæ ratio cum hoc naturæ beneficio nimium repugnet, unicè dicamus: ſanè plurimi, qui a facili & incli-

nat-

ato curſu ſubiguntur in adverſa, tandem caſſo
bore et tædio languidi ad ſpontanea principia re-
oluntur : qui vero nugis ſtudioſius addicti ſunt,
ſi cavemus, ut hi omnium parciſſimè attingant.
ſt inter hos medius quidam ordo illorum qui prin-
pio ad omnia tardi & difficiles, ſpem tamen aliquam
aptitudinem afferunt ; ac deinde ſenſim per cultu-
m ſuccreſcunt : tum ſi obſtinatam induſtriam &
ligentiam adhibeant, neſcias in quo gradu perfe-
ionis conſiſtant : neque raro illos fœlices ſuperve-
unt, quorum plerumque certa eſt acme, quam fa-
ile obtinent & difficulter excedunt : quin ab ea po-
us in occaſum vergunt. Hos certè diſcipulorum præ-
ipuos æſtimo, qui plurimùm debent ſedulitati ſuæ ;
præceptorum curæ fideliter reſpondent, ac utrinq;
ſtiſſimam commendationem referunt. His in uni-
erſum inquiſitis, pro varietate ingeniorum juxtà
ggredior, et dedolare pergo. Eam vero, quam re-
uiris, prudentiam his modis effingo. Interdum pro
atâ occaſione corrigo ac commonefacio. Tum de
uocunque vitæ propoſito coram me diſſerere jubeo :
uin exercitia quoque præſcribo, de rebus fictis, de-
ue veris & præſentibus : quales epiſtolas cuivis or-
ini hominum conſcribere oporteat : quibus verbis
eſtibuſque affari, quibus officiis demereri, ac quem-
is ſibi propitium reddere : quâ arte linguam inſtru-
re, altercari, jocari, objurgare, contrahere, & rem
uamcunque gerere conveniat. Has illi perſonatas
artes agunt : quod non modò geſtum, vocem, &
rontem conciliat ; ſed extemporaneum quoque ſer-
onem, & ſolertiam in tractandis negotiis ſubjicit.
Ad hæc res rite æſtimare, & per ſe judicia exercere
ermittimus. Tum etiam per hiſtoricas prælectiones

rerum genium & ſenſum expono: quid autor reſtè ediderit, & in quibus ipſius judicium vacillaverit; deinde quomodo ea quæ rite tradita ſunt pro illorum temporum conditione ab hodiernis moribus diſſentiant: ne pueriles animi ex nimia admiratione antiquitatis exemplis ſine judicio imbuantur; & ſe iſtiusmodi præceptis pertinaciùs aſtringant: nihil enim eſt curioſius verâ prudentiâ, & in ipſâ varietate ſibi conſtantius. Eugenius ad ſingula annuens, & experientiæ ſuæ ſenſu edoctus, ſic tandem applicuit. Et hoc ipſum, inquit, nonnihil eſt, adeſſe qui moneat nos non eſſe libris devinciendos, neque literis ſemper mancipandos, ſed rem civilem præcipuè ſpectandam, cujus noſtri pædagogi nullam omnino rationem habent: ac ſi omnes aut philoſophi aut eremitæ futuri ſimus; neque haberemus quicquam cum familiâ aut republicâ commune, quibus revera ſummis neceſſitudinibus obſtringimur. Hunc errorem mihimetipſi experientia ſero denudavit, quantò vero fœliciores ſunt illi, quibus non modò conſultum eſt ne aberrent, ſed & tot adjumenta ſubminiſtrata, per quæ ſolidam prudentiam acquirant. Nunc verò de iſtis minoribus diſciplinis, quæ in ſcholis noſtris exerceri ſolent (ni tibi gravis videar) cognoſcere cupio. Id quidem, refert, libenter faciam, & multò opportuniùs, ſi bibliothecam noſtram adire libeat, ubi cum libris ipſis, ingeniorum monumenta, & exemplaria repoſita ſunt. Cùm illi hoc ſibi eſſe gratiſſimum reſponderent; exinde per armamentarium ducebat, in quo, præter inſtrumenta ludendi, enſes, ſariſſæ, & omne genus militarium telorum congeſtum fuit, His viſis, ultro interrogabant, an & Martem cum Muſis conjugerent. At ille: Imò verò cum Pallade, ſeu prudentiâ

â civili, a qua militaris ſcientia ſejungi non debet. Hac armorum geſtatione, & aliis corporum exercitiis puerorum valetudini conſulimus; ſtudiorumque laborum alternatione abigimus illam inutilem dicendi moleſtiam: nec non equos curare, & exercere conceſſum eſt. Interdum in campo noſtro, interdum publicè luſtrari ſolent, & belli imaginem adorare, tum pedeſtris, tum equeſtris, & deſultorii: omneſque omnes ſe in uſus accommodant; modò ordinem ſervare, modò ducere; nunc premere hoſtem, nunc receſſum firmare. Nec quis credat quàm hæc conſuetudo armorum & apparatus bellicus pugnandi terrorem elevet, & veram ſolidamque virtutem accendat. Ac etiam noſtra inſtitutio nonnihil adjicit. Xenophontem Socraticam diſciplinam ad imperatorias artes traxiſſe conſtat: ut & Scipionem Africanum hujus præcepta hauſiſſe fideliter; atque non minùs juſtitiâ, liberalitate, continentiâ, & magnitudine animi, quàm armis hoſtes ſuperaviſſe. Noſque nunc minimè expectamus cœleſtia miracula; verum eandem divinam providentiam in humanis artibus & virtutibus excitandis, & in effecta non mira ſe exerentem. His ſermonibus inter eundum productis, mox ſucceſſit ad bibliothecam. Atque hìc, dum medius inambularet, ſic allocutus eſt: Haudquaquam, ô juvenes, ullam artem, aut elegantiam, aut perfectionem corporis, vel ingenii ſperninus, aut ab aliis accipere dedignamur; cum hæc omnia fluere credamus ab eodem fonte divinæ lucis: neque fruſtrà inter Moſis noſtri laudes memorata eſt Ægyptiarum artium peritia: Danielem quoque & tres juvenes in Chaldaicâ ſapientiâ fuiſſe verſatos. Nos Græcam, & Romanam eruditionem, ut poſteriorem

riorem & cultiorem amplectimur. Nunc quibus modis aggrediamur, breviter explicabo. Prima omnium scientiarum vehicula scitis esse sermonem & scriptionem. Tres illas publicas mundi linguas, Hebraicam scilicet, seu vernaculam, Græcam atque Latinam puerùs ediscunt; inter nos verò nunc unâ, nunc aliâ familiariter utuntur. In his, tanquam tot pretiosis arculis omnes artium & scientiarum gemmæ condiuntur: quippe rerum varietatem, & multimodos apparatus versatili flexurâ brevissimè exprimunt, mundique & mentis nostræ ingentem copiam uberiùs exponunt; denique vividum floridumque sermonem verborum volubili cursu non sine musico tenore diffundunt. Super his quoque linguas exoticas nostrates addiscunt, præsertim earum gentium quibus nobiscum aliquid commercii intercedit: nam interpretationum summum est dispendium, tum in scriptis vertendis, tum in transigendis negotiis: proprietates sunt cujusque linguæ, & genius suus; quæ qui dedicit vix satis concipit, certè ignaris & inscientibus utcunque aveat atque anhelet, transmittere non potest: ineruditus miser multò magis commovet spontaneis vocibus; & indoctus miles suis minis plus terroris injiciet; & acutus negotiator sua tela dexterrimè tractabit, multa ex ore dicentis, multa ex loquendi formula, multa ex unius verbi insinuatione expiscabitur: per interpretem loquenti gratia decedit, & magna commoditas audienti. Autores egregios in eodem sermone perlegimus, quem ipsi ad scribendum delegerant: inde elegantias omnes sensusque penitiores curiosè exquirimus. Tum in loquendo ipsius gentis inaffectatam pronunciationem æmulamur, ne quid absonum aut ridiculum afferamus, aut quod

cursu

ursum majestatemqne dícentis intervertat. Ob has causas nonnulli ad ipsas gentes migrare & ibi peregrinari solent. Quæ autem linguæ Carmentales sunt, & exoletæ, aut hodie apud eos populos usu vigent, quibus nihil nobiscum commune est, Grammaticastris, & glorioſis Philologis, non inviti relinquimus: ut enim istæ ad eruendam originem verborum, hæ ad curiositatem & famam faciant; nos neutrum tanti pendimus, ut tot horas iis insumamus, quæ aliâs fructuosiùs collocari possunt: sed intra eas potiùs nostra studia includimus, quarum largior est usus, & difficultas minor: neque verborum literarumque minutiis nimis anxiè insistimus, sed in hoc maximè occupati sumus, ut scriptorum nervos, & spiritus exploremus, ipsisque effractis ossibus medullam instillemus in ora discentium; & quasi in conspectum prodeat genius iste, quem vivacem librum habere oportet. Antiquissima & optima exemplaria conquirimus, quantumvis hiantia & mutila, certè minus corrupta, quàm quæ ab aliis resarciuntur. Quod obvium est, facillimè corrigi potest; atque adeò pueris ipsis istiusmodi mendosas editiones in manus tradimus, eâ cautione, ut per se annotent, suamque crisin & judicandi vim erratorum castigatione exerceant. Quæ incerta sunt, & desiderata, varietate conjectationum distrahi possunt, & fortè suppleri, ad autoris sensum vix unquam reduci. Neque si id, quod maximè velit, quisquam assecutus sit, aut ipsum scriptorem apud inferos consulat, & certissimam nobis cognitionem referat istorum locorum, de quibus bis, aut ter, aut fortè centies, in eodem libro dubitatum est, interque hos literarum Censores tantâ calamorum concertatione dimicatum, rem opere

dignam

dignam præſtiterit : nos certè non ambimus tam difficiles nugas ; ac ſi omne verbum, omnis ſyllaba, ipſæque literulæ Maronis aut Tullii ſacræ ac venerandæ eſſent ; & inde ſortilegos centones, vel Delphica oracula petere oporteat; aut cum Maſoretis noſtris in numerum referre. Quin iſti adeò ſibi plaudunt ex fœlicitate non ineptæ emendationis, ut olim Archimedes ob inventum ſuum ; ac fortè magis quàm ipſe autor totius operis ſibi blanditus eſt. Veteres hanc inſaniam tum primùm erumpentem irridere ſolebant : ipſique ſcriptores a vulgaribus ſemitis ſpontè deviare, ut in hos Labyrinthos circumagerent ; cruceſque paſſim fingebant, in quibus Grammatici ſeipſos torquerent: at hi quidem vindictam exercent, ipſoſque miſerrimè diſcerpunt ut ſe explicent. Quod ſi ſcriptor aliqua parte collapſus fuerit, tum pro diverſiſſimis reverentiæ vel invidiæ affectibus, aut impudenter attollunt atque ſuffulciunt, aut paucis maculis, iiſque fortè literariis, offenſi, opus cætera egregium & utiliſſimum, ceu monſtrum imperfectum abjiciunt, maximiſque clamoribus, & convitiis perſequuntur; quod utrumque eſt humilis & illiberalis ingenii, & veritati pariter injurium. Hæc præfatus acceſſit ad ſcrinium, brevemque ciſtulam extraxit : tum ad menſam ſedem cum utriſque capeſſens, ex eâ calamorum faſciculum depromit, quam in manu ſuâ adhuc retinens, ita progreditur. Non tantùm pœnarum metu pueros perterrefacimus, quàm ad virtutem & ingenuam contentionem præmiis incitamus. Iſtiuſmodi ſunt hi calami, qui rationem quoque ſui certaminis oſtentant. Sicuti enim multifariæ ſunt vocum diſtinctiones; nempe alio more confabulamur, alio legimus, alio cantamus ; ita verborum ſtruendorum eſt non minor varietas

arietas: eamque ſtyli diverſitatem in calamorum ecie effingimus; quibus eos donamus, qui in illo ge-ere præcellunt. Hic primus ex ferro, eſt calamus fa-iliaris; robuſtus, ſimplex, negligens, & ex ipſo uſu itidus: monetque ſermonem quotidianum, ſeu quem re proferimus, ſeu ſcribendo tranſmittimus, maſcu-m eſſe & ſobrium; neque ruſticorum diverbiis, ne-ue puerilibus ineptiis; neque oratorum floſculis dif-rtum: ſolidæ phraſes ac formulæ ſunt comparan-æ; & quibus aliquid aut vanitatis ineſt, aut altio-s vitii, diligenter eradicandæ. Tum ſit lenis, & mi-s, & temperans, rariſſimeque incitatus; habilis oque & facilis, & ſine curâ curioſè compoſitus; neque dicenti laborem, neque intellecturo mole-iam creet. Intra hanc continetur epiſtolaris, ejuſ-em metalli, ſed purior, idemque terſior, Qui ſequi-ur, æreus eſt, quo utuntur Hiſtorici, grandi ſcili-et & duraturo: crenâ majori; quæ in nigriores li-eras atramentum ſpargat, omniaque inſigni chara-ere nobilitet. Ex altera parte plumam modicam & ncinam gerit; apice quoque acuminato eſt, quo riptor materiæ ſimplicitatem recenſet, & brevibus otis interpunget: nam Hiſtoricus a nuncio vel nar-atore plurimùm differt; nec magis opus eſt memo-â rerum præteritarum, quàm judicio in poſterum: uippe nec meras fabulas ſani autores edunt, extra mnem utilitatis reſpectum; præſertim illi qui viva ractant exemplaria, debent lectorem manuducere ad m intentionem, quam ſibi proponunt. Eſtq; ſum-a hujus artis commendatio, momenta rerum geſta-m excutere, ſcelera omnia, utcunque ſucceſſu lætiſ-ma, defamare, & calamitoſam virtutem attollere; uodque nos potiſſimùm deſideramus, ad exemplum

ſacræ

ſacræ hiſtoriæ, admirabilem efficaciam, & varietatem cœleſtis providentiæ ubique indigitare, & ad ea quoſcunque rerum eventus juſtâ cum laude & dignitate referre. Alter calamus argenteus eſt, prioribus plenior, atque productior, multis figuris & coloribus variatus, & in plumam ingentem deſinens. Hic oratoribus inſervit, & illius artis faciem deſignat; qui ſi cum gravitate & prudentiâ temperetur, eſt efficaciſſimum inſtrumentum, & ad maximos uſus accommodatum; nunc acutiſſimis rationibus, & ad ſenſum auditorum conformatis, præconceptas opiniones expugnat; nunc animorum fluxus, & refluxus inducit, &, quaſi per magicam incantationem affectuum, ipſam voluntatem pertingit, et pertrahit: nec non vario vocis modulamine, & pulcherrimo corporis totius geſtu, ſe per aures oculoſque inſinuat, & blandiſſimæ artis imperio univerſum hominem ſibi ſubjicit. nulla colloquia, nulla negotia, vel privata, vel publica, ſine illâ rectè confici poſſunt. Humilis quidem & miſerabilis eloquentia audientes ſupplantat, ſubvertitque; quæ verò cum majeſtate perſonæ, cauſæque dignitate conjuncta eſt, e pulpito ſuo detonat, & tanquam in ſolio dominari videtur; quanto ſilentio ac reverentiâ, quantâ benevolentiâ & conſenſione animorum ingens hominum multitudo, ornatum gravem, & generoſum principis viri ſermonem excipit? quantos ſpiritus imperatoris oratio in rudiſſimorum militum pectoribus accendit? Neque tam anguſta Rhetorica eſt, ut ſe vulgaribus præceptis patiatur includi: hæc quidem artis fundamenta conſtituunt, at certè generoſa mens ſuo curſu fluere gaudet, novaſque figuras, & variationes, & verſuras ingenii, & vehementes animi impetus ex ipſâ occaſione ſurgen-

s effundit: quæ interdum ejuſmodi ſunt, ut neq; ſe orator, nec quivis alius in regularum loculos fa- è reponat. Verum ut artis oſtentatio, ita plerum- e nomen Rhetoris eloquentiæ finem & effectum rdit; ut de quo major ſit expectatio et multum ei detrahatur: cùm itaque votum dicentis ſit, lau- ri, accedi, credi, & quamcunque rem orandam ſcipit, conſequi, & impetrare; qui vim aut infi- as profitetur, ab arte ſuâ longiſſimè recedit: quiq: omni eloquentiâ horrere videntur, apud illos qui ernam faſtidiunt, revera ſunt eloquentiſſimi: hæc im ars nullo modo poteſt ab humanâ ſocietate, que a ſermonibus, aut ipſis cogitationibus disjungi, nam & ipſi nobiſcum rhetoricari ſolemus) ubique rò varianda eſt, ut ubique retineatur: ut in noſtris ntibus alius color, alia forma, quàm inter Æthio- s placet: verùm omnes aliquam pulchritudinem i fingunt, cujus ſpecie et decore capiuntur. Quo- ca non ſolùm ad materiæ copiam et verborum vo- bilitatem, ſed etiam ad debitos tractandi modos, mma ſolertia et fœlicitas ingenii in perfecto ora- re requiritur. Nos itaque normis et formulis haud ultùm innitimur; prælegimus potiùs et decerpi- us ex optimorum autorum exemplis: quid in ſta- populari conveniat, quid in regno; quid urbem, uid ſigna, et militiam deceat: quâ arte barbaro- m aures mulceri; &, quod maximum eſt, quibus tionibus & temperie loquendi ipſi prudentes deli- ri poſſint. Politianus hìc intercipit, Ob hanc cau- m, inquiens, plurimi gtaves viri non immeritò amnavere eloquentiam, quod virtutem plerumque rperet & meretricios colores vitiis obduceret, to- mque rerum ordinem, & juſtitiæ legem labefacta- ret.

ret. Ille ſubridens referebat, hac interpoſitâ que
lâ remedium præveniſſe, ſine quo nec ipſe dimiſſu
erat. At eloquentia tolli non poteſt, ut ſupra di
regi debet, & in ordinem reduci: quòd ſi proſi
auferatur e rebus humanis, quo ore laudemus aut
citemus virtutem? quo fulmine ſcelera conſternam
ipſa religio, atque ipſe divinus liber adeo non ave
ſantur eloquentiam, ut eâ potiſſimùm uti videantu
more proprio, ac ſibi debito. Virtus enim & ve
pietas, cum ſint nequitiâ ſeniores, hanc prærogat
vam ſortiuntur, ut inprimis laudari debeant, neq
ſcelera publicè proferri volunt, niſi ſub horum nom
ne atque perſonâ: quapropter ad hunc modum no
biſcum conſtituimus, ut quod bonum, quod juſtu
& ſanctum eſt, eloquentiæ munere decoratum læ
auribus excipiamus; quicquid contra eſt, cautè & ſi
briè repudiemus; ut neque ingenio & lepore cond
tum, neque comparationibus illuſtratum, neque ſo
phiſticis aut popularibus argumentis ſuffultum, neq
ſæpe diuque inculcatum cum omni copiâ & pomp
verborum, neque ullis dicendi illecebris præparatu
improvidâ facilitate devoremus. Contra has & ſimi
les oratorum machinatioues Antirhetoricam excog
tavimus, quæ omnium pigmentorum vanitatem, &
laqueorum fallacitatem detegat: ac non minùs in
terim ſanæ veritatis amaritudinem ceu melle tingi &
medicari patimur: caſtiſſimamque ipſius nuditatem
cunctis verborum ornamentis gaudemus eſſe condi
coratam: ut quæ nullo nituntur fundamento, ſub
ſidunt penitùs & in ſuâ voragine obruuntur; quæ au
tem ſtabili ſolo conſtructa ſunt, altius attolli, et o
ſtentari poſſunt: nec quiſquam bonus ſine ſumm
indignationis nauſeâ malos laudari ſentit, aut no
fave

vet dignorum titulis. Poſtquam hunc quoque ca-
mum tandem ſemoverat, proferebat alium, priori
nſimilem, ſed aurei coloris, et imaginibus antiquio-
bus magiſque perſonatis ſignatum, et in penicilli
rmam exeuntem; dum agitaretur, tanquam cym-
lo intus incluſo, conſonabat jucundiſſimo tinnitu.
tque hoc eſt, aiebat, inſigne Poetarum inſtrumen-
m, quo pulcherrimam naturæ faciem, a vulgari
nſpectu ſepoſitam, quaſi in tabulâ depictam refe-
nt, novaſque rerum imagines, et divinioris animi
leas affingunt: atque ut virtus heroica virtutes ſin-
ulas, ita hæc ars omnium artium rerumque faſti-
a ſuo lumine et ſplendore nobilitat. Eſt enim
entis effuſæ, et ad ultimam ſuam capacitatem inten-
, vel potius ſupra ſeipſam aſcendentis impetus.
anc barbaræ gentes ſtupuerunt, coluere doctiſſima
cula, pauciſſimique mortalium ſunt conſecuti. Ne-
ue alia quævis diſciplina, aut aditum ſibi faciliorem
ſtruit, aut vividiores ſenſus ingenerat; neque ulla
xercitatio puerorum indolem magis exacuit, aut vi-
lis animi vehementes æſtus liberius exolvit: quod
men dolendum eſt, cum omnes aliæ artes religioni
mdiu ancillentur, hæc ſola, non modò minus be-
ignè accepta, recteque inſtituta eſt, ſed, deſperato
educendi conſilio, a Chriſtianis uſibus ablegata:
uodque adhuc magis miremur, interim Ethnicæ
uperſtitionis reliquiæ, & profani Poetæ in ſcholis
præleguntur: imò ne illi quidem qui Sanctorum lau-
es aut Dei ipſius canere inſtituunt, ab incongruâ,
e dicam nefariâ & deteſtabili, gentilium numinum
nvocatione deſiſtunt. Ut ob hæc maximè indigna-
ur; ita nonnihil quoque e contra dolemus, probos
c pios homines, haud optimos interim Poetas, res

ſacras

ſacras numeris tantùm, ceu compedibus, aſtringere nullis coloribus exornare, nullis involucris convelli re, nullâ ingenii ſublimitate attollere: ac ſi pieta ſola, jejuna, tenuis, ac tetrica res eſſet, neque ullo generoſos ſpiritus, aut parturiret, aut ferret: quod quidem puerorum animos Ethnicarum artium, & cum primis Poeſeos, præconceptâ magnitudine infla tos, ab omni ſenſu Chriſtianæ ſanctitatis, & reve rentiâ veri creatoris avertit; cum religio huic ar materiam maximè opportunam, nempe altam, in ſitatam, mirabilem præſtet, & quæ omnes animi af fectus efficaciſſimo impulſu excitet: unde legimus ſanctos homines, quoties ſtupenda Dei facinora me morarent, aut cœleſti gaudio afflati eſſent, aut ali quocunque impetu accenſi, in carmina prorupiſſe tum prophetas ipſos ſacri numinis plenos ad muſicos numeros exiluiſſe, ac vaticinia cantu edidiſſe: certe vel hoc, vel quiddam ſimile, eſt ipſius cœleſtis patri vernaculus ſermo, cùm ſit aptiſſimum animi jubi lantis & triumphantis eloquium; nempe Angelico rum concentuum nunc nonnullam mentionem acci pimus; poſt hanc verò vitam per tot labores & mi ſerias tranſactam in templo ſupremi ætheris cum ad mirabili voluptate fruemur, & eadem fœlicitate do nati in partem chori ſuccedemus. Nos itaque his ſtu diis non levem curam adhibemus, ſaltem ut rect & ſalubria diſcipulis tradamus. Cum his verbi ipſe tanquam hunc calamum ſatis abſolverat, e ma nu depoſiturus erat; at Eugenius orare cœpit, u hujus artis, cujus nudam modò indicationem præ buerat, ipſam faciem, ac formam commonſtraret & ego, inquiebat renidens, a poetico furore non ſum alienus; & Joſephus mihi ſpem addidit a vobis poſſ per

erfectius inſtrui. Et potuit quidem, referebat, huic oto per ſeipſum ſatisfeciſſe: nunc quia ad me reje-it, hanc vindictam ab illo exigam, ut vel abſens id ibi præſtet, maximumque mihi laborem præripiat. Deinde conſurgens, ad parietem ducebat, ubi tabulæ, erico velamine ab injuriâ pulveris auræque obductæ, unco ſuſpendebantur. Primâ retectâ: fluvius in-ens, & incredibilis apparet: hinc qua latior, undis ſe trudentibus, rapidiſſimè abibat ad mare: hinc evoluti a medio fluctus aliis labentibus præcipites currebant, ſecumque reductos rapiebant in fontem: ac aquarum factâ ſeditione, inter editas utrinque pas patebat ſabuloſa convallis; cujus in medio ſa-rdotes arcam in humeris attollebant. Circum has gens populus, trajicienti ſimilis, pedem proferebant: ars in ripâ ulterioti figebant caſtra, pars a citeriori pientes in alvei ſe aperientis fidem deſcendebant. ultus erat ad ſtuporem quam metum propior: & te principia exercitus vexillum aureum erigebatur, c carmine denigrato conſpicuum.

Cedite jam tantis victorbus undique Gentes,
Naturam ſubigunt qui dare terga fugæ.

Recitabat hæc Eugenius, & ſubito acumine percitus; recognoſcendo parumper hærebat. Mox pari de-erio ad aliam avolans, velum manu dimovebat. ic per clathros cernere erat virum egregii oris pal-s oculiſque preces in cœlum efferentem. Horridi que immanes viſu leones pedes premebant innoxiis itibus, & laſciviente linguâ relambebant; quaſi ſatellitium potiùs quàm carnificinam admiſſi: od hæc carmina in aditu inſcripta manifeſtius ex-cabant.

Si vitare virûm vates vis optime morſus,
Ad quæ confugias, antra leonis habes.

Ubi ſatis aſpexerant, præfectus ad aliam avoc
quæ iis offerebat Joannis Baptiſtæ caput argenteâ
ce importatum, regemque Herodem, & proc
circa diſcumbentes, dirum puellæ votum tacitâ i
gnatione execrantes. Inſcriptio verò ab ipſius ty
ni vertice affixa his verſiculis liberiùs incuſabat.

Stulte, fide ſalvâ poteras ſervaſſe Joannem:
Scilicet imperio plus erat ille tuo.

Exclamabat Eugenius: O ſi hic monitor ipſi
portunè aſtitiſſet, & ante patratum nefas excuſa
nis quoque ſpecie allevaſſet juramenti temerita
Sed quis hic eſt, inquit, qui Æthiopem demer
parat? purgare ſanè non poteſt. Hæc ludentem
men in fronte tabulæ depictum ſic repercuſſit.

Ecce lavat membris nigrantem & mente Philip
Æthiopem fruſtrà nec tamen ille lavat.

Tum ille: hoc quidem oraculum eſt & cœl
reſponſum, profanum meum ſermonem tam diſ
refellit. Deinde præfectum allocutus, Suntne
inquit, Joſephi carmina, quibus ille has egregias i
gines donavit? Imò, dicebat, & hæ quoque imag
ſunt ejuſdem autoris: nempe nos picturam, muſi
& ingenua quæque ſtudia puerorum indoli cond
mus: omnium ingenia verſamus in poeticis exer
tionibus: etſi enim minime multi hanc artem fe
ter imbibant, pauciſſimi ſunt, qui non ex ejus d
ſtatione aliquam elegantiarum tincturam hau
Primum & infimum, quod ad Poetam ſpectat,
ſtru

ructura & compoſitio carminis: atque hæc præſtan-
ſſima ars ſibi ſuaviſſimam pronunciandi rationem
ciſcit: omnis pronunciatio ex tonis gravibus & acutis
nſtat; quorum concors & æquabilis temperies ſo-
m efficit dulcem & gratum: neque ulla vox, aut o-
tio, aut verborum conſtitutio auribus placet, in qui-
s hæc harmonia non teneatur, cum numeroſo quo-
m pronunciandi curſu, clauſuliſque non abruptè
dentibus: atque hanc juſtam & decoram propor-
nem non ſolum in recitantium aut pſallentium vo-
us, ſed in mutâ quoque lectione requirimus. Pro-
a lex eſt, ut cum operis intentione conveniat. In
plici materiâ ſimpliciorem harmoniam, in rheto-
â floridam vividamque, in poeticâ plenam perfe-
mque deſideramus; cujus tanta eſt, & tam egre-
curioſitas, ut cum omnium verborum ſenſu omnis
oque ſyllabæ numerus expendi & ritè collocari de-
t: neque in carminis compoſitione ſolis regulis
ndum eſt, ſed aures ubique conſulendæ: nempe
magis quantitas quàm ipſe accentus adverti ſo-
ac præter debitam pedum ſummam, et juſtam
nerorum proportionem, vocalium quoque, et
ſonantium alternatio, verborumque ſingulorum
nſura, cæſuraque ſeu finalis ſyllaba, (in quâ vox
lò diutiùs hæret, ut verba diſtinctè proferat) ac
ique integri carminis conſtitutio, aptè & muſicè
ſonare debent: poteſt enim verſus ex iiſdem pe-
s legitimè fabricatus, ita turbari & diſtorqueri,
um totus evolvatur, idem non eſſe videatur: unde
gilius ex unico carmine heroico plurima fecit, et
materiæ varietatem ſtudioſè inflexit: quandoque
n longior verſus per cæſuræ tranſpoſitionem in
s alios non ineptè diſcinditur: inſuper totius

ſententiæ ſeries, atque junctura, (quæ in Epico carmine longiſſimè extendi ſolet, in aliis per breviores periodos abſolvitur) harmonicè contemperata ſit non minùs quàm multiplicis carminis, puta Sapphici, vel Alcaici, univerſa compages: ac denique integrum poema, per ſingularum partium tractus ſi undique reſpondere & quaſi in eodem alveo p omnes flexuras fluere oportet. Sed hæc ſatis, fortaſſis plus ſatis, dicta ſint de proſodiâ deque muſicâ poeſeos: nunc materiam et ſenſ proſequemur: et, ut occaſionem, quam propoſ reſumam, ad principia hujus ſtudii deſcenda Ut primùm pueri copiam verborum ex optimis au ribus petitam nacti ſunt, in hanc molem maſſam corpoream ſpiritum ac mentem inducimus: at n ſtatim exigimus vim figurarum, & judicii maturi tem, ſed potius ingenii laſcivientis igniculos, ſales ſ licet & jocos, (modò abſit petulantia) atque ill modi elegantiis, quales in his verſiculis deprehen tis, ultro imbuimus: hæ enim alluſiones & prævi cationes rerum atque verborum plus habent lepo & feſtivitatis, & ob id puerilibus ingeniis, quæ in primùm ſe prodere ſolent, præcipuè arrident. Sic V gilius Julum rectiſſimè inducit facetum illud de m ſis devoratis proferentem: & ipſe cùm adhuc p eſſet quiddam ſimile compegit, in epitaphio Cul & aliis inſcriptionibus: hæc enim quæ impetu c ſtant & nativâ indole magis quàm curâ atque co lio, clariùs lucent, & ſubitis ictibus, ſeu tot ſtim acutiùs perpungunt: quæ autem per laborem erue ſunt, neque ſpontaneâ mentis corruſcatione vibra ut anagrammata, chronogrammata, & ejuſmodi tera, omnino rejicimus et faſtidimus. Ad epigra

nata, descriptiones rerum naturalium, Odas, Idyl-
a, Hymnos adjungimus: quandoque de proposito
erto et imperato pensa conficiunt; quandoque per
excurrunt, & suos fœtus parturire solent: quod
ertè pulcherrima ingenia quotidianis incrementis
avidata sæpè facere gestiunt. Hæc carminum gene-
non vulgarem verborum delectum & egregiam
rmonis structuram postulant; tum arcanam vim,
efficaciam, quam tardissimus lector agnos-
t. Per hos gradus excitamus ad culmen veræ per-
ctæque poeseos, quam heroicam vocant, quæque
storiam rerum gestarum ad fastigium suæ magnitu-
nis attollit, et cum judicio prudenter absolvit: non
im quicunque est igneo & vehementi ingenio, inde
peta evadit; sed potiùs magnam ac sobriam men-
m æquabili naturæ beneficio sortitus: neque nulla
nt, neque omnia audenda: neque nunquam, neque
ique surgendum: quinimo impetus impetu retun-
tur, et candore candor obscuratur: nihil affecta-
m, nihil sit nimium; sed omnia splendida, gene-
sa, decora, & ad humillimam materiam magnificè
missa: modus ac tenor ubique servandus, præser-
m in culmine & præcipitio. Plurima sunt hujusmo-
præcepta, ab aliis satis fideliter tradita, nunc quæ-
m nova ac fortè incognita a Josephi genio creata
oducam. Hæc locutus præibat ad scrinia; in qui-
s discipulorum opuscula, in quacunque arte præsta-
nt, pro ingenii specimine conservabantur. Tum
cedens ad poematum classem; in libellum manum
jecit, cujus titulus erat, Philippica. Dum illi dubi-
rent quid hoc nomen sibi vellet, addidit, argumen-
m poematis esse, bellum navale a Philippo Hispa-
arum rege in Anglos crudeliter susceptum, & ab

iis fœliciter, ac memorabiliter propulsatum. Arrigebant aures ad hæc nomina, et avidissimè inhiabant ipsique in manus sumere optabant; cùm præfectus primam paginam avertens, alteri sic insistebat. Hujus tituli sensum, inquiens, argumentum ipsum poetice designat, quod ego, cum selectis quibusdam partibus, quæ maximè meæ intentioni serviant, vobis recitabo. Est autem hujusmodi.

Hesperii tumidos fastus, iraſque tyranni,
Bellorumque minas: hinc altæ cornua classis:
Inde rates parvas, & virginis arma Britannæ,
Virtutemque canam. Tu sacris annue cœptis
Summe Deus! tantis etenim tua dextra periclis
Eripit; & quisquam metuat jam fidere cœlo?

Hujus exordii tres sunt partes; Argumentum [illegible] summa totius operis, Invocatio, & Conclusio: Argumentum sit plenum, contractum, perspicuum; quæ omnia hoc exemplar exhibet. Originem belli duelli repetit ab ambitione, atque superbiâ, quæ furias facilè exardent. Tum primùm petentem provocantem in arenam deducit, quem Hesperium potiùs quam Hispanum, tyrannum, quam regem, invidiosis nominibus appellat. Bellorum numero, navale, et campestre (hoc enim hostis meditabatur) innuit: minas addit significanter, quod omnis virium jactantia, & bellorum ostentatio, in terreres meros, & crepitacula evanuit, neque justi proelii honorem retulit. Ex adverso omnia elevat, praevirtutem & fœlicitatem; virginem opponit tyranno, Britanniam Hesperio, rates classi, virtutem riis: neque ulla pars est totius historiæ, quæ in his [illegible] ficta

rulis, tanquam breviario, non directè claudatur. Cæ-
rum poema ipſum inverti & permiſceri placet;
lectorem ubique ſuſpenſum & implicitum teneat,
que ullam particulam omittere velit, aut poſſit; ſed
cum abſque tædio pervolet, expectatione ſemper
emiſſâ, & re alterâ alteri apte connexâ, multiſq;
rum præteritarum & ſequentium circumſtantiis in
ediam narrationem contractis. Exitum hujus belli
ipſam victoriam (ut poetam Chriſtianum decet)
Deum refert; ac propterea cum invocatione com-
ſcet: hæc autem, more Latinorum, rectiùs con-
quitur propoſitionem; quia iſte ordo eſt maximè
undum naturam: namque res ipſa eſt fundamen-
n petitionis, quam quiſque ſaltem animo concipit
uſquam preces ornare poſſit, quibus congrua ar-
menta exquirit. Concluſio ſeu Epiphonema ex-
cat finem & intentionem autoris: nempe ut inde
eticum monumentum, ſeu tropæum, erigat, in quo
inæ poteſtatis & charitatis inſignia defigat, ad
omnes pii ex infimis ſuis miſeriis reſpicere, at-
in ſolo Dei numine ſpem ſuam collocare de-
nt. Hæc obiter exponere viſum eſt, ut ſciatis,
more nos cum diſcipulis noſtris de mente ſenſu-
autorum differere ſolemus. Quæ ſequuntur non
ingam, præter inventionis modum; quæ quidem
ſitata & audacula eſt, neque minus ab offenſioni-
timidæ pietatis, quâm ab invidorum calumniis
umvallanda. Incipit a conſilio gentilium deorum;
de proventu & incremento veræ religionis in Ger-
niâ ac præſertim in Britanniâ ſolliciti omni ſtu-
ad oppugnandam contendunt. Poſt varias ſen-
tias ultro citroque prolatas, Jupiter tandem de-
it, Philippum Hiſpanicum in Anglos eſſe concitandum.

tandum. Id Marti negotium est demandatum. Nunc poetam ipsum audiamus. Tum paginas aliquot prætermittens, in hæc carmina oculos defixit.

Hæc ubi decrevit, solio se erexit ab alto,
Et vacuo in terras latè dimisit Olympo:
Illi omnes, Jovis imperiis immanibus acti
Undique diffugiunt. Mars munere lætus iniquo
Ingentem abjectâ dextram primùm expedit hastâ,
Et lævum mucrone latus; simul aurea solvit
Cingula; tum galeam, ferrataq; membra reponit
Loricamque gravem, nec se tamen exuit ipsum.
Nempe alias artes sævâ sub mente revolvens,
Stellantes Superûm pennas, & lucida membra
Induit; & sanctus cœli fit nuncius alti:
Tum calice aurato præfert crudele venenum.
Permistum furiis atque ambitione tumenti.
(Nectareum falso dicunt cognomine potum)
Taliter instructus, mox arripit ipse jugales,
Lassatos requie; dum magni ad mœnia templi
Permissum servant defixi in culmine currum;
Ore reluctantes, spumamque in frena furentes
Dentibus exercent: oculis vigor igneus altis
Emicat, & patulis exufflant naribus auras.
Jamque revertentem, seseque ad terga locantem
Attollunt lætis hinnitibus: inde soluti,
Aera per tenuem, pennis pedibusque volantes,
Præcipites abiere: manu dat lora secundâ,
Ocyùs insistens, & recto proxima cursu
Transmittit spatia: interea juga Thessala linquens
Se super Adriacas non segnius avehit undas,
Romuleasque arces, Tiberinaque despicit arva.
Tum mare per medium properans, hinc præterit in

Gal

Gallorum fines, atque hinc Balearica saxa:
Nec prius effusos uno premit impete frænos,
Quàm simul Hispanam veniat transvectus in oram,
Matritæque astans auratas occupet arces.
Impia nox altum tenebris fœdaverat orbem,
Et jam extrema polo pronas agitaverat horas.
Ille leves atrâ sistens in nube quadrigas,
Apparat æthereos cultus potumque nocentem:
Tum penetrat; magnique torum petit inde Philippi,
Regali structum thalamo; postesque superbi
Auro intercisi, gemmisque nitentibus ardent:
Aurea barbarici lectum velamina texti
Strata tegunt: sed non placidum hæc dat pompa sopo-
Namq; vigil studiis, curisq; ingentibus æger, (rem.
Volvitur: amissos Belgas, tot damna, tot uno
Exhaustas bello vires: nihil omnibus actum
Insidiis, armisque gemit; mentemq; remordet
Indignans: & jam primo fulgentis ephebi
Territus aspectu, videt, exauditque vocantem,
Nunciaq; æthereis tradentem talia verbis.
O dilecte Deo! & superis data cura Philippe!
Qui regis Hesperiam sceptris utramque superbis,
Germanæque aliquam partem telluris, & omnem
Sicaniam & Sardos, Solymamque ascribis honori:
Ac super imperiis tantis novus aureus orbis
Accidit; una tuos excussit Belgia frænos
Impunis, victrixque: quid heu bella irrita tentas?
Nec tandem ut socias inimica Britannia vires
Substruat æternùm, sentis, foveatque rebelles?
Quin petis hanc, Martemq; domos agis ultor ad ip-
Saxonidum: & Belgas ictu consternis eodem (sas
Imbelles. En nunc summis Deus autor ab astris
Me tibi ferre dedit magnis hæc nuncia jussis:

Roma-

Romanuſque armis pater execrabile regnum
Devovet ipſe tuis: nos & tibi protinus omnes
Europæ populos, mox totum adjungimus orbem.
Sic ait; & calicem in fauces cunctantis apertas
Ingerit, ac pleno ferventia ſublunit hauſtu
Pectora: dilapſumque atras ſe reddit in umbras
Ille tremens; O Sancte! Dei ſeu nuncius alti,
Seu (reor) ipſe Deus, tibi fidimus, & tua nullâ
Juſſa morâ ſequimur: medios ne deinde paratus
Deſere, ſtructa tuo victis de nomine terris
Templa, ſacerdotumque choros, feſtumque ſacrabo.
Sis armis dux ipſe meis: tu maximus autor,
Tu rege, ſucceſſuque pari promiſſa ſecunda.
Talibus averſo fugientem in nubila vultu
Proſequitur precibus, votoque laceſſit inani:
Et jam jamque magis ſacro præcordia potu
Incaluere; truces oculos, altumque cerebrum,
Corripuit magici rabies decocta veneni,
Sanguineam expirans animam, flatuſque tumentes.
Exilit ille furens thalamis, fremit arma per arcem,
Arma, novoſque ultro ſpirat jam victor honores:
Magnanimoſq; duces, pronamq; in tanta juventam
Bella ciet dictis; oculiſque ardentibus auras
Inficit, ac dirum ferri transfundit amorem.
Qualis in effætam vicino vertice quercum
Flamma polo jaculata cadit, deprenſaque paſcit
Brachia ramorum, ſylvamque amplectitur omnem;
Tum facilemque vorat ſegetem, regnatq; per agros
Purpureis diffuſa comis, pecudeſque feraſque
Horror agit, colleſque immani luce refulgent.

Hic ipſe legendi ſatur, vocem pauliſper collegit, ac locum pollice diſtinguens, cum manu librum dejecit.

Tum

Tum in eos intuens, Gaudeo, inquit, nunc adesse, ui judicent de hac nostrâ poesi; sanè nobis satis ar- idet, quin ad alios est provocandum, & plurimo- um judiciis standum: nimirùm Poetica non est ars rimæ necessitatis, sed quasi condimentum aliarum rtium: quod utcunque innoxium, et sumptuosum t, si tamen palatis convivarum non allubescat, no- entibus obtrudi non debet. Hic noster poeta de diis entilibus triumphare videtur; non supprimit, non bigit, sed cum omnibus scelerum suorum spoliis vi- os et catenatos ostentat: et ad hunc modum pro- nam poesin facili transitu cum sacrâ conciliat, ser- ato utriusque decore, et veritate neutiquam læsâ, inimo auctâ, et illustratâ. Deos gentium malos æmones fuisse, tum in veteri, tum in novâ scriptu- , prædicatum est, & tamen deos ubique appella- . Sic Beelzebub, deus Acronitarum, vulgò dicitur rinceps dæmonum ut hic Jupiter. Pythonissa non atanæ, sed Pythonis spiritu agitata memoratur; unc quidem imagines & templa deleta sunt; sed hodie regnant in pectoribus hominum, & ad sce- ra non minora impellunt: hoc ipsis sui vates impu- nt, & omni generi vitiorum præficiunt: atque hæc oetica repræsentatio istas tentationes & incitamen- , quæ divinus liber luculenter exprimit, ad eundem nsum quasi præ oculis ponit. Historia Jobi Satanam ti nos vocamus) evidenter, & personatè inducit, otum terrarum orbem perambulantem, ac potesta- a Deo factâ, per vim tempestatum, perque præ- onum injurias, in ipsum immaniter sævientem. Mi- ias quoque refert mendacem spiritum ad fallen- um Achabum regem in ora fanaticorum suorum im- issum: ac Paulus se ab istis internis impetitionibus,

ut

ut ab Angelo Satanæ, pulſatum queritur. Neque eſt hoc minimum poetæ munus, hujuſmodi intima & inviſibilia opera, quæ a vulgari cognitione ſemota ſunt, in mentis ſcenam producere; unde ab omnibus ſpectari queant. Cùmque ordines eſſe conſtet, tum ſanctorum, tum malorum ſpirituum, probabile eſt etiam hos inter ſeipſos partiri officia; ac licet omnes omnium ſcelerum colluvie impleantur, in unoquoque genere aliquos præſtare: quicquid verò id ſit, minime dubium eſt egregia in nobis flagitia a malis Angelis excitari: atque hoc eſt quod iſtæc inventio maxime ſpectat, cætera poetis facilè concedimus, unde idipſum clariùs explicari poſſit. Neque eſt quod quis quam ex Jovis nomine offenſam capiat, cum Jehovæ ſono, ac fortè ſenſu, tam propè conjuncto, cùm ſit omnino alienatum a vero numine, ac proprium huic principi dæmonum: ac non mera ſignificatio, ſed uſus potius eſt loquendi arbiter. Cùmque Apoſtolus nos hujus genus eſſe agnoſcit, loquitur ſecundū ipſam divinitatem, quam nunc huic Jovi, nunc ignoto Deo obſcurè et perperam affingebant; non ſecundum perſonam Idoli, quod ipſe diabolum eſſe conſentit: & nihilominùs in re tantâ ad vulgi opinionem ſe demittit. Joſephus noſter hoc non ambit, neque aggreditur profanam religionem ad ſacram tranſponere; ſed falſos deos, quales revera ſunt, et a cultoribus ſuis perhiberi ſolent, ipſo numine abducto, denudat. Græci Olympum altiſſimum montem deorum ſedem appellabant, ipſe hoc illis cœlum permittit, et poetico templo includit: ſiquidem dicuntur aerii principes, atque ab aulâ cœleſti dejecti, in his inferioribus elementis plurimùm pollent: tum hanc legem ſibi imponit, ne unquam Olympi nomine pro beatorum

catorum ſedibus abutatur: neque vult ſacra cum profanis miſceri, a quo nemo religioſiùs cavet, cum univerſa intentio longiſſimè disjungat. Similiter ſuperbiam, & crudelitatem, nectar et potum deorum fecit: cùm ſcelus ſit pabulum malarum mentium, ut pietas cœleſtium: Sequitur, hoc venenum nobis infundere, & plerumque ſub bonorum Angelorum ſpecie. Summa itaque hujus carminis eſt; iſtos humani generis hoſtes ſanctis eſſe præcipuè infenſos, & horum perniciem tyrannos impellere, ac ſæpiſſimè per imaginem falſæ pietatis, ut dum veros Dei cultores ſummis viribus inſectentur, illi tamen gratificari ſe credant: tum principes hac ſceleſtâ opinione imbutos in ejuſdem furoris rabiem plurimos ſecum præcipites trahere. Utiliſſima ſanè doctrina, & ſatis rectè (ni fallor) adminiſtrata. Nunc videamus qualiter his cœleſtem militiam opponat. Hæc dicens iterum reſpexit ad chartam, et pauca præfatus de appartu bellico, in alium libellum tranſivit, unde hæc cœpit recitare,

Ecce operum merces tantorum, & meta furorum,
Occurrit Britonum tellus, qua littore flexo
Excipit abruptas hinc atque hinc æquoris undas,
Heu mediis ſecura malis! nam Chriſtus ab alto
Æthere proſpiciens ſævæ molimina gentis,
Sic patitur, propriuſque ſinens inſtare periclum,
Supremam fert ipſe manum, ſopitque paratum
Mortalem, & tantos in ſe convertit honores.
Iliicet æthereis divûm qui præſidet armis
Architheum ad ſeſe nutu vocat; atque ita fatur:
Maxime cœlicolum, queis credita cura meorum eſt

Nonne vides Erebi motus? non arma Philippi,
Arma, minasque graves, & ni mea cura resistat,
Anglorum extincto deletam nomine gentem?
I celer! i, castris cœlestibus eripe turmas!
Infernasque averte manus, vinclisque sacratis
Indue: tum Mauri non æquo Marte repulsi,
Sed strepitu, & vanis diræ formidinis umbris,
Diffugiant: ventisque nihil miserantibus acti,
In vada præcipitent Gallorum, & Hibernica saxa
Perque Caledonium pelagus, fluctusq; Batavos,
Omnibus inde satis spoliorum gentibus errent.
Hac mercede ruant, qui me et mea regna lacessunt.
Hæc breviter: nec plura loqui matura sinit res:
Nec sinit Architheum cunctantia reddere dicta.
Evolat, & toto cœli ciet undique regno
Ductoresque pios, conjurataque cohortes.
Sedibus illi omnes ardent exire beatis,
Et servire Deo. Fert dextrâ Syntheus hastam
Arduus ingentem, pharetrataque turba sequuntur
Proximus attollit flammantem Zatheus ensem,
Sydereo sublimis equo, ferroque furentem
Extimulat, sed frena manu simul aurea tendit:
Ardentesque equitum pulchro rapit ordine turmas.
Ipse autem bijugo vehitur super æthera curru
Architheus, viridi præcinctus tempora lauro,
Ferratumque manu sceptrum vibrante coruscat.
Illum humiles servare pios, flentesque receptos,
Sub pedibusque juvat fastus calcare superbos.
Turba simul sacris cœli subit aurea campis,
Luce coronati fratres, curruque volantes:
Quam multas sera nigrâ in caligine noctis
Undique scintillas medio disseminat antro
Ferrum, immane, rubens, formandum incude gi-
menti:

C

Cùm Chalybes primos alternant ocyùs ictus.
Interea portis cœli considit in ipsis
Christus & æternâ se majestate refulgens
Attollit solio; regali incincta coronâ
Frons humana nitet; dextrâ venerabile sceptrum
Exerit, & lævâ servatum sustinet orbem.
Circumstant sacri proceres, fidique ministri.
Concilio bonus Ergotheus: face dextra coruscâ,
Et radiis incensus apex; lanamque fluentem
Aurea sub geminis succingit zona papillis.
Talis erat: tales socii velamine picto
Ornati insistunt: sed cunctis altior extat
Mystotheus vates, purâque in nube refulget.
Tum sacer Opsitheus divini nuncius oris
Cultibus æthereis fulgentes induit artus,
Ipse latens radiis & spissi fulguris aurâ:
Ut jubar accensum fontani luminis igni
Attollit thalamis surgens Sol lætus Eois;
Diffunditque diem; populisque optantibus orbem
Detegit, exuperans flammis, mergitque comantes
Luce premens vultus, & multo sydere condit.
Inde satellitio sequitur delecta juventus,
Nuda sinus, humerisq; leves tantùm induit alas;
Et regem flammis cinctum cœlestibus ambit,
Lætaque perpetuo tollit præconia cantu.
Ceu totidem pasti fugiunt ad nubila cygni,
Ordine surgentes longo, cœloque volantes
Solvunt ora modis, perque humida colla canores
Effingunt numeros, & sydera voce lacessunt.
Tempora Dorotheus sertis florentia tollit,
Frugiferaque manus: donis nec talibus æquat
Charithei sublime decus; cui virginis ora,
Impubesque gena, crinisque in colla revolvit

Aurens

Aureus, et roſeo reſplendet lumine vultus.
Ipſe nec Autotheum tanto contingit honore,
Supremum, ſimilemque Deo: quem nulla tueri
Aut acies hominum, tremefactave Tartara poſſunt.
Igneus eſt ollis vigor, & cœleſtis origo
Spiritibus: lapſoſque premunt victricibus armis
Tartareos hoſtes: magnique æterna Parentis
Viribus extremis alacres mandata perimplent.

Hæc ſcena eſt admodum nova, & vix adhuc tenta a grege Chriſtianorum poetarum; nititur tamen fundamento antiquiſſimæ veritatis. Chriſtum ſervatorem noſtrum, poſt ſuſceptam hominum ſalutem, curam ſuorum ſemper geſſiſſe, e ſacro volumine probatum eſt. Hunc ſcilicet illum fuiſſe, quem Deus Moſi ſe pro duce præmiſſurum ſpondet, qui gentes Hebræo nomini infenſas ſummoveret, & præbellaret; hunc ſummâ cum reverentiâ proſequeretur: atque eundem Joſuæ obveniſſe, ſeque ductorem & imperatorem fore profeſſum; atque ab illo divinos cultus excepiſſe; quod nemo, neque ſanctorum neque Angelorum pateretur: & quidem expreſſe Chriſto legimus, oportere eum regno potiri, donec omnem inimicam poteſtatem pedibus ſubjeceret; noluit quidem regnare inter homines, ut qui ſervi formam ſubiit, cùm eſſet hæres ac dominus omnium. Neq; minus conſentaneum eſt Angelorum uti miniſterio, Michaelem ſcilicet cum ſuis copiis Draconis partibus adverſari: quippe cœleſtes Angeli, qui imperio Chriſti ſubduntur, ipſius gratiâ ſanctis quibusque inſerviunt. Memorabile eſt illud, quod de ſervo Eliſæi traditur, qui oculis divinitùs patefactis, hostem cœli militiam, & æthereos currus, dominum ſuum circum

circumſiſtentes vidit: neque noſter poeta quicquam aliud facit; aut hic nimis ſollicitè & curioſe ſcrutatur Angelorum naturam, ac ſi revera dividerentur in hos ordines, quos ipſe deſcripſit, multò minùs venerandos proponit: ſed, ut de malis dæmonibus ſupra dictum eſt, ea quæ de illis in univerſum credi par eſt, poetico more ſingulatim deſignat: Ipſos ſcilicet præcellere potentiâ, ſcientiâ, atque amore Dei: ſcientiam poteſtate diviniorem eſſe, amorem utriſque. In genere poteſtatum, primum eſſe gradum ſtare cum Deo: proximum, ingenti ardore ac zelo ferre: ſummum verò faſtigium, omnium adverſarum virtutum perdomationem, & perpetuam vincendi fœlicitatem. In ordine ſciendi, infimum eſt opera Dei meditari: medium, oracula & myſteria interpretari: ſummum atque altiſſimum, ipſam faciem divinitatis intueri. Pariter in amando, aliquid eſt Deum propter ſua beneficia, nec ipſa tantùm beneficia, amplexi: melius adhuc, meram charitatem, & gratiam ſuſpicere: optimum, amare Deum propter ſeipſum. Non tamen his ſingulis ordinibus lectoris fidem magis alligat, quàm ipſis perſonis & nominibus fictitiis; quæ omnia pro more noſtro, ut Michael, Gabriel, & ejuſmodi Hebraica, in Deo terminantur. Nunc quia ſine pugnâ & tam admirabili rerum eventu dimittere nequeo, ſummam ejus ex alio libro breviſſimè repetam.

Jamq́, catenatæ naves, nexæq́, coibant,
Et trabibus denſis latera ardua circumtectæ,
Curuatæ in faciem Lunæ, cùm menſtrua ſeptem
Pubeſcit noctes, mediave a parte ſeneſcit.
Conſtant: amplexuſq́, avidos, & hiantia laxant
Cornua: ceu vaſtâ ſpumans vertigine vortex,

Æquoris in medio, piſces, puppeſq; propinquas
Haurit agens; ruptiq; intorquet faucibus Orci.
Angligenæ tanto firmatas robore claſſes
Incaſſum circumſiliunt, ſylvoſaq; telis
Oppugnant caſtella procul, cautiq; minantur:
Haud ſecus oppugnat vaccas impaſtus Hibernas,
Huc illuc agili lupus obſidione, coactas
Unanimem in circum, mediogq; imbellia vallo
Pignora tuta tremunt, molleſq; ad terga remittunt
Mugitus: ſurgunt inſuetæ matribus iræ.
Ille furit, neſcitq; fames fruſtrata reverti,
Quæſitamq; dapem ſeptam tot cornibus horret.
Chriſtus at hoc cernens, rebus ſuccurrere feſſis
Deſtinat: his mentem immittit farcire carinas
Ignibus armatas piceis, ac ſulphure nigro.
Ac ſimul ordinibus divûm e ſtipantibus unum
Doſitheum æthereis habilem ſic increpat alis.
Vade puer, celeremq; ſeca per nubila curſum,
Terroremq; voca: connexas perdere claſſes,
Maurigenaſq; jube. Sic imperat. Ille per altum,
Ocyor aſpectu, mentiſq; ſimillimus ictui
Evolat, & cæco Terrorem accerſit ab antro.
Antrum immane, minax lapſuris undiq; ſaxis,
Finibus Arctois poſitum ſub nocte perenni:
Haud loca nota viris: habitant in littore phocæ,
Urſiq; informes, & corpora dira ferarum,
Infauſtæq; ſtriges; totoq; in limine circum
Stant lemures, umbræq; & ſpectra nocentia viſu,
Tum mala Prodigia, & dubiæ Diſcrimina vitæ,
Captiviq; Metus; atq; ingens incubat Horror.
Inde ruit; magnaq; tremens vi concitus aſtat,
Corpus inane, volans, cinctum omnibus undiq; mo-
Juſſaq; tanta capit divini ex ore miniſtri. (ſtris

Tan-

Terrorum rex dire! cavam nunc deſere ſedem:
Chriſti juſſa vocant: Hiſpanam disjice claſſem,
Quæq; parant feſſi flammantia tela Britanni,
Tu rege rapta manu. Tali ſermone ciebat
Latantem nimium tantos miſcere tumultus:
Ille fremens, quantum diſploſa tonitrua reddunt,
Et quantũ freta quà ſeſe gemina æquora rumpunt,
Horrendum attollit riſum: tremit Arctica tellus,
Diffiſſæq; jugis rupes, æternaq; ponti
Fracta ſono glacies, moto cœlum axe tremiſcit.
At non mortali turbatum voce miniſtrum
Ponè premens, vaſti ſequitur ſuper avia ponti;
Monſtrataſq; rates pernicibus occupat alis.
Ipſe gubernator rectis incurſibus actas
Heſperiam rapit in claſſem, ceu tela tot arcu,
Aut dextrâ contorta volant: ſimul arma, faceſq;
Sulphureoſq; furens mediis in navibus ignes
Spargit utraq; manu; ſimul horridus ingruit ipſe;
Ferrataſq; alas quatit importunus ad ora;
Exhauritq; animos: illi, ſtatione ſolutâ,
Diripiuntque, ruuntque: neque hinc victoria curæ,
Nec quæſitus honos, prædæque inſana cupido:
Terror agit, menteſque truci formidine ſolvit.
Noctigenam tantis intenti caſibus Angli
Viribus inſtructis unà poſt terga ſequuntur;
Turbatoſque ſuper medio in diſcriminis æſtu
Cominus inſultant: & fulmina ſulphuris atri
(Heu populis ignota diu melioribus annis)
Expediunt; verſantque latus: miſerabilis intrò
Caſorum auditur gemitus: cruor impius undas
Polluit: ingeminant ictus, & ferrea tela
Trajiciunt per utrumque latus, malaſque præaltas
Deturbant pelago, & flammis aplustria perdunt:

Æquora pulsa tonant, nox ignibus atra coruscat.

Hic occurrit res personata, Terror scilicet, poetico cultu vestitus: neque quicquam aut familiarius, aut innocentius est, quàm res mutas & inanimatas, ut viventes alloqui: uti mors quoque rex terrorum appellari solet. Tum etiam personata vocabula ad naturalem sensum extra ullam obtrectationem revocari possunt: sic Phœbum pro Sole, Martem pro bello, Mercurium pro nuncio cum vulgo usurpare licet: neque hæc nomina e sacris libris erasa sunt, ac Christus ipse Mammona deum Syrorum non semel pro divitiis ponit. His præmissis, nunc de utilitate poeticæ artis breviter verba faciam. De fictionibus & fabulis sic conjicio. Sensus nostros objecta per intuitum amplecti, mentem per discursum & illationem multo studio & labore consequi: nempe parentem humani generis cecidisse præcipitem; optimasque animæ facultates, ut omnino corrupisse, ita maximè contudisse: unde fit ut certior sit sensuum notitia, & jucundior voluptas, quàm ipsius animæ intelligentis: nonque propterea rerum intelligendarum species metaphoris a re corporeâ desumptis sponte repræsentari quando volumus sensibiliùs agnosci, aut efficaciùs insinuari. Inde cum metaphoricum loquendi genus adeo placeret, in allegorias excurrisse. Tum allegorias peperisse parabolas; atque has demum, quæ unicum tantùm intentionem sequuntur, in modum continuatis historiæ ad universam vitæ mensuram formatæ hinc poesin fuisse deductam, & inter alias artes seorsim numeratam. Eam itaque commendationem obtinet, quam vino tribuimus; quod cum ex se placidum atque fortissimum sit, vel medicamentum, vel venenum

enenum ipſi infuſum, ſtomacho blandiùs & vehe-
entiùs ingerit. Quantis verò uſibus hæc ars inſerviat,
onſtat ex parabolicâ docendi formâ, quæ Chriſto
ntopere placuit: ac vix ulla calumnia intendi
oteſt, quæ ab illo exemplo defendi nequeat,
res ſacras in ludum et jocum verti exiſtimes, Chriſt-
n accuſas, et Deum ipſum, qui quamvis per ullam
eternam imaginem ſub oculos deduci nolit, et ob id
ſlotypiâ ſe quadam affectum dicat, tamen in hoc
imæ theatrum ſe ſponté demittit, per ſpeciem re-
m ſenſibilium: nempe auditus fidem inſtruit, vi-
s ſuperſtitionem. neq; per hanc poeticam adum-
rationem, quæ in ipſis vatibus frequenter occurrit,
icquam aliud in ſenſus tranſmigrat, quam aut ſo-
s per vocem, aut literæ per ſcriptionem; ſermo
ntùm mente capitur. Si falſitatis arguas, Chriſtum
mnas, & ipſam veritatem: quis enim minùs men-
tur, quam qui fabulas profert, ut inde veritatem la-
ntem & abditam his coloribus conſpicuam faciat?
vera cum falſis indigneris miſceri, reſpicere te ve-
n ad Abrahamum cum Divite & Lazaro con-
nctum: quod vel reipſa confingi, vel id ſaltem
uiſſe concedimus. Unica cautio eſt in hac tantâ poe-
rum licentiâ, ne quid in exemplum edatur, quod
m ſanâ fide aut moribus pugnet: minùs enim pec-
t qui egregia virtutis & pietatis præcepta fictis
emplaribus condocefacit, quam qui blanda & ne-
nda ſcelera utcunque veriſſima decantat: quin ille
udem maximam, atque iſte non minorem cenſu-
m meretur. Hoc Joſephus noſter ſanctiſſimè cavet.
ſe a nomine Poetæ abſtinet; ludum & fructum,
on titulum affectat. Scripſere poemata David, So-
mon, Cæſares, non minùs graviſſimis curis intenti.

Hæc studia levia ingenia absorbent, & in se penit convertunt; solida recreant atque maturant. Scen cam poesin non omninò rejicimus: exercetur prae puè in scholis, ut efficacissima disciplina vocem g stumque formandi: non tamen permissum est ut q ebrium vel stultum saltet; vel parasitum, adulter ficarium, aut ullos istiusmodi nebulones simulet: h enim homine generoso indigna sunt; neque posi ad vivum agi, quin aliquam animi cognationem c iisdem vitiis aut prodant, aut fortè inducant. Q circa, ut Ethnici, non sinebant crudeliora flagi edi in conspectu hominum, sed ea per chorum int pretari solebant; ita nos scelera cujusque generis, q inter Christianos nominari fas est, per nuncios, aut s plicem narrationem indicamus: multo minùs a Deum oculis spectatorum subjici, aut ipsos dæmo introduci permittimus. Atqui subvereor me huic pr posito plus nimis insedisse. Nunc ultimum calam expediam. Atque hic erat ex omni metallo cons tus, & omnibus formis variatus. Ubi satis ostend verat, Hoc est, inquit, illud liberrimum scribe genus, apud antiquos rarò usurpatum; posterior prae cæteris placuit. Ex omni stylo constat, & u versâ rerum materiâ; poesi simillimum, sed in so tâ oratione carmina sparsim pro libitu intexens. M ti recentiorum hujusmodi fabulas conscripsere, o ductâ honoris & amoris specie: atque his a tibus tenellas mentes, quæ a nudâ vitiorum turpi dine abhorrerent, ad superbiam, libidinem, fur riam, et ejusmodi magnifica scelera impellunt. Q rum scripta, ut teterrimam labem, ac pestem juv tutis, e nostrâ republicâ amovemus: ac non tem suspicamur, hinc duas generosis pectoribus grauiss m

njurias exortas esse; multi siquidem hac disciplinâ
nbuti, cum tales fabulæ nimis placuerint, experiri
persequi non desistunt: & plerumque aut pœni-
endis nuptiis, aut insanâ se perdunt cupidine: tum
nde nobilissimi juvenes, ceu tot paria gladiatorum
d dirum homicidii nefas mutuò se provocunt; æmu-
tione falsâ veræ virtutis, quæ semper cum pietate
que justitiâ conjuncta est. Et quidem rari admo-
um sunt qui ab his vitiis sua scripta præmuniunt:
num accepimus medicorum more ex veneno anti-
otum parantem, & suis artibus scelera subvertentem,
ui nominis loco hoc distichon præfixit:

Cujus opus studio cur tantùm quæris inani?
Qui legis, et frueris, feceris esse tuum.

Hic ipse titulus præmonefacit, neque famam ho-
minis captare, neque palpare vanas & inanes auricu-
s; verum solidos ac sanos fructus in medium con-
rre; suumque ipsius librum fore quidem potissimum
i didicerit; neque se aliter ullam ejus partem vendi-
are, neque lectorem alio jure possidere. Quisque
nim ex suis scriptis maximam concipit voluptatem,
que, si sapit, non minorem commoditatem: nimi-
um animus & conscientia cujusque pulchriora sibi
bjicit exempla, quàm ipse assequi, & implere pos-
t. Tum etiam publicæ utilitati consulit, qui has me-
as vitæ perfectioris proponit, et notabili candore
epingit, ad quæ virtutis studiosi collineent; quippe
odus sciendi non minoribus intervallis absistit a le-
e consummatæ rationis, quàm actio & exercitatio a
radu scientiæ. Idcirco qui hoc propositum rectè
ersequitur, ac multa ejusmodi documenta inspersit, humaniter debet excusari a crimine leviorum

lapſuum : non enim jure quaſi divino ad ſuam nos
mam revocare contendit, aut magiſterium in omn
exercet ; ſed ea tantùm liberaliter impertit, q
pro captu legentium, aut obſervanda, aut omitten
aut etiam, ſi opus ſit, cenſurâ digna videantur. I
quidem impudentiùs peccant, qui in ipſis urbibus
que imperiis res novas temere moliuntur, antiq
fundamenta convellunt, et magnis ſumptibus, neq
minori periculo, pro expertis ſpecioſa conſtituun
Argumentum hujus libri eſt hiſtoria vitæ liberal
pietate et virtutibus inſtructæ : intra hominum ſo
tem perſiſtit ; ac ferè mediam conditionem ampl
ctitur, quæ neque infima neque minima reipubl
pars eſt. Equidem vobis libenter commendarem
niſi quòd noſtra laudare videar : novo enim atq
audaci commento, cùm alibi ſcenam non commo
erigeret, inter nos fixit : & Vati quam Hiſtori
propior, quale eſt hodiernum ſeculum, prævià ant
cipatione deſcripſit. Nos huic certè nonnihil deb
mus, quod de nobis tam bene ominatus ſit : neq
putamus ullis conjectationibus hæc tam longè præ
pere potuiſſe, ſed id tantummodo velle, ut quæ n
mo forſan geſta crederet, ſpe tamen futura præſum
ret. De fabulâ verò minor eſt cura, modò mens o
peris, ſcilicet inſtitutio rectè procedat. Et quide
eo fato ad nos uſque pervenit, ut multorum cenſu
ram ferret, & quamplurimis interea prodeſſet. I
hac oratione indeſinenter proceſſurus erat, ut qui a
naturâ uſuque perpetuò ad docendum aſſuetus, e
maximè gaudebat ; neque magis avidè audiebatur,
quam ipſe dictabat. Nunc verò ad Joſephi adven
tum a ſermone deflectens, & in illum converſus, ab
impoſito opere miſſionem petebat, ipſique ſuas par
tes

s referebat. Inde consurgens, omnibus in scrinio mpositis, auditores quoque ad Josephum tradebat. si, peractis gratiis, a præfecto dimissi, in gymnasi- m abeunt, ubi solet exerceri omne genus puerilium dorum; cursus, saltatio, pila, discus, natatio in agnis ad id arte præparatis, equitatio, Pyrrhica, rmorum lustratio, & velitatio. Tum quidem tem- oris literarum studio incumbebant: quo confecto, d hanc corporis recreationem non tantùm liberè mittuntur, verùm etiam, si qui segniores sint, tan- uam ad aliud pensum abiguntur. His quoque lusi- us magistros adhibent, alios qui discendis instruant, lios qui mores puerorum (ut qui nunquam alias agis patent, quam in ludendi impetu) inspiciant, & corrigant: ab omni fraude, & dolo malo, ut re ervili & ignobili absterrent: si quid præmii propositum sit, ut calcar industriæ, & victoriæ signum, magis quam lucrum spectare admonent; neque cum ege naturæ convenire, rem ex lusu quæritare, quam udore, meritis, ac mutuis beneficiis Deus parare & ercari nos voluit: quod si incalescant, aut victi egriùs cedant, hos aut abstrahunt, aut saltem corri- iunt, & puerilem æstum, præsertim rixam & ira- undiam temperant: ut si alios vincere nequeant, suos tamen ipsi affectus subigant, neque animos cum pignore deponant. Talia juvenes collocuti, pertran- sibant omne gymnasium, & in scholas literarias pro- grediebantur. Mirum erat in discentibus silentium; tantùm prælectores audiebantur, aut illi qui recita- bant: reliqui suis sedebant intenti officiis; neque strepitum movebant in advenarum conspectu, sed, tanquam tot statuæ, se in locis continebant, & rem suam persequebantur. Josephus, fratre breviter re-

salutato,

ſalutato, cum amicis e ſcholâ abibat: interque adhuc diſſerebant de ratione hujus diſciplinæ. O ſocii! dicebat Joſephus, non fruſtra neque minim de cauſis hanc puerorum inſtitutionem ſuſcipimus nam, ut cætera taceam, notandum eſt ipſam religionem in eruditis ſeculis ac gentibus benè mora plurimùm floruiſſe; utcunque nec alibi pervicaci impugnetur: Cùm hæc enim ſit omnium rerum humanarum, divinarumque perfectio, cum rectâ ratione ac veris virtutibus optimè conſentit: omneſque falſæ religiones id luminis ſpargunt, iiſque aſcititiis coloribus ornari ſe volunt, per quæ ſua vanitas conſpici poſſit, & ſecluſæ veritatis radii quaſi per rimas interfulgeant. Ergo omnis ſuperſtitio tyrannidem exercet, legitimam quæſtionem & judicium reformidat. Tum etſi probitas ac boni mores ad diviniorem gratiam minimè aſſurgant, ſed, quod periculoſius eſt, in ſe terminent; eas tamen divinitas amplectitur, & in ſuum conſortium recipit. Objecit hic Politianus. At etiam probi & prudentes viri extitere acerrimi hoſtes veræ religionis; e contra nefarii & impii ad eam ſæpiſſimè confugiunt. Tum Joſephus. Id quidem accidit ex naturæ vitio, cujus aut cæcitas hanc lucem non agnoſcit, aut obſtinata pravitas excludit: unde fit, ut vel ſuperbâ æſtimatione ſuarum virium, vel æſtu libidinum, vel denique juſto Dei judicio, ceu jugo, depreſſi, res terrenas magis ſapiant; atque ut noctuæ, veſperâ gaudeant, diem fugiant; & averſentur. Verùm ut ſcientia bonis moribus, ita utrique famulantur religioni; ac nos ei magis obvios ſiſtunt, eamque nobis familiarem reddunt. Cum literis itaque ac moribus ingenuis, pietatis ſtudium in ſcholis, ac penè in cunabulis commiſcemus:

iſcemus: & tametſi omnes non attingunt æternæ lutis culmen, eo recidit religionis vis, ut metu atque verentiâ ſui, honeſtioribus officiis ac bonis artibus editos teneat. Tanta eſt univerſæ bonitatis cognatio, quæ ſe undique per naturam rerum variis modis radibuſque diffundit: quantumque religio debet umanis virtutibus, quæ ſunt ipſius ſatellitium, & ab njuriis malorum protegunt, non minora viciſſim ependit, quod hæc animis hominum omnia rerum umanarum jura quavis lege efficaciùs imprimat. Per æc dicta ad portam evaſerant: inde in urbem egreſſi, liâ viâ redibant domum. Joſephus, materteram uæ in illo vico habitabat, inviſere conſtituit. Ubi ppropinquaret, a foribus per ſervum præmonitus am cum ſorore in urbem exiiſſe, ille quidem hac acceptâ reſponſione libenter deceſſit: at juvenes non parùm commovebantur ob præreptam tantæ fœlicitatis opportunitatem, quam illi cæteris ſpectaculis & colloquiis omnibus prætuliſſent: ipſa ſororis mentio erexerat inſperatam videndi ſpem, & eodem quaſi ictu dejecerat. Volebant quidem retinere præuntem & opperiendi cauſas ſimulare, ſed uterque metuebat deſiderii ſui confeſſionem. Politianus tantùm, An hìc ſoror habitaret, frigidâ voce interrogabat: Simul ambo domum oculis ſignabant: neque hactenus invenerant adeundi viam, neque virgo ad patrem frequenter redibat. Joſephus breviter reſpondens abibat in alios ſermones: quos alter interdum perfunctoriè excepit, dum alter ad ædes ſæpe reſpiceret: totique familiæ & ipſis parietibus invidebant, quæ tali præſentiâ fruerentur, ipſi ſibi exulare videbantur, & a ſuo centro dimoveri: nunc & Joſephi ſocietas & Jacobi domus minùs arridebant: amor

oculos

oculos mentemque infecerat, & aliarum voluptatum reſtinxerat ſenſum. Hinc reverſi ſeorſim abeunt: Joſephus ad patrem de confecto negotio refert: Politianus in hortum ſecedit, ac ſi herbas & medicinam quæreret, quæ mulcerent ſauciam mentem: & quidem amoris tela tardiùs figebant ſeverum pectus, ubi ſemel inſediſſent, hærebant eo pertinaciùs. Eugenius, poſtquam ſe in cubiculo incluſerat, pronâ facie procubuit in lectum, & utraque palmâ oculos obtegens, in mentis ſecreta reductus eſt: hic confuſis impetu cogitationum, tantùm ſuſpiria, & gemitus edebat. Hoc primo tranſacto tumultu, ad lucem reſpiciens, O Eugeni! dicebat, quid facis? aut quâ ſpe fretus hanc tantam cupiditatem foves? Videſne te amoris ludibrium fieri? & tamen teipſum peſſimè ludis? Utprimum iſto fatali congreſſu hoc cœleſte ſpectaculum acceſſiſti, neſcio quæ mutui favoris indicia vaniſſimâ credulitate collegiſti, ac ſi utriuſque genius ſuâ ſponte ſe viciſſim agnoſceret, & ultroneo animorum conſenſu in obvios amplexus exiret: libet certè & uſque libebit meminiſſe, quas illecebras, quæ gaudia, quos divinæ voluptatis hauſtus ex illo conſpectu retulerit miſellus animus; cùm oculorum feneſtris inſidens, ad improviſum fulgorem placidiſſimæ imaginis e pectoris domicilio evolaret, & in fœliciorem ſedem tranſiret, tùm verò maximè cùm ex mutuo benevoloque receptu ſummæ beatitudinis ſomnio perfunderetur. Utcunque ſuffecit iſte breviſſimus error ad veri vulneris perpetuitatem. O miſeras mortalium mentes! ô inanes amantium curas! quid ergo nobis natura inſerit earum rerum cupiditatem, quibus potiri non licet? neque præparato voluntatum conſenſu ad certiſſimum nuptiarum eventum deſtinat?

inat? eſurientibus cibum ubique porrigit, ſitienti-
us ſaltem flumina ſuppeditat: cur amantium vehe-
entiores affectus his philtris & veneficiis illudit?
ebuit ſanè potiùs aut tantos ignes non excitaviſſe,
t excitatos ſuis alere fomitibus. Cum his dictis
rrexit e lecto; nec queri ſecum & indignari ceſſa-
it, brachiis in nodum convolutis, & luminibus ad
erram detortis; modò ambulans, modo plangens
que ſubſiſtens, mox iterum erumpebat. Atqui li-
iſſet, immurmurans, innocentis aſpectus beneficio
erfrui, nunc in hac quoque parte deluſus es: &, ut
ias omnia in tuas miſerias conſentire, oſtentatâ
omeſticæ familiaritatis ſpecie, ipſa veluti veſtalis
rgo a paternis ædibus ablegata eſt: quin ubi ad
am forte commeares, e ſuis quoque ſedibus evanuit;
uid ceſſas itaque infœlix amator etiam ex tuo
ectore amoliri? Ad hunc modum cui iraſceretur
gnarus, ex offenſione tamen pœnitentiam quærebat;
um ſuæ ſententiæ crudelitate perculſus, ſibi iterum
landiri cœpit, & ſperare ſecundiorem fortunam.
ic non ſum, aiebat, tam abjectæ ſortis, quin ad le-
itimas nuptias aſpirare liceat: quidni ergo ig-
ave abis, & aperis tua vota Joſepho fratri, eoque
nterceſſore paternam voluntatem concilias? Jam-
ue ambitioſiùs euntem, & ſuperbâ ſpe intumeſ-
entem, repreſſit temeritas tam audacis conſilii.
uccurrebat, ignaris parentibus aufugiſſe a patriâ:
unc iſti culpæ maximum ſcelus adjiceret, ſi hic ma-
rimonium quoque iniret: neque dubitabat, quin
oſephi prudentia petitionem ſuam hac objurgatione
eperciuteret. Neque, addebat, es adeò vulgaris ama-
or, ut eam tibi mancipari velis, cujus parem benevo-
lentiam

oculos mentemque infecerat, & aliarum voluptatum reſtinxerat ſenſum. Hinc reverſi ſeorſim abeunt: Joſephus ad patrem de confecto negotio refert: Politianus in hortum ſecedit, ac ſi herbas & medicinam quæreret, quæ mulcerent ſauciam mentem: & quidem amoris tela tardiùs figebant ſeverum pectus, ubi ſemel inſediſſent, hærebant eo pertinaciùs. Eugenius, poſtquam ſe in cubiculo incluſerat, pronâ facie procubuit in lectum, & utraque palmâ oculos obtegens, in mentis ſecreta reductus eſt: hic confuſis impetu cogitationum, tantùm ſuſpiria, & gemitus edebat. Hoc primo tranſacto tumultu, ad lucem reſpiciens, O Eugeni! dicebat, quid facis? aut quâ ſpe fretus hanc tantam cupiditatem foves? Videſne te amoris ludibrium fieri? & tamen teipſum peſſimè ludis? Utprimum iſto fatali congreſſu hoc cœleſte ſpectaculum acceſſiſti, neſcio quæ mutui favoris indicia vaniſſimâ credulitate collegiſti, ac ſi utriuſque genius ſuâ ſponte ſe viciſſim agnoſceret, & ultroneo animorum conſenſu in obvios amplexus exiret: libet certè & uſque libebit meminiſſe, quas illecebras, quæ gaudia, quos divinæ voluptatis hauſtus ex illo conſpectu retulerit miſellus animus; cùm oculorum feneſtris inſidens, ad improviſum fulgorem placidiſſimæ imaginis e pectoris domicilio evolaret, & in fœliciorem ſedem tranſiret, tùm verò maximè cùm ex mutuo benevoloque receptu ſummæ beatitudinis ſomnio perfunderetur. Utcunque ſuffecit iſte breviſſimus error ad veri vulneris perpetuitatem. O miſeras mortalium mentes! ô inanes amantium curas! quid ergo nobis natura inſerit earum rerum cupiditatem, quibus potiri non licet? neque præparato voluntatum conſenſu ad certiſſimum nuptiarum eventum deſtinat?

inat? eſurientibus cibum ubique porrigit, ſitienti-
us ſaltem flumina ſuppeditat: cur amantium vehe-
entiores affectus his philtris & veneficiis illudit?
ebuit ſanè potiùs aut tantos ignes non excitaviſſe,
ut excitatos ſuis alere fomitibus. Cum his dictis
rrexit e lecto; nec queri ſecum & indignari ceſſa-
it, brachiis in nodum convolutis, & luminibus ad
erram detortis; modò ambulans, modo plangens
que ſubſiſtens, mox iterum erumpebat. Atqui li-
iſſet, immurmurans, innocentis aſpectus beneficio
erfrui, nunc in hac quoque parte deluſus es: &, ut
ias omnia in tuas miſerias conſentire, oſtentatâ
omeſticæ familiaritatis ſpecie, ipſa veluti veſtalis
irgo a paternis ædibus ablegata eſt: quin ubi ad
am forte commeares, e ſuis quoque ſedibus evanuit;
uid ceſſas itaque infœlix amator etiam ex tuo
ectore amoliri? Ad hunc modum cui iraſceretur
gnarus, ex offenſione tamen pœnitentiam quærebat;
um ſuæ ſententiæ crudelitate perculſus, ſibi iterum
landiri cœpit, & ſperare ſecundiorem fortunam.
ic non ſum, aiebat, tam abjectæ ſortis, quin ad le-
itimas nuptias aſpirare liceat: quidni ergo ig-
ave abis, & aperis tua vota Joſepho fratri, eoque
nterceſſore paternam voluntatem concilias? Jam-
ue ambitioſiùs euntem, & ſuperbâ ſpe intumeſ-
entem, repreſſit temeritas tam audacis conſilii.
uccurrebat, ignaris parentibus aufugiſſe a patriâ:
unc iſti culpæ maximum ſcelus adjiceret, ſi hic ma-
rimonium quoque iniret: neque dubitabat, quin
oſephi prudentia petitionem ſuam hac objurgatione
epercuteret. Neque, addebat, es adeò vulgaris ama-
or, ut eam tibi mancipari velis, cujus parem benevo-
lentiam

lentiam demereri nequis: nunc omni opportunitate præcluſâ, quoad licet tamen proſequar: ipſique libentiſſimè reddam illum quem fecit ac meruit amorem, neque meipſum fraudabo jucundiſſimo tantæ voluptatis ſenſu. Et, ô ſi ipſa alter Joſephus eſſet! cujus amicitiam caſtiſſimè colerem: aut ego in fratrum numerum ſuccederem, & ipſius Joſephi fœlicitatem adirem. His conditionibus ſpes alias libens omitterem, & intra modeſtiſſimæ pietatis terminos meum maximum amorem continerem. Hujuſmodi votis & vaniſſimis figmentis ardorem ſuum ſedare conatus eſt: & jam carmina meditabatur, quibus, ceu magicâ incantatione, ſopiret turbulentos affectus. Mox ad feneſtram cubito innixus, Politianum in horto ſpatiantem conſpexit: eum adire & conſulere libuit, atque in amici ſinum exonerare tantorum affectuum molem: neque ſciebat interim eodem onere non minùs gravari. Ut venit obviam, Politianus annotans vultum ſolito pallidiorem, & turbatum totius oris habitum, Ut valeret, interrogabat. Tum ille. Morbum quidem confiteri pudet, quem vel meipſo rectiùs præſenſiſti: jam victus fractuſque ſuccumbo, ni tu properè medicum agas, & læſæ mentis curam ſuſcipias. Ad hæc verba, Politianus graviſſimo oculorum conjectu in ipſum intuens, neque dum ulterius progrederetur expectans, Itane verò hujus, inquit, domicilii ſanctitatem, & liberalis hoſpitii jus, tuâ libidine polluis atque pervertis? non ipſius familiæ reverentia & pudor, non morum majeſtas, non tot præceptorum aſſidua inculcatio (utcunque mea monita faſtidias) a tetterrimo ſcelere abſterrent? quod ſi tam impotens animi es, ilicet redeamus in patriam, & præcidamus ſemel occaſionem tam indigni facinoris. Hæc dicta tanto impe-

petu atque ardore impreſſit, ut Eugenius vehemen-
pudore confuſus, tum temporis præberet pœniten-
ſpeciem, & in alium ſermonem diverteret: atqui
ſtea per otium expendens, primùm quidem non
is amicè, neque pro notâ Politiani prudentiâ tem-
ſtivè prolata arbitrabatur, mox in aliquam ſuſpicio-
m veniebat, hunc eodem quoque morbo torqueri, &
petitis prioribus indiciis, exindè curioſius obſerva-
pergebat. Politianus, etſi anteà non obſcurè cog-
verat minùs ſimulatam Eugenii voluntatem, nunc
m apertâ confeſſione turbatus, eo vehementiùs ex-
ndeſcebat: & quia diffideret abſtrahi poſſe, ut ſi-
gravem reſpicere cœpit. Eſt adeò improba amoris
, & immaniſſimus furor,; ut non modò cæteros
ſectus ſuperet, ſed ipſam quoque amicitiam ſuis
is obſtantem extinguat.

NOVÆ SOLYMÆ

Liber Quartus.

TOrquebant ſe indies his curis miſerrimi juve-
nes: quod ob oris mœſtitiam, & affectatam
ſæpius ſolitudinem, Joſephus advertens, nec-
dum exploratâ tantæ ægritudinis cauſâ, ut
guentes animos refocillaret, ad purioris auræ be-
nignita-

nignitatem provocavit: cùmq; adesset vindemiæ tem
pus, opportunitatem adjecit exeundi in paternas vi
neas. Uterque tacitè ridebant tam inutilis officii va
nitatem: graviter quoque ferebant adeo mutatæ fa
nitatis aliquam extare indicationem; quam ut a
magis amolirentur, ac ne ulteriorem causam quæren
di darent, simulatâ propensione amplectebantur
Deinde omnes, conscensis equis, ab urbe in campo
descendebant. Hìc Josephus in medio equitans, &
regendi studio deditus, hunc intereà sermonem ha
buit. Nullum est (inquiens) generosius spectacu
homine equo decenter imposito, quicum, Centau
more, formam suam communicare videtur, & egre
giâ facilitate regendi ipsam quoque animam insina
re: tum quidem brutorum omnium animantiu
vere rex & imperator apparet, & se solio augustiss
mo attollit, non ebore, non auro, gemmisve fulg
tus, sed pulcherrimo fortissimoque quadrupedi i
sidens, manu, voce, gestuque, ad quoscunque lu
nutus circumflectit. Per hujusmodi confabulationes
dilabebantur ad vineam, quæ apud Emaum erat co
sita. Hic res nova & inusitata a vindemiatoribu
Josepho relata est: forte Alcimus illuc præveniens
musto satiaverat: cujus spississimi halitus, & gra
odor spumantis preli cerebri vires oppresserant. Op
rarii ebrio non illudebant, sed madentem ac vacilla
tem utrinque manibus fulciebant; locumque hum
niter circumspiciebant, ubi soporis beneficio ingr
vescentem temulentiam exolveret. Nondum som
concesserat, cùm Josephus accedens, & gravi aspe
paulisper intuens; tum ut alios ab isto scelere ef
cacius absterreret, hanc technam excogitavit: No
pe mentem subiit intolerabili pacto sibi mancip
Charo

hartam itaque & calamum poſcens in hunc modum
viter perſcripſit. Ego Alcimus filius Apollo me
oſepho Jacobi filio in puram & perpetuam ſervitu-
m do; ipſique in me vitæ ac necis poteſtatem fa-
o atque concedo. Poſtquam prælegerat, ſuâ manu
nſignare jubet. Ille temulentus & impos animi,
enſu quæſito, cum obſcuro murmure annuit, &
lamo inter digitos poſito oblatæ chartulæ notam
compoſitæ lituræ affigit: omnes qui aderant teſtes
hibiti ſunt. Ex quo facto, ſibi relictus, & quietem
rpere permiſſus, ſopori ſe dedidit. Unde poſtea,
m Joſephus hic moram traheret & fructuum ratio-
s colligeret, vaporibus per ſomnum conſumptis,
em recepit: primùm ubinam eſſet, aut quid age-
ur incertus, loci faciem circumſpectabat: mox
eam & prelum agnoſcens, & nauſeantis ſtomachi
emperiem, ac pudefactus ebrietatis memoriâ, e
nſpectu clanculum abire prætulit. Vix dum exur-
s ſeſe averterat, cùm miniſtri a Joſepho immiſſi
tergum conſequuntur, & injectis manibus a cur-
retrahunt. Ille fronte converſâ, Quid pararent,
errogat. Optimo jure tecum agimus, reſpondent,
i hero ſuum fugitivum reddimus. Commotus his
bis tremebat admodum neque ullam reſponſio-
n reddebat, confuſus atque ignarus quo ſenſu hæc
erent aut quid de ſe agitaretur. Ut verò coram
ſepho venit, ore dejecto pudibundus, in has pre-
prior deſcendit: Miſereſce quæſo humanæ in-
nitatis! æſtus vehemens & multi præpotentia in-
tum neque multum intemperantem ſuperabant.
quid tamen deliquerim, id ex tuâ prudentiâ æſti-
; iſtamque pœnam quamcunque tu ſtatues æ-
ſimè feram. Joſephus ne cœptam fabulam tur-

haret, simulatâ severitate sic excepit. Haud a te
peto graviorem pœnam, quàm tu tibi ipse consti
isti. Deinde e sinu chartam protulit, quâ brevi
perlectâ. An recognesceret, ab ipso quæsivit. I
haud ullam tam amplæ concessionis imaginem se
moriâ complecti dicebat. Atqui, referebat Josep
hos testes habeo tuam ipsius esse subscriptionem. N
vides ex hac qualicunque ebrietate quanta ori
tur incommoda; quæ non scelera paterer's? quæ
subires incommoda? possum te ad fodinas, ad
migium, ad laqueum damnare: neque ullis huma
legibus ab hac iniquâ pactione eo prætextu te e
dires: et sanè æquum est eum esse alieni juris,
sese & rationem suam tueri non potest: tu tibi
ma injeciſti vincula, & sævioris domini subiisti
perium. Ad hæc, Alcimus in lachrymas effusus,
nosco, inquit, & ipse omnium maximè detest
neque nunc vigil & sobrius recuso eam agere pœ
tentiam cui me hæc intemperies subjecit: Josep
his auditis, & eum quem voluit finem consecu
remissiori vultu. At ego, dixit, cùm te hujus
nexu atque dominio solutum videam, nunc sol
mittoque e manu meâ. Simul hæc dicens, charta
frusta laceratam abjecit. Inde repetitis equis co
hebantur una in urbem. Ubi domum reverteren
Josephus, ut cum ipse abesset juvenum animos
petuis studiis exerceret, & tristiores curas abige
librum obtulit, in quo miscellanea quædam car
congesserat; atque iis legendum permisit. Euge
accepit, ac statim inspiciens, primo forte intuitu
novit Jobi dictas in Latinos elegos ad hunc mod
variatas.

Ista dies pereat quæ nostri conscia partus,

Et nox quæ puerum rettulit esse fatum:
Ista dies nox sit, nec vultu maximus æquo
Ætheris æternâ spectet ab arce Pater;
Non unquam radiis niteat discreta diurnis;
Mortis, et infernæ polluat umbra domus.
Desuper incumbat spissa caligine nubes
Et sævi facies terreat atra poli;
Cæca tenebrosam perdant oblivia noctem;
Nec sibi Sol jungi, nec sibi Luna velit.
Sola sit, et vacuas consumat inutilis horas;
Ulla nec interea lætior aura sonet.
Tempora qui damnat, diris hanc damnet acerbis:
Quique ciet miseris tristia vota modis.
Hesperus et lateat, speratæque flamma recedat:
Sed neque Luciferi lumina prima ferat.
Nam quia non uteri portas obstruxit aperti;
Nec luctus oculis abstulit illa meis.
Cur ego non ipsâ perii præreptus ab alvo?
Nec modo quam subii reddita vita fuit?
Cur nec amica pareus genibus præclusit adactis?
Ubera nec misero sponte negata mihi?
Scilicet æternâ posito sub pace liceret
Mortis inoffenso posse sopore frui.
Cuderet alta quies comitem me regibus æquum, et
Consulibus, vastas qui posuere domos.
Vel cum principibus, multum quibus obtigit aurum;
Nec minor argenti gaza relicta tumet.
Aut ego jam nullus fueram: ceu fœtus abortæ
Deperit, aut soboles nescia lucis abit.
Hic invalidos cessant vexare tyranni:
Illic emeriti dona quietis habent:
Barbaque communi recubat captiva sepulcro,
Victoris tumidas non subitura minas:

Illic et ſummi cives miſcentur et imi:
Servus et indigni jurgia temnit heri.
Heu quinam miſeris nimia lux addita vitæ eſt?
Et tantum inviſi temporis ægir habet?
Qui mortem exoptat crudelia vota negantem
Ut terrâ poſitas quærit avarus opes.
Scilicet infœlix non ficto pectore geſtit,
Et tandem invento funere lætus obit:
Quem præcluſa latet melioris ſemita vitæ,
Objicit et votis undique ſepta Deus.
En mea præveniunt vacuas ſuſpiria fauces,
Et fluvio ſimilis fletus ab ore ruit:
Quod reputans mecum præſagâ mente verebar,
Accidit, & ſummo triſtior ira metu:
Non ego tutus eram, ſtabili nec pace potitus;
Heu nunc præcipitem ſæva ruina premit.

Perlecto carmine gratulabatur eruditam pietatem quæ ad ſenſum ſacri carminis ſuum nativum ſplendorem adjiceret. Hic Joſephus. Certè ſpiritus ſacer neque ab iſtis elegantiis omnino receſſit, ne vaniſimortales ſolidæ veritatis fructum faſtidirent; neq nimis anxiè affectavit, ne in floſculis & pigmentimmorarentur. Hæc ſcriptura familiariter exhibet rectam ſceleris & gratiæ conditionem: & illa ſeponamus quæ ſunt nebulis & myſteriis involuta) ad hanc evidentiſſimam rationem audeo omnimpiorum calumnias adigere. Hìc vera pietas ulque præcepta, & non tantùm ſublimibus ingeniſed infimis quoque captibus conformata, in vitatranſit, uſque ad primos animæ motus divinæ auritati ſubſternendos: hic perfectiſſima juſtitiæ & humanarum ſocietatum adminiſtratio: hic

minis pulcherrima deſcriptio; & ipſius redemptio-
is ratio: ac denique omnium earum rerum, quas
it agi, aut cognoſci ab homine oportet, plena &
enuina repræſentatio: neque ulla philoſophorum
ogmata hujus doctrinæ dignitatem adæquant: etſi
iquam divinitatis auram a Judæis per manus ac-
perint, quod à Moſe videtur innui, fore ut eo-
m ſapientia omnibus populis admirationi eſſet.
tqui veri numinis ſcientiam, quod eſt unicum rectæ
ligionis fundamentum, ut myſticum naturæ ſecre-
m, aut tanquam magnificum Perſarum regem, a
pulari conſpectu ſubtrahunt: cùm tamen omnium
mmuniter interſit ipſum intueri atque amplecti:
de nec ulla Ethnicorum gens illorum præceptis im-
ta, hujus doctrinæ efficaciam, & ſacræ pietatis
nſum retulit: neque ipſa poetarum inventa hanc
vinam majeſtatem & cœleſtium rerũ ſublimitatem
cedunt. Ac nihil æque fidem adjuvat, & his ſcrip-
autoritatem conciliat, quam manifeſtæ divini-
is radii in omni paginâ coruſcantes. Cùm Plato-
m aut Xenophontem lego, illius ſublimem ſapi-
iam, hujus ingenuitatem & prudentiam ag-
ſco, & doctiſſimus quiſque mecum agnoſcit: in
cerone de ornatiſſimâ ubertate conſentimus: in
rgilio de majeſtate carminis, & efficaciâ ſermonis:
non minùs divinæ veritatis lumen his oraculis
eſſe conſpicuum eſt; unde veriſſimè dicitur, Qui
oſi & prophetis non credit, neque, ſi quis a mor-
is reviviſcat, illi ſit crediturus: non enim ex nar-
ntis fide penderet, ſed adhuc ipſam veritatem re-
ireret, quam nuſquam evidentiùs expreſſam inve-
at. Et quis hæc ſobriè perlegens non interdum
rculſus atque attonitus hæreat alio quodam more,

quam ex hominum ſcriptis evenire ſolet? Neque ipſi Chriſtiani ſcriptores, aut prædicatores ejuſdem doctrinæ, hujus ſtyli majeſtatem & ſimplicitatem exprimunt, quanquam & demas diverſarum gentium ac ſeculorum proprietates. Denique hæc ſacra ſcriptura in mediis temporibus a Deo edita univerſam mundi hiſtoriam complectitur. Primùm mirabili vaticínio ab initio creationis orditur, tam multis ſeculis anteacto, inde poſterorum fata prænuncians, ad cœleſtis ævi æternitatem producit. Atque omnibus innoteſcat jam olim perfectam & conſummatam eſſe, ille ultimus Apoſtolorum, quicum hæc prophetica virtus extincta videtur, fatali denunciatione claudit atque obſignat: Si quis huic libro addere voluerit, Deus addet ipſius ſuppliciis: ſi quis ſubtraxerit, ab illo ſubtrahet ſalutis partem. Primùm quidem viſionibus, ſomniis, et inſpirationibus divina voluntas privatim patefacta eſt: poſtquam gens noſtra in rempublicam coaluit; additæ ſunt ſcriptæ leges, cum exemplaribus ſuperiorum temporum. Hæc antiquiſſima rerum monumenta a Deo tradita, ac mirabili providentiâ hucuſque ſervata ſunt: non hoſtium invidiâ, non criticorum injuriis; non tot annorum ſenio violata: quin nobis, qui in exitu mundi naſcimur, ac iſtis divinis revelationibus orbati ſumus inſtar omnium vaticinationum, ut perpetua veritatis ſtatera, tranſmiſſa. Quin ut ipſi intelligatis cœleſtiſſima univerſæ veritatis principia in divinis monumentis extare, ad Academiam noſtram deducam, cras ſtino, ut audiò, die prælector Phyſicæ Philoſophiæ ejus ſummam e ſacro codice deſumptam, et ſuis commentationibus explicatam tradet. Hac expectatione erecti proximo mane libenter adibant. Ædes gen-

cr

at in altero urbis angulo versus occidentem sita. Hæc dextrâ, illa ad sinistram, quadrangulari formâ constituta: utraque in medio lucum et vireta inter se latissime patentia conjungunt. Per hæc illi ad dextram flexerant. Huc transmitti solet ingenua juventus ludo literario satis antea instructa, ut ulterioribus studiis excolatur: nempe hic Philosophiæ prudentiæque civili proximi triennii spatium impendunt; quibus optime formari solent ad omnia nobilioris vitæ instituta. Doctissimi atque gravissimi viri maximis stipendiis conquisiti discentibus præsunt: utuntur magis leni ac liberali regimine, ac fere mediocri inter magistrorum severitatem ac plenam potestatem sui: neque eos in urbem egredi prohibent, et cum civibus versari, rebus communibus interesse: ne mox in vitam exituri, aut novi et imparati prodeant, aut immissis repente frænis ex nimiæ restrictionis tædio in solutiorem licentiam erumpant. Qui verò cujusvis scientiæ, puta Theologiæ, Medicinæ, Jurisprudentiæ professam conditionem sectantur, hi seorsim eruditiunt suis collegiis juxta ad lævam positis; ubi se his studiis singulatim dedunt, et a cæteris tantum mutuantur, quantum ipsis commodè inserviat, ut suam usque provinciam exornent: iique vicissim ad eos sæpe transeunt, ac ipsorum prælectionibus et colloquiis interfunt, et ad se recipiunt quod conveniat in negotiis publicis, Josephus cum amicis in angustum ingressus, circa legendi tempus, opportunis in sedibus secum composuit. Hic ingens juvenum frequentia, qui in sellis ordinatim dispositi prælectoris adventum opperiebantur. Interea chartulas explicarant, et calamos in manu promptos tenebant, omnia brevissimis notis excepturi, tanto scribendi

compendio, ut minimè moraretur dicentis curſum graviter quidem et diſtincte procedentis : unde a dita accuratiùs captarent, et librorum fidei mandar repeterent : ipſumque oporteat ob id ſtudioſiùs comparare, ne quid temerè effundat quod ſit cha tis imprimendum. Jn ipſâ pulpiti fronte brevis t bella ſuſpendebatur, hac inſcriptione quæ in omn um oculos incurreret, depicta. De ortu & occa rerum. Nimirum hic erat titulus hodiernæ prælect onis. Tum Lector e conclavi cujus janua emitteb in pulpitum coram ingreſſus, ſeſe in ſede ſublime collocabat : mox ſilentio ſponte præparato induct ſic legere cœpit. Miris modis hallucinantur an qui fere omnes Philoſophi in perſcrutandâ rer origine. Naturam quidem cauſarum ductu uſque principia inſectantur : hic hæſitant , atque conſ ſtunt, neque ad omnium rerum autorem perven unt. Ut qui fluvium veſtigat retro ad primam fo tis ſcaturiginem, hic quia nihil ultra in aprico po tum ſuis oculis conſequi valet, pedem figit, & illu ingentem aquarum fluxum ab ignobili latice orir fert : cùm potius per abditos & ſubterraneos meat ad immenſum omnium fluviorum parentem penetr re debuerit. Simili more hi gradatim ad element ad materiam, ad atomos deſcendunt : ubi verò cu ſarum ordo & ſeries deficit, illum latentem & inc plebilem hiatum inter rerum initia, & infinitam D virtutem vi rationis trajicere nequeunt, ſeu poti nolunt, cùm hic mentem ſuam, quæ totius natu curſum & univerſam mundi molem intra ſe compl titur, in illo immenſo divinitatis Oceano obrui a que ſubmergi ſentiant. Nos vero quæ ab aliis obſcu de Deo tradita ſunt, divini luminis beneficio, cla

ac familiari cognitione percipimus; & ipſius autoris indicio creationis rectam rationem introſpicimus. Illum itaque audiamus, quibus modis hæc omnia formaverit, neque ex hominum verbis & ſententiis ſtatuamus novam naturam rerum; quaſi ipſi dixerint, & factum ſit: aut fingamus orbem poeticum, ſatis ingenioſè & harmonicè compoſitum, ſed qui nativam veritatem prodigioſis conjectationibus & commentis ſuppleat: quin eum quem a Deo conſtitutum habemus nude & ſimpliciter pertractemus; ac non ultra rerum principia ab ipſo creata, & primum edita, alia aliis ſubjiciamus: neque conjectaneas opiniones nimis pertinaciter exerceamus. Nempe nec convenit publicæ vitæ ſectatores hujuſmodi ſtudiis, rem, tempus, mentemque decoquere. Solomon quidem ex ſingularis ſuæ ſapientiæ beneficio utriuſque vitæ generi vacavit: id qui nequeunt, alteri incumbant, & in obviæ veritatis ſinu conquieſcant; quam ipſe orbis & ſacra philoſophia nobis exhibet, ac unde materia divinæ laudis abunde ſuppetit, cum ſatis ampla voluptate ſpeculandi, eâque fundamentali rerum ſcientiâ, quæ tum ipſos ab ignorantiæ nomine defendat, tum ſanam ac ſolidam judicii vim de aliorum inventis præbeat. Statutum itaque ſit, ab uno immenſoque creatore hæc omnia deduci: atque in ipſo temporis principio, cœlum ac terras, hoc eſt, centrum & circuitum, materiamque ac ipſa formarum principia, ſimul e nihilo prodiiſſe: neque tamen hanc formoſam mundi compaginem, quam vel hodie obtinemus, vel quæ ſeptimo die perfecta eſt; ſed quendam rudem & imperfectum fœtum ipſo in ortu ex nihilo pro-

productum, digestumque a spiritu Dei tanquam ovum sub alitis gremio: ipse enim qui primus est motor, universis rebus motum indidit; elementarem massam atque congeriem temperavit; deinde classes ac familias distinxit, & unicuique proprias leges, ac terminos, & periodos constituit; unde suas provincias obire, suaq; spatia & munera vivendi conficere possint: quod ut magis conspicuum esset, per sex singulos dies gradatim perfecit. Ante omnia lux sive ignis eductus est: neq; de igni quicquam aliàs profertur. Hic summam regionem occupat, & ipsius beneficio cætera sunt illustrata: non quod hæc sit nova ignis creatio, sed quia in lucem editus, tum primùm e tenebris emicuerit: atq; idem quarto die de magnis cœli luminaribus memoratum est, quæ tamen clarissimè constat noviter non esse creata, sed composita ex istâ luce in orbes stellarum variè collecta. Post lucem similiter illud ingens expansum, quod vulgus cœli nomine compellat, a lucis puritate decisum, & quasi sub pedibus positum, in suas regiones est distributum; infra quod aquæ ab aere disjiciuntur, cujus in medio nubes fluctuent, & inter utramque radiorum vim pendeant. Tertio quoque die nullum creationis indicium extat, sed ipsius telluris segregatio ab immani aquarum colluvie: quæ utraque sub initio creationis nominatim descripta sunt. Ad hunc modum elementa struebantur, secundum illam dispositionem, quam hodie mundi situs indicat. Neque aliter ex his ipsis elementis perfectiorum rerum formæ profectæ sunt, & ab eorum utero, ubi priùs latebant, per debitam temperiem excitatæ. Primùm tellus ex se herbas & arbores fundit: pariter Sol, Luna, sydera e cœlo oriuntur. Tum instructo cœli solique theatro, vivi spectatores sunt intro-

introducti. Procreat aqua piſces. Deinde alites in auras exeunt: quorum tenerior eſt ſubſtantia, quam peſtiarum, atque aer eſt aquæ maximè affinis. Ultimò omne quadrupedum genus terra parturit; nempe magis ſolidæ ac terreæ molis, &, antè hominem editum, perfectiſſimum. Atque ut ea quæ vigent non prius extitere quam elementa rite præparata erant; ſic neque ſenſu prædita, ante formata vegetabilium principia. Generationis benedictio non tranſfert aliquam vicariam creationem; verum idem quod de plantis perhibetur, quæ ſua ſemina conferre dicuntur; virtutem ſcilicet inſtrumentalem conformandi principia ejuſdem generis, et ſibi ſimilia propagandi. Ita denique hic egregius artifex univerſam mundi fabricam extruxit, ut deinde ſingulæ partes ſuos curſus abſolverent, ſui generis ſucceſſionem prorogarent, et ad totius orbis perfectionem, ex primis & intimis naturæ legibus, vel contra privatam indolem, conſentirent: tanquam machinæ ingentis conditor, qui ſic eam ab initio comparat, ut omnes rotæ ſuo ordine procedant, inter ſe contrario fortè atque averſo, & per diſparia temporis momenta, mutuo tamen impulſu, eoque omnium & ſingulorum conſenſu, ut totius operis finem conſequantur. Ad hanc itaque creationis hiſtoriam, velut ad Lydium lapidem, Philoſophorum ſententias revocare debemus. Primùm agnoſcimus duo iſta rerum ſenſibilium principia, materiam ſcilicet, & formam. Materia eſt illa communis moles quæ per ſuam quantitatem ſe prodit; eſtque ſedes, ſeu corpus formarum, unde incraſſari, & rarefieri, ac millibus modis variari ſolet, at ipſa nunquam omnino diſperdi. Huic forma tanquam anima conjuncta eſt, &

ob

ob id dicitur materialis, quod cum materiâ in eandem ſubſtantiam conflata, & per eam extenſa, & ſuſtentata, ſine illâ ſubſiſtere nequeat: atque ut materia per quantitutem cognoſcitur, ſic ipſa a qualitatibus & virtutibus ſuis, quæ ſunt ejus poteſtates, & radii, per ſphæram, ut vocant, activitatis diffuſi, quibuſque induta foris ſe profert, & noſtrorum ſenſuum notitiam ſubit, atque ad ipſam mentem pertranſit per ſimulacra ſeu ſpecimina qualitatum. Materia verò neque ſeipſam ab æterno creavit, neque formas ex ſe congenuit. Quis enim mentis paulò ſanæ, aut non compulſus in extremas falſæ opinionis anguſtias, patiatur illam ſummam & infinitam virtutem ſeſe & omnia procreandi viliſſimis naturæ ſordibus aſcribi, quibus nulla vis ineſt, nulla activitas, ars & ingenium omnino nullum? tum unde hæc rudis & ſimplex & ubique ſui conſimilis moles ederet tantam formarum varietatem, tantæ varietatis formoſitatem? Iſta itaque materiæ potentia, quam ut formarum originem exhibent, nihil eſt aliud, quam recipendi deſiderium, & indiſſolubilis conſociatio; ut quæ oritur ab egeſtate utriuſque principii, quod cùm ex ſe imperfecta ſint, hanc primam perfectionem ambiunt, ac ne in ipſa creatione disjuncta erant, neque dum natura conſtiterit ullâ arte ſeparari poſſunt: quin ut materia univerſum orbem ubique perimplet, ſic formæ pervadunt omnem materiam. Cum illâ primâ rerum materiâ formæ rudes coagulabantur; atque inde tanquam ex communi theſauro in quatuor loculos elementorum digeſta ſunt. Hanc materiam elementaribus formis conveſtitam, ſecundam cognominant, ex

cujus

cujus itidem poteſtate formas perfectiores oriri perhibent: neque id abhorret a priori ſenſu: nimirum elementorum debita temperies ſemina formarum, quæ inibi prius latebant, cum ipſis conjuncta & complicata, contrariarum verò qualitatum malignitate obſtructa, in externam faciem & actum profert. Elementa enim, quorum vires, atque ingenia in omni miſturâ deprehendimus, conſtat eſſe fundamenta corporum compoſitorum, & cum ipſâ materiâ a ſe præparatâ illis ſubeſſe inſtar alterius materiæ: tum formas proximas cum his permiſtas locum facere formis ſuperioribus, & ſic deinceps uſque ad ultimum naturæ gradum. Nos hanc opinionem amplectimur, ut Moſaicæ doctrinæ magis conſentaneam: neque adeo pugnat cum philoſophorum ſententiis: tantum, quas illi eminentias & potentias appellant, nos certiori vocabulo ſemina ſeu principia formarum dicimus; in hoc ſolo diſtamus, quod illi nimio naturæ ſtudio, hæc omnia ab elementis, elementa a materiâ, materiam a ſeipſâ oriri prædicent: nos hæc ſemina ipſis elementis inſeri, & concreari a Deo credamus, ac inde per debitam miſtionem in medium produci. Quod enim res quæque non habet, ipſis fatentibus, non poteſt reddere; ſi vero unumquodque elementum ſit principium purum atque ſimplex, tum ex horum compoſitione nihil profectò oriretur niſi quiddam medium miſtumque ex omnibus. Commiſceamus calidum cum frigido; quid inde præter tepidum expectemus? his infundamus humiditatem, proculdubio erit tepor humidus; adjice ſiccitatem; & adeptus es ipſum temperamentum ad

pon-

pondus; nihil vero amplius, nulla ſpes reliquarum formarum, animarumque vigentium & ſentientium. Sunt quidem plurimæ variationes pauciorum rerum, ut lucidi, & opaci, cujus ſpecimen in Iride habemus; omnes tamen intra coloris naturam conſiſtunt; nempe ſuis principiis conformes: unde ergo unicum ſimplex elementum parturiret qualitatem alterius elementi? ſi enim terra per ſiccitatem frigus ex ſe gigneret, tum etiam humorem per frigiditatem (quod in aquâ fieri teſtantur) aut ſaltem aliquam ejus proportionem: id vero quam ſit abſurdum, ipſi diſpiciant. Conſtat autem prima quatuor elementa eſſe fundamenta omnium elementarium formarum, & earum ſeminibus gravidata: uti tactus, cui omnes hæ primæ qualitates objectæ ſunt, proprium eſſe ſenſum agnoſcimus, & reliquorum ſenſuum ſedem; qui quamvis hujus miniſterio utantur, ipſi tamen ab eadem animâ ſuam ſingulatim originem trahunt: neque vero hæc ſemina ſeu principia formarum in ſingulis quæque elementis ſubſiſtunt, etſi in miſtione huic vel illi magis propendeant, & aliquantam prædominationem exigant: nam & reliquorum partibus favent, & omnium contemperationem poſtulant, cum ab illis partim exurgant: neque poſſunt elementa pura & ſimplicia ſeorſim ſubſiſtere, quin mutuò inclinent atque adhæreſcant, ob nimiam nuditatem ac vehementiam: quocirca in initio confundebantur, ac ubi poſtea diſcreta ſunt & in ſuas regiones diſtributa, adhuc tamen eam miſtionem tuentur, quæ, ſtante naturâ, haud unquam diſſolvitur. Inde principia rerum perfectiorum, quæ primùm minimè apparebant, per gradus debitæ compoſitionis ex ſuis ſedibus exiluerunt. Horum principiorum

ſive ſeminum (quæ cum ipſis elementis coæva ſunt, utcunque non prodeant ante certam elementorum contemperationem) maxime curioſa & difficilis cognitio eſt, quia nullibi ſeparatim exiſtunt: nempe ipſa elementa ſecum invicem coire gaudent, neque ſuam formam elementarem produnt niſi per mutuam miſtionem: tum neque formæ operantur, aut in conſpectum veniunt aliter quam per ſuas qualitates; quibus compreſſis, aut ſolvuntur, aut occultantur; non minus quàm ipſæ qualitates, quæ, cum ſpecies intercipiuntur, ſenſus noſtros non pertingunt, ſed vel abeſſe, vel non eſſe videntur. Quis lucem et calorem, quæ ſe maximè oſtentare geſtiunt, in ſilice quærat, priuſquam per conflictum explicet? quis vino ſuſpicetur nondum digeſto, aut calci nondum per humorem ſolutæ, tantam ſubeſſe ardoris vim? et tamen hæc ſemina jam ante præparata, & per primum exitum eruptura ſubſtiterant: dum verò latent, in ſuis principiis ſopita deſident, & cum inimicis facilè conſentiunt, qualitatibus ſcilicet per quas pugnant oppreſſis: donec remotis impedimentis per acceſſum ſociarum virium, in arenam prodeant, armata virtutibus ſuis: victa verò & profligata, aut adverſarum qualitatum vinculis conſtricta, in latebroſum carcerem conjecta quieſcunt. Idcirco fruſtrâ quiſquam quæſiverit ullum principiorum indicem, cum natura nihil conſpicuum præbeat, quod ipſum ſit purum, & non alienâ ope ſubſiſtens. Hoc tantùm ſcimus & profitemur: eſſe duo rerum ſenſibilium principia, materiam ſcilicet & formam: quatuor harum formarum claſſes, quas in orbe condendo Deus ipſe diſtinxit: deinde totidem numero princi-

pia

pia formarum, quot sunt rerum simplicium varietates quæ ex ipsa mistione non constant. Hinc quo ordine formæ rerum primùm constituuntur, per eosdem progressus multiplicari visum est: sicut aquæ rivus primùm arte hominum in canalem ducitur, deinde suo cursu perpetuò fluit. Ita Deus ex his elementis ritè compositis omnium formarum semina collegit, & in ipsas formas erexit. Inde parens perfectè conditus allicit atque confingit principia, & in seminis epitomen conjicit: quod in ejusdem generis cursu positum eandem multiplicandi facultatem obtinet: atque hæc ædificatio seu structura rei est ipsius generatio: certè parens, & materiam, & elementarem substantiam aliunde acceptam partui tradit: nec minus formarum superiorum principia: compositionem autem, ac proinde illam ultimam perfectionem, quarem ipsam denominat & ab aliis quibusque distinguit, sibi debet. Est nempe semen abundantis nutrimenti excrementum; corpus autem ex bono benignoque succorum atque spirituum supplemento, quos ex cibo desumit, seipsum alit augetque: ac propterea fomitem poscit sibi convenientem, qui neque simillimis dissimilis, ob difficultatem resolutionis, & penuriam principiorum; neque omnino simillimus; ne natura actum ageret, & rem perfectam ad eos gradus revocaret, quos jamdudum præteriit; quod contra ejus ordinem; ac si quis cibum præmansum regerat, iterumque per palatum demittat: illud verò quod proximè accedit ad materiam primæ concoctionis, quam chylum vocant, ut jus carnium excoctarum, optimè nutrit: neque non quædam animantium suorum corpora vel cadavera devorant. Generatio itaque non est decisio; cùm sit multiplicatio: neque

urus qui plurimum ſeminis emiſit, minus formæ bo-
æ in ſe retinet, quàm bos caſtratus, aut quàm
ſe prius habuerat: non externa impactio ſeu confa-
icatio; quia per internam unionem efficitur: ne-
e nobis magis perſuaſum eſt, eſſe converſionem
rmæ unius in aliam: tum enim unum elementum eſſet
incipium alterius: nimirum ſi forma aquæ vertere-
r in formam aeris, aqua eſſet aeris elementum, ac
rens: imò ſi forma geniti, neque ſit pars formæ
aerantis, neque ex propriis principiis exurgat; tum
ſet novæ cujuſdam ſubſtantiæ creatio. At non o-
nes formæ integræ perfectæque ubique funduntur
r omnem materiam, neque ſemina rectè præpara-
omnibus inſunt elementis; ſed juxta creatoris pri-
am diſtributionem ipſa hæc principia variè ſpargun-
r, cumque ſint materalia atque extenſa, partim hic,
rtim illic, coagmentari probabile eſt: tum etiam
mentaria, & inferiora principia ſuperioribus com-
uniter inſerviunt: ut ſi equus herbam digerat, cum
incipiis equinæ ſubſtantiæ, vegetatricia quoque &
mentaria, ut his ſubjecta, unà deſumit. Itaque
neratio fit per juſtam conſtitutionem principiorum
orũ: plerũq; quod omne ſimile attrahit ſibi ſimile, &
m illo conſpirat. Ita calor evocat calorem, & prin-
pia ignea vehementer attollit, per diſſipatio-
m contrariarum qualitatum: mirum eſt quidem
antum ignis ſuffocati lateat in omni materia uſtibi-
; verùm hujus elementi genius adeo fortis eſt, ut
s partes liberrimè abſolvat; adeo purus atque ſub-
is, ut fuſiſſimè explicet; adeo denique lucidus &
nifeſtus, ut clariſſimè ſe ſenſibus ſubjiciat: neque
nis flamma eſt purus ignis, ſed & fumus accenſus:
ferrum candens adhuc ferri naturam retinet, utcun-

que ignis in lento & tenaci fumo defixus, totum per
meare, & possidere videatur. Aer qui igne est minu
subtilis, ex unicâ guttulâ in ampliſſima spatia sese e
fundit. Neque nos inficiamur æquivocam generatio
nem: quin hæc quoque ex propriis principiis con
fit sed extra ordinem communis generis. Motus ca
lorem excitat in corpore calidæ virtutis fœto; neque
minùs frigiditatem in frigido; quod de ventis man
festum est: idque per modum instrumenti: ut rumv
enim ex se fundere, quis potest induci ut credat? tu
enim vel esset idem cum igne, vel alterum ipsius pri
cipium: atqui e converso activæ qualitates motu
producunt; quia forma est principium activum,
suos motus per has exercet. Nili limus animalia pr
gignit, nempe per debitam præparationem principi
rum, unde vitæ semen exeat, a solaribus radiis acce
sum: neque alio more stirpes & herbæ ex collectis i
telluris utero principiis nascuntur, quàm si agricol
seminibus conserat. Fit hæc etiam æquivoca prod
ctio per semina proximè dispositа, ut cum asinus
equ[illegible]mulum generat: unde elucet hujus generation
proposita ratio a communi non multum diversa. E
his sequitur corruptionem nihil aliud esse, quàm d
molitionem formæ compositæ: neque si principia i
terirent, sine novâ creatione restitui possent: h
itaque cum materiâ creata, non magis quam ipsa
sperdi queunt. Cum terra in aqua submergitur,
sal, aut saccharum liquefactum, vel argentum in aq
forti solutum, terreæ tamen particulæ supersunt, i
ut quandoque suam formam recipiant: neque cu
aer absorbet humorem, vis aquea deperit, ut no
denuo in imbrem recidat; quod in fumo argenti vi
insigniter apparet: neque ipse ignis adeo cætera el
ment

menta depascit, quin dum se claro incendio quasi victor attollit, terram in cinere, atque etiam in fuligine, aquam & aerem in fumo, atque hunc in flammâ secum conservet, & cùm omnium ruinam & internecionem expectes, ipse plus justo tyrannidem exercens, suam sedem ac regnum convellit, & in primi fontis latibula relabitur. Nihil certè redigi potest usque ad nuda & pura principia: neque ullum oleum aut fumus aut cinis ejusmodi est, ut hæc esse rerum principia credamus: cùm id longè diversum eveniat, neque ipsa composita tam inter se differunt, quàm eorum ultimæ extractiones: unde satis liquet ea quoque ex propriis, iisque diversissimis, constare principiis. Siquidem Deus per primæ creationis legem, omnium rerum ordines, & cursus, & metas defixit; ut hæc quæ maximè fluxa & caduca videntur, omninò tolli aut aboleri nequeant, imò ne ad propriam simplicitatem reduci. Ipse terram, ceu totius domûs pavimentum, immobili soliditate substravit: ipse tectum cœleste formavit, perpetuis cursibus minimè attritum: ipse singulis rebus indidit universi curam; non ex aliquâ fraternitate civili, sed a communis naturæ consensu; unde fit, ut quamvis levia sursum, gravia deorsum diriguntur, tamen in omni locali motu iste sit princeps atque supremus, quem primum in creatione acceperunt, scilicet orbis sui completionem: neque quicquam proprium aut privatum agere possunt, antequam in hac circulari vicinià collocentur, summâque necessitate inducta naturæ fines tueantur. Sic itaque dicto pulcherrimo hujus mundi palatio, ipsum hæredem ac dominum induxit, e terrestri pulvere compositum, & vitali spiritu inspiratum. Cum enim omnis natura gradatim ascendat ab imperfectis ad perfecti-

ora ; ac proinde ſint plurima participia & media animalia quæ rerum claſſes continenter adjungunt ; id potiſſimum in homine apparet, qui cum pulcherrimâ pecude, corpore ſcilicet humano, mentem, ſeu dæmonem, maritat ; cujus natura eſt omnino alia atque diverſa a formis elementaribus. Hanc duplicem hominis conditionem hiſtoria creationis apertè deſcribit : corpus e terrâ formatum, id eſt, e principiis terreſtribus in hanc formam compaginatis : mens autem a Deo infuſa eſt : neque eodem more produci dicitur, quo cætera animalia ſunt ab elementis enata ; quod & alibi expreſſum legimus : pulverem noſtrum ad terram redire, ſpiritum ad Deum qui ipſum ediderat. Angelos corporeæ generationis expertes ſingulos ſimul creaviſſe credibile eſt. Homines quotidie creat ſecundum primæ inſtitutionis legem. At non hæc creatio animæ tollit humanam generationem, imò verò clariſſimè explicat omnium generationum veriſſimam rationem : nam ſi quid aliud eſſet, quàm principiorum prius creatorum recta compoſitio, & conſtitutio tum homo non gigneret hominem. quòd ſi poſteriorem ſententiam teneamus, hominis generatio parùm differt a communi : atque adeo pater pro ſua parte ante unionem non minus conducit, per debitam ſeminis prædiſpoſitionem, quàm ipſa mater, cujus in utero hæc denique peragitur. Has itaque animas ratione præditas, ſicut terra primum non parturivit ita nec Africa, nec Nilus parturit. Neque fabuloſos Pyrrhæ lapides agnoſcimus. Certum eſt homines marinos, & aliquot ejuſmodi monſtra noſtram faciem referre : atqui mens humana non niſi per hominem inducitur : quin ex hominis cum beſtiâ congreſſione nullum medium animal quod ſit neutrius generis enaſcitur :

citur: verùm aut homo fit, aut beſtia; prou Deus
ſe accedere velit: utcunque hic fœtus, ſi ſit hu-
manus, ex carnis temperie belluinos mores ac for-
nam referat; quod interdum accidit ex homi-
ibus nato: aut ſi belluinus, hominem ſimulet,
uod & ſæpe apparet in beſtiis: ſuum tamen ge-
ius disjunctiſſimum ſervat; & vel eſt, vel non eſt
ationis particeps, & ipſius æternitatis capax.
t quantumvis pecora aliud ex alio conſequi videan-
ur, non tamen ideo philoſophantur, aut verſan-
ur in orbe intellectuali; vel per ea quæ ſunt ſenſui
ubjecta tranſcendunt ad illa quæ ſentiri nequeunt:
im mens noſtra alteram rerum faciem, & quaſi
lium mundum in mundo intueatur: ac mirabilia
Dei opera, & interioris naturæ Ideam perſpiciat:
um ſeipſam, ac ſibi congeneres Angelos inviſibili
o lumine perluſtrat, & ad ſupremi numinis immen-
tatem quodammodò aſſurgit: anima quidem
orpori coaptata eſt, & per iſtam aptitudinem hujus
itæ officia exercet: at vero ſenſuum errata refu-
at, corporis motus mente corrigit, & tanquam
ujus conditionis moleſtias propriæ libertatis con-
ia indignaretur, vitæ vincula violenter abrumpit;
uod nulli pecudum accidere poteſt: quin miſerri-
ne omnia extrema perferant potiùs quam mortem
ibi conſciſcere, & ſeipſos perdere velint: unde con-
at naturam noſtram non pendere a cauſis elemen-
aribus, quæ nihil ſupra ſe audent. Mens autem in
oc corpore incluſa ex duplici defectu eſt dæmoni-
us inferior. Primùm quod non niſi per ſenſuum me-
iationem hanc rerum faciem contempletur, ac non
ſa potius intueatur, ut oculus cernit, atque aures
udiunt. Tum quod neque ſeipſam commoveat, ne-

que corporeis ſpiritibus vim ullam adjiciat, ſed tanquam auriga in curru conſidens alieno impetu circumferatur: aut ut fœtus utero involutus, non iſtas facultates exerat, quarum ipſius natura capax eſt: neque verò ſeparatim ſubſiſtere poteſt ſine aliquo vigore & virtute propriâ: aut ullam inde fœlicitatem caperet his perfectionibus non conveſtita: & proculdubio homo perfectè creatus pro illo ſtatu quem primum ſubiit, ad altiora jamtum deſtinatus fuit. Multi adverſus conſcientiæ teſtimonium, & extremi judicii neceſſitatem, incertis rationibus & argumentis excuſſi, æternitatis ſuæ fiduciam deſerunt; neque ad infiniti creatoris virtutem ſuſpiciunt qui hunc indiſſolubilem cœlorum orbem, qui principia rerum, rudemque materiam hucuſque perpetuat, & in æternum perennare poteſt. Nos certè noſtram immortalitatem amplectamur, & res dignas hac immortalitate ſequamur: quæ ſi nulla futura ſint & Deus in orbe condendo operam ſuam malè perderet, & homo ipſe vaniſſimus eſſet: ſi quis vitæ ſummam æſtimet, & cum lætis adverſa conferat, ſomnum & requiem quæ morti proxima eſt, optimam ejus partem cenſuerit. Certè ſi ad æternitatem reſpiciat, ob eam quantulamcunque ſpem, hæc omnia quæ viventibus accidunt nemo ſanus nolit deponere: cùm hic nihil perfectum, nihil ſolidum, atque ſincerum ſit, aut quod animi deſideria terminet, præſertim hanc nobis a naturâ inſitam perpetuæ fœlicitatis expectationem. Finitâ lectione, illi domum regrediebantur. Hic inveniunt Joſephi ſororem jam tum ipſum reviſentem, & quod non dudum affuiſſet cum ille adiret ob quædam materteræ negotia excuſantem. Hujus aſpectu atque colloquio juvenes in pri-

ſtin

ini amoris æſtum relabuntur. Poſtquam diſceſſe-
at, Politianus ſe in ſecretam ſedem abjiciens, & a-
itatus impetu ſuorum affectuum hæc ſecum tacitè
volvebat. Heu mentem miſeram & inimicam ſibi,
uam ſua macerat & torquet cupiditas! quid enim
erdidi? aut quorſum querar? ſi hanc pulcherri-
am virginem nunquam conſpexiſſem, nihil dole-
m: nunc ſaltem aſpectu potitus infœliciorem me
eri ſentio. Nam quem alium incuſem? an naturam,
am in illâ maximè mirari debeam? an virginem?
hæc adeò immunis eſt ab hoc veneficio, ut ſe ad-
uc amari neſciat. Quam ſimillimus eſt amor invi-
æ, qui alienis bonis intabeſcit? neque ab illâ pror-
s abhorret: quis enim rivalem ferat ad eadem vo-
tendentem? Ignoſcere debes mi Eugeni ſi non
m minùs oculatus, neque decedere poſſim tantæ
elicitati. At quis fratrem credat nobiſcum amare,
ob id noſtros arcere conſpectus? neque ulla ſan-
itas tam divinam ſuperat pulchritudinem; neque
a fraternitas amoris impetum. Hæc & plurima
ediora verſabat, cæde, furto, & peſſimarum re-
m imaginibus mentem & conſcientiam inquinans:
nec relucente virtutis ſcintillâ ſuam ipſe nequiti-
n abominatus cum vehementi indignatione revo-
eret. At vos apagite furiæ inſanientis animi! tuq;
t ſcelerum turpiſſime parens! qui puriora noſtra
rumpis gaudia, & amiciſſimum quemque a me
icis: vel ob hanc cogitationum immanitatem, ut
errimo monſtro non tantùm renunciare debeo, ſed
is quoque omnibus devovere. Heu fuge, Politia-
, fuge hanc ſceleratam ſolitudinem, teque ipſum
um certiſſimum hoſtem: & te properè amicis red-
priuſquam hæc ſemina libidinum in furorem &
odium

odium publice exeant. Tum illico foris evolans Jo
ſephum ubique quæritabat, cujus ingenuam pietate
in ſe plurimùm valuiſſe præſenſerat. Nunc utcunq
abruptis amoris vinculis ad firmiora remedia confu
git. Ubi non oculis aſſequeretur, auribus fortè a
rectis accepit citharæ ſonum e propinquo ſe impe
lentem: dimotâ januâ, Joſephum pulſantem aſp
cit, & Eugenium avidè haurientem. Huc ingre
Joſephus capite annuens in modulandi ſtudio pe
gebat: ac poſtquam abſolverat, hoc carmine voce
exercuit,

Mortales oculi gaudent quæcunque tueri;
Seu roſa puniceis florem diffuſa labellis,
Seu quæ lacteolo tollunt ſe lilia collo,
Aut ebur, aut fulvi feriat magis aura metalli,
Gemmaque perſpicuos radiis incenſa colores,
Sydereaque faces, cœlique æterna juventus,
Pulchrior & cunctis vivi non unica vultûs
Gratia, ſeu pueri, ſeu virginis ora tenellæ,
Quæ rapiunt avidos cognato fœdere ſenſus:
Omnia divino credas de Numine fundi.
Noctis ut aſtriferæ terrenâ conditus umbrâ
Cynthius auratæ diſpergit ſemina flammæ
Omne per imperium cœli, populumque minorem,
Et Lunæ vacuum ſupplet lux decolor orbem,
Sic tua ſe variis oſtentat gloria formis
O pater! ô princeps! rerumque æterna poteſtas!
A te cuncta fluunt, tibi ſe labentia reddunt
Secula: tu primi fœlicia regna parentis
Heu violata rapis: noſtr ique intercipis ævi
Relliquias triſtes, inſanaque gaudia vitæ.
Quicquid ubiq; viget, quicquid mors ſæva repo

Quod petit, & quantum non expetit ipſa cupido,
Iſto fonte latent: in te ſpectabimus uno
Mille voluptates, & mille reſurgere mundos,

Carmine peracto, Eugenius impenſe laudabat, Politianus quoque nutu favebat: cujus triſtitiam & inquietudinem Joſephus ex oculis vultuque cognoſcens de valetudine amicè rogabat, Ille difficili riſu hanc quæſtionem a ſe amovebat. Quin ab ipſo flagitabat ut ſermonem de vitiis rerum ad Dei perfectionem attexere vellet. Primum quid cenſeret de venenis, de feris, de prodigiis, de morbis, deque omni mortis ſatellitio. Hic Joſephus, tanquam ad Herculeum laborem ſe pauliſper colligens, ſic exolvit. Idem cenſeo quod prius: infinitam eſſe potentiam ac bonitatem Dei; defectus verò omnes ex ipſis rebus oriri, quatenus non attollantur vi & prudentiâ creatoris e ſuâ nullitate ad illius perfectionem. Nunc ſingula breviter expediam: quæ tametſi rerum imbecillitatem prodant, nihil interea faciunt ad virtutem autoris elevandam. Scire etiam debemus creatorem in hac naturæ fabricâ varietati ſtuduiſſe, & diverſiſſimarum rerûm ſpecies per omnia elementa ſparſiſſe. Hinc ea, quæ nos venena dicimus, reliquis ſua virtute præcellere, alia in genere caloris, alia frigiditatis: neque dubium eſt in primâ mundi creatione hæc extitiſſe, cum innatâ fugiendi aut appetendi ſolertiâ. Hunc pertinent iſtæ compaſſiones, & pugnæ rerum; neque ſunt minima naturæ miracula. Tum & venenoſa animalia convenienti pabulo aluntur: et noctuæ lucem vitant, quantumvis pulcherrimam: necnon ipſi medicinæ, cujus nunc indigent afflicta mortalium corpora, viroſum aliquid ineſſe ſolet: quod

non

non inutili violentiâ naturam in contrarium abeuntem revocet. Atque ut hæc præstant qualitatibus suis, ita sensu prædita varietate affectuum: quædam sunt in extremæ formidinis regione posita, quædam in audaciæ & fortitudinis: hæc imaginatione plurimùm pollent, illa sagacitate atque astutiâ: & quascunque alias facultates universum brutorum genus obtinet, natura in singulis eminenter prodit. De feris curiosi quærunt, num in statu perfectiori prædari noverint; nos nihil certi afferre possumus, cùm ne homini quidem ante diluvium carnes concessas esse legamus: neque ulla fere bestiarum est hodie quin incruentis cibis nutriri possit: at non magis sagacitatem a canibus, quàm ipsas nares abstrahere licet: quare primùm fortè venatui ad lusum saltem indulgebant; quod nunc sæpe catuli minimè adhuc cruentati faciunt, deinde cædem ex fame addebant. Verùm probabile est ab initio feras & immanes belluas inter se familiares fuisse, & humani oris regiam majestatem, ut nunc flammæ splendorem, reveritas. Quin & multarum virtutum exemplaria ab his animantibus traduci possunt: annon molossus domino timiditatem exprobrat, & equus sessori ignaviam objicit, cùm in tela & hostilem tumultum adverso pectore vel invitum abripit? Monstra verò & prodigia rara sunt, & pro ostentis habentur: Poetæ multa hujusmodi ad aurium voluptatem confingunt: naturam perfectiorem illustrant, ac justa opera ex oppositio commendant: sunt & divinæ libertatis indicia, aut fatorum plerumque subeuntium præludia. Morbi sunt flagella Dei, seu fasces atque secures divinæ justitiæ; & ejusdem generis, bellum, fames, pestilentia, quæ non tam hominum, quam gentium morbi sunt. In his omni-

omnibus, aut reprimendis, aut moderandis ſumma apparet providentiæ benignitas. Corpora noſtra, tanquam circumlatitia horologia, aut ejuſmodi tenerrimæ conſtitutionis machinæ, multis caſibus & perturbationibus obnoxia, valent tamen ſæpiſſime in ſeculum. Primi parentes cujuſque generis improles obiiſſent, rediret atque inſiſteret aquarum diluvium, tempeſtates perpetuò ſævirent, univerſum viventium genus peſtis abſumeret, niſi hic qui conſultò immittit, idem prudenter temperaret. Quis medicorum aerem ſanare poſſet? quis Batavorum excludere Oceanum? Multæ familiæ clariſſimorum hominum ipſæque urbes & imperia funditus interciderunt. Naturam tempus arrodit, fortuna pervertit, mors enecat; ſolus Deus reſtituit, & ſingulis annis ſeneſcentem recreat. Ipſe humanæ libidinis improbitatem intra certos fines & ſucceſſus continet, & quamtumvis more tyrannico ſæviant, ac cœlum tartaro miſcere geſtiant, nullâ tamen armorum licentiâ, nullis artibus atque inſidiis, hujus mundi ſtructuram convellere, aut animantium ſecula evertere ſinit. Ipſe ſingulis rerum momentis præſidet: nihil tam humile eſt, cui non ſummam voluntatem intendat; nihil tam magnum, quin facillimo nutu circumagat. Ineptiſſimi poetæ prædicant ſuum Jovem, nunc non vacare exiguis rebus, nunc a gigantibus ſuperari: at neceſſe eſt eum, cujus omnia plena ſunt, omnibus intereſſe & prædominari: cùmque ſit optimus humillima reſpicere, & cùm maximus, ſumma ſubjicere. Hic res validiſſimas, & ſcitiſſimè compactas per leviores iſtas minutias intercipit: furta, homicidia, conjurationes, & altiſſima mortalium ſcelera rimas ſuas habent, per quas effluunt. Certaminum quoque & juſti belli eventus, cui quiſque ſuam

ſummam

ſummam virtutem, cum omni arte & conſilio impendit, hanc aleam ſubit: quandoq; inſperatum, & tumultuarium vulnus, aut unius viri caſus; quandoque ſubitus & vanus terror victoriam propè partam remittit. Verum enimvero multa & maxima ſunt quæ nos ne digito quidem contingere poſſumus: ut cætera omittam, quàm is eſſet opulentiſſimus, qui cœli dominus pro Solis uſu tributa poſceret, & tempeſtatum commoditatem divenderet? Hæc maxima mundi compaſcua, cœlum, aer, aqua, & telluris ſaltem inambulatio majoris ſunt uſûs & pretii, quàm quæ ditiſſimi privatim poſſident. Ut deſiit, Politianus nondum miſſum faciens, hac calumniâ ſermonem protraxit. Atqui ex eadem ratione, quam tu nobis primùm tradidiſti, ad eam ſententiam deduci videor, quæ duo numina ſibi contraria ſtatuit: ut enim bonitas boni autorem arguit, ita malitia mali. Imò verò, retorquebat Joſephus, ſi recte tenes, hanc omnem malitiam ex rebus ipſis oriri dixeram. Nam ſi infinitum numen excludit ſocium, multò magis hoſtem, & inimicum: quia cùm eſſent pares viribus, alter alterum luctando compeſceret, & ab omni opere impediret: aut ſi impares, tum inferior victus & ſubjugatus ſua parte rerum decederet; modò non penitus extingueretur; ut humidus Ægyptiorum deus igneum Perſarum deum oppreſſit: ſeipſos enim ut duces partium primùm odiſſe & oppugnare deberent. Quin ſi unus & idem Deus totius hujus mundi compaginem ac omnes ejus particulas creaverit, quis huic malo locus? aut quid ſit aliud quàm ipſarum rerum defectus? Eſt enim hæc malitia, vel abſentia ſummæ perfectionis; atque adeò nihil eſt bonum præter ipſum Deum, ad quem omnia comparata, vana, ac mala eſſe

eſſe agnoſcimus: vel corruptio debitæ rectitudinis: ut membra diſtorta inducunt corpori deformitatem, & intemperies ægritudinem: vel, quæ huic quiddam immanius adjicit, violatio imperati juris; ut delicta & flagitia noſtra, quæ a divinis legibus aberrant. Deus, qui ſummus eſt, idemque liberrimus, poteſt vel accedere, vel deſtituere, prout ipſe viderit: cujus enim eſt dare, ejus quoque eſt non dare, vel eo more quo libet diſponere: etiam primæ creationis facies inanis erat atque informis; &, ſi ſenſus aliquis ineſſet, fortaſſe gehennâ non tolerabilior. Hic iterum Politianus, Ergo videndum eſt, inquit, ne Deum mali autorem facias: Hæc enim duo, malitia & bonitas, ab eodem fonte non promanant. Tum Joſephus: Rectè admones: atque ad id ipſum perducis, quod dicturus ſum. Deus poteſt omnia agere, quæ repugnant noſtræ voluntati; qualia ſunt, infirmitates, ſupplicia, neces: nihil quod ſuæ; tum enim ſecum pugnaret: illud verò propriè malum eſt, non quod abeſt a perfectione divinâ, ſed etiam obſiſtit, & adverſatur: neque Deus ipſe aliâ lege tenetur quàm ſuæ laudis & gloriæ ſtudio: nam ut ſalus populi ſuprema lex eſt humanarum ſocietatum, ita Dei gloria divinitatis: quinimo ea quæ per ſe ſcelera ſunt, nullâ datâ facultate patrandi, per divinam diſpenſationem ab omni crimine liberantur: præceptorum enim ſuorum ſummam & regiam poteſtatem in ſe retinet, uti & omnium reliquorum operum. Ipſe verò neque injuſtus eſſe poteſt, cùm ſibi reſiſtere nequeat; neque a nobis rectè cogitari, cùm non alio modo ad ipſius cognitionem perveniamus, quam omnia optima in unum contrahendo. Cur juſtitiam tam ſeveris præceptis imperat, tantis laudi-

laudibus ornatam exhibet, si injustitia magis allube-
scat? nonne, quod impii faciunt, profiteretur poti-
ùs, & ostentaret ingenium suum? quâ lege vel quo
judice damnari posset? aut in quem peccaret, præter
seipsum? nam quis illi metas & cancellos statuat?
cùm ipse solus sit mensura rectè & perperàm facto-
rum: tum quâ fraude inductus, quibus rationibus
inclinatus a suâ rectitudine decederet? nos quidem
miseri, sæpe fictis erroribus capti, sæpius nostris cu-
piditatibus impulsi, ad illecebras & præmia scelerum
deflectimus: illi nihil ignotum, nihil dubium, nihil
non facili nutu parabile. Denique finge, ut libet, De-
um tyrannico more regnare; quis tibi hoc in mentem
indidit? cùm nec ipse de se quereretur, neque tes-
neret alere hanc scelestam suspicionem; nisi suæ fi-
integritatis conscius, has omnes calumnias elue-
nosset. Ex his patet Deum omnia bona creare, at no-
peccatum e nihilo fingere. Non enim elementorum
furor, non ferarum rabies, non corporis intemperie
peccatum constituunt; hoc monstrum est mentis fe-
tus; nempe quod ipsa liberè perpetrat contra pra-
scriptam mentem Dei: neque cætera animalia, qui-
bus nulla divinitatis conscientia, nulla voluntatis li-
bertas inest, aut pietatis conditionem, aut peccandi
capacitatem adeunt. Nobis verò ut ingenui & libera-
lis officii potestatem faceret, his pulcherrimis dotibus instruxit; quas ipsi in nostram perniciem vertimus
& a summæ nobilitatis gradu in turpissimæ calamita-
tis fundum decidimus. Quin Politianus nondum ex-
pletus, sed adhuc graviora mente concipiens ita de-
um expositi. Atqui mihi videtur subesse nonnulla
tristior atque asperior scrupulus. Cùm enim malum
per se nihil sit, sed ab alienâ radice suppullulet; Deus

verò omnium rerum & actionum autor & gubernator: qua ratione reddamus illum hujus noſtri ſceleris immunem, magis quàm omnium aliorum malorum, quæ in ipſis quoque rebus fundata ſunt? In exemplum ſit primum hominis peccatum: ſi nempe Dei providentiâ effectum eſt, ut crearetur illa fatalis arbor, ut eam ſacrâ interdictione ſecerneretur, ut parentes aſpicerent, & deguſtarent: ex his omnibus in unum collatis extat illud ingens & immane flagitium, quod omnium ſcelerum fontem aperuit. Neque ſi Deus eſt illus, hæc providentia negari poteſt; neque cum illâ providentiâ hæc conſequentia eventorum: tum quamvis interveniat voluntas hominis, non ideo ceſſat adminiſtratio divina, cui in nulla re potuit reſiſtere: quinimo ipſa libertas arbitrii ab illo donata, ab eodem pendet & operatur. Neque officioſe tantùm & ſerviliter aſſiſtit, nedum modò fieri permittit, ſed pro ſuo nutu deſignat; ac licet minimè cogat voluntatem, conſtituit tamen, & terminat, & rem ipſam fieri facit. Quis enim præterea credat illam ſummam maximamque machinationem Dei, quam ab omni æternitate ſecum inſtituerat, redemptionem ſcilicet humani generis per filium ſuum, qui ab orbe condito Jeſus dicitur, & cui ipſa creatio præludere viſa eſt, ad incertitudinem humanæ libertatis rejici? Omnia quidem in ſinu ſuæ æternitatis complectitur, ſed exequitur ordinem externarum rerum: ac nihil certe præire poſſet, niſi ipſe huic certitudini ſimul ſubjiceret. Hîc Joſephus ſtupens atque attonitus ſe diu continuit dum aptam reſponſionem moliretur, Eugenius interſellans, Hæc, inquit, vexatiſſima calumnia me diu ſuſpenſum tenuit; nunc mihi videor exolviſſe. Cui Joſephus. Audiamus itaque, ſi placet, ac nos tuo lumine impe-

impertire ne ceſſes. Tum ille, Hæc duo certiſſimæ rationis principia fixa & inconcuſſa utcunque retinenda ſunt: Dei ſcilicet providentiam in hunc orbem prævalere, omniaque in illo edita: neque ullam interim malitiæ ſuſpicionem cum ipſius puritate convenire: nec quidem poteſt ſuæ gloriæ refragari: poteſt autem velle, ut id alii audeant; quod ipſe juſtiſſimè convertat ad ejuſdem gloriæ illuſtrationem: nobis non item licet malum admittere, ut inde eveniat bonum; aut conferre noſtra peccata ad honorem Dei: quia per aliam ſemitam præſcriptæ legis ad eundem finem conſequendum dirigimur: idem enim quoad nos malum eſt, ob præcepti nexum, quoad hunc bonum, ob reſpectum gloriæ: nam qui adverſatur imperatæ expreſſæque voluntati Dei, quamlibet illud quod Deus decrevit neceſſariò perficiat, is tamen proculdubio peccat, cùm eatenus ſe animo hoſtili gerat: ipſe verò qui ſuorum præceptorum eſt autor & dominus, quanquam ab aliis refringi velit, ſecum tamen optimè conſentit, ſibique in univerſum conſulit: vult certè quodammodò malum fieri, quod etiam quotidie fit, cùm ſceleris ſcelus pœnam facit; quamvis enim punire ſit bonum, adhuc tamen peccare malum eſt: neque pœna eſſet ſine peccato, neque peccatum ſine præcepto: non ſunt autem in Deo duæ diverſæque voluntates, ſed eadem ſibi ſubjecta per diverſos reſpectus, ut & perfectè conſiſtat præcipientis autoritas, & peccantis iniquitas, & punientis juſtiſſima voluntas: & tamen idem qui præcipit punit. Certè Deus, qui ultima primò intuetur, vult homines juſtè damnari, quod ut legitimè faciat, ſuis præceptis illigat, ac ſtatuit ipſos peccaturos eſſe. Nimirum ipſe hunc orbem condidit ad ſui numinis oſtentationem: atque ut omnium

mnium cæterarum virtutum, ſic etiam juſtitiæ (cu-
s vel ultimum apicem attingit) hæc in nobis exem-
la conſtituit. Interim noſtra voluntas ex ſeipſâ pec-
atum parit, quanquam ſubjecta ſit voluntati divinæ:
ilicet Dei providentia non ſolùm ſe exerit in rebus
ſis per eam internam vim quam ex lege naturæ in-
idit; ſed & ſuper has per ſuam imperatoriam & in-
nitam poteſtatem: pariter quoque in nobis agit, &
bernat noſtram voluntatem, quam tamen, juxta
jus naturæ legem, liberam eſſe juſſit, & ſuæ ſpon-
s: regit quidem & terminat ex vi inſcrutabilis ſui
ecreti: non autem impellit, non ſuadet, non elicit,
c quovis alio naturali modo, aut circumſcribit, aut
efigit; quo minùs ſuâ libertate fruatur, & voluntas
conditionem retineat, atque adeò hæc liberè pec-
et, ipſe ab omni noxâ ſe liberet. Neque infiniti hu-
s decreti vis aut nos reddit excuſatos, qui in ipſum
ſtiliter inſurgimus: aut hunc ſceleris participem
cit, qui ſecum minimè pugnat. Quid enim Deo
putari poteſt, cujus ſancta & immenſa majeſtas
enuitate noſtri judicii, neque debeat, neque limi-
ri queat? quòd ſi adhuc quiſquam obmurmuret, cur i-
q; peccaturos, & damnandos creaverit, ut ex noſtris
ſteriis ſibi gloriam comparet: hic eandem divinitatē
duat, ac ſe ponat creatoris loco, & virtute omnipo-
ntis dexteræ alium orbem e nihilo extrahat: annon
c eadem prudentia mentem illico ſit ſubitura, ut ſi-
in lucrum cedere velit, eamque regiam poteſtatem,
liberrimam autoritatem oſtentare geſtiat? Et quis
eſt jure calumniari? cùm ſint omnia ipſius ope-
, neque ullius debiti lege teneatur, ſed in immen-
libertatis ſpatia, nullo vetante, ſe circum-
dat: num non & quiddam ſimile nobis in

pecudes impertit ? quarum, cùm occidimus & devo-
ramus, nullam aliam rationem reddimus, præter u-
sum & commoditatem noſtram : quod ſi hoc nobis
in conſervos licet, quantò magis in nos domino, pr
quo univerſum mortalium genus, ac tota cœli & ter
ræ moles, ut pulviſculus eſt lanci incidens ob
minimè præponderatæ. Joſephus hæc tacitè perpen
dens, Idcirco, ſubjecit, omnis hujus controver
nodus perpetuò recurrit ad illam infinitam autorita
tem Dei, cujus neque rationem accedere, neque men
ſuram æſtimare poſſumus : quocirca hoc immane ſ
cretum mens noſtra nunquam ſatis exquiſiverit; & t
men non ceſſat inveſtigare : at qui funditùs ſcruta
andent, ceu vertigine correpti, huc illuc titubant, a
que vacillant : aut enim providentiæ injuriam fa
unt, aut juſtitiæ non ſatis provident : & ipſe quidem
hoc ſæpius admonet, ad nos noſtra pertinere, nem
iſta explicitæ voluntatis præcepta ; ſe ſuas partes tu
ri velle, & hucuſque ſervare ſecretas in arcâ non i
troſpiciendi pectoris. Certè Paulus, ille clariſſim
divinitatis interpres, convictus ſimul & confuſus e
clamat : O profunditatem ! ô abyſſum ! atque
copioſiùs diſſerit, huc deinde recidit : ac ne tantu
loqui reamur de decreto Dei, non de ipſo effec
vel de bonis potiùs operibus quàm de malis, ad ipſ
quoque peccatum deſcendit, & hanc querelam
denter coarguit. Quid ergo cauſetur ? nam quis
voluntati obſiſtat ? Atqui, inquit, quis tu homo
qui Deo obloquaris ? non diſtinguit, non exten
non reſpondet ; ſed querulos & curioſos in immen
divinæ libertatis voraginem detruſos rejicit. Tum
hæc ſolùm de judicio Dei poſt patratum ſcelus ſ
obnoxios exercente affirmare credamus: ubique be
pla

placiti mentionem ingerit, & reducit ad ipſam creationis legem. Haud res ficta fictori dixerit, cur me finxeris talem: annon figulus id juris in argillam obtinet, ut ex eadem maſſâ vas aliud ad nobiles uſus inſtituat, aliud ad ſordidos ignobileſque? Remittamus ergo hanc cauſam ad ipſius ſummum & indeclinabile tribunal, iſtumque noviſſimum diem, in quo ipſe, ut alia hujus ſeculi ænigmata, ita hoc omnium maximè perplexum, immiſſo veritatis lumine, primo intuitu facilè abſolvet; annuente omni ſanctorum conſeſſu, & ipſis impiis obmuteſcentibus: ut ſit unique agnoſcendus ab his qui anteà minùs ſenſerant, & ab illis admirandus qui ſe plurimum ſcire crediderant. Agnoſcamus igitur vanitatem noſtram & ſubjectiſſimam conditionem, quæ nunquam alias evidentiùs patet, & ſtupeamus ad hanc immenſitatem Dei; neque illud impenetrabile decretum ad finitæ rationis modulum revocemus; ſed potiùs res noſtras metiamur, & reſpiciamus ad æquiſſimam legem, & iniquiſſimæ mentis malignitatem. Nonne ad vetitas voluptates ultro avideque properamus? annon ipſo vetante volentiùs exardemus? cùm tamen fortè pretio inducti a conſtituto ſcelere decederemus: imò iſtam animorum licentiam ſortiri videmur, ut ipſi putemus, quod Deus ſecum decrevit, nobis patefaceret, & conſenſum prius rogaret, poſſe ſaltem cõtrarium velle, ſed ut ad rei ſummam veniamus, & in hac qualicunq; conditione poſiti noſtræ ſaluti proſpiciamus hoc pro explorato habeamus, unicuiq; noſtrum ineſſe peccatũ; quod utcunq; inciderit, nobis ſolvendum eſt priuſquam cadat. De juſtitia Dei impii mortales, ut volunt, ſentiant, ſeq; in omnem maledicendi licentiam effundant: at cœleſti ſolio ſecurus conſidet, & quamcunq; nocen-

di libidinem ad ſuæ laudis incrementa convertit, atque in juſtiſſimam damnationem accumulat. Quin ſi ſapis, î potiùs, & ſubde te tuo judici : præſertim cùm pro te, ô homo, & ſalute tuâ tam facilis & præparatus aditus in æternam beatitudinem pateat. Quis enim hujus juſtitiam inſectari malit, qui vel delicta miſerorum non minùs confert ad ipſorum fœlicitatem, quàm ad ſuam gloriam. Rejice itaque hanc impudentiam ad ora dæmonum unde primùm effluxit. His poſtquam Politianus aſſenſerat, & gratulatus eſſet hunc ſcopulum tam ſobrie & prudenter evitatum: ſic ultra proſecutus, Ergo, inquit, cùm peccatum ſit noſtræ creationis, & quantumcunq; ſit, noſtris cervicibus univerſum incumbat neq; Deus minimã illius partẽ ad ſe recipiat : perpendamus tanti oneris gravitatẽ, & ipſius monſtri faciem ſpectemus; ut perfectè ſciamus, quæ ſit ejus natura, quæ vis, & quanta malignitas. Tum ille. Id quidem libenter faciam, cùm ad Dei gratiam explicandam, necnon ad noſtram ſalutem pertineat. Ut vero virtus, ſi his mortalibus oculis conſpici poſſet, in immenſum ſui amorem raperet, ita, ſi peccatũ prodiret palàm, nemo tam perditè flagitioſus eſt, qui ad ejus aſpectum non exhorreſceret. Utiq; illa eſt animæ pulchritudo, hæc veriſſima deformitas. Multi ſcelera inter ſe conferunt, atque perinde alia degravant, alia autem plùs juſto elevant : pauci ex ſe æſtimant ; neq; omnia vident eſſe lethalia, quorum hæc ſumma eſt accuſatio, quod ſcelera ſunt. Veteres Philoſophi hanc peccati rationem minùs advertunt, prout eſt divinæ voluntati contrarium, proptterea ad veram & Chriſtianam humilitatem ſe nunquam demittunt : cùm in naturam omnia referant & a finitæ rectitudinis normâ vitiorum menſuram quærant : atqui poteſt Deus illud ſtatuere quo

quod a communi jure naturæ diſſentit, & tamen cum juſtiſſimâ ejus voluntate concordat: quia ipſe nihil vult niſi quod juſtum quin ipſi inſervire juſtiſſimum eſt. Huic verò obverſari quam iniquum, quàm horrendum, quam denique ſceleſtum ſit, tecum ipſe potes expendere; cum in omni rerum naturâ nihil aliud extet tantæ rebellionis reum, aut quod Deus ſe abdicat. Is enim qui peccat, eâ mente, vult non eſſe Deum, vel quod immanius eſt, non eſſe juſtum: quinimo regiam ejus majeſtatem & gloriam, quæ eſt univerſæ perfectionis corona, perit atque proculcat; deque imperio et ipſâ divinitate concertat. Ob hæc infiniti reatûs ſalem aliquem reſpectum ſubit: haud tamen proprie infinitum dixeris, quia non exuperat illam ſummam et infinitam voluntatem Dei, de quâ prius diſſeruimus: tum enim profectò eſſet alter malus deus, neque ab ipſo excludi potuiſſet, vel admiſſum flecti et perdomari. At verò minimum ſcelus univerſi ſceleris rationem contrahit, cùm ſit læſæ divinitatis crimen. Illud enim eſt regium & ſupremum et commune mandatum, Diliges Dominum Deum tuum cum toto corde, toto animo, totâ mente, totis viribus, toto homine: quo quid æquius eſſe, aut fingi poteſt? Quis nolit amare bonitatem, & vereri ſummam poteſtatem? qui hæc denegat, vel detrectat, ipſa naturæ principia convellit: mens noſtra undique amoris radios effundit, & alienam pulchritudinem ad ſe rapit: quam perfectionem dum ubique perſequitur, non ſque ceſſat donec ad ipſum Deum perveniat; cujus mmenſitatem tam propè concipit, ut illam tantùm on exhauriat: cætera omnia quo magis abſorbet, eò

magis hydropicè sitit: hic se satiat, hic quiescit, seu potius liberrimè spatiatur in vastissimo bonitatis Oceano. Deus ipse per conjunctissimam sui fruitionem perpetuam possidet beatitudinem: neque nobis injuriam facit, si ad eandem communionem provocet. Quam avidè & studiosè accedimus insignium rerum spectacula? quantùm oblectamur vel poeticæ narratione mirabilium figmentorum? quam ardenti voluptate perfundimur ex corporeæ pulchritudinis aspectu? aut quid ipso amore amabilius est? Quam multò præstiterit hunc intueri, atque amplecti, qui in se uno omnia continet, & ipse omnibus infinitè præcellit, quique est singulorum melior natura; quo alimur et sustentamur, tanquam infantes in maternis uteris: sine quo, neque arcere hostiles injurias neque ea præmia consequi possumus, quæ hic exhibet et secum affert, ipsumque se, qualis et quantus sit, in legem mutui amoris tradit? Subjungitur huic illud alterum mandatum, Diliges proximum sicut teipsum. Atque hoc a priori suam virtutem, et autoritatem trahit: qui enim id ipsum facit, vel ex sponte naturæ, ut parentes erga liberos; vel ex nudæ rationis præceptis, ut probi, & liberales viri; non proinde perimplent mandatum Dei: quoniam neque amorem ad ipsius voluntatem, neq; ad autoritatem producunt obedientiam. Et qui injustè inter homines agunt, in hunc primùm peccant, qui rex mundi est, & a regni sui administrationem has leges hominibus indixit: quæ si rectè colerentur, universus orbis esset una respublica: tum quanta pax? quanta charitas? quanta fœlicitas ad unumquemq; rediret? nihil nisi tuo amore jucundius, nihil utilius, nihil honestius atque homine dignius: hoc exulante homo homo

ſit peſſima fera: odit, invidet, furit, occidit; ac, ſi liceret, uſque ad infernum perſequeretur; quod etiam diris & execrationibus teſtatur: ipſum amorem libidine corrumpit, ipſam amicitiam in fraudem struit. Neque unus uni tantum concurrit; ſed magna mortalium multitudo, ſub ferali ſacramento adacta, omnibuſque perdendi artificiis inſtructa, tum vexillis atque inſignibus decorata, & in juſtas claſſes ordineſque diſpoſita, educitur ad terrarum vaſtationem, urbium incendium, & maximarum gentium occidionem: & qui plurimum terroris orbi intulerunt, & maximas ſtrages ediderunt, hi gloriantur atque triumphant: & ad poſteros in exemplum traduntur, ne fortè credere nolint tam dira facinora a majoribus perpetrata, aut per ſe non ſatis audeant ad eandem celeris immanitatem aſſurgere. Quin ſi libet experiri, quanta & quam perfectæ malignitatis moles uno pectore circumferri poſſit, audi illam verè tyrannicam vocem, Me moriente terra miſceatur incendio. Ac ſanè neſcio an major ſit benignitas ipſius præcepti, an hujus unius dicti malitia: univerſa rerum ſecula in ſe terminat; totum orbem ſuum bustum facit: & tunc quidem cum hac vitâ defuncto neque mundi fœlicitas obſtet, neque clades ſit emolumento. Sub hac itaque lege continetur amor ſui, cui potius premitur, atque ſubjicitur: quod enim in Deo & ſummum, & optimum eſt, ob cujus gloriam omnia ſunt edita; illud in nobis eſt infimum, ac plane nullum; quia ad id facti prognatique ſumus, ut alii communiter ſerviamus: neque cuivis ſe aliter reſpicere licet, quam ut partem humani generis, & publicum mundi civem: ut ſit hujus præcepti ſumma; Diliges univerſum humanitatis corpus, quod teipſum

ſum non minus quam alios includit: ita ut quantum tua commoditas aut incommoditas Deo plus conferat, ac mundo profit, tanto magis minuſve ſpectari debeat: hoc in brutis quoque animantibus & ipſis elementis natura exercet: quanto magis ratio in nobis ederet? adeo undique divina lex cum univerſi omnium fœlicitate conſpirat: qui autem ſibi ſtudet, ſeipſum perdit; cum naturæ ſuæ debitum non exolvat, neque ſoſum fit malus ſubditus, & malus civis, ſed ipſe ſuus eſt malus genius: & quod foris facit, domi ſentit; ac diris affectibus incitatus, ſuam ipſe fœlicitatem pervertit. Hìc Eugenius: Haud parum mecum mirari ſoleo, unde accidat, quod cum ſcelus, ut dixti, ſit animæ morbus, & ipſius naturæ diſturbatio a recto & proprio uſu, ullam inde voluptatem præbeat. At Joſephus: Eſt quædam naturalis voluptas quæ a moralibus vitiis non variatur: hanc amor Dei & recta ratio ſibi ſubjicit: verùm mens noſtra ex hoc regio thalamo nunc foris ejicitur, ad ſervorum libidinem detruſa: eſt etiam quædam impotentia pravorum affectuum, quæ vel naturæ modum excedit: atque hæc ægritudo & intemperies animi ſeipſam expleri quodammodo gaudet; ut quæ picâ affecta eſt ea quæ noxia ſunt, & ſibi adverſa, vehementer appetit. Quin et tanta eſt peccandi perverſitas, ut men impia nequitiæ venenum, ſerpentum more, pro dape deglutiat: nempe eſt alia lex, & ratio, & natura malitiæ, perfectæ bonitati ex adverſo oppoſita; ac pictor turpiſſimæ deformitati ſtudeat, aut muſicus ingratiſſimæ numerorum diſcordiæ. Hæc locutus uterque intento oculorum hiatu, & defixi oris aſpectu, ad longiorem hujus ſermonis contextum invitabant. Ille, qui hanc horam aliis negotiis deſtinaverat

t molliùs abrumperet, hoc corollarium carmen adecit ex ſuo penu depromptum, neque a præſenti colloquio multùm diverſum.

O cœli ſupreme parens! qui fœdera rerum
Condis, & innatas ſignas in ſemina leges;
Te citus Eois ducentem Phœbus ab oris
Tramite perpetuo, te ſydera ſacra ſequuntur:
Nec ceſſant medium flammis diſtinguere mundum,
Partirique diem: paret tibi ventus, & æquor,
Et conjuratis imperdita terra procellis
Ah miſeri! ſurdas ſoli pia juſſa per aures
Sparſimus, illicitos avidi decerpere fructus
Ah nobis cur tanta mali permiſſa poteſtas,
Frænaque cervici nimium laxata rebelli?
Cur neque nos ipſi fines & ſepta videmus
Quæ ſtatuunt, claudunt q; nefas; gladium q; minacem
Cernimus, & ſævas Erebi circundare flammas?

Dum illi plurimis hujuſmodi ſermonibus ſe quotidie exercerent, interea Antonia prona in Philandrum, primum quidem ſub filii ſpecie liberius indulgens, deinde his affectibus concitatis, ac magis indies magiſq; accenſis, neſcio quid altius interdum meditabatur, & oblatas fortè cogitationes a ſe ſtatim repudiabat. Haud longè poſt accidit, ut ſopore in auroram extracto, per ſomnium ſibi videretur Philandrum a dextrâ ſentire in mariti loco accubantem: eâ ſpecie commota, & ſomno exturbata, primum tanquam in ipſum ſævitura, protenſâ manu per lectum quærebat: mox nube mentis excuſſâ, nunc ſeipſam, nunc inanem fabulam ridebat, ejuſdem ſomnii imagine per jocum ſæpius repetitâ. Deinde exurgens, levi ſuſpirio

ſpirio, quaſi in auras fundebat; Philandrum verò interdiu libentiùs intuebatur, noctu eadem ſomniare optabat; & ſimulatis amplexibus refovebat viduum cubile: quin adhuc ſub filii nomine laſciviens baſia blandius ingerebat; & hunc innocentem ludum ſibi liberrimè condonabat. Illius etiam diligentiam pro ambitioſâ affectatione cœpit interpretari: ac ſtatim indignari ſecum & tumeſcere ob ingentes divitias: haud æquum eſſe has ſpes admittere, aut deſcendere ad tam impares fortunas: tum a famâ quoque cavebat, ſi quadraginta ferè annorum fœmina puero ſaltem dimidio juniori ſeſe demitteret: inde velut petentem ultro faſtidire, & increpare nimiam familiaritatem: mox iterum impenſiùs blandiri, atque rogare, quot annos natus ſit; et immaturam ætatem fictis argumentis refutare: credibile non eſſe, quin filium longe antecederet, qui viceſimo ætatis anno ad plures migraverat: ſe circiter tricenariam mentita, puellam admodum nuptui datam, & continuò matrem factam: tum ut crederetur vera dicere, juveniliùs ſe ornavit, & cum oris habitu geſtum quoque molliorem compoſuit. Ex his initiis in amorem præceps ruebat, ut a Philandro minime ſollicitata per ſe matrimonii conſilium iniret: ſed cum prior rogari vellet, crederetque opulentiam & dignitatem ſuam illius obſtare verecundiæ, quo minus hæc vota explicaret; neque dubitabat quin eâ modeſtiâ exolutus ſpem tantam libenter hauſurus eſſet, ob ingentium divitiarum præmium, quæ cum ipſius tenui fortunâ optimè conveniebant; ut deſtinatæ fœlicitatis ſenſu pelliceret, plurima in illum elargiri conſtituit: novis et ſplendidis veſtimentis condecorat; quod etiam oculis ſuis donare viſa eſt: cum his grandem pecuniam adjicit; monetque

retque insuper, liberali more se gereret, neque futurae benignitati diffideret, si ipse suis rebus prospicere posset, & fortunam in sinum cadentem amplecti. Ac non occultam expectationem ferebat, fieri posse, ut in omnium bonorum hæreditatem veniret. Proinde asciscebat sibi ad illorum rationem contrahendam, eâ fraude, ut ostentationem suæ opulentiæ praeberet. Tum graviter ingemiscens, addebat, opus esse sibi strenuo viro ad res tantas administrandas: & quanquam a secundis nuptiis hucusq; abhorreret, nunc demum hanc necessitatem sibi impendentem sentire; & melius esse a principio cavere quam in fundo dolere: neque se spectaturam alienas opes, modo talem optare, qui sibi subsidio & solatio foret; satis habere cujus in partem maritum accersat, atque eo sibi devinctiorem reddat: non tamen rem tantam temerè suscepturam, aut cum illo prius non communicatam, cujus prudentiæ et fidelitati plurimùm inniteretur: neq; præter ætatem quicquam amplius in conjuge speraret. His editis parumper obticuit, constanter & curiosè intuens, & expectans, quæ contra reponerentur. At Philander, sive adhuc non satis persensisceret impudentiam fœminæ, seu non sentire simularet, simpliciter respondebat secundum verborum faciem, non pro sensu & intentione dicentis. Cum hac arte parum processisset, excusatione factâ, omnia quæ dixerat resorbebat; & revocatâ prioris viri memoriâ in suspiria et gemitus et præsentissimos fletus solvi videbatur, ita ut Philandro necesse fuerit blandis sermonibus demulcere, & tanquam præ dolore fatiscentem, gratissimo amplexu sustentare. Illa indignans se non intelligi, eo affectu augebat dolorem; & nunc incusabat, nunc secum ridebat stultissimi adolescentis

lescentis insicitiam, quæ fœmineam voluntatem per tam obvios gestus & significationes ex diverso sermone non captaret; sed expectatione claræ confessionis huic sexui debitam extorqueret modestiam: cùm verò nondum spei summâ excidisset, quin hæc potius puerilis ingenii simplicitati, quam sui fastidio imputaret, rejecit in aliud tempus: neque nunc a proposito desistens, O fili, inquit, tametsi his negotiis me imparem sentiam, quo magis ad considerationem novi matrimonii animum impello, eo magis abhorrere soleo: quod si tu operâ fideli juveris, levabis desiderium amissi conjugis; neque in te hactenus illiberalis fui, ac multò minus futuram spondeo. Hic Philander gratias persolvens, se quidem excusabat, ut minimè gnarum istarum artium; quatenus autem usui esse posset, de suâ voluntate dubitari nolle. Ea collocuti, utrique discessere. Hic quidem non levi suspicione correptus se non maternâ charitate exceptum, sed infando potius amore obsessum, et hac nimiâ benignitate inescatum: hunc spectare familiares blanditias, ac non satis castos & innocentes amplexus: tum omnia inter se conferens & ad postremum sermonem retrahens, apertè videbat, aut se pro conjuge ab Antoniâ peti, aut aliquid fœdius meditari. Inde attonitus atque confusus contemplatione tam indigni facinoris, O ultricem exclamabat, fortunam! meis me laqueis implicuisti: dum alium facie simulatâ prosequor, eadem fraude meipsam prodidi. Illic ubi amari par est ac ignota sum aut fastidita; hic turpissimi amoris incursu satior atque excrucior. O amantium delia! ò impotentiam muliebris ingenii, quam in utraque personâ nunc tandem exqerior! me

ritò nos viri ludibrio habent, cum extra modestiæ fines aberramus, quam nobis natura tribuit, ut fidissimum nostræ imbecillitatis præsidium, & ornamentum omnium gratiarum. Hæc dicens atque ex detestatione alienæ libidinis ad se respiciens, liberrimè increpabat stultitiam suam, & infœlicitatem temerarii facinoris, horrore, tædio, ec pœnitentiæ stimulis exagitatus; nunc ulteriorem fugam animo meditabatur, nunc ad moriendi libertatem spectabat; atque id spatium deliberandi sumpsit, donec instanti necessitate cogeretur alterutrum consilium exequi. Nec longum erat ambigendi tempus. Crastino mane Antonia moræ impatiens, ac ne diutius suspenderetur ancipiti spe, sed Philandri voluntatem perfectè cognoscceret, omnibus se instruens ornamentis, extremam machinam admovere constituit. Captâ itaque opportunitate ad cubiculum accedit, unde nondum egressus fuerat: tum ex ipsius tristitia exordio facto, Heus, annon, inquit, tibi conjuge opus est. qui te sic maceras, & corrumpis florem juventutis tuæ? Ac deinde pauca ejusmodi præmittens, Quale tibi videtur, addidit, illud insanum meum somnium, quod de te jamdudum somniavi: & simul cum plurimo risu satis improbo ore repetebat, cumq; adhuc cunctantem cerneret, ad nuptias liberrimè invitabat. Philander in re proditâ vehementiùs accensus, truci & constricto vultu, Apage, inquit, succuba, & larva fœminæ, tuique ordinis ac omnium matronarum dedecus! Tune quæ anus es, & opulenta, & adhuc (quantum audio) syncerì nominis, conjugium pueri, & peregrini, & profugi, non versaris? non expectas? quin istâ tua impudentissimâ fronte ambis atque efflagitas? Non revere-

rita

rita es filii manes? non umbram amantissimi conjugis quos tu ingratissimâ oblivione præteritos, & hac insu per contumeliâ affectos, in suis tumulis conquiescer noluisti; sed tanquam a mortuis excitatos, feci patronos turpissimi sceleris, & lenocinari tibi coegis Quod ad me attinet: scire te velim, & execrari no ptiarum mentionem, & renunciare pristinæ necessitu dini, quæcunque hactenus interceſſit: neque me u lis officiis devinctum judico, neque ingenuè neq castè tractatum: sed blanditiarum artificio illectu ac denique pretio conductum, ut tuæ libidini inser rem. Dum in hunc modum ardenti ore detonare Antonia tam inexpectatâ responsione perterrefact pudore, libidine, irâ, impatientiâ, & ingenti cog tationum procellâ huc illuc agitabatur: neque per a fectuum vehementiam, aut quid diceret, suppeteb aut tremulo atque frendenti ore proferre poterat: u nico tantùm gravissimo gemitu, & lachrymis (ejul tu præ angore mentis compresso) guttatim effluen bus, non moderatum animi furorem prodebat: qu mox insanienti similis e cubiculo se turbide propic ac sine ullâ intermissione secretum quærens, conclu violenter foribus, & fideliter oppessulatis, tragico mo re sæviebat: non vestibus parcebat, non ornament non crinium nondum canentium circulis, puellari st dio in continentes annulos circumductis, & per or superioris vultus in genas atque cervicem deors serpentibus: plangebat interdum & frequenti verb re castigabat pectus; donec primo furore consump cogitandi intervalla reciperet, & intentissimo co scientiæ nervo miserrimam mentem constringere neque cessabat insimulare seipsam, magis imprude tiæ, quàm flagitii: Atqui, aiebat, hoc saltem debui

meo amori redonare, ut blandimentis fallere mallet, & eni consilio ad sanitatem reducere; quàm immiti & culeato sermone in extremâ desperationē præcipita- e. Annon jam omnibus innotescet, vel ipso prodente, & de Antoniæ famâ triumphante? Ergo nunc fabu- a publicè & ludibrium fiam? dum hic meo capiti cru- eliter insultat: quod si vir esset, certè tot fortunis, antis artibus atque amoribus meis nunquam obsiste- et. Est potius noster malus dæmon, qui totam fa- iliam perditum venit, meque superstitem suis vene- ciis fascinavit: nunc sine omni humanitatis sensu ja- entem obruit atque conculcat. At experiar necne sit eminâ editus, & mortali corpore constitutus. Ig- oscite vos ô charissimi manes! sinite modò non in- ta descendam! deinde volens ad inferos sequar, & hunc meum mecum accusatorem pertraham. Scili- et destinaverat secum pœnitentiam agere, & cum hilandro redire in gratiam: inde cùm minimè suspi- aretur, per venenum poculo infusum, & ipsi vitam ripere, & eodem potu se proximam tollere: tum riusquam commorerentur, spatium fore hanc injuriam retorquendi, & cum omni verborum licentiâ olvendi novissimos spiritus. Ex hoc tam diro & mmani consilio nonnihil solatii capere visa est: unde eure pacatâ iterum vestimenta componere sustinuit, terum comas in ordinem redegit, & (ô muliebris in- enii fallaciam!) sibi blandissimos aspectus impo- uit, ac ne proximæ opportunitati deesset, certissi- um venenum ab Italiâ priùs exportatum, & in suo undo secretò repositum, diligenter exquisivit, & parato apud se habuit. Circa hoc tempus peregrini quidam ex Siciliâ Solymam devenerant, & Josephum nomine quæsitum jam tum è paterno limine cum

amicis

amicis egredientem conſpicati acceſſerant. Ubi conve-
nirent, ſalutatione perfuncti, ſeorſim ab illis ex-
ponebat itineris cauſam: ſe miſſos eſſe a Prorege Si-
ciliæ ad inveſtigandam Philippinam filiam, quæ nunc
quarto menſe præterito e patriâ effugerat, tectus ſer-
vili, &, quod indignius eſt, virili habitu. Pater, ut par
erat, dolore & verecundiâ incenſus, primùm quidem
impatienter ferebat; mox ſuperante unicæ natæ deſi-
derio, idoneos homines ſeparatim dimiſit qui ejus
veſtigia inſequerentur. Nobis præcipuè hoc iter man-
davit: nempe vulgatum eſt hanc amore tui detine-
ri: unde facilis conjectura erat, cùm ex Siciliâ diſce-
ſiſſes, ægerrimè tuliſſe, ac mox abeuntem ſecutam
eſſe. Sanè præter hanc amoris impotentiam, non vi-
vit ulla modeſtior aut melior. Si verò ad te confuge-
rit, ſaltem indica miſero parenti: veniam utriſque
pollicetur: neque generum eſt averſatus, nunc certè
perſpectis fortunis tuis multùm lætabitur. Horrebat
ad hæc nuncia Joſephus; & ſanctè affirmabat ſe tunc
primùm de ejus fugâ mentionem accipere. Neque ego,
dicebat, aut tales nuptias affectavi, aut, quamvis ſe
mihi dederet, tantæ improbitati conſentirem. Dolet
quidem maximè hanc illi imprudentiam obtigiſſe,
quam equidem ſummis veſtris laudibus digniſſimam
ſcio. His auditis: illi graviter contriſtati, & qui
denique agerent incerti, ab ipſo petebant, ut, ſi qui
virgini conſultum vellet, oſtentaret potiſſimam inſe-
quendi viam. Joſephus tanto negotio, in quo no-
men ejus vertebatur, adhuc defixus, & plurima ſimul
mente complexus, fortè in animum induxit, illum
Philandrum, qui paternis ædibus quotidie aſſuevit,
huic Philippinæ non eſſe abſimilem; & ſublato ſexûs
diſcrimine, aut eandem eſſe, aut valdè comparem.

Hâc ſuſpicione non leviter permotus, cum illis communicare conſtituit, Hic, inquiens, proximè diverſatur juvenis, nomine Philander, qui ſe pro Italo gerit, & loquendo valde Siciliciſſat; cujus ætas, forma, geſtus, a Philippinâ veſtrâ non multùm abhorrent: &, quod magis conjecturam augeat, ad me ſæpe ventitare ſolet ac non vulgari more obſervare: imo, quod hinc auguror, his ſimillima ſub alienis nominibus in primo convento de ſe retulit; verùm hactenus ob ſexûs variationem nihil tale ſuboluerat. Illi hac novâ recreati, vehementer inſtabant, ut rem altius exploraret; ipſi extra hoſpitium manerent, ne ab illâ agnoſcerentur. Sub fugam enim literas ad parentem reliquiſſe, ſi eam vivam eſſe vellet, ab omni inſectatione deſiſteret, ſe ſuo tempore redituram. At Joſephus, quòd ipſius fama huic fabulæ intereſſet, quin ipſi cum adirent, inſiſtebat: aliter ſe nolle huic negotio intercedere. Exibant itaque omnes ad diverſorium; Joſephus ſervum accerſens, cum Philandro ſe colloqui velle dicebat: reſpondebat, intus in cubiculo eſſe, per atrium viam præmonſtrabat. Illa ad feneſtram ſedens fortè accumbens, & ſe peti prior advertens, ulro aperuit, & faciem fidenter obtulit, truci & feraſpectu pallidam. Continuò Joſephum nomine inclamans, En, inquit, Philandrum, ſive tu mavis, Philippinam: cujus ergò, & patriam deſerui, & parentem, & nunc denique meipſam: nam quia cognitam audire credideram, mutato habitu, mutato ſexu, hanc ſervilem perſonam indui, eo animo, ut tibi utilè inſervirem: &, ni fallor, officioſè demerui: quanto magis ſub uxoris titulo amori mutuo lucuiſſem? Neque ullam præter te Creſcentiam habeo; Ignoſce, ſolo, temeritati, & hoc ſaltem meo amori retribue!

Scito quoque Antoniam tuam vicem ulciſci, quæ cum ingentibus ſuis divitiis promercari cupit puellares nuptias. Refer modò paternis miniſtris, quos per v cum tranſeuntes ipſa dudum agnovi, non opus e ulteriori curâ, mox in eorum manus me dedam, omnem fugæ ſuſpicionem incidam. Inter hæc ver Siculi duo, cum ſervo duce, quos Joſephus triſtio præſagiens ad fores ſubmiſerat, ut in cubiculo inca tam invaderent, dum ipſe mutuo ſermone detinere obſtructas effringere aggrediebantur. Philippina po quam ſe morti addixerat, has prius occluſit, & nu quid molirentur præmetuens, pugione, quem in hu uſum manu præparatum tenebat, lævum pectus fo atque intrepido ictu perçuſſit: &, priuſquam ingre poterant, humi prolapſa eſt. Ipſi mox aditu pate cto cum maximâ vociferatione inſiliunt, & tel incunctanter eripiunt. Illa fatali vulnere per mam lam cor ipſum transfixerat: nihilominus omnia ten bant remedia quibus abeuntem ſpiritum revocare Poſtquam deplorata eſt, fama undique percrebuit, Antonia ſuæ ignominiæ ſupereſſe dedignans, per inſtitutum facinus: dumque omnes circa Philandri occupati erant, in cubiculum ſecedens, & venenu potioni immiſtum, Philandri, cui partem deſtina rat, manibus propinans, ipſa totum exhauſit: h ubi tibiæ ambulantem deſtituerent, lectulo injecta ſe decenter componens, in extremum ſoporem c ceſſit. Joſephus Philippinæ fato conterritus, his rebus variè ſecum meditabatur, & inſignia q dam documenta deinde in Epitaphium contraher quod per miniſtros cum cadavere reportatum p marmori jubebat incidi.

O quæ laudatæ jactas te munere formæ!
Hos utero vultus respice, vel tumulo.
Ora Philippinæ cæcis jam condimus umbris,
Spectari quâ non dignior ulla fuit.
Illâ tibi moriens sævi monumenta doloris
Legat, & exemplo proderit usq; suo.
Nempe prius læsam confixa cupidine mentem,
Crudeli sese perculit ulta manu.
Mortales miseri, nimiisque furoribus acti!
Quos & bella necant, & malesanus amor.

Præterea quia visum est inanes reliquias miserandæ virginis ad patrem deferre, ipse pollinctores accivit, in mortalitatẽ, quæ usq; ad pulverem sævire solet, & contam pulcherrimis putredinem, dum tumularetur, inferent. Huic curæ intentos reliquit: mox Lucæ occurrens ab illo admonitus est Theophrastum adhuc ægrotantem, animo quoque vehementer dolere, alio longe quam priori more; atque ad ipsum visendum est invitatus. Inde cum Politiano atque Eugenio illius cubiculum accessit. Hic illum offendunt lecto jacentem, & miserabili voce damnationis suæ sententiam in se identem iterumque pronunciantem. Stupebat Josephus, & scire avebat, quo sensu hæc ederet. Politianus Eugenio molliter insusurrans, Quæ nova est, inquit, hæc intemperies? an etiamnum hic dæmoni obnoxius est? Ille submissâ voce prolata ipse acutissimo sensu hanc habat, & ad eos conversus, Ignoscite vos ô quicumque adestis, si flagello Dei exercitus, me minus contiere possim. Peccata, clamabat, peccata sunt tortores carnifices mei, vitæ quondam levia & judicra, dum somno sceleris volutatus sum: nunc ingenti terrore conficiunt, & tenerrimam conscientiæ pupillam ante

candentibus ſtimulis perpenetrant: in equuleo Dei conſtitutus, vel invitus fateri cogor: video veram ſceleris faciem, quaſi in ſcenam prodeuntem: ô monſtrum omni dæmone deformius! omnibuſque ſupplicíis, & tormentis horridius! libenter optarem atque expeterem hoc miſerrimum cadaver à quovis tyranno in machinâ includi, quæ omnium pœnarum ſenſum per univerſi corporis articulos diffunderet, quàm vel unicum ictum divinæ ultionis in animo perpeti. Sentio fulgurantes oculos ſeveri judicis, ipſamque omnipotentem dexteram in meum caput fulminantem. Tum Joſephus propiùs accedens, Mira, inquit, audio: te tantam benignitatem nuperrimè experſum, ereptumque a dæmonis tyrannide, nunc illi denuò ſubjacere; ac non potiùs ad nota remedia confugere: hæc ejuſdem adverſarii fraus eſt: & abeodem ſervatore petenda defenſio. At ille nihil cunctatus. Non reformido vel myriades dæmonum: ac conſpectum irati numinis totus horreo & contremiſco: hic juſtiſſimas mecum inimicitias exercet ac nunc unde aut ſpem ultra aut ſolatium expectem? poteſtne factum infectum reddi? poteſtne revocari præterita dies? tum me ſalvum fieri poſſe crediderim. Subinde Joſephus. Ideo te Deus ferit, ut ferientem agnoſcas, & ad ipſius miſericordiam convertaris; quæ cum immenſa & infinita ſit finiti ſceleris menſuram exuperat. Dum his ac plurimis hujuſmodi altercationibus, hic remedium inculcaret, ager perverſâ deſperatione rejiceret, Lucas nunc quidem ſummovendos eſſe dicebat: poſtquam curationem adhibuiſſet, (ſi vacaret) denuo reviſerent, & precantibus auxilio eſſent. Joſephus, qui tantæ opportunitati deeſſe nolebat, cum amicis in

proxi-

proximo triclinio ſe conventum expectare reſpondit. Hic imaginem tam atrocis ſpectaculi multis ſermonibus renovabant. Atque ille, Sunt hæc, inquit, certiſſima divinæ lucis effecta, & ſæpe cœleſtis gratiæ præludia: in tenebris quiſque cæcutit, & in omnum prolabitur: dies omnia detegit, atque ad agendum tardiſſimos excitat: neque ſunt hæc apud nos infrequentia exempla, neque non occurrunt in ſacrâ hiſtoriâ. Extat primi fratricidæ querela, breviter ſignata, quam ego poetico more ſic fuſiùs explicui.

Quò nunc profanum ſolus abducam caput,
Hæres nefandis nequior parentibus?
Nondum creatus, ſorte nativâ fui
Fœlicis horti pulſus ob patrium ſcelus:
Nunc ſpe ſecundâ pulchrioris gratiæ
Sacroque cœtu pulſus ob proprium nefas.
Æternus exul, cæteris fugor locis:
Unum meipſum fugere non uſquam licet.
En fratris adſum carnifex, nunc & meus,
Nimiuſque vindex: pœna conſimilis placet:
Extinguar ultro, ſi vel extingui licet:
Sed nec ſalutem fata nec finem mihi
Futura ſpondent; ſummus hic ſupereſt dolor:
Cujus vel ipſo vivus immorior metu.
Scelus ô ſceleſtum! mentis ô proles malæ!
Clades parentis! unicum hoc juſtum facis.
Jam jam placebat ipſe livor invidus,
Suique tortor, cædis & dirus furor.
Heu nuna cruentæ ſtragis aſpectus redit;
Animumque ſontem millibus torquet modis.
Hominem peremi: mortis indictæ viam

Aperire primùm noſtra non timuit manus:
Sceleriſque pœnam ſcelere præcepi meo.
Fratrem peremi: magna pars novi jacet,
Meliorque mundi: filius ſolus ſuper
Parens nefandi ſum futurus ſeculi.
Sanctum peremi: cade reſperſus ſuâ,
Mortalis altum primus in cœlum ſubit:
Hunc gratiorem victimam ſtravi Deo,
Dirus ſacerdos; livor hos fructus parit,
Attollit alios, ipſe ſe magis premit.
Me me peremi: noſtra nec qui reſpuit,
Abſolvet unquam ſacra violantem ſua.
O quantus ulter vertici incumbit meo!
Qui cuncta finxit, cuncta qui nutu regit:
Cujus ſequaces fugere nec poſſum manus,
Nec ſuſtinere: nempe ſubeundum eſt mihi,
Quodcunque metui, quodque non metui poteſt.
Horrore pœnæ percitus, pœnam fero,
Vitamque perdo; cujus heu ſolo quies
Labore conſtat: ſedibus pulſus datis,
Sedem ſeorſim dexterâ condam meâ.

Quin ergo, aiebat Eugenius, de ſceleris merito, juſtiſſimâ Dei vindictâ, quæ hic Theophraſtus t atroci confeſſione deſignat, pauca diſſeramus. T Joſephus. Id verò ut rectè faciam, primùm ſcel initia repetam; et ipſius Adami lapſum, qui mag ingeniis fortè nimis fabuloſus videatur, ab iſtâ ſu cione defendam. Nihil verò propius eſſe pot quàm hominem in ſummâ perfectione fuiſſe creatu hoc naturæ jam lapſæ proclamat, et ad illius fœlici tis memoriam ſuos queſtus & deſideria retorqu neque aliud innuit divina lex, ad cujus exemplar,

ne mensuram mens humana procul dubio confor-
mata fuit; et ejusdem aliquam laceratam imaginem
conscientia nostra nunc intra se retinet: cum id quis-
que probet, atque a se exigat, cujus præstandi facul-
tatem amisit. Hæc nobis prodit veridicus liber; &
præterea (quod nulli philosophorum in mentem ve-
nit) quâ lege, et cujus delicti causâ, universa gens
hominum in perpetuam sceleris hæreditatem succe-
derit, Deum scilicet omnium inferiorum rerum impe-
rium in primos parentes contulisse, hortum quoque se-
cretissimum in medio tellaris sinu positum, ceu domi-
cilium fundum, excoluisse: hic arborem unam præ
ceteris editam fructuum pulchritudine conspicuam;
quam gravissimâ lege circumsepsit, ne impiâ cu-
piditate violarent: ex hujus mandati observatione
pendere humanam fœlicitatem. Nunc agnoscite
quam id non sit injustum, neque indignum majestate
divinâ. Annon reges & liberales domini sæpe solent
ampla prædia in servos transferre, eâ lege, ut vel
piperis vel cymini granum in observantiæ testimonium
exsolvant; ob cujus omissam præstationem rem do-
natam repetere liceat: imo quidem in re levissimâ
tota summa fundata est: cujus tota vis & autoritas
consistit in regiâ voluntate & institutione imperan-
tis; quæque summam fidem & obedientiam perfectè
præstat: siquidem credere oportuit huic interdictio-
ni, quam nulla ratio, nulla justitiæ lex fixa sancibat,
mandato Dei non interposito, sine quo hæc abstinen-
tia superstitiosa fortè & scelesta fuisset: neque ullus
cultus fide sublimior est; atque hæc in minimis se
maximè exerit, & illud imperiale mandatum, scilicet
Dei gloriam, perimplet. In hujus gratiæ exercitio
est summa Christianæ religionis; in hoc tantum di-

ſtinguitur a nativâ Adami fide, quod illa ſeipſa penitus exuat, & ad Chriſti merita perducens, in ip ſius ſinu acquieſcat; hæc ſuâ vi, ſuo opere conſtet, c cætera omnis obedientia. Denique hoc præcept clariſſimè detegit genuinam peccandi licentiam cùm neque id jubeat, quod naturæ deſideri amplectatur, neque prohibeat, quod per ſe fœdum abominandum ſit: ſed res ipſa eſſet mediæ ſortis, in æquilibrio juris conſtituta, præponderante tant ſanctione divinâ: quapropter de hac lege ut ſtatu & pronunciatâ memoratum eſt, cùm reliquæ omn tacitâ editione in mentis tabulâ deſcriberentur. S quitur, ſerpentem, uſurpatâ voce, fœminam fui aggreſſum, & per varias diſputandi vices fictis arg mentis illuſiſſe. Nec dubitandum eſt hunc ſerpe tem, a dæmone, quem nos Satanam vocamus, agit ri. Eſtque eo nomine a ſacris ſcriptoribus inſig tus: ac non alia facies magis placuit, cùm his p ſteà a quibus colebatur ſeſe oſtentare vellet. H mendacem & homicidam ab initio extitiſſe l gimus: neque hodie quicquam diverſum facit, c nos ad ſcelera ſinuoſè impellit, & qui primum debel verat, hucuſque utitur victoriâ ſuâ. Hic Politian Quorſum ergo tam diſertè præfigitur, ſerpente fuiſſe quavis beſtiâ aſtutiorem, atque in illum dein pœna indicitur, omni dæmonis mentione exclu aut ſi revera dæmon eſſet, cur non tacite, ac ſine ſtr pitu ſe menti potius immiſceret, & in iſtâ palma fraude ſecuriorem aditum captaret, quo more n lapſis inſidiari ſolet? At Eugenius. Forte is ſit ſe ſus verborum, qui ab hac intentione minimè abho ret, ſerpentem fuiſſe aſtutiorem ullâ beſtiâ qu Deus formaverat: hoc eſt, ſupra quàm beſtiis ſap

latum est, nempe alienâ calliditate instructum. Arrari nolo, rejiciebat Josephus; non dubito tamen uin hæc ipsa præfatio mirum aliquod atque insolium portendat, & extra communem agendi modum: erpentem verò, ut symbolicum animal, huic negotio ccomodatum, cujus non minima facta sit immutaio, ob pœnam sequentem, quam justissimè tulit, uod ipsius nativa species tam infandis usibus inserviet: dæmonis nulla subjecta est mentio, quia per se atis patet, non ad serpentem, sed in unicum hostem mmani generis hoc facinus esse referendum: aut forè ob præteritam Angelorum creationem, ac miniè vulgatam defectionem: neque id agunt sacri criptores, ut curiosis auribus obsequantur, sed ob conditas rationes, Deo dirigente, alia lucidè pafaciunt, alia tenebris & silentio involvunt. Nunc eliquum est, ut hujus externæ repræsentationis (quam iaboli incarnationem appellare liceat) causam subituamus: nimirum credibile est, humanam mentem adhuc integram, & inviolatam, ab omni scelesis insinuatione munitam fuisse, atque in suâ potestate ositam persistendi labendique libertatem: neque onveniret cum hoc fœliciſſimo statu istis nefandis mpetitionibus infestari: sic Christus ipse hoc extraneo more est oppugnatus, quoniam nihil in se habeet sceleris irruptioni obnoxium, aut quod cum illo commiscri queat: hac necessitate hostis inductus, sepotiùs personatum obtulit, ut cum aurium sensu aspectum quoque occuparet, quod nunc alio aditu facto rarissimè facit, nec sine magnâ sui fiduciâ. Fœminam verò expertus est, ob impotentiam sequioris exus, & ipsius forte novitate miraculi ad hoc colloquium invitatam, aut ipsum Angelum agnoscentem

sub

ſub hâc larvâ ſibi objectum, & ſuis rebus conſulen-
tem. Quin audiamus quibus rationibus ad tantum
ſcelus pellicere potuit. Errant longè vaniſſimi ho-
mines, qui hoc gulæ crimen præcipuè æſtimant. Enim-
verò univerſum hominem harum illecebrarum ſenſus
penetravit, mentemque maximè implevit immenſa
divinitatis cupiditas: non fortè exquiſitiſſimæ vo-
luptates, non maxima divitiarum vis, nulla terreſtris
imperii gloria, tantam fœlicitatem emercari, virtu-
temque evertere potuiſſent: ſed altioris fortunæ ſpes,
& ſupremæ dignitatis ambitio vaſtiſſimam animi ca-
pacitatem tam immani deſiderio extenderat: adeò
ſcitiſſimus iſte fallendi artifex coruſcatione falſæ
deitatis illuſit, ut interdictæ arbori hanc myſticam
efficaciam ineſſe crederet. Hæc alea fuit humanarum
rerum; hic brevis terminus tantæ fœlicitatis, & fons
omnium calamitatum: nempe illud ſolenne præcep-
tum, ut univerſæ obedientiæ pignus, in ſe uno omnia
incluſerat; cujus triſtiſſimam violationem pœna non
minor eſt conſecuta ſub mortis nomine deſignata.
Nam quicquid deperditur, mori dixeris: atque
omnis miſeriarum moles injecta eſt, ut ſe mori ſen-
tiant: tum licet hoc ſcelere commiſſo, omnium vi-
tiorum comitatus irruperit, ut ſubducto angulari la-
pide totum corruit ædificium: neque ſine perfectâ
virtute juſta poteſt obedientia perſolvi: quiddam
tamen amplius impactum videtur, nimirum illud di-
vinæ maledictionis oneroſum atque immobile pon-
dus, ut neque nos quicquam cum Deo commune, nec
ipſe nobiſcum ſit habiturus: unde fit, ut hæc ruina
omnino reparari nequeat, neque ſuperſit ulla reſur-
gendi voluntas, qui eſt hujus miſeriæ altiſſimus fun-
dus, & omnino inſuperabilis vorago; quam nemo

morta-

portalium ſine novo divinæ opis impulſu trajicere poteſt. Sub hæc dicta Politianus adjecit. At verò ſcire benter velim, quo jure quâve æquitate, quod parentes deliquerint, nos pari ſupplicio luamus; cùm ipſe Deus diſtinctè pronunciet, paterna crimina annumerare ſe nolle poſteritati. Cui Joſephus. Ut hoc præceptum inſtar omnium præceptorum, ita illud ur hominum inſtar univerſi generis conſtitutum fu-; in quibus noſtræ fragilitatis hoc unicum caperetur xperimentum: & quemadmodum veriſimillimum ſt, hac lege obſervatâ, a cæteris omnibus nihil fuiſſe ericuli; ſic ipſis ſtantibus, omnes fortè confirmatos ore; neque omnium aliorum parentum flagitia, neque omnia alia ipſius Adami, in liberorum capita eo more deſcendunt: ergo huic arbori ſcientia boni ac mali inſcripta eſt; quod hanc unicam peccandi opportunitatem haberent, per quam ad ſceleris conſcientiam devenirent: atque ob id arbor vitæ proximè adjuncta eſt, ut ex alio ſimili ſacramento commonefierent univerſam ſalutis ac vitæ ſpem a vetitæ arboris religione pendere. Hinc illa ironica exprobratio: Ecce homo factus eſt noſtri ſimilis ſcientiâ boni ac mali præditus! alludit ſcilicet ad vaniſſimam illam prævaricationem: Eritis ſicut Dii: quam iſte veterator tam bellè inſtruxit ex myſticâ arboris appellatione, & conflatâ in prohibentem invidiâ: Denique Deus, ut omnem ſpem ac ſpeciem ſalutis a nobis abducat, hoc vitæ pignore excommunicatos, ab ipſo quoque paradiſo exterminat. Neque unus tantum, ſed uterque parens humani generis huic culpæ interfuere: unde nos omnes, qui ab illis naſcimur, jam tum ipſorum perſonis incluſi, in eandem noxam ſuccedimus. Quapropter Chriſtum edi oportuit, extra

tra communem naſcendi legem, ne hujus morbi contagione hæreditario jure innecteretur: neque impedit, quod ab illâ parente, quæ in hoc ſcelus prior incidit, humanitatem ſuam traxerit: quia non tam ſingulorum delicta, quàm illud ab utriſque perfectum crimen ad liberos pertinet. Cum his lucrandi perdendique ſortem inivimus: nec quis dicat malle ſe ſuo ſtetiſſe periculo; aut ſaltem optionem feciſſe, quibus ſuâ vice rem tantam committeret: cùm omnes ex eadem maſſâ producti, iiſdem defenſionibus inſtructi, eadem arte aggrediendi eſſemus: cumque jam duo omnino fuiſſent, neuter horum culpâ vacavit: ac nos eandem impiam voluntatem per quotidianas libidines renovamus. Haud verò Dei judicia nimis ſollicitè & ſcrupuloſè exploremus; ſed pro præſenti rerum ſtatu agnoſcamus ſcelerum incumbentium molem, & noſtræ ſaluti proſpiciamus. Laudabant illi prudentiſſimam modeſtiam, & in eâ potius acquieſcere videbantur. Tum iterum Joſephus. Nunc quoque pœnæ rationem explicabimus. Primò conſtituamus nobiſcum id quod nemini ambigendum eſt, quicquid in ſe bonum juſtumque ſit, huic ea, quæ alio ſenſu bona dicimus, deberi, quæ verò mala ſint mereri contraria: hanc ſententiam natura pronunciat, conſcientia noſtra in ſe recipit, expectat, exhorret, ac Deus ipſe totius mundi æquiſſimus judex proculdubiò eſt executurus: neque aliâ voce ſcelera noſtra ad ipſum provocant, quàm ut hanc ſupremam legem in ſontes exerceat. At Politianus: Cur ergo non plectuntur impii, ſaltem ob egregia & nefanda flagitia? cur tot præmia injuſtitiæ auferunt? cur e vivis impunes abeunt, & per ſcelera famam & fœlicitatem comparant? cur boni ubique in prædam expoſiti, ipſius innocentiæ

ocentiæ laqueo ſe implicant? certè omnia adeò va-illant, & perpetuâ incertitudine laborant, ut non-illam occaſionem dederint contrariæ opinioni, Deum ſuâ cœleſti beatitudine perfrui, nos morta-s, ceu tot pilas, ludibrio habere, neque rerum noſtra-um ſtudio ſuam pacem ſollicitare. Huic reſpondit oſephus. Ethnici ſanè tam exilem Dei notitiam abuere, ut ſi omnia non ſuccederent pro men-s arbitrio, de ipſo numine dubitarent: neque nos cus cum Deo agimus, qui ipſius juſtitiam ad men-ram noſtræ patientiæ contrahimus: atqui ipſe, i ob minima noſtra peccata præſentius iraſci-t quàm nos maximis offenſionibus irritati, c tam mirabili tolerantiâ egregiam ſuam longa-nitatem oſtentat: utcunque vero ſit patientiſſi-us, ac diutiſſimè ferat, oportet tandem aliquan-o æquare ſupplicia meritis, ut juſtitia quoque as partes abſolvat: neque hæc omnis cuncta-o obeſt quo minus perfectiſſimam ultionem ex-at, modò ad ejus æternitatem & omnipoten-am reſpiciatis: quod ſi quis noſtrûm cum orbe odito natus eſſet, omniumque ſeculorum ſecu-n viveret, & univerſam ſceleris ſentinam in ſe um contraheret; non hic magis ſperet, aut ſe egram impunitatem conſecuturum, aut ab ullâ rte excuſatum fore, quam ſi unicâ tantùm eculâ ſpargeretur: ut enim quiſque ſcelus ac-mulat, ita juſtiſſimus judex in alteram lancem plicii pondus exactè imponit; ac non fortem odò ſed uſuram quoque tam longæ tole rationis uſ-e ad ultimum quadrantem repoſcit: ipſoque no-ſſimo judicii die eadem omnia quæ nunc con-a & promiſcuè jactata videntur in debitam

per

perfectionem restituet: & tanquam ex altero hujus seculi chao pulcherrimos rerum ordines & universæ providentiæ seriem in omnium conspectum educet. Ut qui amplissimam domum extruere atque adornare secum instituit, multam materiæ vim, saxorumque & metallorum, rerumque diversissimarum copiam comparat, quæ singula vario more, cædit, dolat, fabricat; & quamvis omnia invicem coaptata arte suâ definiverit, & certissima observatione notaverit; ubique tamen particulatim sparsa per negligentiæ speciem disjicit, ut qui obiter intueatur, cui nihil perfectum, nihil ordinatum, nihil compositum inveniat, stupeat quidem plurimùm & varias conjecturas animo inducat, artificium ac formam operis, & tot singulorum membrorum communes usus minimè advertat; cum hic infimæ partes superjacentium summæ obruantur, & quæ proximè collocari debent longissimè dividantur: ipse verò Architectus, omnibus ritè præparatis, tum demùm adhibet supremam manum, totamque compaginem in ordinem disponit, ac denique erigit in formam perfectissimi ædificii: ita cùm illud extremum judicium consummatum fuerit, omnia in suas partes abibunt; neque minus distabunt inter se homines quàm nunc boni ac mali Angeli, qui quamvis naturâ conjuncti sint, & participes ejusdem originis, ex diversâ tamen ratione meritorum, & justissimâ Dei sententia, illos summo gradu constitutos agnoscimus, hos ad omnem miseriam & miseriam projectos non sine maximo horrore nominamus. Neque scelera nostra in nos minùs valent, neque divina misericordia ad inferiora servitos attollit. Nunc quidem, ut nulla extat aut nostra nequitiæ, aut virtutis perfectio, sic in mediâ quadam

regio-

gione pendemus, inter cœlitum gaudia, & pœnas
ferorum. Credi autem oportet hæc extrema ſuppli-
ia quæ ad Dei vindictam perfectiſſimè exequendam
b orbe fundato ſunt præparata, conſtare ex omni
iſeriarum æſtu, quas Deus incutere poteſt, ac natu-
æ noſtræ conditio ſufferre: quem enim quiſque odit
ult eſſe miſerrimum: & licet ex peccato mortalitas
ata ſit, hæc ipſa peccati pœna mortem excludit, vel
otius in perpetuum extrahit: quin idcirco morimur;
t in futuræ vitæ immortalitatem tranſeamus. Hic
ugenius. Equidem hanc mecum conjecturam duco,
niverſas elementorum virtutes, quæ primùm ad cor-
oris voluptatem harmonicè conſentiebant, & nunc
miſi dubiâ pace mediam facultatem ſortiuntur, tum
enique inverti, atque armari in exitium noſtrum:
a ut intra ſe omnium dolorum morborumque fortiſ-
mam complicationem, & extra, ipſius naturæ mi-
tiam ſummâ vi irruentem damnati perſentiant: at-
ue hoc videtur æquitati convenire, ut in quo quis
ccat, in eo plectatur. Hanc pœnam primo paren-
m ſceleri Deus adjecit: nempe ut tellus (quo for-
homine hic omnis inferior orbis, quem homines
ſident, deſignatus eſt) pro ſegete ſpinas & tribu-
s pareret, id eſt, pro rebus commodis noxias, atque
commodas: quid ergo reſtat quàm ut peracto Dei
dicio hæc eadem pœna perficiatur? & quiddam ta-
innuere viſa eſt divina autoritas: novos cœlos, ac
ovam tellurem, quæ juſtitia incolat, iri creata: ni-
irum ut omnia huic juſtitiæ ſerviant, & in illius æ-
nam poſſeſſionem cedant. Hæc illa reſtauratio ſeu
ndicta naturæ, nunc libidini noſtræ inſervire coa-
a: atque eſt ejus altera perfectio, ut divinam ul-
onem exequatur. Cui Joſephus, Multi doctorum

in

in hujusmodi argutiis curioſe inſiſtunt, nobis ſcire ſufficit, utramque defunctorum conditionem, neque ſub noſtrum aſpectum, neque auditum, neque ipſius animi comprehenſionem cadere: & hanc quidem intolerabilem eſſe & ineffabilem: quin ſi libet imaginari, finge quicquid vis, & vel id ipſum, vel certè aliquid triſtius eventurum expectes: neq; ſolum in naturam peccavimus, ſed in ipſum creatorem; qui cùm universam hominis conſtitutionem noverit, poteſt omnia oſſa perfringere, omnes nervos diſtringere, omneſque ſenſus ac ſpiritus conficere, & ſupra hunc rerum ordinem cum fontibus agere, quod neque verbis definire, neque cogitando nunc aſſequi poſſumus; corpus, ut ſceleris, ita ſuppliciorum partem feret; ſedes verò hujus belli eſt ipſe animus, qui in Deum militat, & ab illo victus perire cogitur: hic vermis iſte, hic vultur, hic aquila, conſciorum pectori incumbens: æſtimate nunc paululùm quàm ingens & intolerabilis pœna ſit imaginibus rerum fœdiſſimarum ſuâ ſe facie prodentium ſemper infeſtari, metu diſtrahi, dolore ſubmergi, pudore obrui, irritâ cupiditate incendi, angi invidiâ, acerbiſſimâ rumination ſuarum omnium ſtultitiarum vexari: tum etiam mens ipſa, quæ cæteras quaſcunque infirmitates perpeti poteſt, & ridere ſæviſſimas tyrannorum injurias irato creatori ſubjecta, & ab illo domita & enervata ſuus ſibi infenſiſſimus fit carnifex: ut ſi humeris ſanciis imponatur onus, dolor vulneris ſit magis cruciaturus, quàm molis gravitas. Singulos ſuis vermibus ſive ſerpentibus, quos in proprio ſinu parturiunt, rodi & lacerari credibile eſt; & meritorum ſuorum menſurâ impleri: ut quantò animoſius hæc flagitia patraverint, tantò vehementius patiantur: torqueri

Pharæ

haraones ſua crudelitas, Sardanapalos ſolvit mollities, Cæſares rumpuntur ſuperbiâ, Catones falſa juſtitiæ ſpecies ludificatur, & qui veram religionem aut ſuperſtitioſè aut inſincerè adorti ſunt, hujus ſæviſſimâ exprobratione præ cæteris gravantur. His adde offenſi judicis ſeveros aſpectus, & inimicam faciem tanti ultoris: utcunque nunc, dum parcit et connivet, ſatis ſecurè, atq; ſuperbè ſe gerant; tum demum fortiſſimi duces ac reges, maximo metu & horore perſtricti, ipſos montes & ſcopulos rogabunt ut a vultu irati numinis, neq; mitioris agni ſe condãt. Hæc eſt omniũ pœnarum, & tormentorũ perfectio, quæ buſto gehennæ ignẽ ſubjicit, & ſe ſuo lumine ſemper oſtẽtat. Quin alia adhuc gehenna ſupereſt, ſcilicet ſanctorum incomparabilis fœlicitas, quæ exacuit damnatorum invidiam, præſertim eorũ, qui ad eam ſpem proximè accederant: tum illos quoq; qui hic tantâ animorũ magnitudine tumeſcebant, ut neq; priorem ſuſtinere neque parem admittere poſſent, tunc a viliſſimis quibuſq; virtutium, non tantum laude & dignitate ſuperatos, ſed eorum conſentiente judicio, quaſi ſub pedibus cõculcatos par eſt pudore & indignatione adeò fore confuſos ut præ hac maximâ torturâ reliquorum ſupplicio-rum ferè ſenſum amittant. Neq; hæc abyſſus miſeriarũ fundum ullam pro fundo ſubſternit; quin mens fracta penitus & labefacta perpetuo malorum gurgite abſorbetur: ipſum nomen æternitatis ultimum animi proſpectum eripit: non ſi congemines univerſum mundi circulum per omnia momenta quæ ipſum conſtituunt; non ſi totus orbis in minutiſſimos atomos concidatur, & his unisquibuſque eam integram ætatem computes, ipſius menſuram conſequaris; imò ne minimam, ac vix primam particulam: cùm revera ſemper

incipiat, ac nunquam desinat; & post longissimam sui profusionem largiores adhuc reliquias afferat: nullus finis est, nullum dimidium, nullus post maxima transacta spatia brevissimus gradus, qui miserrimam mentem sistat atque soletur, tanquam aliquâ parte calamitatum perfunctam. Huc refer illum immanem pœnarum sensum, qui diem in annum, annum in seculum extrahere solet: certè invenies hujus supplicii summam, & Deo vindice dignam, & fortissimis peccatoribus horrendam. Imò, inquit Eugenius, his omnibus, quibus nemo quicquam adjiciendùm expectet, forsan aliam immensitatem imponat perpetuus pœnarum suppullulatio: quamlibet enim peccandi facultas, secundum eam habitudinem, quam in hac vitâ acquisiverit, sit definita: cùm tamen summâ vi & ardore animi se semper exerceat, oportet per actus indesinenter repetitos in perpetuum augescere; & perinde pœnam non minùs intendi: credi enim par est malos dæmones nunc esse magis consceleratos quam statìm a primo lapsu fuerint, & ob id gravioribus suppliciis dignos. Atque ut natura potest a creatore indurari ad istius ægritudinis æternitatem, quæ nunc præsentissimam mortem inferret, vel stupor sensum adimeret: ita potest ejus capacitas usque lacerari, veluti crescentibus membris universa cutis pariter succrescit: sic ut nullos terminos hæc tortura sortiatur, & tamen pro variâ scelerum sarcinâ, quam quisque moriens secum intulerit, ordinum varietatem & distinctionem teneat. Josephus cum gemitu respondebat. Nihil nimium, aut exprimi potest, aut cogitari de plenitudine horum suppliciorum, ob quæ hanc naturam adeò extendi oportet, proinde ab illâ nunc minimè concipi possunt. Hanc omnium miseriarum ex-

trem

tremitatem vel a nativo lapsu meremur: unde ipsi infantes moriuntur, Ita nos miserrimi mortales, & hæreditario jure, & propriâ perquisitione certissimam gehennæ possessionem asserimus. Siquidem æquè cum primis parentibus, cum ipsis dæmonibns, quibus nemo aliquam pietatis scintillam subesse crediderit, sceleris colluvie immergimur: ac nunc eundem malitiæ fontem in nobis retinemus, qui post mortem obice remoto liberrimè effluet. Neque humana virtus aut justitia civilis ab hac pœnâ ullatenus excusat, aut præmium a Deo exigit: cùm in illâ naturâ exerceatur, quæ licet pro hoc statu restricta sit, ad conservationem humanarum societatum, est tamen omninò corrupta, neque ad verum numinis amorem, quæ est unica pietatis ratio, supra omnes humanos respectus ascendit: atque ut sanctissimus quisque se solummodo per divinam benignitatem servatum sentiat, cum hujus naturæ acerbitate ipsam gratiam adeò coagulatam habet, ut in totius vitæ curriculo nullam actionem excerpere possit, tam undique absolutam & circumspectam, cui stare audeat, & juxta illius integritatem expectare judicium Dei. Omittamus itaque spem omnem salutis in nostrâ potestate positam. Consumpto sermone, dum hìc diutius immorarentur, Eugenius Josephi libellum eduxit, & nunc, inquit ad Josephum, tua carmina recitabo quæ divinam in Jobum animadversionem cum infinitæ libertatis & omnipotentiæ argumentis pulcherrime exponunt, ac simul legere cœpit.

Tum Pater omnipotens, vocem referente procellâ,
Talibus attonitum verbis castigat Jobum.
Quin ades, atque animo te nunc accinge virili:
Ipse petam; nostris, si quid potes, objice dictis.

Tune etiam æternas cœli rescindere leges,
Et me posse putas vanis onerare querelis,
Ut proprium decus, & justos tuearis honores?
Ergone sunt nostris similes virtute lacerti,
Aut tua fulminibus vox est armata tremendis?
Scilicet & sacrâ te majestate verendum
Indue, divinum membris impone decorem.
Regales, î, sparge minas, & numine dignas
In populos summis ostenta viribus iras:
Quemque Giganteos tollentem despice vultus,
Altior, & tumidos oculis interfice fastus:
Sub pedibusque suis in sedibus obrue fontes:
Conde simul tumulis, umbrisq; immersa profundis
Ora tenebrosis Erebi compone catenis.
Tunc ego te propriâ fretum virtute fatebor
Posse quoque æternam sine me præstare salutem.
En nunc immensi vires Elephantis & ora!
Quem tecum in terris præstantem robore magno,
Utque bovem viridi vescentem gramine feci.
En quantus vigor in lumbis, utque insita virtus
Defendat medium valido munimine ventrem!
Par cedro se cauda movet; nerviq; rigentes
Constringunt geminos testes: riget ossea crates,
Vectibus æratis similis, ferroque potenti.
Ipse operum princeps & gloria summa meorum:
Quique dedi, fragilem quâ parte reposcere vitam
Ense meo, totamque scio pessundare molem.
Olli omnis victum mons educat ubere læto;
Qui simul innumeras pecudes, armentaq; ludo
Oblectet satiata cibis: tum pastus in umbrâ
Sternitur arboreâ; gelidæve ad stagna paludis
Condit arundineo fusum sub tegmine tergum.
Circumstant densæ nigrâ caligine sylvæ;

E

Et ſalices nimios defendunt luminis æſtus.
Ecce bibens fluvii venientem intercipit undam,
Corripit & totos oculis ardentibus amnes,
Carpere Jordanem vaſto confiſus hiatu:
Tanta feræ facies: nares oblonga proboſcis
Armat, & inſidias hominum perrumpit inanes.
Num potes & mediis balænam e fluctibus hamo
Ducere, vel linguam demiſſo prendere lino?
Num ſtimulo faucem, aut unco ſuſpendere naſum?
Illa preces ſupplex, aut mollia verba loquetur?
Quæſitam aut humili componet fœdere pacem,
Serviat ut cunctos longævi temporis annos?
An tibi ceu paſſer ludos dabit? anne puellis
Impoſitâ trades devinctam colla catenâ?
Aut epulum ſocii facient? aut plurimus emptor
Diſtrahet? an ferro latus & caput omne ſecabis?
Pone manum, & pugnæ metuens nihil amplius aude
Heu ſperare nefas! viſo cadat eminus illo
Qui ſequitur: cui tanta ſuper fiducia cordi,
Cominus ut ſævi moveat certamina belli?
Quis me, qui tali fretam virtute creavi.
Contra ſtare poteſt? aut vim prævertere noſtram,
Reddere cui nequeam? mea ſunt quæ maximus æther
Continet, & totum ſervat digeſta per orbem.

His perlectis medicus intervenit, & redeundi copiam fecit. Et jam, retulit, minùs de corpore, atqui meliùs ſperare audeo de ſalute animæ. Diu conflictatus eſt cum hoſte graviſſimo, ferro, laqueo, aut quovis modo miſerabilem animam laxare tentavit; neque jura ſòrbilia recipere ſuſtinuit: jamdudum ſpei benignioris aura menti cœpit illuceſcere: vos itaque adeſte, et communibus votis tanquam ab inferis re-

divivum eripite. Sic locutum e triclinio confeſtim ſequebantur. Stabant plurimi circa Theophraſti lectum, & molliſſimis verbis conſolabantur: precem quoque crebro adjungebant. Tum ille mitiùs allocutus, & ſe morti proximum ſentiens, Jam ſolvo inquit, in immenſum pelagus æternitatis: jam terras & ſydera, & harum omnium rerum aſpectum, a mortalium ſocietatem relinquo: jam jam perpetua caligine obruor, & quo vadam neſcio. Moriturum me ſemper judicavi, nunc primùm mortem præ oculis habeo, & in ipſo limine conſtitutus, prioris vitæ vanitatem, ac hujus terribilem præſentiam agnoſco. Ubi nunc opes, & umbratile gaudium, & inanis ſcientiarum tumor? ubi fictæ fœlicitatis ſpes, & inexpletæ cupiditates? ante me omnia mea perierunt: nec qui maxima poſſidet, quicquam aliis legare poteſt præter lutum, & lapides, & metallorum fruſtula cæteraque fortunæ ludibria: præſtantiſſimas viventium dotes, artem & experientiam, mors abripit: neque hæc ipſis ſunt profutura in alio ſeculo: tota vitæ ſumma in meritorum rationibus incluſa eſt; hæc ſola ſecum defuncti avehunt. At ego quid faciam miſer? qui nulla virtutis, nulla pietatis monumenta erexi, nullam fiduciam, ſpem nullam præmiſi, qua his omnibus nudatum excipiant. Hic excitato ingenti gemitu, omnia quæ dixerat, quaſi uno ſpiritu collecta repetebat: & qui aderant ſinguli adjectis gemitibus conſonabant. At Joſephus, ut hanc inanem miſericordiam ad officioſam pietatem produceret, ita ſuſcepit. Tu nunc fortè a nobis abiturus es, a Deo nunquam recedis; qui te, tuaque omnia in ſuâ manu perpetuò tenet. Cogitare te velim, ſi primùm ſeorſim creatus eſſes, mente maturâ atque adultâ, an-

tequam

tequam hunc orbem ingredereris, quem mundi sen-
sum aut scientiam habuisses: atqui ille cœlum, maria,
terras, & variarum rerum genera in tuos usus præ-
paraverat: nunc in novum orbem est traducturus,
cujus tabulam in hac vitâ depinxit. Itaque, dum
licet, insiste, arripe, ora atque exora; ac non dubi-
ta, quin exacto hoc mortalitatis spatio in meliora
secula sis exiturus. Ille nihil ad dicentem referens, sed
sibi intentus, hæc tandem magno cum ardore profe-
rebat. Necdum, neque dum, neque dum jacta est
alea æternitatis meæ: nunc id unico momento para-
bile est, quod nulla olim consequetur perennitas: non
desistam itaque dum vivo, dum morior, & cùm ad
gehennam deorsum labor, usque & usque respicere
ad infinitæ misericordiæ faciem. Siste, ô siste paulu-
lum, donec aliquem tuæ benignitatis sensum degu-
stem, & vel e portu decedens, hac fiduciâ incitatus
volem! Hæc clarè professus, plura secum tacitè mus-
sabat. Omnes gratulabantur, & laudabant fidei sur-
gentis indicia: ac optimè secum constituisse dicebant,
portati ne unquam a pulcherrimo proposito decede-
ret. Quin ut ipsi adjumento essent, ab omnibus in
preces itum est. Inter has, animâ sensim expirante,
mente compositus, oculis ad cœlum erectis jacuit:
donec ingenti gemitu edito spiritum nexu corporeo
solutum ex hoc seculo ad cœlum emitteret.

NOVÆ SOLYMÆ

Liber Quintus.

URgente jam veſpera, & funebribus Philippinæ reliquiis plumbo compoſitis, Joſephus ex hoſpitio diſceſſurus Siculos officio perfunctos ſibi domùm invitabat ad cœnam. Cadaveris curâ ſervis demandatâ, cum ancillâ, quam pro indice ex Siciliâ adduxerant, ut quæ Philippinæ aſſueta omnium ſecretorum erat conſcia (& quam ipſi pariter timebant) e funeſtâ domo egrediebantur. Ubi ad Jacobi venerant; ipſe, dum cœna in ordinando eſſet, inter alios ſermones, quos uſque adhuc de Philippinæ fato ingeminabant, ab iis petebat, abſente Joſepho, ut rem integram ordine recitarent, quam ſtrictim atque ſummatim, citra ullam Philippinæ mentionem, a filio acceperat. Illi in Galateam, id ancillæ nomen fuit, conjectis oculis, innuebant ſe pauciſſima ſcire, præterquam quæ ab eâ coactè hauſerant; ipſam, ſi induci queat, poſſe plenius enarrare. Tum ab omnibus ſollicitata, ut erat facta prompta, & nunc omni dominæ neceſſitudine liberata, ſingula ſincerè aperire occœpit, quæ ob viventis verecundiam hucuſque celaverat. Primùm modico pudore perfuſa, oculiſque guttatim ſtillantibus,

eſt præfata: Ignoſce domina, jam functa mortalium rebus; quæque hanc famam nunc minimè conſcis, aut in æternam libertatem recepta ſecurè deſpicis atque irrides. Hinc ad Jacobum converſa, Eſt, inquit, hujus heu quondam pater, nomine Sebaſtianus, Dux Panormitanus, magnis opibus & potentiâ pollens: nec quicquam deerat ad tantarum fortunarum ſummam, præter maſculam ſtirpem, quæ in eadem familiâ cum nomine ad poſteros continuaret: hunc defectum quàm proximè ſupplebat unica filia, non vulgaris formæ, vel indolis, quæque in ſeipſâ plus dotis habebat, quàm a patre ſperari poterat. Nec mirum ſi nimiâ ferè indulgentiâ a parentibus coleretur; auxitque poſtea paternam charitatem matris amiſſæ deſiderium: alteram quidem uxorem duxerat, ſed improlem, & infœcundam: hanc ſolam ſuperſtitem ſpem, hoc ſolatium ſenectutis habebat. Ipſe egregiis nuptiis deſtinaverat: nec quiſquam erat nobiliorum juvenum qui tales fortunas non ambiret. Fortè accidit, ut pater venandi ſtudio deditus nos ſecum ex Panormo, ubi tum temporis reſidebat, in agros educeret: neque ulla voluptas illi jucunda fuit, cui non filia intereſſet. Dum cervo in fugam effuſo ipſe cum canibus inſiſtit, Philippina longiùs ſubſecuta, & mox curſui liberiùs indulgens, equum, ſeu ſpontè laſcivientem, ſive œſtro concitatum regere non potuit; quin oneri ſuo parum conſulens, ſub ramos ingentis quercûs, qua proximè ducebat præeuntium clamor, in maximum diſcrimen aveheret. Nos quæ in hujus comitatu eramus, ſegnioribus equis impoſitæ, haud ſatis æquavimus tam inexpectatam velocitatem. Ego, quæ ſummo impetu præ cæteris ſubvolabam, cum jam tergo imminerem, proprioris periculi negligens, ad

col-

colliculum præceps excutior. Multi inerant pedites undique per campum circumfusi, qui ad hujus lusûs celebritatem convenerant: hi qui proximè præcedebant, ad nostros ejulatus conversi, in auxilium certatim irruunt. Vicit omnes unius diligentia, & admirabilis celeritas, quem nunc tuum esse filium cognoscimus. Hic, ubi ramos penè contingeret, commodè intervenit, frænos manu prehensurus. At illa instanti fato perterrita, & ex ipso metu audacior facta, desiliendi consilium prætulit: quod ipse simul annotans, expansis brachiis in sinum recepit. Illa tremens & palpitans, neque pedibus constare, neque profari poterat: sed labantibus articulis ad terram fluebat; fluentem Josephus sustinuit; & in tumuli latus seipsum reclinans, gremio nitentem imposuit. Mox ipsa recreatis viribus, & ad memoriam præsentis posituræ rediens, subito rubore accensa, juvenem quoque pari verecundiâ spargebat. Uterque se mutuo aspectu (velum fugâ deciderat) parumper contemplati, ad puellarum adventum, exurgebant una in pedes. Tum illa ad has respiciens, Quisquamne, aiebat, ratione præditus jumenti se credat insaniæ? mortis certè periculum adiissem, nisi hic pedes maturiùs occurrisset: ita sublimes nonnunquam inferiorum subsidia poscimus: ac utinam ocyùs affuisse tis, neque nunc inter viriles amplexus labantem dominam offenderetis: sed necessitas modestiam nescit. Inde me intuens, quæ gravissimo casu humi defixa interim omnia propiùs adverteram, sic jocata est, Hæc, inquit, quia prævenire non potuit, e longinquo exemplum desiliendi dedit: cùm autem verecundior sit, maluit descendere ad matris gremium quàm in brachia juvenis. Nos omnes congratulabamur

mur tantam formidinem esse in risum tam fœliciter
onversam: protinus unam e puellari satellitio dimit-
imus ad currum, qui non procul restabat, ut ad
am excipiendam propiùs adigeretur. Interim ipsa
ccepti beneficii memor, me ad juvenem, qui inter
loquendum secesserat, ire jussit, & diligenter exqui-
ere, quis esset; orareque, ut ad se rediret. Revoca-
am avidè intuebatur, &, ô hospes, dicebat, quisquis
s, optimo certè tempore venisti in salutem meam:
quapropter cum maximis gratiis equum tibi in præ-
enti concedo: ac ne tantùm fugitiva munera con-
ferre videar, curabo, cùm domum rediero, ut cer-
iori præmio redoneris. Respondebat, gaudere se in
aliquam partem hujus fœlicitatis venisse: ac non sibi
minus jucundam esse, quàm ipsi, quæ acceperat:
neque cùm hæc ageret de præmio secum pepigisse, sed
humanis affectibus incitatum, suam operam objecisse
tam præsenti exitio: nunc ob id potiùs exultare, quod
tantæ nobilitatis & virtutis virgini, Deo favente, suc-
currisset. Hæc tam magnificè tamq; ingenuo ore pro-
nunciabat, ut facilè constaret, mercenarium non esse;
neq; mediocri loco editum: habitus quoq; minimè ple-
beius, ad peregrinum morem compositus, cum peditis
fortunâ non conveniebat: adeò ut dominam ferè pœ-
niteret non rectè collocatæ liberalitatis: ad excusatio-
nis itaq; necessitatem descendens, orabat plurimum ut
pro suâ humanitate magis in favoris testimoniũ quàm
mercedis loco admittere vellet. Abeuntem singulæ
summis laudibus prosequebantur; aliæ ob virtutem. &
strenuitatẽ: aliæ ob oris elegantiã, aliæ ob modestiam,
& ingenuitatem: Philippina omnia tacitè agnoscebat,
altiori vulnere perculsa, quàm tum ulla suspicio ca-
peret. Dum interea consistimus, hinc currus properè subi-

bat

bat ad dominam; inde pater anhelans, & trepidans, cum omni comitatu advolabat: & quamvis natam incolumem cerneret, nobis tamen omnibus irascebatur, quod illi non satis caviſſemus: ſed præcipuè ſuis ſervis, qui ad cuſtodiam relicti, in impetu venationis longiùs aberraverant. Hi equum liberè palantem in ſylvarum anguſtiis inter ſe comprehenſum, ad dominam reducebant. Illa placido vultu blandè excuſabat, a ſe veniam fuiſſe donatam: neque hoc infortunium ulla curâ præverti potuiſſe; ſeque non minori fœlicitate a peregrino juvene ſoſpitatam, equi ſolius diſpendio, quem ipſi dono dederat. Sebaſtianus undique circumſpiciens, quærebat, ubinam hic juvenis eſſet: ut abiiſſe relatum eſt, jubebat in urbe exquiri, & quicquid amplius filia decerneret in præmium adjici. Tum in currum uterque ſublati, intermiſſâ venatione, ad urbem redeunt. Eâ nocte Philippina me clam conveniens, curioſè rogabat, de nomine & fortunâ ſervatoris ſui (ſic enim adhuc ignotum appellabat) Ego Judæum eſſe refero; quod ex habitu conjicere poterat: ipſum in notiſſimi pictoris domo haud procul a palatio hoſpitari. Illa hunc ſermonem ingreſſa, & ſeipſam hujus beneficio debere profeſſa, non leve meritum nimiis tamen laudibus efferebat: Et, ô Galatea, dicebat, diffiteri nequeo, quod eloqui pudet, mentem meam non ſolito more eſſe affectam: ſi vidiſſes accelerandi ſtudium, ſi ſervandi variam & verſatilem diligentiam; ut, dum pergerem, ad frænos jam jam prehenſuros reſpiceret, & eodem momento, quaſi mutatæ voluntatis conſcius, in amplexus brachia componeret: ut labantem foveret indulgentiſſimo ſinu: ſi pudicos aſpectus, & pluſquam virginalem modeſtiam ſuis in-

gentibus

entibus meritis obrutam, non injuſtè recordari di-
eres tam egregiæ humanitatis: nobiles animos inge-
ui geſtus omni formâ & fortunis efficaciùs attra-
unt: & quis ſcit, an hic quoque non indignus ſit am-
liori benevolentiâ, & ſub humili perſonâ altiſſimam
ortem male diſſimulet, quam patriciæ virtutes oſten-
ant? Fortè mei nominis famam ſectatus, hanc mutui
ſpectus occaſionem quæſivit: quicunq; ſit, utinam par
ſet amori meo; donec id altiùs exploraverim, his
ogitationibus frænos injiciam: quod ſi conſtiterit,
noſce, quæſo, ſi tantis virtutibus, æquè dotatis, me
inimè averſam fatear. Equidem hactenus tuam ex-
ertam fidelitatem non jejunis laudibus agnovi: nunc
te vis fœlicem fieri, his meis ſermonibus religioſam
aciturnitatem adhibe; ac præterea conſilio juva, ut
uod e re meâ ſit, tecum conſtituam. Cràſtino ma-
e cum præmio ad illum abire te volo: & producto
ermone quicquid ab eo depromi poteſt aut per a-
os cautè intelligi ad me referre. Ego ſtupens atque
ttonita perſtabam, donec mentem liberrimè effun-
eret: & mirabar mecum amantium fata, quæ ple-
umque ex levibus & ridiculis initiis tantas vires ſor-
iri ſolent, & incautos a fortuitis igniculis mox vehe-
enti incendio corripiunt. Miſerebar verò plurimùm
enerrimæ virginis; & mihi quidem inſanire videba-
ur, quæ cum plurimos notos, & ſupremæ ſortis a-
natores hucuſque faſtidiret, nunc ignoti, & pere-
grini, tam ſubito, nec, quoad conſtare poſſet, mutuo
more flagraret: ſed hæc ſunt fortunæ laſcivientis lu-
ibria, & fœmineæ mentis intemperiæ. Cum autem
rgeret præſenti negotio, certum erat ejus votis ob-
ecundare: ſi enim obſiſterem, illi fortè minùs pro-
eſſem, mihi ſanè nequaquam ſaperem: ſiquidem ſu-

periorum

periorum ſecreta ſolent admiſſa ſummam familiarit
tem contrahere, repudiata odium & furorem acce
dere: ſperabam quoque meis artibus effectum iri, u
vel domina prudenter amaret, vel ab hac inſaniâ f
ciliùs decederet. Laudabam itaque quòd non teme
& inconſultò tantos affectus ingruentes reciperet; n
que ut vanæ mulieres ſolent, amori famam & fort
nas ſubmitteret: monebam etiam ut in eodem inſti
tuto perſiſteret, & fideli meâ operâ uteretur; u
vel illibatâ dignitate aſſequeretur quod vellet, v
hæc vota non invita deponeret. Tum illa, armilla
auream, quam in manu paratam habebat, mihi tra
debat deferendam: ſciret, ſi ita videretur, ſe priùs ge
ſtare ſolitam: nunc, in pignus nondum perſolutæ gra
titudinis, equo optimè inſtructo adjicere. Ego cu
hoc munere die craſtino in urbem abeo: equum pol
me adducendum curaveram. Ubi ad domum picto
ris accedo; cum ipſo prius collocuta de hoſpite, cuj
fama ob heſternum facinus apud omnes jam perce
buerat, Ducem velle dicebam, non ſic abire indo
natum. Deinde quærebum, quis eſſet, cujus loci, a
conditionis. At pictor. Nuperrimè hanc domu
adibat, & de arte pingendi multa mecum diſseren
profitebatur ſe eam ediſcere velle; ipſe autem perfe
ctiſſimè pingit; aliquot tabulas mecum confecit, qua
maximis pretiis divendimus: atque ut poſteà didici
peregrinandi ſtudio huc advectus, a latronibus i
itinere ſpoliatus eſt: inde, quod auguror, cu
mi exciderint, neque ullos hic habeat neceſſarios, ha
arte rem quæritat: quin mecum liberaliter agit, a
mihi maximo eſt adjumento, neque dubia nobilior
fortunæ indicia præfert, cum humillimâ pietate con
juncta. His primùm inveſtigatis ab illo ad Joſephum
defero

feror, cui plurima Philippinæ nomine præfata, ar-
illam in manus tradere volebam: ſtupuit ille, atq; re-
luit ab hac nimia liberalitate, & ſe tam modeſtis ex-
ſationibus munivit, ut vix ullâ importunitate deſti-
ato munere afficere poſſem: tandem victus ac penè
actus cum mutuâ gratitudine recepit. Indicabam e-
am, equum, quem heri dederat, ad ipſum mox eſſe
anſmittendum; Ille hac ingenti munificentiâ onera-
s, ut ſe aliquantùm exolveret, imaginem arripuit,
am dudum perfecerat; & meis oculis ſubjiciens, ſi
gratum dominæ foret, ad eam ſe mittere velle di-
bat. Erat ipſius Philippinæ facies, cinctu tenus egre-
è depicta. delineatam a pictore acceperat; ipſe ve-
ex heſterno aſpectu pauca accuratiùs emendaverat.
abulam formaverat in ſpeculi modum aqueis colori-
s obductam: ingenioſo ſanè commento, ut dum ipſa
tueretur, tanquam a vitro ſe reſpicere crederet. Ego
gregiam artem multùm admirans, annuebam Philip-
inæ gratiſſimam fore. Tum accito pictoris puero,
ecum ad dominam convehere juſſit. Ad eam reverſa,
e jamdiu cupidè expectantem, ſic alloquebar. Præ-
larum ſane nactus es amatorem: atq; ut vitæ conditio-
em ſcias, pictoris ſervum; qui pro ſolidis tuis mune-
ibus pictas tibi reſtituit gratias. Expalluit illa, atque
ontremuit ad hæc verba, donec tabellam porrigerem;
uam undiq; perluſtrans. Quid hoc, inquit, rei eſt? ſpe-
ularium potiùs quàm pictorem dixeris: Equidem
eam faciem in hac tabulâ tã vivide depictam quaſi
ſpeculo repræſentatam agnoſco: quiſquis eſt, certè niſi
maret, tam vivam mei imaginem non concepiſſet,
t tu, quæſo, dic ſodes qualem eſſe cenſeas: ut vel æqua-
favere pergam, vel indigni curam abjiciam. Tum e-
go, fateor, ut ab hoc inſano amore dominam abſtrahe-
rem,

rem, incertam ſpem quam de illius fortunis hauſera meis indiciis et argumentis depreſſi, Renarrabam præſentis conditionis anguſtias: ex eo humilẽ et ignobilẽ videri quod in tanta mercatorũ frequentia, quibus urbs noſtra abundat, cum omnibus ferè populis cõmercium habentibus, neminem inveniret qui ex certâ cognitione generis ac loci quem in patria ſua teneat pauorũ nũmorum fidem præſtaret: tum etſi pingendi uſus ſatis eſſet ingenuus, tantũ tamen ejus perfectionẽ non niſi in hac arte educatis competere. Quin et eſſe illius modeſtiæ juvenem, qui minime videretur ſollicitare furtivos amores Illa reſpondebat, ſibi placere modeſtũ amatorem; intemperantem et improbũ, ut impudicum abominari, ſed de his, inquit, poſtea capiemus conſiliũ. Interim æquum eſt me illius neceſſitatibus ſubvenire, qui meæ vitæ defenſor extitit: atqui nolo nimia eſſe in tot præmiis accumulandis: aliam potius rationem excogito, quæ & meam liberalitatem accum transferat, & me ipſius conſpectu ſatiatum reddat ut ex familiari cognitione, vel generis confeſſionem eliciam, vel certiora ſaltem indicia colligam. Stupebam ego ad hanc feſtinationem, & quorſum tenderet vehementer dubitabam. Cum illa. Volo itaque huic renunciari, mihi ejus artificium impenſe placere inde petere ut totius ſtaturæ formam juſto opere abſolvat. Propterea me domi adeat, ut perfectam imaginem propiùs hauriat. Mirabar admodum amantium calliidtatem, & ingenioſam mortalium mentem ad ſuam perniciem moliendam: veruntamen nihil audebam opponere; ne fortè ſuſpicionem incuterem, me non fideliter retuliſſe, ac vereri propriam cognitionem. Philippina, ut hoc negotium decentius inſtrueret, neq; in fimæ quæſtionem veniret: tabulam patri repræſentat, &

a quo compoſita atque oblata ſit, indubitanter adjungit: nec quid pararet palam profeſſa, eam tamen ſignificationem injecit, ut ipſe prior volentem impelleret. Neque diu erat, cum ad Joſephum remiſſa non abnuentem mecum adduco. Ipſa, veluti elegantiùs pingeretur, pretioſiſſimas veſtes induerat & ſtudioſiſſimæ artis diligentiam omnibus ornamentis adjecerat: faciem, quam virgines publicè velare ſolent, manifeſtam offerens, & ob inculpatæ pulchritudinis fiduciam ſuperbiens acutiſſimam inſpectionem provocabat. Haud immerito quiſquam miretur præter cæteras dotes, hanc formæ perfectionem, quæ vel regios oculos allicere poſſet, novo homini, &, quoad fas eſt, impari proſtituere. Atqui hæc ferè formoſarum ſors eſt, præ aliis eſſe in amorem proclives; ſive quod ipſæ a plurimis colantur: ſive quod ſe dignas amari judicent, amatoriis iſtis cogitationibus magis indulgeant: tum etiam illud in aliis diligunt, quod in ipſis maximè mirantur. Ubi convenirent, primùm de mutua gratitudine certatum eſt. Hic muneris, illa meriti opinionem augebat. Cum vero ſe ad pingendum accingeret, ac oris lineamenta captaret, videre ipſam pingentis faciem curioſius contemplari, quam hic eam quam pingeret; illa oculo, hic penicillo ſua exemplaria deſignabant. Interea multi ſermones inſerebantur, de patriâ, deque parentibus, vitæ inſtituto. Ipſe nihil magnum de ſe retulit, quin etiam adulatoriè rogantem humillima ſobrietate rejecit. Atque ut libidinoſi ſolent modeſtiſſimos geſtus iſtrâ interpretatione corrumpere: ita modeſti lascivientes nutus aut imprudentius advertunt, aut noſtros prudenter diſſimulant. Certè quicquid Philippus blandiretur ſibi, mihi æquioribus oculis obſervant

vanti, neque ſpontè affectare viſus eſt ; & non occul-
tam propenſionem ſobrio & liberali ſenſu accipere.
Illa modeſtiæ potiùs imputabat, & mereri mal-
quàm rogare interpretabatur : ſeque neſcio qu
ſecreti amoris indicia pro compertis habere, inte
conſcios ſatis perſpicua, &, quod amantium eſt pri
vilegium, ab aliorum cognitione ſecluſa : ſive hæc ipſa
pro ſuæ cupiditatis impotentiâ, vera crederet ; ſe
ſpontaneis affectibns neceſſariam excuſationem pra
tenderet. Poſtquam perfecerat, donatus eſt ingen
præmio præmium vero ipſum Philippina laudibus ſu
perabat. ac magis hanc imaginem ſui, quàm ſeipſâ co
lere videbatur. Alii, ut ſæpe fit, admirabantur poti
quàm agnoſcebant accuratiſſimæ artis fœlicitatem
etiam artificis peregrinitas non vulgarum famam pra
ferebat. Plurimi ſe eâdem manu pingi ambiebant. A
ille honeſtè adeptus ea quibus indiguiſſet, exuebat p
ctoris nomen : &, ut poſteà cognitum eſt, jam tum
patriam abire parabat. Hoſpitis auxit exiſtimati
nem ab illo aliquid didiciſſe. Per otium quædam i
terdum edidit, quæ alter cum pluribus aliis ſub code
nomine venditabat. Dum hæc agerentur, Panormu
venit Lodovicus Dux Parmenſis, Sebaſtianum viſen
ſpecie, revera ut Philipinæ, cujus famam in patr
præceperat, conſpectu frueretur : ſi fortè placeret,
matrimonium ſibi aſciturus. Poſtquam aſpexerat, fo
mæque elegantiam & dignitatem morum cogno
rat, amore captus, & non levi deſiderio flagra
patri ſe aperit ; qui hanc tantam fœlicitatem ſibi fu
que familiæ accidiſſe exultans, facile conſenſit : &
cum filiâ prius communicatâ, adverſari primo n
auſam, ſed mox ab occaſionibus excuſationes moli
ram, ipſius ſollicitationi permiſit ; quam ſæpe fru
experi

expertus, ac plurimum indignatus, per ſeipſum non poſſe conſequi, haud minùs admirabatur, paternis conſiliis, & interpoſitæ ſæpiùs autoritati tam pervicaciter eſſe contrariam. Inde ſtatuebat non eſſe aliam hujus obſtinationis cauſam, quàm ſe ab æmulo quopiam præveniri, qui virginis mentem ſibi addictam teneret. Hinc patrem adiit; & multa de filiæ proterviâ conqueſtus, hanc illi ſuſpicionem immiſcuit: quam ipſe perpendens, tametſi nil tale innoteſceret, graviſſimè ferebat, has nuptias, quas admodum affectabat, à ſuâ parte interrumpi. Ob hæc triſtis, & gemebundus, duplici malo angebatur: tum quòd impeditus eſſet tam egregiæ fœlicitatis curſus; tum quòd juſtiſſimè verebatur humilem aliquem & indignum depelire, qui palam aggredi, & nomen ſuum profiteri non auſit: neque ſatis ſciebat qua arte rem tam lubricam & ancipitem tractaret: niſi conſtaret, præverti non poſſe: ſin explorando manifeſtum fieret, fore, ut tantus princeps hac indignitate merito offenſus, & utriſque iratus, deſiſteret. Hujus conſilii rationem ſic fortuna explicuit. Dum Joſephus ad nos ſæpiùs rediret, Leonora Philippinæ noverca, ipſius ſpecie illecta, in turpiſſimum amorem incidit. Erat inter ejus ancillas quædam nomine Pudentilla, præcipui favoris, & fidei. Huic, cùm ampliùs premere non potuit, confeſſa libidinem, miniſtram deterrimi ſceleris habuit; & per hanc (ut poſtea relatum eſt) captato loco & tempore, ad infandum facinus provocare auſa, ab illo conſtanter repulſa eſt: neque ipſe tamen aut famæ inſultavit, aut ullam flagitii indicium dedit. At Pudentilla, cùm ſentiret, toties clanculum convenire, & ſecretum aliquid inter nos agitare, notato tempore, cùm ſuper his rebus priva-

tos sermones consereremus, ipsa aures ad rimã furtim applicans, quanquam pauciſſima perfectè audiret, nonnullam tamen Joſephi mentionem, ac perinde exaliis conjecturis, totius negotii notitiam hauſit. Hujus ſecreti conſcientiâ ferox, & ſibi plaudens, dominam adit, & quicquid ſuſpicioſè comminiſci poterat, ut ex certiori indicio gratiam captaret, pro comperto ad illam retulit; necnon alia quæ ſibi videbantur, affingens, huic crimini Joſephum adjunxit. Eum furtim ſollicitare Philippinæ nuptias, & per meam interceſſionem in amorem pellicere: hinc ipſius vota averſari, ob altioris fortunæ ſpem. His auditis Leonora omnia ad virum deferre conſtituit, ut vel Joſephum averteret a Philippinâ, vel ſi priſtinam impudicitiam evulgaret, hanc ſibi defenſionem ſtrueret, non ſyncere accuſatam eſſe, ſed maledicâ criminatione refelli. Hinc irâ tumens ac moræ impatiens maritum exquirit, & per ſimulationem maximi doloris rei ſummam denudat. Addebant narranti fidem præconceptæ opiniones, & irritarum nuptiarum furor. Quin ut erat ſolertiſſimus in agendis negotiis, laudatâ uxoris curâ, imperat, nemini præterea detegeret. Hanc autem ſecum rationem inibat: Joſephum, cùm ignotus & peregrinus eſſet, facile tolli aut amoveri poſſe; eo ſublato, ceu ſponte abiiſſet, natam ſibi audientem fore: hanc fraudem & Ducem & filiam latere voluit: ne aut iſte ex dedecore offenſam caperet, aut hæc palam oppugnata eo pertinaciùs exardeſceret. Accito itaque Polydoro, cui ex omnibus miniſtris plurimùm fidebat, quiq; illi a ſecretis erat, hujus conſilii participem facit; mandatq; uti Joſephum ad ſe alliceret, & opportuno loco exceptum, ac vi retentũ, ab omni hominũ conſpectu, quoad poſſet, occultaret, donec ulterius de illo decerneret.

terneret. Ille nihil cunctatus, Ducis voluntatem exequebatur. Josephum ad cœnam vocatum in superiorẽ partem domûs ad id anteà præparatæ induxit. Cœnâ peractâ, cum cœteris occasionem exeundi fingens, obseratis subitò foribus, solum inclusit. Tres omnino conscios adhibuit inter quos præcipuus Æthiops, quem sibi diu fidissimum expertus, huic negotio imposuit. Jam se dolo captum Josephus sensit: ac primùm omnes exitus circumspiciens, deinde fores graviter pultans, sublatâ voce, surdos inclamabat. Postquam primâ indignatione consumptâ se ad fenestram retulerat, Æthiops aditu semiadaperto, dum reliqui ad limen armati excubant, se immittit: quem Josephus inermis (ensem enim ante cœnandum a latere depositum prius subduxerant) irruentem aspiciens, præcipiebat necem sibi instantem, & hunc fore amicem credebat: nihilominùs intrepidâ ac generosâ voce sic prior increpuit. Siccine soletis aut cum nocentibus convivari? aut innocentes in carcerem dare? ede, rogo, ede, quid feci, quid patior, atque assurus sum: aut potius dominum huc accerse, qui mihi hujus injuriæ rationem reddat. Ille submisse respondebat: sibi a domino hoc negotium commissum: orabatq; ne in servum sæviret, alienâ mente animatum: neque ejus esse consilia rimari, sed imperata administrare. A domino autem hæc tradere. Primùm veniam humiliter petit, atque obsecrat, ne causam exquiras, neque pro carcere sed hospitio ducas; & tam longè a metu decedas, ut omnia præter libertatem expectes, ac brevi post tempore ipsam cum præmiis restituendam. His blandimentis effecit, ut abstineret ab omni vi, & levaret libertatis desiderium: utcunque enim fervente impetu, aut liberam eruptio-

nem, aut ultimam sui defensionem spectaret, nunc rebus sobriè pensitatis, cùm non dubitaret se validis copiis circumsessum, satius putabat tempori cedere, & sperare tutiorem exitum: neque verò gratias retulit, neque respuit oblatas commoditates. Lectus inerat ornatè instructus; hunc illi Æthiops humaniter ostentat, ac bonam noctem comprecatus, excessit. Spargebantur exinde per urbem rumores, Josephum e Siciliâ clam abiisse, navi noctu conscensâ. Ut primùm pervenit ad aures meas, re certiùs exploratâ, ad Philippinam me contuli, arreptura hanc occasionem, ut ab amore, vel fastidito, vel neglecto, dimoverem. Tum fortè in cubiculo secretam adiens. O domina, clamabam, iste egregius noster amator nos furtim dereliquit, & se tuis spoliis oneratum abduxit. Illa hac voce conterrita primùm credere vix potuit, deinde argumentis convicta, & hac ingratâ exprobratione plus nimio stimulata, graviter fremebat: & vel meâ, vel Lodovici fraude abactum, seu potiùs interemptũ dicebat: mox autem ex flendi gemendiq; intervallo, nacta spatium deliberationis, aliquantò mitiùs ferre simulabat: verum ex eo tempore res suas seorsim agebat; meque intempestivè exultantem, & laudantem egregiam moderationem, ab interioribus consiliis amovebat. Paulò post pater ad eam Pudentillam submisit, quæ Josephi fugam quasi obiter nunciaret: &, cùm ex composito vultu immotè & patientet ferre cognosceret, mox ipse succedens Lodovici nuptias ingeminabat. At illa nihilo minùs aversa, patrem orabat, ne aut amorem cogi posse speraret, aut odioso thalamo compulsam traderet: ac fere fidem fecit, nihil subesse, præter conceptum Lodovici fastidium. Quin sponte addebat, se neminem a-

lium

lium viventium ſcire a ſe amatum, neque ſi amare contingeret, ſine ejus conſilio in matrimonium tranſiturum. Cum hac reſponſione pater triſtis & cogitabundus diſceſſit: nec quid ageret, aut ſentiret, ſatis ſciebat: ſæpè incuſans indulgentiam ſuam, quæ huic licentiæ ſic aſſuefecerat, ut nunc cum plurimùm interſit, regere nequiret. Tum ad Lodovicum ultimò accedens, indignatione tanti dedecoris amoris flammam intro obruentem, & prudenti ſermone mitigatum, reinfectâ a ſe dimiſit. Interea Joſephus ab Æthiope ritis benignè habitus, cum eo familiariter verſabatur: quandoque diutius conſidere, & triſtitiam ſolitudinis confabulationibus exigere ſolebant. Dum id ſæpiùs factitarent, cuſtodia indiligentius ſervata eſt; ut etiam inſperata fugiendi occaſio obtigit. Æthiops cum primùm non vulgari epilepſiâ correptus, ſpiritibus intercluſis, animam ſubitò liquit; & ante Joſephi pedes ad terram mortuus concidit. Ille ſtupens atque attonitus, ubi exanimem eſſe perſenſit; primùm ſibi metuebat, ne tam inexpectatæ necis ſuſpitionem adiret: ex hac neceſſitate ad conſilium fugæ tranſivit; quam ut commodiùs ornaret, hac fraude uſus eſt. Cadaver in lecto depoſuit, detractis ſuperioribus veſtimentis; deinde ſeipſum exuens, hæc induxit; & camini fuligine os omne ac manus denigrans, ad oſtium aſtitit Æthiopis pulſum condylo imitans: cuſtodes eſſe conſervum rati incuriosè apebant; &, quia crepuſculum erat, Joſephi faciem tramento confuſam non benè diſtinguebant. Ille per medios libere abibat, vim tentaturus ſi obſtitiſſent: cum ad januam deſcenderet, arctiſſimè obſtructam reperit, nec quenquam præterea in domo conſpicit: ſcilicet Polydorus non inibi habitabat, ſed in

hanc fraudem comparaverat. Itaque alios exitus undique perlustrans per fenestram erupturus erat, nisi inde Polydorum cum altero comite (qui a Duce submissus fuit ad quæstionem de Philippinâ habendam, cùm neque ab ipsâ, neq; a me quicquam certe extorqueret) jam tum advenientem perspexisset: re ergo consilium capiens, ingressuris se audacter objecit; & patefactâ obliquè januâ, incautos subitâ vi repulit; seque in fugam proripuit. Polydorus territus atque confusus alterum insequi fugitivum jubebat, ipse se includens, illico ad custodes ascendit; & impedito spiritu vehementer anhelans, tandem, Ubi furcifer? ubi Æthiops, & Orci filius? ab iis impatienter quærebat. Illi tumultu & inexpectatâ quæstione consternati, jamdudum descendisse respondebant. Tum ipse. An hic vos quoque lusit? an me potius vos omnes luditis? proculdubio Josephum dimisit, & ultionis metuens a me perfugit: quid statis? effringite ostium, ut rem ipsam evidenter cognoscam. Eo recluso, omnes trepidi atque incerti irruunt. Polydorus, quia primo intuitu neminem conspicaretur; metu maximo oppressus, animo penè defecit. Cùm subitò servus immodicè exclamans, Salva res est, inquit, Josephus ad lectum abiit: nempe exuvias propè positas agnovit. Tum ocyùs accurrunt, & velo raptim diducto jacentem inspiciunt. Hic ob oris nigredinem rursus exhorrent. Quid monstri? quæ fabula? nullum Josephum, duos Æthiopes apparuisse; fictum fugisse, genuinum relinqui. Inclamant itaque, atque excuscitant, ut ab ipso rei veritatem perquirant: at illum neque voce neque manibus possunt expergefacere; quin etoralibus extrahunt, neque adhuc viventem sentiunt. Tum ab omnibus comploratum est, &

opinio-

opinionibus confirmatum, Joſephum fauces pulvillo oppreſſiſſe; hinc veſtibus, ac ipſâ ferè cute mutuatâ, dilapſum. Polydorus triſtis & amens animi, ſupra modum ſæviebat: nunc in ſervos, nunc in ſeipſum furere libuit: quâ fronte Ducem reviſeret? aut unde priùs irritatum leniret? Interim alter fugienti inſiſtens, & altâ voce proclamans, obvenientem populum concitabat, jam ſponte nimiæ feſtinationi intentum: omnes undique circumfuſi ipſa oris nigredine inſignē ſe ſiſtere jubent. Primùm in fugæ quæſtionem adducunt; inde ex conjecturâ furti accuſant, cùm verò nihil conſtare poſſet, ad Polydorum referre conſtituunt. Ipſe Joſephum evaſiſſe comperiens, in illo recipiendo ſpem reliquam ponit, & continuò foris evolat. Cùm ex clamore captum audiret, ſub ſpecie ſervi reducendi, tumultuantibus occurrit, & perfrictâ fronte, ex fugâ retractum gratulatus, ſibi reddi petebat. Simul uterque humeris arreptum ſummis viribus ad domum trudebant, ſperantes per ſuam autoritatem, & vociferationem multitudinis, ſine ulteriori cognitione recipi poſſe. At Joſephus ſe ſervum non eſſe nequicquam exclamans, mox brachium detegit; cujus purus & niveus color, cæruleis venis interſtinctus, ſatis refutabat accuſationem. Hac primâ falſitate iu autores retortâ, ex fide nonnihil diminutum eſt. Polydorus conſtanter inſtitit, ſæpiſſimè ingeminans, ſi non ſervus eſt, certe falſarius eſt: qui ſub hac perſonâ in domum irrupit: ob id retrahere cupio, ut quid ediderit, certiùs ſciam. Hæc dicta per ſe veriſimilia videbantur: ergo in aulam compulſum officioſè ſcrutantur, nunquid furti in veſtibus celaverit. Ille ſe Joſephum eſſe, ac dolo malo a

Poly-

Polydoro exceptum, frustra clamitabat, plurimos dies in carcere servatum, donec pari arte libertatem repeteret. Mox iterum Polydorus cum servis in medios irruens, maximo dolore confecto, quasi tum primùm intellexisset, Hei mihi, inquit, hic probus homo adhuc graviora patravit, quàm ego unquam suspicari potui; furti quidem insimulabam, atque necis illatæ est reus: Æthiopem meum, cujus faciem mentitur, in lecto suffocatum reliquit: ascendit atque spectate recentissimum nefas; neque adhuc obriguit, vel refrixit. Omnes cædis nomine commoti, & ingenito quodam horrore excitati ad vindictam in illum acriter invehebantur: & magno strepitu undique exorto nullum defensioni locum præbebant. Accensâ lampade in cubiculum secum pertrahunt, & ad lectum undique astantes, Josephum ante se proxime statuunt. Dum ab illo agnitionem sceleris extorquent, Polydorus alterum e servis evocat, qui ad Ducem referret, in quo statu res esset. Servi interea cum Josephi vestibus aufugerant: quippe pretii ipsorum pretium, nummos aliquot relictos tractaverant, quos Josephus, fugiendi studio, transferre neglexerat: hac prædâ illecti, & domini furorem, utcunque res caderet, in se prius accensum veriti, cum spoliis in tumultu abierant. Polydorus itaque Josephi custodiam amico imponens, ipse confestim avolat ad Ducem. Re cum illo communicatâ, ejus consilium & voluntatem requirit. Ille, etsi iniquè acciperet, fraude detectâ, ab instituto dimoveri, instanti necessitate adductus, Josephum capitali supplicio tollere decrevit. Imperat itaque Polydoro, ad se statim ducat in palatium. Deductum suis servis in custodiam tradit. Hìc Leonora, cum jam do-

mi

in carcere obnoxium haberet, hac opportunitate ſpes novas excita, nunc iterum experiri conſtituit. huic negotio Pudentillam adhibuit. Iret ad juvenem, moneret quàm præſens illi exitium impendat: quin morem ſuum illius contumaciâ non ſic extinctum, ut ſalutis curam omittat: quod ſi pari affectu reſpiciat ni nunc vitam ſit debiturus, intercedere ſe velle, & his artibus effecturam, ut ab hoc diſcrimine incolumis vadat. In propriâ manu nunc eſſe poſitum, duorum animas ſervare, & dominæ ſcilicet & ſuam. Cum hoc nuncio Pudentilla per domeſticos cuſtodes clam ad Joſephum pervenit. Ille, audito, magis quàm antè abominatus eſt turpiſſimum ſcelus; neque ſe veris criminibus a falſâ accuſatione liberaturum reſpondit. His relatis Leonora, ſpe omni deſtituta, impeditum libidinis curſum in odium deflexit. Inde maritum, Joſephi neci jam ſponte intentum, ſuis furoribus vehementiùs incendit: Ab utriſque conſultum eſt, proximo die quæſitores illi apponere. Ad id cadaver in ſalam deportatum eſt, & Joſephus in quæſtionem adductus. Primùm Polydorus de nece prolixe recitat. Inde alii de fugâ teſtantur. Præcipuè ipſius cadaveris præſentia adeò omnium horrorem movit, ut tanquam in manifeſto crimine nullum defenſioni locum ſervarent: eamque ſignificationem magno murmure & apertis execrationibus interponebant, ut quicquid pro reo dicturus eſſet, nullam fidem ſit habiturum. Utcunq; vero ſe ita gererent, & certiſſimo præjudicio jam antè damnaverint, Joſephus ſibi deeſſe nolebat: tumque vix tandem impetrato ſilentio ſe ad dicendum compararet, res nova & inexpectata turbavit totam actionem. Æthiops ingenti gemitu laxavit animam, & ſe repentè commovit, ac incitatis ſæpius mem-

membris denique surrexit in mediũ. Vixdum sui compos, neq: satis apertis oculis, Væ mihi! ubi sum? & qui hic conventus? aiebat: an Josephus e carcere evasit? Omnes hoc spectro conterriti, nunc Æthiopem, nunc Josephum; tum Polydorum & ipsos quæsitores intuebantur. Mox alii revivisscentem propriùs adibant, alii inter se mirantes mussabant, alii apertè clamabant, hominem innocentem dolo non satis adornatum peti, totusque consessus adeò confusus, & ipsa quæstio jam sponte remissa est, ut Josephum elabi permitterent, ne ipse ex reo actor fieret, Ille dimissus, & ut visum est, has fraudes atque injurias non leves esse nec temere susceptas prudenter æstimans, & jam nullis Siculorum fidens, ab eâ nocte nusquam in Panormo apparuit. Fabula per urbem ubique divulgabatur. Dux Polydoro graviter infensus, ab officio dimovit atque hic in Æthiopem vindictam transtulit causatus, cum Josepho & duobus conservis fraudem consiisse, & ob id morbum simulare. His suspicionibus supra modum incensus, verberibus atque servilibus supplicijs confecit. Ubi ad aures Philippinæ accidit: hanc miserias suæ causæ perpesso vehementiùs indulgebat, & obliquiori in patrem animo erat. Quin sibi propensius blandiebatur, non ex fastidio, sed invitum deseruisse, ob manifestum capitis periculum: Hæc abeventu facilè collegi, ipsa tum temporis nihil tale indicabat; neq; præbebat fugæ suspicionem: verùm placide & modeste se gessit, donec ipsam opportunitate capesseret. Assectæ habitum furtim surripuit, gemmis aũmulis secum assumptis; quotidianã vestem consulto celaverat: ac nos eâ fraude circumduxit, fœminæ vestigia insectantes, dum illa sub virili larvâ extra quæstionem elaberetur: quam personam exinde servavit.

Sero

rò errorem recognovimus; cùm & puer de furto
ereretur, & nos in illius ornatum incideremus. In
aliam primùm transfretavit: unde abitura, ad me
ſcripſit: ſe patris injuriâ in famæ diſcrimen eſſe con-
ſtam, quod cum inter populares tolerare non poſſet,
luntarium exilium prætuliſſe: parvum temporis in-
vallum huic moleſtiæ auertendæ cepiſſe, dein-
brevi redituram, niſi inſiſtendo longiùs abigerent.
Italiâ, ut arbitror, Judæam petiit: atque ut ex
davere conſtat vultum, quàm potuit, diſſimulavit.
ines aureos plumbeo pectine decoloravit: faciem ſo-
ac vento ſic deturpavit, ut niſi notis argumentis in-
ſta haud eandem eſſe credidiſſem. Dux literis per-
ſis, quanquam me a fugâ alienam probabant, &
oniorem paternis conſiliis, impatienter admodum
it: ac ubi meâ inſuper opinione imbuerem: filiam
ſephi deſiderio teneri, & e Siciliâ exactum in ſuâ
triâ quæritare, ob ſilentium graviter ſuccenſuit:
vereor, letho me affeciſſet, ſi non huic inveſtiga-
oni ſervata fuiſſem. Cumque alii quos priùs emiſe-
, ex Italiâ reportarent, verſus Syriam eſſe avectam,
opinione confirmatus, cum fidis hominibus huc di-
it: addens ultrò: ſe filiæ votis obſecundare, ne-
e generum dedignari, modò cum eâ redire vel-
: non deeſſe quod utrumque aleret & fortunaret.
c dicenti Joſephi reditus pudorem impoſuit, & ſu-
fluam itineris narrationem non infœliciter inter-
pit. Tum Jacobus ad ipſum reſpiciens, O fili, aie-
t, ſi Philippina mihi ſe prodidiſſet, in miſerrimam
rginem fortè non adeò crudelis fuiſſes. Et ego qui-
m, referebat, hujus vani & fabuloſi amoris triſtem
itum inter maxima mea infortunia repono. Hacte-
s ſatis eſſe duxi, ſi meipſum ab his cupiditatibus de-

fenderem

fenderem, cavebo in posterum, ne aliis occasio pe
candi fiam. Ex his sermonibus ad cœnam transibar
quâ peractâ; Siculi ad hospitium benignè dimissi sun
Ob hæc Politianus ingenti admiratione correptu
cum Josepho fortè congrediens, ab ipso sciscitabatu
quo ingenio, quâ virtute plusquam humanâ frcu
tales amores aversari tantisque fortunis obsistere p
tuisset. At ille, Sum, inquit, amori, suprâ quam r
ris, deditus, verùm cœlesti atque divino, qui omn
mea desideria absumit, neque sum iners & inglori
amator, sed vehemens atque sublimis: audies, si pl
cet, hunc sacri ardoris impetum.

Ite leves animæ, summi quas oris imago
Ducit, & attonito stringit præcordia sensu:
Quid juvat instabilem tantis ornare puellam
Laudibus, & vanum spectri fugientis amorem?
Nec pudet heu sæcro ceu divam attollere cultu.
Ah magis æthereas cœlo convertite mentes,
Et formas spectate pares; Regemq; decorum,
Quem rerum supremus honos, & numinis alti
Sacra coronatam suffundit gloria frontem.
O Deus! ô generis nostri pulcherrime princeps!
Te pater, immenso totum qui lumine mundum,
Ceu fictum, nullumque videt, complexibus æqui
Concipit, & simili satiatus imagine gaudet.
Omnia te dominum sceptro subjecta verentur,
Terrarum innumeræ gentes, regesq; superbi:
Te domiti telis manes victricibus horrent,
Infernique lacus: totus tibi consonat æther,
Lætaq; perpetuo tollit præconia cantu.
Tu lapsos homines, nudaq; informia gentis
Ora, reluctanti frustrà pugnantia collo,

Erig

Erigis, & blandum prior internectis amorem;
Indulgesque tuis; raptosque è faucibus Orci
Æterno fers ipse sinu; cœloq; receptas
Consortes animas sacrati numinis imples.
Cœlicolæ decus insuetum mirantur hiantes:
Atque ipsi thalamis cupiunt servire beatis;
Muneris & tanti sortem captare secundam.
O hominum, divûmque salus! te pectore prono
Insequor, & pulchræ lustro vestigia plantæ:
Quando erit ut sacros oculis agnoscere vultus;
Nos ut perpetuo liceat tibi jungere nexu,
Et miscere animas, votumq; absolvere Christum?

Cum his denique memorabat, se solitum hujusmodi studiis exercere diviniores affectus; neque hunc minimum esse Poeseos usum. Ac pariter errant, qui his ribus se unicè dedunt, atque illi crassioris ingenii omines, qui, quòd ipsi parùm sapiunt, aut rusticè ræterunt, aut invidiosè calumniantur. Intereà solum aliquod ac severum vitæ genus est amplectendum: non quod lucri spem maximam ostentet, aut oluptatem creet, aut famam conciliet; sed ingenii viibus ac rebus omnibus prudenter æstimatis illud amiendum quod ad Dei gloriam ac publicam utilitatem plurimùm conferat. Hanc electionem sequitur consilis intentio: quinimò ipsam requiem & refectioem ad hos usus dirigi oportet: ac cum sanè fœlicissimum dico, cui suus labor est perpetua recreatio. Ipse ecum indies delibero, atque expecto, dum e paernis ædibus in publicam stationem evocer. Admirabatur Politianus tam egregia consilia, & meritò laudabat, quòd cùm nullius rei indigeret, præterquam egotii, id ultro sibi dandum exposceret. Urebat interea

terea arcanus pudor vaniſſimæ ſuſpicionis, quam prius hauſerat, quæque nunc in contrariæ virtutis maximam venerationem abierat. Stupebat etiam ad invecundiam amoris ſui, qui tam improbos metus admitteret, & hac immani ſollicitudine ægerrimam mentem inquietaret. Nec minus horrebat conſcientiam tantæ malignitatis, quæ per ſiniſtram interpretationem, ardentiſſimam pietatem infandi ſceleris opinione perverterat. Hæc inter Jacobo occurrunt, qui ex ipſo ore aliquid triſtius annuncians, Joſepho referebat, ſororem ſuam eſſe extinctam: ob id ſe velle, ad Cæſaream illico abeat, & ex defunctæ domo filiam reducat. Ex his dictis ſenſit amitam obiiſſe, quæ Cæſareæ habitabat, ad quam dudum ſoror tranſierat; eâque defunctâ, placere patri, ut domum ſibi reſtituatur. Inde mox ad iter ſe comparabat. Amici huic opportunitati deeſſe nolebant, tanquam a Joſepho dirimi non poſſent, revera ſororis cauſâ, hujus officii partem affectabant. Ipſe, (ſervis clàm præmonitis, ut conſuetum errorem adjuvarent) comites itineris ſecum habuit. Ubi ad Cæſaream perventum eſt, ſorore receptâ, ad Solymam quamprimùm redire properabant. Juvenes qui vàriis rebus & ſermonibus occupati, plagam amoris aliquantum obduxerant; nunc ex frequenti viſu & convictu recrudeſcentem minimè ſiſtebant, quin hanc tandem occaſionem nacti, ad amorem mutuum ſibi gradum ſtruebant: & quo uterque in ſpem prònior erat, eo magis ab æmulo cavebat: in illo victoriam ſitam arbitrati, quis prior aliceret: ſi enim alterum ſuo amore dignaretur, huic jure cedi oportere. Præcipuè ſibi blandiebatur Eugenius, quòd elegantior & comptior eſſet, & fœminarum ingeniis aptior: atq; ob id magis indignabatur

Poli-

Politianus, & obliquè ſemper intuebatur oculos avido aſpectu paſcentem, & inanes fabulas ingenioſe miſcentem. Fortè Eugenius, proximo die, cùm in horto ſolus ſpatiaretur, hæc carmina in auras fundebat; unde quis ſobrius amantium ineptias æſtimet.

O ſiſtitote furem!
O ſiſtote quæſo!
Cor abſtulit miſellum,
Et nunc abire cœpit,
Viriq; fœminæque,
O ſiſtitote quæſo!
O ſiſtitote furem!
Eſt alba veſtis illi,
Et taniæ rubentes,
Auroque zona fulgens
Sed frons nitore puro,
Veſtemque, liliumque,
Nivemque vincit ipſam:
Eſt luminumq; fulgor
Par ſyderi gemello:
Eſt aureuſq; crinis
Par Cynthii capillis:
Pedes ſed heu venuſtos
Natura non adæquat:
Quin alteri neceſſe eſt
Ut conferatur alter.
Vos ô cavete vobis
Viriq; fœminæq;!
Nec blandulos notate
Ocellulos ocellis:
Eburneamq; frontem,
Et aureos capillos,

Pedesque pervenustos :
Ne tam decora virgo
Unicuique vestrûm
Cor auferat misellum,
Et sic abire pergat.

Haud longè Politianus substiterat, hoc sibi quoq secretum quærens ad explicandos eosdem affectus, ingentes æstus impotentis animi. Is æmuli adventu prior advertens, (nam amici titulum eo nomine per deleverat) se sponte occultavit, ut ab aspectu, gest que solitario ipsius ambitum atque successum capt ret. Ubi recitantem audierat ; primùm secum p contemptum ringere, tum indignari, & exardesce cœpit : deinde extra omnem patientiam abreptus, pentè exiluit ; & cum Eugenium subito interven turbatum furentibus oculis salutaverat, mox in mnia convitia effusus, stultitiam, insaniam, libidine impietatem objecit : ac ni istas cupiditates quamp mum exuat, se suis manibus minitabatur ipsius perd tam ac vilem animam virginis famæ immolaturum Eugenius, etsi carminis sui levitatem satis recognosc ret, hac vehementiâ verborum, velut igne collat pariter incensus, & ut partem pudoris a se amov ret, sic accusantem respersit ; Amare me fateor, i quiens, & te mecum amare suspicor : neque tam f rociter succenseres, non eodem zelo exagitatus. Ha vulgaris est iste, ô Politiane, affectus, qui amicitia nostram sic potest corrumpere ; in cujus tyrannid hæc culpa est mutuò transferenda. Cum itaque no liceat utrumque voto potiri, sincerè & ex compos to agamus, sive libeat præmium hujus certaminis h nestis studiis ambire, sive armis præripere, nihil d

trect

recto, fac quicquid audes, & potes. Ad hæc Polianus turbidus atque confusus nihil contra respondebat; tantùm, Crastino, remurmurans, die, in campo subsubano me convenies: ubi hanc injuriam gladio ulciscutiam. Eugenius provocantem hilariter excipit, nec tè professus, præter hanc fatalem & necessariam contentionem, se nihil odii in animo habere: dextram quoque mutuò poscebat in residuæ charitatis testimonium: ut vel tristissimam sacræ amicitiæ speciem inter capitales inimicitias retinere videretur. Politianus, ut erat iræ plenior, omissis cæremoniis, iterum monebat expectare se congressurum. Interea Josephus cubiculari fenestrâ fortuitò conspiciens inter se libere altercantes, ac nihil gravius ominatus, indignum omen censebat amicos hæc in se jurgia admittere: & jam ipse studebat suam operam quamprimùm interponere, expectans modò exitum rei tamdiu dum ex horto Politianum sentiret tumentem & indignantem discedere. Tum festinato gradu in hortum descendens, & objiciens se egressuro, quæritabat tantæ insultatis causam: cumque ab illo nihil exprimere posset, ad Eugenium deinde pergebat. Postquam multum diuque frustrà sollicitaverat, ac nihil seorsim exprimeret, quòd illum vindictæ studium, hunc amoris pudor coerceret: ipse quiddam altius subesse præsagiens quod tam constanter & obstinatè celarent, cum ducebat, rem adeò irritatam nequaquam esse dimittendam: mox aliâ viâ sic aggressus est. Ambos simul in cubiculum accersit, hic plurima de amicitiæ dignitate, deque suâ in utrumque benevolentiâ præfatus, admodum enixè obtestatur ut rem integram sibi permittant: Qui recusat, adjiciens, aut mihi arbitro, aut suo juri diffidit. Eugenius, cùm se aliter

exolvere non posset, Quantum in me est, diceba
hanc conditionem libenter acciperem, si nostræ lit
ea esset ratio, ut vel te judice tolli, vel utroque s
perstite finiri queat. Hic Josephus intentè defixus,
quid hoc monstri esset curiosè rimatus, plurima secu
mente concipiens, sic tandem erumpit. Proculdubi
eandem rem concupiscitis, quæ inter vos dividi n
quit, &, ut mihi visum est, eandem amatis fœminam
Cum neuter abnuerent, dejecti suæ conscientiæ sens
jam certus augurii fidentiùs insistit: nec tam nome
exposcere, quàm ipse dissimulare videbatur. Tum i
quit. Etsi hujus judicii nulla a vobis mihi facultas co
cessa sit, annitar tamen utrumque divellere ab hac i
saniâ; & inter nos paululùm super hac re philosoph
bimur. Nihil est vero amore pulchrius: nihil vano v
nius. Amor utique est unionis appetitus, per quem
universæ res tendunt ad sibi debitam perfectionem
habentque hunc affectum a naturâ inditum, juxta s
facultatis mensuram. Quæ vitâ carent, cæco tam
& stupido motu in mutuam unionem a principiis f
runtur. Animalia cum sensu & gaudio explent an
morum suorum desideria; impetu potius & furo
correpta, quàm ex liberali ingenio, & contemplati
ne veræ fœlicitatis: illaque eadem vis, quæ primù
impellit, motum modumque votorum terminat. N
verò qui ratione præstamus, sortiti sumus acutissimu
palatum, gulamque vastissimam, quidvis, & quov
more cupiendi. Hæc immensa voluntatis capacita
ad infiniti numinis cultum, ab ipso insita est, & si
coomnia suo ordine complecti debuit: nunc perve
sa, & inferioribus affixa, in his ipsis sibi fingit al
quam divinitatis imaginem, quam insanæ c
pidinis œstro agitata miserrimè deperit, & præ
pi

ti ſtudio ad deteriora perpetuo vergit. Hinc pluri-
i ludicris & leviculis rebus tam impenſe operantur;
i majora ſectantur, aut inexplebili divitiarum
me laborant, aut vani nominis auram anhelant,
t corporeis formis, & voluptatibus inhiant:
emo tamen, utcunque ſit iſtis affectibus ſuâ ſponte
oclivior, primo impetu tam perditè lapſus eſt, quàm
ſtea evenit, cùm hæc idola, quæ ſibi ipſe conſtituit,
ſto ornatu, & multâ exercitatione colendi, tandem
cœlos & ſydera attollit. Sic qui fœminæ deſiderio
grat, primùm intuetur amabilem formam: ubi hæc
acuerit, perpetuâ contemplatione inficit mentem:
que ut integrâ voluptate fruatur, ſi qua parte de-
iat, ultro adulari atque appingere gaudet: hinc
nat amare; & ne quid injuſtè vel inhoneſtè facere
edatur, morem ſibi ipſe ac legem imponit, quæ vel
iquam virtutis ſpeciem, & honoris dignitatem ob-
ndat. Tum heroicus & conſummatus amator eſt, ſuis
tibus irretitus, & puellari imperio deditus. Et quo
iſque magis cæcutit, conſtantiuſque inſanit, ex eo
agis ſibi plaudit, atque omnium pariter inſanienti-
m conſenſu laudari ſolet. Verum neſcio an hac tan-
vanitate tumentibus magis conveniat ipſâ Ju-
one perfrui, vel inanem nubeculam in ſuâ mente crea-
m perpetuò amplecti: cùm enim nihil tale uſu ex-
riantur, immani expectatione dejecti, plerumque
l pœnitentiam & faſtidium recidunt: atque hos
ſa interdictio ſæpe acriùs incendit: qui autem mo-
eſtè amant, optimè vivunt, & veri amoris legem
quabili tenore abſolvunt. Quin hæc peſtis, cùm ſit
mmæ perfectionis corruptio, quod maximè dolen-
um eſt, ingenuas & generoſas mentes faciliùs inva-
it, & admiſſa pertinaciùs obſtringit. Hic Eugeni-

us, qui amori vim ſacram & fatalem ineſſe cenſeba
ab hac ultimâ excuſatione non facilè cedebat. Atq
hæc, inquiens, mirabilis animorum conſenſio ex a
canâ naturæ virtute profecta eſt: ut ferrum magn
tis deſiderio, quaſi inſito quodam ſpiritu, ſe comm
vet; heliotropium ſe cum ſole convertit: neq: omn
formoſam depereunt. neque nemo deformem. Eſt
præterea conjugalis flammæ ſcintilla ac ſemen, quo
in primis parentibus ſe ſponte explicuit: quo nihil ſa
dulcius fœliciuſque miſeris mortalibus hæc vita ſu
gerit. Tum hæc amoris non minima commenda
eſt, quod humanæ vanitatis hiatus non velet mod
ſed impleat, & ex æmulatione divinæ charitatis,
ſuaſque fortunas omnes forte minùs merentibus im
pendat: huc accedit illa conſtantiæ laus, nullâ m
tatione mutabilis, nullâ morte mortalis. Hæc ver
Joſephum magis excitabant ad animi tam liberal
luxuriem prudentibus remediis corrigendam. Tu
ille. Hæc violentia & intemperies a naturâ minim
ſurgit: nec quod rationi & juſtitiæ pugnat, & i
auream ſobrietatis legem impingit, humanæ perfect
oni competere poteſt. Sin a fato eſt, certè ſuppl
cium eſt. & pœna aliorum ſcelerum. Nam non De
eſt ſuorum munerum tam improvidus diſpenſator,
eo probante plures id cupiant, cujus neque omn
eſſe compotes licet, neq, ſanos voto decedere. Agno
cite, quaſo, prudenter & ſobriè quam diros effect
hic amoris exceſſus in vobis pariat: conſuetudine
mutuam ac amicitiam veſtram ex honeſtis, ut op
nor, rationibus ſuſceptam convellit, & in odium a
que furorem præcipitat: atqui naturæ harmonia hu
amoris theſaurum ad univerſum genus hominum e
tendit: ac perinde plurimum errant, qui falſâ æſt
mation

nationē vel ipſius conſanguinitatis, ſub eo nomine
bertim indulgent, in alienos non minus injurii: cum
nnes ſimus ejuſdem ſanguinis & naturæ participes,
ſuo quiſque gradu propinqui. Neque in amicitiâ
ſt ullus zelotypiæ locus, aut aliorum officiorum in-
ceptio. Conjugium verò, quod in fœminâ hone-
iſſime reſpici ſolet, ſi conſummatum ſit, excludit a-
lterum, affectatum, rivalem recipit: ut plures
dem imperii culmen, ejuſdem officii dignitatem, ſatis
ſte ſperare, ac petere poſſunt: cum eâ tamen ſobrie-
te, ac moderatione cupiditatum, ut illi, quem alio-
m ſuffragia poſcunt, libenter concedant, ac fortè
areant: aliter non legitimo more candidati, ſed
mbitionis maculâ infecti prodeunt. Deus ipſe in
rimis parentibus utrumque ſexum conſociavit, in-
a quam legem noſtra quoque deſideria conſiſtunt:
ſt autem nunc amplior eligendi libertas, neque mi-
ma abſiſtendi prudentia. Siquidem matrimonium
t omnis politiæ fundamentum: proinde rectiſſime
onſtitui debet, ne cætera vitæ officia corrumpat.
onditio, ætas, convenientia morum, innumeraque
lia, quæ nos juvenes in amoris impetu minimè ſpe-
amus, ſunt ſeriò æſtimanda: neque quenquam opor-
t eſſe ab affectibus magis immunem, quam qui con-
gium eſt initurus: non quod amorem exuere velim,
d rationi ſemper obſtrictum tenere; ut non alios
gitimos reſpectus, nedum ullam juſtitiæ partem
nturbet. Quod ſi iſte immodicus amor ſit ipſius
mperamenti conſenſio, cur non alio ſenſu, quàm
ulis percipitur? cur ab ipſis cognatorum amplexi-
s arceatur? aut cur non denique ſemper ſit mutu-
& ipſâ conciliante naturâ pares cum paribus uni-
tur? non turtur, non cygnus, aut ejuſmodi anima-

lia, in quibus hujus conjugii aliqua ſpecies elucet, e
more ſe copulant. Fateor equidem ſubeſſe quæda
propioris benevolentiæ ſemina, in nuptiarum rati
nibus non contemnenda; cum ad illas quodamm
do deſignent, & in conſortii curſu fœliciter perd
cant. Hæc judicii conſenſum ſollicitant; trahere
rapere non debent: cùm natura omnes affectus n
bis in manum tradiderit, & ſubjecerit rationis imp
rio: nos vero millibus illecebris incaute fovemus
quod ſi frænos prorſus omittamus, actum eſt de ſ
lute noſtrâ. Illud quoque neutiquam placet, quo
hunc inanem & præpoſterum amorem cum divin
bonitate conferas. Deus quidem indignos amat, ſe
exinde amabiles efficit; ignoſcit, non ignorat, aut ex
admiratione nævos obducit. Nunc verò cùm vos ſer
tiam hoc amoris faſcino circumfuſos, aliam ration
inire cogito, quæ jamdudũ opportunè accidit, ut ab h
laqueis perfectè expediam: expectate modo comme
ti exitum, & agnoſcetis amantium vanitatem. H
dictis, & ſollicitâ expectatione ſuſpenſos, e cubiculo ſ
cum deducit: tum ſervum nomine inclamans, clam ad
monet quid fieri velit. Nec multò poſt Anna foro
ingreditur, & præſenti oris aſpectu fere omnem fra
tris philoſophiam ab amantium pectoribus excuſſit
Illa breviter ſalutatione perfuncta, & cum Joſeph
confabulata, mox factâ excuſatione diſceſſit. Dum
interea in colloquio perſiſtunt, Joanna ſe quoq; in con
ſpectum dedit, vultu ſimillimo, & eodem cultu ador
nata. Juvenes præter ullam ſuſpicionem eandem eſſ
rati, pari affectu intuebantur: donec altera ex com
poſito rediret: cujus præſentiâ, tanquam geni viſio
ne, attoniti, nunc unam, nunc aliam, nunc utramqu
ſimul avidiſſimo lumine perluſtrabant: mentiſqu
vehemen

vehementer affectæ varia edebant indicia; neque ſuis oculis ſatis fidebant, aut præ ſtupore poterant interrogare. Joſephus modico riſu perfuſus, & jamdiu mirantes paſſus, ſic demum interpellavit. Quam nunc eſſe meam ſororem cenſetis? an hanc potius? an potius illam? certè oportebit maritos fore optimè oculatos, qui ab alterâ alteram diſtinguant. Hæc verba urebant Eugenium, & flagranti pudore obruebant: quin fronte leviter perfrictâ, Sanè, inquit, omnium pulcherrimarum rerum, quas hæc Solyma exhibet, nihil hoc ſpectaculo eſt admirabilius: ita alia alii pro ſpeculo eſt, & pictoris unicus labor utriſque ſufficit. Politianus, qui hucuſque triſtis obmutuerat, tam inexpectatâ novitate permotus, in hæc verba conſenſit. Jam deſino mirari humanorum vultuum varietatem, ob colorum & lineamentorum diſtinctionem, cùm in his potiùs incomparabilem elegantiam, & elegantiſſimam comparationem præcellere ſtupeam. At Joſephus, Sunt hæ, inquit, gemellæ ſorores; Anna, quæ nobiſcum in urbe habitat & jam ſororis viſendæ cauſa ad nos rediit: Joanna Cæſaream nuperrime reliquit. Nos, qui cum utriſque familiariter verſamur, nonnullum formarum diſcrimen agnoſcimus, præſertim cùm ambæ conſiſtunt: alios fallere & ludere ſolenne eſt lepidiſſimo errore deceptos. Hoc ludicro naturæ veſtram aciem exercere jam olim in animo fuit: nunc ubi altera ad nos redierit, in hanc fraudem præparatas induxi. Inter hos ſermones virgines pariter renidebant, ac inde brevi colloquio habito avertebant ſe ſimul e medio. Hic Joſephus, ceu victor, & compos incœpti, in utrumque ſic inſurgebat. Nunc

ut exequar propoſiti rationem hoc utar exemplo. Si quis Annam amare ſe fingat, quibus oculis, aut quo ſenſu internoſcere poſſit, aut ad perſonæ unitatem penetrare, quin ſi altera ſubſtituatur, huic eodem amoris incendio litaverit? uti credibile eſt Jacobum a ſocero deluſum ſuppoſitiam conjugem veris affectibus excepiſſe. His rationibus ad ſalutem circumducti, abſque omni contradicendi potentiâ diu muti convictique pendebant. Deinde vivis vocibus confitebantur, magicam eſſe amoris vim, & ſtultiſſimam amantium inſaniam. Joſephus his fretus argumentis, ſic ultra cedentes perpulit. Illud inprimis amori vitio datum eſt, quod amare & ſapere nemini liceat: ab hoc fonte ſtultitiæ plurima promanant ſcelera; neque ſe ſiſtit intra libidinis æſtum, cujus tamen nomen iſti egregii amatores ex profeſſo fugere & abominari ſolent. Primùm placidâ & delicatâ mollitie ſobrietatis tenorem ſolvunt. Inde ex aſſiduo neglectoque fervore erumpit concupiſcentiæ ſcintilla, & per admiſſi Cupidinis flammam turpiſſimæ Veneris incendium concipit; quæ corpori puram & ætheream mentem, imò fœdiſſimis corporis partibus, more perverſo & præcipiti ſubjicit: unde fit ut hæc macula paulò minùs quam ipſa cædis conſcientia ſontes inquinet atque convellat. Sin in ſcelere longiùs perdurent, extra omnem modum atque modeſtiam (quod de Romanis imperatoribus traditum eſt) in hujus volutabri fundo ſubmergit: cùm enim ſeipſos revereri dediſcant, nullius deinde flagitii pudor, nulla dedecoris indignatio, a teterrimo quovis facinore defendit. Itaque ex eo quod hoc vitium animum tanto furore libidinis ad omnem impudentiam & turpitudinem projiciat, non immeritò generis humani parens,

rens jam hujus proterviæ, & ſceleris conſcius, iſtarum partium nuditatem eſt verecundatus: quippe omnis animæ incontinentia, motu corporeo repræſentata, turpem & pudendam ſpeciem exhibet: neque non eſt indecorum aſpectu, aquaturire, inhiare epulis, procacibus oculis geſtibuſque alienam ſollicitare caſtitatem, & ejuſmodi intemperantis animi indicia: ſumma vero obſcænitatis deformitas, cujus infanda & ingrata mentio caſtas aures obtundit, & ceu fulmine quodam percutit. Inerat quidem perfectiori naturæ ſua ſordities, quapropter hæc membra in ſecretioribus locis repoſita ſunt: & ex lege Moſaicâ in quibuſdam ſacris officiis erant a legitimis conjugibus arcendi: pariter noſtris patribus imperatum fuit, ut e caſtris ſecederent, & in humo prius ligunculâ defoſſâ alvi purgamenta abſconderent: quicquid ſacri in his ſuberat, a naturæ immunditie occaſionem cepit: neque ſunt ulli ferè mortales tam bruti aut barbari, qui in illud non conſentiant, atque is ſanè humano generi convitium facit, qui hujus modeſtiæ velum exuit. Hæc autem quamdiu conſcientia libidinis abfuit ſatis honeſtè ſpectabantur: ut primùm ſcelus invaſit animum, laſciviam pudor eſt comitatus. Et ſanè oportuit hæc irritamenta nequitiæ a patrantibus oculis amoveri: non quod cenſeam nefas eſſe de his rebus, ut medici ſolent, citra ſalacitatem ſermonem facere, quas non ipſum divinum exemplar ſub flammeo modeſtæ ſignificationis in medium proferre veretur: quin addo rectiſſimum eſſe naturæ uſum, & nonnullum contra libidinem remedium, graviter & philoſophicè percenſere, & de iſtis ſecretis voluptatibus nil nimium ſuſpicari: ſæpè enim res invidioſè ſecluſa magis irritat furtivum exploratorem,

torem, qnam si libere permittatur. Tum qni castitatem suam tueri velit, ne sit curiosus formarum contemplator, aut alienam pulchritudinem vanâ admiratione plus justo veneretur. Ab omni lasciviâ, & impudicitiæ fomentis abstineat: obscænos sermones & impuros gestus, vel in theatro, vel in tabulâ ostentatos devitet, nec minus immodicum vini & ciborum usuu: & præ cæteris inane otium, quod & cunas Cupidinis, & ipsum Veneris cubile dixerim. Intueatur Christi pulcherrimum exemplar; & ab isto fonte hanc gratiam hauriat: ut sacro amore & cœlestibus flammis culinarem libidinis ignem extinguat. Ex his itaque satis constat non ludicrum esse, nec leve facinus, tanto impetu & turbine affectuum a Deo abstrahi: neque facili pœnitentiâ hoc blandum scelus tam altè defixum, aut ejici posse, aut expiari. Sub hæc Eugenius, ut erat ingenuæ facilitatis, conscientiæ stimulis incitatus, & fletu turgidus, sponte profitebatur. Non a Deo tantùm hæc venia petenda est, tu quoque nobis ignoscere debes, & tuorum indulgentiam impetrare: amavimus scilicet sororem tuam, utram vero nunc fere nescimus: neque multum scire interest: cùm neutram recte coleremus: quod si pœnam expetas, enses nostros, quos hæc æmulatio in utriusque pectora strictura fuit, mutuâ ultione recipiemus. Josephus, re jam cognitâ; & novi monstri mentione non leviter perculsus, sic retulit. Quantum video, vobis primum invicem condonari oportet: neq; priùs sperare liceat, aut a Deo noxæ solutionem, aut ab amicis oblivionē injuriæ, quam vos vicissim redieritis in gratiam. Quin advertite nunc, obsecro, in quanto constiteritis præcipitio: proximus erat ad homicidiū lapsus; ultimus

ad

ad cædem ſui: & hæc quidem flagitia in amoris comitatu numerari ſolent, & eodē honoris obtentu velari. Juveniles animi libidine pleni, & tum primùm falſâ gloriæ coruſcatione perſtricti, nihil indigni, nihil adverſi ſibi tolerandum putant, quin illicò ad extrema confugiant, &, ferarum more, privata bella inter ſe denuncient; aut, quod omni feritate immanius eſt, ſecum prælientur, &, ceu malo quodam genio agitati, animas e ſuis corporibus exterminent: & tam perfectè in ſeipſos ſæviant, ut nihil ſupra legitimi ſupplicii, quod maximè merentur, adjiciendum relinquant: miſeri profectò qui ultimam vitæ periodum tanti ſceleris liturâ definiunt, & univerſum hominem, quantum eſt in ſeipſis, occidione occidunt! Quis enim pœnitentiæ locus? quæ ſalutis cura ſubeſſe queat tam præcipiti furore, tantoque reatu vitæ ſummam claudentibus? Quidam barbaris Chriſtianorum ſeculis, qui ſe gloriæ & honoris magiſtros profeſſi ſunt, præſcripſere monomachiæ leges, & ferales quaſdam cæremonias: quin hæc ipſa cum omni lege & ſocietate civili pugnat: aut ſaltem exprobrat publici juris defectum: & qnis expectet, ut eam litem gladius diſcindat, quam juſtitiæ trutina dijudicare non poteſt? certè nobis mera magia videtur, illud a Dei providentiâ ſperare, quod neque natura præſtat, neque ipſe ſupremus judex ex virtute propriæ ſanctionis ſpondet. At nonnunquam diremptionem controverſiarum incruento ſortilegio permittimus, non pro jure definiendo, ſed ad facti determinationem, ut ſit aliquis finis litium: nempe vel in partibus dividundis, aut rebus ludicris: unde nihil amplius expectamus præter modum naturalis contingentiæ, ſed in eventu communis providentiæ indifferenti animo acquieſcimus,

mus. Monomachiam meritò tollimus, quia tamesſi ſit cauſa juſtiſſima, ratio decidendi eſt illicita: tantoque ipſâ carnificinâ indignior, quòd in publicam autoritatem peccet, cui iſta inſervit. Si quis tali certamine pereat, ſeipſum interfeciſſe ex lege pronunciatum eſt. Victor a pedibus in altum ſuſpenditur, ut ſic præpoſtero more intereat, qui juſtitiæ curſum pervertit. Sin uterque ſuperſint, non ideo cenſuram effugiunt: verùm ſpectabili ignominiâ notantur, ut ab his, tanquam cornupetis beſtiis, alii ſibi caveant: quamque gloriæ opinionem ex ſcelere captabant, eam infamiâ ſupplicii deperdant. Imò qui auſit laudare facinus, hic quoque crimini accedere cenſetur. His legibus effectum eſt, ut non tantùm premamus injuriam, ſed & famæ vaniſſimam ſpeciem ex animis hominum eradicemus. Equidem injuſtè provocantem uſque ad extremam neceſſitatem declinare conſtituo: timidum me voceț, ut velit, indicet, proſcribat, depingat: nihil moror; ſceleris eſſe metuentiſſimum ultro profiteor & glorior. Hic breviter Politianus. Multùm tamen intereſt, ſi publicæ leges vindictam ſuppleant, ac ubi privato decori non ſatis conſulitur. Cui Joſephus. Si, ubicunque leges deficiant, ſingulis civibus jus ſuum repetere liceat, fruſtrà eſſet legum ferendarum poteſtas: nullo certè jure conceſſum eſt ut quis ſuam cauſam dijudicet: minimè verò omnium Chriſtianis hæc ultio permittitur. Noſtri cenſores privati nominis curam ſuſcipiunt. Honores publicos, ut pretioſiſſimam reipublicæ gazam æſtimamus, parceque & juſtè diſpertimus: militibus imprimis, qui pro patriâ vitæ periculum adeunt: necnon iis, qui prudentibus conſiliis juvant. Neque inferioribus negotiis aut virtutibus hæc præmia debentur. Simplicitati

citati, temperantiæ, juſtitiæ ſuus ineſt candor atque venuſtas: non tamen is nitor & eradiatio honoris, in quibus nobilitas conſiſtit. Quin ut ſtigmata ſunt notæ ſceleratiorum nebulonum, ita inſignia ſunt teſſeræ egregiæ virtutis. Hanc nobilitatem, parentum gratiâ, & expectatione ingenitæ virtutis, minimæque plebeiæ educationis, in familiam deducimus: eâ lege, ut ſpem noſtram aliquando adimpleant, aut ſaltē nunquam redarguant per ſcelera aut morum indignitatem: titulos enim a meritis ſecluſos, æquè inanes & ridiculos cenſemus, ac alii non opibus ſuſtentatos: nec qui longiſſimâ ſerie â nobilibus deſcendunt, ſe majoribus ſuis anteferre permittimus, a quorum virtutibus originem ducunt: quòd ſi hunc ſplendorem meritis augeant, id ſolum ſibi debent. Perinde neque novitios aſpernamur, qui fortè multiplicis familiæ beneficta ſuis cumulatis officiis exæquant: verùm æſtimatione ritè conſtituta, tot gràduum nobilitatem largimur. Nam ſi in hoc cenſu ſola antiquitatis ratio haberetur, ſanè omnes pares eſſemus, cum ab Adamo primùm, deinde a Noacho prognaſci certiſſimum ſit. Si proximorum parentum, certè anima, quæ eſt pars noſtri nobilior, divinæ originis eſt, & a Deo procreata; quod ſemper ſummæ generoſitatis apex credebatur. Nobilibus, cùm veſtimentorum ornatuumque diſcrimina ubique circumferant, inferiores propter publicam conſuetudinem ſine ullâ cunctatione aut offenſione decedunt. In eodem gradu prioritas valet, in eadem familiâ dignitas generis. Is autem eſt cenſuræ obnoxius, qui nobilitatem faſtu & faſtidio corrumpit: ſiquidem nihil eſt ſuperbiâ contemptius, vel ſi pari ſuperbiâ tumentem conſulas: nihil adulatione abjectius: ſibi verò adulari

vilissimum: neque honoribus & titulis, qui ob publica beneficia collati sunt, ad publicam injuriam liceabuti. Haud enim ab immanibus gestis aut tyrannicâ potentiâ hæc gloria exurgit, sed a communicatione bonitatis, & exundatione sublimiorum virtutum: neque ego Cæsarem his laudibus dignum, neque fortem, aut fœlicem judico; qui amplissimam rempublicam, sub cujus legibus & institutis natus & educatus fuit, inane nomen & censuit, & fecit: neque illa fortitudo, quæ in virtutum choro numerari solet, cum pietate & justitiâ pugnare potest: quin temeritatis aut violentiæ, aut quovis alio pejori nomine signandum est, illud audere, cujus effecti pœnitere necesse est: quinimo summa est infœlicitas maximum scelus ad exitum perducere. Hunc quidem dico tyrannicæ artis peritissimum, qui non minùs ipsam liberalitatis & clementiæ speciem, quàm acerrimi ingenii vehementiam ad hæc studia scitissimè traduxit. Miror sanè Christianos, in hac sententiâ ipso Catone iniquiores, istum perfectissimum perduellem nescio quâ famæ opinione dignari. O amici! nihil proficimus, si non vera laudis & vituperii discrimina haud tantùm verbosè & philosophicè, verùm intimis animorum sensibus familiariter insinuata, ad vivendi morem usumque deducimus. Quocirca vos excutere velim hæc involucra & pigmenta vitiorum, & genuinam virtutis faciem perfectè contemplari. Post hæc dicta coegit in mutuos amplexus descendere, ac sponsionem facere se nihil mali invicem molituros. Deinde ab omnibus discessio facta est. Politianus quoque & Eugenius seorsim se dividebant: solique secum reputabant, quantum dedecus admiserint: ac nisi Josephus aptè præmonuisset, proculdubio sibi manus infe

nf errent. Marcebant indies his cogitationibus: neque deinde aut virginum ora, aut ſeipſos ſine pudore ſpiciebant: & jam cœperant ad meliora ſpectare, veraque pœnitentiæ fructus edere: quod Joſephus ſolerter advertens, occupabat erigere jacentes animos, & ſolari ſe ſponte plectentes. Quin ut aliquantum diſtraheret a perpetuis mœroribus, ægrè perſuaſit ut iterum prodirent ſecum ad publicam lectionem. Ubi ad Academiam ſuccederent, nondum erat prælegendi hora. Interim in porticu ambulabant; & Joſephus, ut hoc interſtitium aliquâ commoditate ſuppleret, libellum, quem fortè habebant, in manus capiens, diu folia digito verſabat, mox oculis locum deſignans, ad Eugenium ſic provocabat. Placetne audire hos verſiculos e Libro Sapientiæ in Latium tranſmiſſos? Nunc, quia non licebit perlegere, paulò infra initium recitare incipiam.

Sic nempe vanis dedita ſenſibus
Gens impiorum, ſed malè, diſſerit.
Heu vita velox, & laborum
Perpetuis agitata pœnis:

Mors ſæva nulli dat veniam fugæ,
Raptum aut ſepulchro ſolvit ab infero:
Nam fortè nos natura fingit;
In tenebras redigit peremptos.

Ceu fumus halat ſpiritus, ut citæ
Scintilla flammæ, cor agit intimum.
Putreſcit extinctum cadaver;
Mens liquidæ perit inſtar auræ.

Famamq́, vanam factaq́, neſcient
Seri nepotes: ceu fuga nubium,

Sic vita transit : ceu solutum
Sol abigit radiis vaporem.

Vanescit ætas æmula somnii :
Consumpta, non a fine revertitur,
Nam lege consignata tristi
Haud patitur remeare quenquam.

Vivamus ergo dum licet indies ;
Et summa rerum gaudia fervido
Carpamus usu ; ceu juventæ
Perpetuo raperemur æstu.

Nos proluamus non tenui mero ;
Myrrhaq́ succo ; flos neque transeat
Intactus ; ornemus rosarum
Quàm pereant caput ante sertis.

Sit cuiq́ nostrum pars sua gaudii,
Et signa cunctis lætitiæ locis
Linquamus : hæc fortuna nostra,
Hæc hominum rapienda dos est.

Sanctum premamus non ope præditum :
Sed nec relicta, nec vetulo seni
Parcamus : esto jus potestas :
Nil pietas juvat imbecillis.

Ergo struamus insidias pio,
Non congruenti : tetricus obstrepit,
Ac lege nos damnat severâ,
Et maculas renovat juventæ.

Se conscientem numinis asserit,
Summiq́ dicit progeniem Dei :
Ad mentis incusationem,
Editus, opprobriumq́ nostræ.

Hunc

Hunc vel tueri nos piget obvium,
Non cæterorum consimilem virûm:
Non semitis instans iisdem
More novo sua facta fingit.

Nos seu monetam censet adulteram,
Consortio, seu sordibus, abstinet:
Fert exitum justi beatum,
Seq; Deo genitore jactat.

Quin experimur verane prædicet?
Tentamus ecquid fiat in exitu?
Si numinis sit nempe proles,
Hostibus eripiet profanis.

Probris & acri cæde probabimus,
Quam mitis, & qua sit patientiâ:
Lethoq; perdemus nefando;
Namque suis superat loquelis.

Hæc falsa fingunt, nube libidinum
Cæci, sed altis non benè creduli
Oraculis, nec spe fideli
Præmia respiciunt piorum.

Nam non caducam finxit originem,
Æternitatis sed speciem suæ
Nostram Creator: mors per Orci
Invidiam populatur orbem:

Stantes ab iisdem partibus obruet:
Sed dextra mentes possidet abditas
Divina sanctorum: neque ulli
Emeritos ferient dolores.

Stultis videntur funditus emori
Clademque summum funus, & exitium.

Ceu perditam censent ; at illi
Pace manent placidâ reposti.

Ut gens malorum suppliciis premat,
Æterna mentem spes tamen occupat ;
Mitemque castigationem
Elevat accumulata merces.

Nam sic probatos optimus arbiter
Communioni seposuit suæ :
Ut flamma fusum purgat aurum;
Ut pecudem litat immolatam.

Clari vicissim tempore posthumo,
Ceu tot favillæ per stipulam ruent :
Gentesq; damnatas ad Orcum
Imperio subigent perenni,

Hic pauca breviter commentatus substitit, auscultans modò num adhuc scholam occupantium fremitus ad capiendas sedes revocaret: quin ubi necdum frequentes convenirent, paginas aliquot pollice avertens, in hanc deinde sectionem incidit.

Tum se pudendi criminis integer
Attollit audax ora sub hostium :
Qui pristinos mercede serâ
Crediderant vacuos labores.

Hoc conspicati pectora turbido
Terrore solvent : dum super ultimam
Surgentis expectationem
Insolitum decus obstupescunt.

Serò pigentes, & gemitu gravem
Testante luctum, taliter infrement :
En iste dedignantis olim
Dedecus, opprobriumque mundi.

Stulti

Stulti carentem mente putavimus;
Lethoque nullam ſurgere gloriam:
Nunc inter aſcriptus beatam
Progeniem, ſuperoſque regnat.

Ergo ſecutos tramite devio
Umbras inanes, nos neque conſciæ
Lux veritatis, nec decorum
Juſtitiæ jubar eſt obortum.

Æſtu furentum feſſa libidinum
Conſumpta mens eſt; vita per avios
Tranſacta ſaltus, & ſalebras,
Calle procul pietatis æquo.

Quid nunc ſuperbæ fama potentiæ?
Quid faſtuoſæ profuerint opes?
Hæc cuncta ceſſerunt ut umbra, et
Curſor equo fugiente vectus.

Ritu phaſeli, per maris humidi
Currentis undas ante Favonium;
Perlapſus, haud ulli legendum
Radit iter celeri carinâ.

Ritu per auras alitis avio
Tractu volantis; dividit aerem
Stridente pennâ verberatum;
Semita nec ſequitur ſuperſtes.

Ritu ſagittæ, protinus obviam
Metam petentis; quæ penetrabiles
Diſcindit auras, nec meatum
Pone refert coeunte vento.

Sic nos ab ortu præcipitavimus
Inglorium per crimina ſeculum;

Virtutis exortes; nec actæ
Edidimus monumenta vitæ.

Ut pappus auræ dissitus impetu;
Ut spuma nimbo deperit, ut vapor,
Spes impiorum; ceu viator
Hospitio fugitivus exit.

At justa vitæ gens opifex piæ
Æterna cœlo gaudia proferet:
Stat certa merces; quam supremi
Cura Dei positura servat.

Nam sceptra cunctis regia dividet;
Cinget coronis tempora gemmeis
Quin incubans dextrâ & potenti
Muniet incolumes lacerto.

Armatus idem numine vindici,
Rerum apparabit tela nocentium,
Thoracis instar sanctitatem,
Justitiæ galeam capesset.

Integritatem pro clypeo geret;
Ensem furoris parcere nescii:
Omnique naturæ rebelles
Militiâ lacerabit hostes.

Tum non inani turbine fulminum
Spargentur ignes; telaque fervidis
Explosa nimbis, ceu fideli,
Omne caput ferient, ab arcu.

Tum fœta sævam nubila grandinem,
Balista saxum ceu rotat, ingerent:
Pontique debacchantis æstus
Vorticibus rapiet profundis.

Assur-

Assurget ingens ventus, & inferi
Diffiabit alte sub vada Tartari.
Sic afferet terris ruinam
Impietas, scliisque regum.

Hac periodo se tandem compressit, & Eugenio cætera perlecturo, & ob id librum poscenti tradidit. Hinc itaque in aulam abibant, &, Josepho præmonstrante, se juxtà commodè collocabant. De regimine animæ, erat hodiernæ prælectionis titulus. De quo, ut de summâ futuri sermonis, dum secum mussarent, & non levem expectationem conciperent; ipse lector pulpitum inscendit, & se more gravissimo componens, sic rem aggressus est. In omni humanarum rerum imperio, prima virtus est gubernare seipsum, secunda familiam, tertia rempublicam. Qui istis inferioribus officiis non est satis exercitatus, aut saltem idoneus, illud civilis prudentiæ culmen nunquam rectè consequetur Extitere plurimi principes viri, philosophorum disciplinâ exculti, qui pacem, qui bella fœliciter gesserunt: alii a naturâ non minus compositi, ob hunc tamen eruditionis defectum, ignari justitiæ & veræ fortitudinis, iram atque libidinem, et ingenitum superbiæ malum, non didicerint istiusmodi præceptis, & instructæ rationis fræno moderari: quin aut rebus adversis fracti, vel secundis plus nimis elati, se totos fortunæ tempestati permiserint, & amisso mentis gubernaculo in suæ libidinis pelago fluctuaverint. Omnia sensibus objecta, & extra nos posita, prono, rectoque obtutu agnoscimus; animam autem, ut rem aversam & lubricam, ægrè nisi comprehendimus; comprehensam ægriùs tractamus & colimus; ut veros habitus virtutis inducat & retiorum semina amittat. Multi, ut inanem umbram,

& volatile ſpectrum, vix omnino reſpiciunt, au
tanquam indomabile monſtrum, ſuâ ſponte furere &
vagari patiuntur. Cor autem ſapientis in dextrâ pe
ſitum eſt: quod nempe validâ vi, & fabrili arte, qua
ſi rem alienam, fingit verſatque. Mens eſt ille da
mon & genius noſter, in cujus rectâ conſtitution
philoſophi ſummam beatitudinem collocabant: cùm
adverterent regiam animæ poteſtatem, quæ cùm
corpore matrimonio copulata, nullam abinde cog
nationem contrahit: ſed ipſa corporeis ſenſibus præ
ſidet, ſufficitque totius orbis imperio, ſeque ipſam
contra omnes externos impetus ſuſtentare, & quaſi in
alio orbe ſuarum rerum poſſeſſionem tueri & con
ſervare poteſt. Hanc diſciplinam, quæ ad ipſam re
ligionem proximè accedit, divina autoritas abundè
ſuppeditat: unde præterea diſcimus, quod philoſophi
minimè ſenſerunt, hominem naturâ corruptum ad
Deum ſe attollere non poſſe: ſupereſſe quaſdam re
liquias civilis juſtitiæ, ut corporeæ virtutis ac valetu
dinis; vel ab illo donatas iri; qui juſtiſſimo in ſontes
judicio vel retrahere poteſt vel addere, &, uti nos lo
qui ſolemus, non vulgares ſpiritus infundere. Quo
circa monendum eſt; ut nos tanto adjutore ſubnixi,
ab ejus gratiâ pendeamus, ac nihil aggrediamur ſine
auſpicio & ductu propitii numinis: quod ſi ipſe ullam
intemperiem immiſceat, nempe vel delirium, vel inſa
niam, vel angorem conſcientiæ, quis poteſt obſiſtere?
quæ gubernandi peritia, quæ tolerandi conſtantia
contra Dei poteſtatem perduret, qui in ipſas mentes
imperium exercet? nimis ſuperbè & arroganter Phi
loſophia gloriari ſolet, & hujus ſubjectionis parum
meminiſſe. In erigendo mentis regno, primum, quod
ſpectare debemus, eſt majeſtas, & excellentia regen
tis:

tis: nempe est cujusque privatum imperium, suique liberrima possessio, veræq; dignitatis non inanis conscientia: imò aliis civilem reverentiam ac obedientiam præstamus, quia id nobis primum imperamus: neque ullum pulchrius, aut perfectius obsequium est, quam quod ultro deferimus ex rationis arbitrio: hoc Deus ipse a nobis exigit, neque alio more se coli jubet; servilem & coactam submissionem respuit. Non tamen hæc animi generositas a Christianâ humilitate dissentit; verùm ipsa humilitas nos maximè pudefacit ex sensu hujus deformatæ majestatis; & cum ipsâ pariter regnat, ac suavissimâ communione naturæ summa cum infimis harmonicè componit. Inest certe nobis nativa dignitas, quam a Deo accepimus, quam lapsu violavimus, & ad cujus restaurationem ipsa religio jacentes impellit. Cum honoris & sanctitatis respectu corporum vasa conservare jubemur; multò magis regias & divinas mentes. Neque est alia humilitas perfectionis comes, alia quæ defectus agnoscit, & pœnitentiâ quodammodò supplet; sed idem affectus pro rerum diversitate se varie explicans. Ista potiùs vilitas dicenda, quæ sponte sceleris patiens, se in sordibus suis volutat, & ad res pulchras haud unquam assurgit: cujus fuga & aversatio ad hanc animi celsitudinem ducit: nam cum scelera, ut supplicia, toleramus. aut a Deo in gloriam verti gaudemus, non idcirco minùs indignamur, quin ex ipso turpitudinis sensu hos utrosque affectus excitamus. Falsa & inanis est Ethnicorum gloria, quæ vel suâ superbiâ turgens, vel populari plausu inflata, vel a conscientiâ virtutis profecta, sibi servit, & in suis se laudibus terminat. Christiana magnamitas nobilissimarum rerum desiderio

ſiderio flagrat, eaſque ut laudabiles & ſe dignas amplectitur; gloriam vero omnem ad Deum tranſmittit. Hanc, ut virtutum efficaciſſimum calcar, & vitiorum frænum, ac denique ut rem ſacram & cœleſtem conſervare debemus: neque ob aliam cauſam divini ſcriptores per ſpeciem fœdiſſimarum rerum nequitiam depingunt quam ut hanc verecundiam in nobis excitent. Quapropter neceſſe eſt a privatâ turpitudine non minus abhorrere quam vel a publicæ infamiæ notâ: nec tantum ob conſcientiæ vindictam, ſed & ex noſtri reverentiâ; quam ut quiſque laxaverit, ita decidit ab imperio ſui: qui enim peccat in ſeipſum eſt læſæ majeſtatis reus. Rebus ludicris & leviuſculis parce et decorè utendum eſt. Nimirum ineſt unicuique noſtrum pars aliqua ſtulti, nec minus bruti. Iſtiuſmodi ſunt riſus, luſus, inconditi ſermones et geſtus. Hujuſmodi omnes naturæ impetus, & inferiores animorum motus. Severa mens eſt prudentiæ templum. Quin ipſa ruſticitas, ac nimis craſſa cæremoniarum negligentia, quandoque morum ſorditudinem inducit. Denique qui rem excuſabilem, neque in ſe inhoneſtam, ſub turpitudinis opinione attingit, in hunc pudorem magis peccat, quam qui ea quæ natura turpia ſunt graviter & ſobrie contrectat. Solio ritè conſtituto, ad concilium et curiam progrediamur. Animus ampliſſimis contemplationibus augendus eſt, et ditandus ſcientiarum copiâ: qui enim plurima perfecte ſciunt, maximam partem obtinent intellectualis mundi, quæ eſt veriſſima hominis poſſeſſio. Pulcherrimarum rerum imagines menti obverſemus: æqua viribus & fortunis agamus. Maximè autem judicio eſt opus, ne vulgi opinionibus abrepti, immania ſcelera pro virtutibus ſectemur: aut in nos

ipſos

ipſos exerceamus tyrannidem. Multa ſunt, quæ univerſa fere gens hominum quaſi ex perſpicillis intuetur. Alia quidam ampliant, & in immenſum extendunt; ut ſuas laudes, aliorum dedecora, terrores, prodigia, miracula, famam, & externam omnem oſtentationem. Alia contrahunt atque diminuunt; ut proprios defectus, præterita beneficia, hoſtium nondum ingruentium vires, ſolidam virtutem, ac veram ſapientiam, res internas atque profundas. Contra hæc omnia animus eſt ex adverſo præponderandus, ne illum primâ impreſſione occupent, ac deinde conturbent. Nihil humanum demiremur. Nullius autoritati fidem obligemus. Omnia ſcrutemur, teneamus optima, Plurima hujuſmodi documenta ſacra pagina ubique ſuggerit. Poſt hanc præſtantiſſima Græcorum & Romanorum exemplaria in manibus verſemus: Ex prudentiſſimorum hominum aſſiduâ & intimâ cognitione artes & ingenia diſpiciamus, quid pulchre, quid ſecus fecerint. Nihil inexploratum ac vix inexpertum animo inſideat: perſpecta in canones referamus, ut pretioſiſſimum vitæ theſaurum. Summa autem imperii perfectio eſt, vis & potentia imperantis: hæc enim prudentia ad vitam deſcendit, & longâ exercitatione virtutum ſe in habitum & conſuetudinem effingit. Hujus dominio atque regimini animus perpetuo aſſuefaciendus, neq; in re minimâ maxima autoritas remittenda eſt; ne parvâ licentiâ plus detrahatur, quam multâ intentione reparari queat. Ut qui ludunt latrunculis, nullo forte propoſito pignore, ex ipſo tamen vincendi ſtudio, & animorum contentione, tantopere incumbunt, ut victi, tanquam de gravi infortunio querantur, ac ſæpe cum maximo ſpectantium riſu in iram & furorem abeant. Haud ſecus

in

in majoribus vitæ negotiis, ſi quis ſeſe vehementiùs addicat, neglecto ſui præſidio, ubi pedem retrahere velit, id minimè poteſt; ſed ſe diu incaute ruentem ſentit tandem detineri captivum. Severius itaque observa quod tu tibi imperas, quam ſi Cæſar imperaſſet; atque, ut athletæ ſolent, huic exercitio quotidie inſiſte: neque animus ipſe culturam reſpuit: Socrates qui corporis deformitatem emendare nequiverat, mentis vitia hac diſciplinâ correxit. Ampliſſimam ſane poteſtatem quiſque fortiſſimus in ſe obtinet, quam ſocordes ac ſibi indulgentes amittunt. Hæc autoritas ſe maxime exercet in moderandis affectibus, qui enim penitus tollunt, ſeipſos jugulant, & ſui corporis ſtationem deſerunt, quod per hos proximum habet cum mente commercium; ventiſque perſimiles ſunt, qui temperati atque ſecundi animam proſpero flatu impellunt: turbidi vel adverſi tempeſtatibus obruunt. In hoc a pecoribus diſtinguimur, quod in iſtis hæ affectiones dominentur, in nobis ſerviant: belluina itaque pars hominis ſub rationis jugo perpetuo premenda eſt: nec quantum libeat, ſed quantum liceat et proſit, emittere, inflectere, divertere, ac millibus modis ludificare debemus: brutis enim, rationis vice, natura certos curſus & limites ſubjecit, qui in illis modum conſtituant: homo, ni ſeipſum regat, longè infra ferarum impetum præceps corruit, et in extremum concupiſcentiæ gurgitem prolabitur. Malignæ affectiones (ut ita dicam) quales ſunt, ira, metus, dolor, pravam tamen aliquam voluptatem afferunt; neque ſine ægritudine & reniſu maximo ſe divelli patiuntur, etſi, purientinm more, non tam exonerent quam exerceant animi morbum. Tum erga alios difficiles reddunt, & vel alienam fœlicitatem

licitatem contaminant. His igitur tortoribus rariſſime, ac non niſi ex ratiouis imperio, venia danda eſt: atque etiam ſtrenuè cavendum, ne ultra fas & honeſtum, imo ne ipſam utilitatem, effundamur. Summæ enim inſaniæ eſſet, cùm hæc flagra nobis in manu poſita ſint, uſque ad perniciem aut damnum ſævire. Hæ paſſiones in ipſis belluis ſe mutuo intercipiunt: ira formidinem ſpernit, dolorem neſcit, amor omnibus imperat: imo amentes ac perditi homines, adulatores, paraſiti, impoſtores, gladiatores, & gregarii milites id facile præſtant: vel pueri plurima per luſum patiuntur, ex obſtinatione animorum, quæ aliâs maximos fletus exprimerent: non vir prudens & fortis tantum in ſe juris habuerit ex vi rationis, quam natura nobis indidit, contra omnia mala exteriora ſatis validam ac ſufficientem? Si violentius inſæviant, mors ſubtrahit; quamdiu ſuſtinenda ſunt, corpus non deficit: mentis vero officium eſt ipſi aſſiſtere, et, ſi poſſit, ſubſidium vel ſolatium ferre: ſin minus, ſe ſaltem inviolatam invictamque tueri. Nunc ad benigniores animi affectus, appetitum, ſpem, gaudium, ſermonem convertam: qui quamvis blande & adulatorie obrepant potius quam incurſent, ſuos tamen ſtimulos & impetus habent: multique, qui inter vulnera & mortes, ut res ludicras, verſantur, ab his ſæpe ſuperari ſolent: quanquam minimè ſit dubium, homines magis rapi & extra ſe ferri tormentorum cruciatibus, quam ullo corporeæ voluptatis ſenſu: verùm fortiſſima ingenia, ab innati fervoris vehementiâ, in iram, & cupidinem ſunt proniſſima: illam ſcilicet ut injuriarum propulſatricem, hanc ut ſibi conſentaneam exerunt: atqui vera & perfecta virtus, et

fortitudinis et temperantiæ præsidio stipata est. Naturæ delicias præstat parce et modeste carpere: qui enim raro et sobrie attingit, præcipuam suavitatem deguſtat: ut si florem modicè olfacias, melleum & delicatum odorem effundit: sin presſim ac sæpe repetas, vapores crassos ac terreos exprimis: quæ autem dementia est has propitias affectiones in nos armare? ita ut plerumque interceptæ cupiditates, ac spes frustratæ, plus angoris & moleſtiæ creent, quàm ullæ inimicorum violentia: cùm pauci prudenter admittere, vel decepti rejicere sciant. Falsâ specie & variis illusionibus nos aggredi solent, ac pari arte sunt excipiendæ. Primùm absentes præoccupare, & ex longinquo lustrare præstiterit: universam vitam contemplari, ad aliorum exempla respicere, & quicquid homini contingere potest, frequenti meditatione præcipere: ut perfectè muniti simus adversus omnes humanos casus, & utramque fortunam mortalium. Hæc contemplatio, sita in rationis regno, ipsam adjuvat, & in solium attollit; sensum verò nudum & inermem inducit: at præsentia ipsarum rerum, vel formidabilium, vel cupiendarum, pompâ & ostentatione plurimùm valet. In congressu præcipua cautio est, ne ad primam incursionem imparati pateamus: omnia enim ficta & inania tum maximè pollent, omnisque defensio non prius rectè constituta, subito impulsu faciliùs evertitur. Atque hæc prima impressio a peritis rerum agendarum tanti esse censetur, ut cum mentem semel imbuerit, nullis contrariis rationibus penitus abstergi posse credatur. Si hos insultus fortiter sustinueris, victoriam jam partam in manu habes, eadem vi & virtute tenendam. Ad alteram voluptatum tentationem, quæ blandimentis & palpationibus

procedit,

procedit, ſummâ.proviſione & judicio eſt opus. Id quiſque faciat, quod factu ſit optimum, neque non effectu jucundiſſimum ſperet. Beſtiarum eſt ludi, decipi, ineſcari; ſe verò ludere, & apertis oculis in laqueos abjicere, eſt paulò ſupra beſtias inſanire. Quin notandum eſt mala nobis tyrannicè impoſita magis contundere & dejicere animum quàm quæ libenter aggredimur; bonorum abductionem acriùs irritare: quæ autem eſt hæc protervia non tolerare neceſſarios labores? aut quem non pigeat interdictæ voluptatis? Quicquid agimus, liberaliter agamus, facili motu, & quaſi ſecundo flumine delapſi; quodque in ſe difficile eſt, voluntate leniamus. Nonnulla eſt etiam comparationum commoditas: nempe in duobus malis minimum exuit aſpectum mali, & minora bona viliora videntur. Omnia quidem mortalia, ſi conferantur ad cœli gaudia, aut gehennæ ſupplicia, egregiam ſuam vanitatem produnt. Poſtremò optimum eſt lapſorum remedium, in ſuorum affectuum tyrannidem cum vi & obſtinatione inſurgere, ac facto impetu ſemel abrumpere: quod qui valet, oſtentat eximiam indolem animi ſuæ libertatis conſcii. Eſt alia animæ ſentientis facultas, quam imaginationem vocamus, quæ in hujus vitæ ſtatu non parum momenti facit. Spiritus eſt agilis, inſtabilis, pantomimus, prævaricator, ſcurra, pragmaticus, impoſtor, ſeductor affectuum, ſuique tortor, & omnium turbarum concitator: cùm enim ſit chymicus ſenſibilium ſpecierum, neſcio quâ arte eas ſic excitat atque adulterat, ut fulgureo impetu violenter incendat, & ad inſaniam præcipites rapiat: ipſam quoque mentem interturbat, & perpetuâ inquietudine, a ſuo jure & regno dimovet. Hinc deliria, atque ſtultitiæ, quaſi vigilantium ſomnia obveniunt.

fortitudinis et temperantiæ præsidio stipata est. Naturæ delicias præstat parce et modeste carpere: qui enim raro et sobrie attingit, præcipuam suavitatem deguſtat: ut si florem modicè olfacias, melleum & delicatum odorem effundit: sin pressim ac sæpe repetas, vapores crassos ac terreos exprimis: quæ autem dementia est has propitias affectiones in nos armare? ita ut plerumque interceptæ cupiditates, ac spes frustratæ, plus angoris & molestiæ creent, quàm ulla inimicorum violentia: cùm pauci prudenter admittere, vel decepti rejicere sciant. Falsâ specie & variis illusionibus nos aggredi solent, ac pari arte sunt excipiendæ. Primùm absentes præoccupare, & ex longinquo lustrare præstiterit: universam vitam contemplari, ad aliorum exempla respicere, & quicquid homini contingere potest, frequenti meditatione præcipere: ut perfectè muniti simus adversus omnes humanos casus, & utramque fortunam mortalium. Hæc contemplatio, sita in rationis regno, ipsam adjuvat, & in solium attollit; sensum verò nudum & inermem inducit: at præsentia ipsarum rerum, vel formidabilium, vel cupiendarum, pompâ & ostentatione plurimùm valet. In congressu præcipua cautio est, ne ad primam incursionem imparati pateamus: omnia enim ficta & inania tum maximè pollent, omnisque defensio non prius rectè constituta, subito impulsu faciliùs evertitur. Atque hæc prima impressio a peritis rerum agendarum tanti esse censetur, ut cum mentem semel imbuerit, nullis contrariis rationibus penitus abstergi posse credatur. Si hos insultus fortiter sustinueris, victoriam jam partam in manu habes, eadem vi & virtute tenendam. Ad alteram voluptatum tentationem, quæ blandimentis & palpationibus

procedit,

procedit, ſummâ provisione & judicio eſt opus. Id quisque faciat, quod factu ſit optimum, neque non effectu jucundiſſimum ſperet. Beſtiarum eſt ludi, decipi, ineſcari; ſe verò ludere, & apertis oculis in laqueos abjicere, eſt paulò ſupra beſtias inſanire. Quin notandum eſt mala nobis tyrannicè impoſita magis confundere & dejicere animum quàm quæ libenter aggredimur; bonorum abductionem acriùs irritare: quæ autem eſt hæc protervia non tolerare neceſſarios labores? aut quem non pigeat interdictæ voluptatis? Quicquid agimus, liberaliter agamus, facili motu, & quaſi ſecundo flumine delapſi; quodque in ſe difficile eſt, voluntate leniamus. Nonnulla eſt etiam comparationum commoditas: nempe in duobus malis minimum exuit aſpectum mali, & minora bona viſiora videntur. Omnia quidem mortalia, ſi conferantur ad cœli gaudia, aut gehennæ ſupplicia, egregiam ſuam vanitatem produnt. Poſtremò optimum eſt lapſorum remedium, in ſuorum affectuum tyrannidem cum vi & obſtinatione inſurgere, ac facto impetu ſemel abrumpere: quod qui valet, oſtentat eximiam indolem animi ſuæ libertatis conſcii. Eſt alia animæ ſentientis facultas, quam imaginationem vocamus, quæ in hujus vitæ ſtatu non parum momenti facit. Spiritus eſt agilis, inſtabilis, pantomimus, prævaricator, ſcurra, pragmaticus, impoſtor, ſeductor affectuum, ſuique tortor, & omnium turbarum concitator: cùm enim ſit chymicus ſenſibilium ſpecierum, neſcio quâ arte eas ſic excitat atque adulterat, ut fulgureo impetu violenter incendat, & ad inſaniam præcipites rapiat: ipſam quoque mentem interturbat, & perpetuâ inquietudine, a ſuo jure & regno dimovet. Hinc deliria, atque ſtultitiæ, quaſi vigilantium ſomnia obveniunt.

veniunt. Et quicunque phantaſiam impotentem habet, quantumvis ſit elegans atque concinnus, vir magnus & ſolidus haud unquam evadet. Hujus vero ſumma malitia eſt, quod ex innatâ pravitate ingenii pietatem potiſſimùm carpat & rideat: neque in ullâ re aliâ, aut joci liberius fluunt, aut hilarius excipi ſolent: unde plurimi ſuo ingenio pereunt, dum veritatis majeſtatem hac petulantiâ & præſtigiis ludificent. Itaque curatio eſt difficillima, cùm ſit adeò inquieta, ut ne minimo quidem temporis momento feriatur; adeo intractabilis, ut inter digitos medicantis labatur: tanta falſitas, ut vix quiſque prudentiſſimus ab ipſius confictas ſpecies opinionem ſuam aliquantùm non applicet: tanta denique malignitas, ut ſanctiores ægre riſum contineant in alienis nequitiis aut infirmitatibus: eumque ſanè perfectum dixerim, qui in imaginationem imperium tenet. Quocirca mens illi penſa perpetuo imponat; copiam optimarum cogitationum cudat, quarum ſatagat, ne ad ſuam vanitatem deflectat: ſin lapſa, & turpium imaginum fœta, animam violentet infeſtet, fortiter connivendum eſt ab hujuſmodi phantaſmatum aſpectu: quæ ſi protinus extingui aut excludi nequeant, ad placida negotia, aut ſtudioſos ludos, aut meliorum rerum contemplationem diſcedite: omni enim diverſione hic frangitur impetus, & ſomni fit patiens. Fallacitati & petulantiæ occurritur, non quidem ſatis per judicii vim, niſi ingenuæ virtutis habitum, & ſanam conſuetudinem inducatis, Deum revereri, abominari ſcelera, dedignari vanitatem. Huic potentiæ inſervit memoria, longè minùs efficax & quæ omni impetu caret. Fidiſſimam impreſſionem a forti cogitatione, ſive ex odio, aut cupiditate, ſive aſſiduâ contemplatione

templatione defixam concipit; & institutis vel cognatis monitoribus excitata restituit. Cùm verò ad animæ gubernationem minùs faciat, breviter dimittam. Quin aliqua corporis habenda est ratio, quæ est sedes & provincia mentis, & ex naturæ conjugio, more mutuo, sed dissimilimo, ipsam afficit, & ab ipsâ affecta est. Siquidem secundum temperamenti varietatem, alii aliis sunt ad fortitudinem aut temperantiam magis opportuni. Bilioſi, velut in palæstrâ positi, nisu vehementi & certamine gaudent; ab irâ & omni acri affectu ægerrimè desistunt. Melancholici, tanquam in templo constituti, res sacras & augustas meditantur: metu & sollicitudine infestari solent. Pituitoſi, ceu carceris squalore confecti, & constricti inertiæ vinculis, a fortitudine longissimè absunt. Qui sanguine abundant, in aula & theatro degunt, clarissimâ luce circumfusi, omnique genere voluptatum affluunt. Pervestigato corporis habitu, animam ex opposito constituamus, & in hos motus semper intenti, contrariis affectionibus faveamus: neque si minùs queamus comprimere ruborem, pallorem, suspiria, gemitus, cæteroſque animorum fluxus, ad mentem penetrare patiamur: quin adversus has corporis infirmitates tantò diligentiùs obfirmemus: omnis enim obstinatio vel diversio spirituum, præcipuè consuetudo, sensum adimit & obstupefacit. Denique ut formosum corpus est ornatissimum animæ vestimentum, ita temperatum, optimum domicilium, summâ curâ & diligentiâ conservandum: totuſque homo sic institutus est, ut, ceu machina recte fabricata, ac fortiter intensa, ad Dei observantiam, & publicam utilitatem, nec non propriam salutem, sit, quam maximè quisque comparare se possit, omnibus nervis & arti-

culis instructa. Concione dimissâ, Josephus, dum ipse alio secedit, Politianum proximè sedentem admonet, in ambulacro paululùm commorentur, eumque brevi rediturum expectent. Exeuntes illuc se conferunt. Ibi Eugenio per otium hanc versionem sacri Epicedii a Davide pro socero ac fratre compositi, legere vacabat.

Hebræa virtus cæsa per montes jacet,
Heu quanta strages fortium!
Ah ne Gathæis nunciate civibus!
Neu dira noscat Ascalon!
Nimiùm superbè ne Palestini fremant.
Neu gens profana gaudeat.
Vobis nec imber ullus, aut ros influat,
Gilboa montium juga!
Messemq; sacram fundat infœlix ager.
Illic virorum fortium
Projecta parma est, parma Sauli viliter,
Ceu non olivo perliti.
Atqui cruentæ cædis, atque abdominis
Ingentium cadaverum
Non Jonathani vacuus aut arcus redit,
Aut patris expers ensis est.
Uterque pulcher, & placens, dum vixerant,
Et Jonathanus, & pater;
Nec ipsa dispar mors eodem condidit
Utrumque jungens exitu:
Illis vel aquilæ planta pennis ocyor:
Leone dextra fortior.
Vos ô Jacobi filiæ Sauli necem
Deflete justis fletibus!
Qui vos beavit ostro, & ostrinis super
Instravit aurum vestibus.

Heu quanta bello facta ſtrages fortium!
O Jonathane montibus
Occiſe ſummis! maximus dolor meus,
O Jonathane frater es!
Mihi fuiſti ſuavis, & clarus fide
Per poſteros mirabili.
Vel fœminarum fervidam cupidinem
Amore viciſti tuo.
Heu quanta ſtrages facta fortium virûm!
Ut arma belli perdimus!

Politianus a carminibus, tanquam re alienâ, ad documentorum memoriam revocat. Et, O nos, inquit, infœliciſſimos, qui hæc antea quàm perire cœperimus, non auribus, non animo concepimus. Certè nihil eſſe poteſt homine dignius, quàm ſe regere: fruſtrà ſunt alia imperia, & exquiſitiſſimæ voluptates, niſi hæc intima fœlicitas cum exteriori conſentiat. Cum his dictis ad Joſephi a tergo ſupervenientis ſtrepitum uterque ſe convertebant. Tum ille: Gratulor vobis hanc prælectionem veſtrâ commentatione dignam videri. Cui Politianus: Haud minimè oblectat faciem in ſpeculo intueri, maximè verò ſuæ mentis imaginem coràm expreſſam & denudatam accipere: neque habuit hic ſermo magis expertos & præparatos auditores, & ab his avidiſſimè imbibi ſolet. Joſephus hic iterum inſiſtebat. Sanè animus ſerenus eſt vel in mediis miſeriis vicarius fœlicitatis, & omnium dolorum medicus: neque hæc virtus in ſuis tantùm finibus incluſa eſt, ſed tanquam a fonte puriſſimo profluens, in publicam commoditatem diffunditur: nempe cum aliis optimè conſentit, ac mutuam charitatem, & benevolentiam inducit: cùm econtra mens perturbata nullis neque divinis neque humanis officiis

recte operetur, quin & sibi torturam pariat, & a
omnibus offensionem. Hæc in eundo collocutus, cu
nondum adversperasceret, repetitâ ambulatione,
deinde in sermone processit. Tria sunt laqueon
genera, quæ mentes hominum potissimum imp
cant, ob id magis periculosa, quod cum vitâ ta
tam communionem habeant, ut omnino exclu
nequeant. Primam ætatem vanæ voluptates p
omnium illecebrarum experientiam circumagun
mediam acmen & culmen ævi magni nomin
ambitio occupat: postrema relabitur ad diviti
rum curam; quæ etiam utrisque inservit, & cor
munis fomenti copiam suggerit. Tum qui ad re
attenti sunt, ut frugi & prudentes ab omnibus pr
bantur: laudant parentes, hortantur conjuges, lib
gaudent; ac universi ferè indulgent iis vitiis q
ad quæstum faciunt, ipsam avaritiam nullum omni
vitium ducunt: adeo totus mundus in hoc crime
consentit, & qui damnant rarò exuunt. Est tame
hæc pestis omnium scelerum feracissima: hæreditat
quas justissime adiri credimus, quantâ officiorũ simu
latione, & sceleratis obsequiis, quantâ votorũ crudel
tate anticipari solent? Ac licet opum cogendarum l
bido sustentare visa sit rem domesticam, publicamqu
omnia tamen revera perturbat: non amicis aut cor
sanguineis, non conjugibus, non liberis, non sib
parcit, unde sit aliqua lucrandi occasio. Ex egestat
nascitur hic tantus excessus; maximaque divitiarum
pars est, minimis indigere: mens non esurit, non si
tit, non morbos, mortemque depellit: corpor
sunt isti helluones, omnium belluarum voraciissimi
quæ, velut improbi & immites domini, ire, fugere, vo
lare, labores capessere, subire pericula, & sibi soli
servire

ervire imperant. Hinc tanta mechanicarum artium
erfectio, tanta ſcientiarum & animæ negligentia!
eraque pars hominum, hoc onere depreſſa, omnem
ivendi curſum explendis vitæ neceſſitatibus impen-
it: neque unquam aſſurgit ſupra beſtiarum ſortem.
ſt idcirco optabilis fortuna, & in pulcherrimos uſus
onvertenda, ſatis amplam hæreditatem a parentibus
ripere, quæ his curis liberatos ad præſtantiora ne-
otia tranſmittat. Cum autem ſint duo divitiarum
ſtiſſimi gurgites, victus atque veſtitus; de hoc ſatis
obis proviſum eſt, quod non pretio, aut varietate,
d in notis diſtinctionibus dignitas conſtet: illo ſim-
ici ac puro utimur, omniſque luxuria ad cenſuram
ahitur: ut nemini neceſſe ſit magnas opes congere-
, & proinde ſit minùs libitum. Et qui ſuas facultа-
s, ſive relictas, ſeu, quod rarius eſt, acquiſitas di-
erdit, cenſoribus reddere rationem cogitur, ac non
atùm creditoribus ſuis. Eandem modeſtiam in fe-
is ac funebribus cæremoniis ſervamus, quippe judi-
amus ſumptuoſos ritus eſſe ipſius populi exactiones,
inanes fiſcos, quos forte nobiles ac ſummi cives ne-
re præ impendio præſtare poſſunt, neque pro maxi-
o pudore omittere: quocirca legibus cautum eſt,
t hi nobis, vulgari conſuetudine, tanquam a pri-
â tyrannide ſint impoſiti: quod ſi pompam &
inionem detrahas, ſumma divitiarum neceſſitas
rit. Sobrii & prudentes viri modico ſatis fœliciter
ivunt; ac ipſi avari & ſenes minimo: his plurimum
us eſt, qui maxime prodigunt. Artificia, & agri-
ltura, nullibi diligentius exercentur: ipſi ſolida ac
ncera excerpimus, ſpecioſa ad exteras gentes, ut
epundia ad Indos, deportamus. Tum antiquam il-
m parſimoniam, quæ luxui oppoſita eſt, ut maſcu-

lorum animorum nutricem, & medelam omnium
bidinum, retinemus. Pecuniarum vis in uſu conſiſt
uſus in juſtis et neceſſariis expenſis: prudens itaq
paterfamilias eſt revera prodigentiſſimus, cum no
ut iſti decoctores, pro parte vitæ immodicè afflua
ſed deb to ac perpetuo tenore, & ipſe prodigat,
aliis prodigenda relinquat. Deus, qui omnia e nihi
finxit, vult nihil diſperdi: qui diſſipat, tametſi n
queat rem ipſam abolere, uſum annihilat, cujus cau
eſt edita. Hæc frugalitas alteram divitiarum pagina
facit, & quicquid a ſumptibus honeſte exciditur
lucrum referas. Quin omnia ſordida & impura da
namus, ac poſt ipſam neceſſitatem proxima mund
tiæ & ſplendoris cura eſt: pulvere veſci, ſerpenti
vivis, homini poſt mortem, in pœnam additum e
Præſertim tenacitas, quæ juſtam liberalitatem excl
dit, aut ſaltem anguſtat, inter ſcelera & dedeco
cenſetur: neque eſt ullum aut juſtius debitum, a
fortius vinculum humanæ ſocietatis, quam benefici
rum mutua communicatio: belluæ in conjuges,
fœtus indulgent, atque is ſanè æternitatem vix ſp
rat, qui poſteritatis curam abjicit: tum in cognato
atque propinquos, ac perinde in univerſos homin
eſt hæc charitas derivanda: neque eſt ipſe humanit
tis particeps, qui quenquam humani generis a ſe
lienum, aut ſuæ bonitatis exortem judicat. Trib
tum eſt Dei quod a pauperibus exigitur: quos erg
ut publicanos ſuos, nobiſcum ſemper adeſſe volu
Media Chriſtianorum ſecula, per ingentis meriti
pinionem, hac charitate maximè abuſi ſunt. Poſt
hoc prætextu facilè ceſſatum eſt ab exercitio tam i
pendioſæ virtutis: nos neque cum Deo paciſcimu
neque divinæ liberalitatis exemplo in ipſius ſerv
illib

berales ſumus. Sic illa pars opum, quæ debitè ex-
nditut, optimè ſervata eſt, & extra omnes mor-
os caſus in cœleſti theſauro repoſita. Hæc confa-
atus, appetente jam veſperâ, ad domum reducit.
i nocte, in lecto diſcubans, ſolitudine ac ſilentio
jutus, ac multâ meditatione a ſomno ſecluſus,
c carmen ſecum compoſuit, quod poſtridie ami-
recitabat.

O Deus æterni ſator ætheris, ô pater, ô rex !
Et jam pronus equos pelago Sol merſit Ibero,
Et jam nocturnis it triſtis Cynthia regnis ;
Converſoque ſimul ſurgentia lumina cœlo
Candida cæruleis accendunt ora tenebris.
Muteſcunt ſubito terræque auræque ſilentes,
Marmoreumque mare, & poſitæ per rura volucres,
Cumque feris gentes hominum, feſſoſque laborum
Oblectant ſomnis animos, & corpora ſolvunt.
At lupus egreditur ſylvis, ululatque per umbram ;
Obſcanique canes latratum in limine tollunt,
Et diræ volucres nidos liquere diurnos,
Diſpoſitæque jugis noctem ſtridoribus implent,
Ac ſibi ferali reſponſant voce viciſſim.
Tum Metus, ac ſubitus Terror, cæcique Tumultus,
Triſtidiæque ſimul, preſſoque Silentia greſſu,
Ac variæ ſcelerum facies, Veneriſque nefandæ
Connubia, & furto gaudens Vindicta cruento;
Et quæcunque diem fugiunt mortalia facta,
Regnant, & vacuas errant obſcura per auras.
Quinetiam inceſti Manes, Umbræque nocentes,
Erupere Erebo, ſolâque in nocte vagantur :
Infandas fingunt voces, luctuque dolendo
Ingeminant ſævos gemitus, ſimul igne coruſco

Cominus armati apparent, rapiuntque, ruuntque,
Oraque sumpta modis ostentant horrida diris.
Tum pavet, attonitus resilit cruor, oraq; pallent,
Distrahiturq; metu pravæ mens conscia vitæ:
Non illam in thalamis gemmata cubilia celsis,
Non rigidi fasces, aut summa potentia sceptri,
Nil clypei, nil tela juvant: nec pectoris ægri
Excubiæ tristes possunt depellere luctus.
Instantem capiti gladium timet, ipsaq; rursum
Crimina securis olim quæ fecerat annis,
Nota ruunt animo, stimulisque recentibus angunt.
Ille miser vigilat volvens, curaq; fatigant
Indomitæ: tum luminibus si forte cadat nox,
Exiguus subitò sonus excutit: arrigit aures,
Immoriturq; toro, gelidus stat corpore sudor,
Et binos oculos immani pandit hiatu,
Insanitq; metu, noctemq; exterritus odit.
Tu Pater interea somno secura piorum
Pectora componis, sanctis stipata ministris.
Tu super invigilans celas tutricibus alis,
Terroremq; levas; animisque illapsa quietis
Aurea per nigram subeunt insomnia noctem.
Scilicet æthereâ raptum me sistis in aulâ,
Sydereas inter sedes, divosque frequentes.
Ara sub æternis intermicat aurea flammis,
Thuris odorati donis, precibusq; piorum
Condita, cœlicolæ circum, quiq; æthere nati
Servavere fidem, quiq; atrâ labe redempti,
Adduntur superis, terrarum ex omnibus oris,
Sancti omnes, niveis velati vestibus omnes,
Solennes ducunt choreas, unoque sonantes
Ore canunt. Tu stelliferi flammantia cœli
Mœnia, tu ventos, vastique cubilia ponti

Ædificas, terraſque manu moliris inertes,
Et vaſtum ſolidis ſervas compagibus orbem.
O Genitor! tua perpetuò ſtat magna voluntas;
Et fruſtra ſtolidæ pugnant prævertere gentes,
Irritaque inſanis attollunt ſibila linguis.
Nec tua corporeis ſordeſcit gloria membris
Chriſte Deus, ſævis hominum defuncte periclis;
Nil tantis fœdate malis! tu cæſus, & idem
Altior æthereas ſurgis redivivus in arces.
O Pater, ô proles, ô numinis alma poteſtas!
Quis tibi par interque Deos, pueroſque Deorum,
Qui fælſâ timidas ſubigunt formidine terras?
Quis tibi par? ſancto ſolum te carmine dignum
Proſequimur: te veſtit Honos, ſupraq; ſedentem
Læta coronatas clangit Victoria pennas.
Interea ex oculis lapſus ſopor: hei mihi rurſum
Mortales curæ involvunt, & tædia vitæ.
Me miſerum! quis me vinclis & carcere captum,
Immerſumq; levet vitiis? rapit ipſa libido
Præcipitem, rapiunt diri contagia mundi,
Infernæque manus: ſed me tua dextera ſervat,
Et regni memorem ſolabor honore futuri,
O Deus, æterni ſator ætheris, ô pater, ô rex!

At non illi interea vacabant his ſtudiis, perpetuo facinoris pudore dejecti, inſequente omnium delictorum exercitu, ſub hujus auſpicio, atque incurſu. Jam per noctis quietem vehementiùs exagitati, multos gemitus & ſuſpiria fundebant, leniq; ac ſobrio lachrymarum defluxu vultus & toralia ſubluebant. Poſtquã ſe quiſque in ſinu defleverant, Politianus abrumpens, Cur hic, inquit, turpes, & indecori jacemus, tantorumque, quæ ſiniſtrè accepimus, beneficiorum indigni?

ni? ut neque hujus loci ſanctitas, tot ſermonibus, tot exemplis familiariter expreſſa, nos ab inſitâ pravitate abducat: redeamus ergo in patriam cum omnium vitiorum ſarcinâ, neq; polluamus has ſacras ædes contagione noſtræ improbitatis. At quæ fuga? quæ latibula? quæ tenebrarum ſecuritas a Deo ſubtrahet? Hæc dicentem graviſſimus gemitus cum lachrymis oppreſſit. Eugenius eodem vulnere ſaucius, tacite omnia excepit, & angore maximo obrutus, crebris tamen ſuſpiriis aſſenſit. Hâc triſtiſſimâ lugendi ſymphoniâ perdebant noctis beneficium, ac deinde brevibus ſomnis per doloris importunitatem frequenter abruptis, ad auroram ægrè producebant.

NOVÆ SOLYMÆ

Liber Sextus.

SUbduxiſſent ſe procul dubio mœſtiſſimi juvenes tum a Joſephi conſortio, tum ab urbe ac finibus Judæorum, ſi non opportunè emicuiſſet vertentis fati fœlicitas. Circa id tempus Apollos in patriam redierat. Ut primùm Solymam venit, ad Jacobi domum ſe contulit. Ubi Joſephi conſpectum ſubiit, mutuâ ſalutatione ſe invicem complexi, gratulabantur fœlicem exitum tam adverſæ peregrinationis: deinde hilariter commemorare cœperunt,

perunt, quæ cuique poſt diſceſſionem obtigerant. Interveniente Alcimo, dirupta eſt paululùm, & traducta ad filium hæc exultatio. Ille in ſolum humiliter effuſus paterna penè adorabat genua, tum Joſepho permulcente patris animum, præoccupata eſt omnis querimonia, & gliſcenti utriuſque lætitiæ adempta refrænandi modeſtia. Succeſſit huic gaudio Jacobus: omneſque in primæ congreſſionis impetu undique ab eo ſciſcitabantur, quæ calamitatum perpetua tempeſtas tamdiu abſtraxiſſet? Hac quæſtione demùm vellicante memoriam, ipſos priùs interrogabat, num Politianum quendam cum fratre Eugenio apud ſe haberent. Illi plurimum admirati quid hæc nomina ad eum pertinerent. Habere, breviter reſpondebant. Tum Apollos. Ob id lætor admodum, ac, ſi intus ſint, quamprimum conventos cupio. Ipſi in ſecreta ſeorſim conceſſerant. Dum accerſuntur, Apollos literas producit, quas ab eorum parentibus ſe ferre dicebat. Inde Joſephus magis arrectus. Itane fuiſti in Britannia? Imò quidem, referebat, & ab hornm amicis humaniter exceptus, qui maxime gaudebant ſalvos eſſe, & in patriâ noſtrâ ſubſiſtere; quod tum pridem ex epiſtola reſcierant. Inter hæc colloquia, Politianus atque Eugenius, inexpectato nuncio excíti, ſe propere inferebant: ac primùm de ſalute ſuorum quæſtione habitâ, mox acceptis literis certiores ſunt facti. In iis pater reſcripſerat: Mirari ſe quibus rationibus incitati ex Angliâ profugerent, & parentes hujus profectionis ignaros, maximo mærore confectos relinquerent: cæterum non mediocri lætitiâ affici, quod tam inconſultum iter ad fœliciſſimam regionem intenderint: præterita ſe dare juvenilis ingenii temeritati, modò iſtam opportunitatem ſint

inde

inde melioribus ſtudiis impenſuri. Nunc liberali hoſpitio uſi, ibidem, ſi liceret, immorentur, uſque dum ipſe publicam negotiationem illic obiturus poſtmodũ adnavigaret. Sub hæc Apollos ſponte pergebat ſuæ navigationis errores exponere. Ex quo, inquit, Siculorum injuriâ in Italiam ſum abactus, me proximæ navi applicui, quæ ad Judæam transveheret; cum inops & exul illic degerem, ubi neque vivendi facultas eſſet, neque de vobis quicquam certi acciperem, & quidem volebam prævenire noſtræ calamitatis famam, metuſque vero graviores adimere: Deo autem ſic providente, vos jam primi rediiſtis. Cum enim a Rhegio evecti altum mare tenuiſſemus, & Orientem verſus proſpero flatu impelleremur, Africi prædones, qui in Mediterraneo piraticam exercebant, nos a cœli mariſque tempeſtatibus ſecuros, utriſque infeſtiores, adoriuntur. Navem non ita magnam, neque ex æquo bellicis uſibus adornatam, intentato prælio, per deditionem capiunt. Non ſuffecit mercium bonorumque direptio barbarorum crudelitati, quin in corpora quoque manus injicerent. Sola carina, armamentis ſpoliata, ſuo fato fluctuare permiſſa. Nos omnes traducti ſub foros ad ima detrudimur. Hic victûs tenuitate, buccellato ſcilicet pane, & aquâ fœtidâ, tum anguſtiâ loci, ac mutuo pædore immarcentes, omnes captorum injurias perpetimur. Diu cæco in carcere ferebamur, ignari prorſus, quam aut ſpem piratæ ſequerentur, aut quis eſſet noſtri timoris exitus: neque quicquam prius ſenſimus, quam tertio poſt die nos in arctiorem cuſtodiam conjici, ac oppeſſulatis foris ſimul includi, tormentaq; & tela expediri ad prælium: mox edebatur aliquot exploſionũ fragor, cum ingenti ſonitu, & concuſſatione totius navis: ab adverſo

pariter

pariter reſponſum eſt. Huc illuc curſum circumflectebant, ad exonerandos tormentorum ordines, & proventi, fluctuumque opportunitate capiendâ: ita ut a navibus potius quàm ab hominibus pugnari videretur. Longa & acerrima fuit conflictatio. Nos interim circumſtabat fatorum varietas: & quidem anceps erat optio, an cædi, an mergi, vel ab ignotis adhuc hoſtibus nunc iterum capi præſtiterit: quidvis certè victoriæ prætulimus: noſtrorumque puſillanimitas inde cum audaciâ ſeſe prodebat; quòd priùs abjectâ defenſionis ſpe ſe ab illis ſubigi patiebantur, quorum nunc experti ſævitiam multò magis iniquas conditiones recuperandæ libertatis acciperent. Juxta me erat juvenis Anglus, quem Valentem vocabant, corpore contracto, ſed magnarũ virium, ac promptæ audaciæ; & qui a deditione ſemper alienus, nunc ſervitutis impatiens erat; ac mihi potius fidens, quia priùs pugnæ hortator fuerã, clàm in aurem ſubmonuit. Quid hìc ceu pecora in lanienâ includimur? certè pulcherrimã occaſionem amittimus: plurimi ipſorum ſunt cæſi, nemo cuſtodiæ vacat, liberas manus habemus, quibus arma comparabimus, aut inermes tantiſper tenebimus implicitos dum inimici navem inſcendant: ac nobis, quibus debebunt victoriam, nos ſaltẽ pro præmio reſtituant. Non improbato conſilio ad cæteros audacter referre jubeo. Captivi decem eramus; piratæ ante pugnam ſupra quinquaginta, ob paucitatẽ & experientiam ignaviæ, minus de nobis ſolliciti. Tũ ille fidenter inſiſtit: nunc, ſi viri eſſent opportunitatẽ capeſſerent & prælio occupatos conjunctis viribus aggrederentur, ſuaq; omnia, aut ſaltem vitâ potiorẽ libertatẽ, vel victoriâ, vel morte reciperent. Inter hæc verba, globus ingens ab adverſâ parte intromiſſus, ante ora conſiſtentiũ per navem perforatã evolavit

&

& repagula carceris cum pessulis confregit. Tabularum fragmenta duos obiter sauciabant, omnes afflatu stabant attoniti, deinde ad memoriam facinoris reducti, & nunc liberum exitum nacti, ipsoque metu præsentis periculi ad desperationem provocante, ex communi consensu eruptionem facimus. Anglus, qui se pro duce ferebat, vectem propè inventum arripuit: alii contos, & fragmina, & quæ cuiq; fors obtulit, pro telis gerunt. Ille se continuò sequerentur imperat, & tormentarios primùm opprimerent: necdum ob tumultum exaudiebamur, quin improvisi in illos irruimus, & a nobis incautos, suisque singulos officiis exercitos, magno ardore detonantes, invadimus: tres, qui proximè occurrebant, simul humi consternimus, & ipsorum telis armati, hanc partem navis, quæ ad proram spectabat, defendere paramus. Tum alii, re manifestâ, cum incondito clamore, se ad oppugnandum convertunt. Fortè accidit, ut facula per tumultum negligenter abjecta in magnam vim pulveris nitrati incideret, &, ingenti flammâ editâ, quosdam proximè circumstantium, plures verò superiora tenentium, cum illâ parte puppis absumeret. Nos longiùs subsistentes, ignis, qui se semper sublimem agit, cum illac exiret, intactos reliquit. Tanto Dei beneficio a summo discrimine liberati, magis accensi, ac confirmati sumus. Piratæ stupore perculsi, ab igne ruebant: dum nos omnes, qua exitus patebat, e latibulis incunctanter in altum evadimus. Vis flammæ vela præcipua atque armamenta corruperat, & a gubernaculo dejecerat rectorem. Navis a fluctibus agitata, ad pugnam aptari, & converti nequibat: & jam ipsa tormenta cessabant. Nec diu fuit antequam hostes id conspicati se propè adjungerent, ac mox har-

pagi-

pugines & uncos injicerent. Hìc Anglus primus agnovit gentiles ſuos, victoriæque & amicæ factionis indicia reddidit. Illi audacter a noſtrâ parte navem inſiliunt. Prædones, deſperatis rebus, iraque & furore incenſi, ſe infra demittebant, & quod reliquum erat pulveris circa ſe diſpoſitum igne admoto inflammabant, & cum foris ac tabulis, & circiter ſex Anglis, ac ſuis noſtrûm qui vindictam avidiùs inſequebantur (inter quos erat ipſe Valens) ſublimes evolabant: atque adeo omnis navis deformata eſt, ut nihil ferè incorruptum maneret: victores itaque deſerendam rati, nos ſuperſtites ad ſe transferunt. Hæc pugna commiſſa fuit ad ulterioris Hiſpaniæ littus. Navis, quæ a Zacyntho mercimoniis onuſta redierat, agitabatur a piratis huc curſum vento vertente tendentibus: poſtquam fugæ poteſtas adempta eſt, ad pugnæ neceſſitatem ſe comparabant; tantùm ut inſequentes ſummoverent: re verò tam fœliciter confectâ, hoſtem ſupra ſpem facilè oppreſſerunt. Lateribus ex conflictu laceratis, ventiſque faventibus, reditum in Angliam maturabant; ac nos unà avehebant, ne trajectio moram injiceret: nautæ ad ipſorum ſupplementum adjuncti ſunt. Decimo poſt pugnam die pervenimus ad Flimmi oſtium, urbemq; e portu conſcendimus. Mercator erat Londinenſis, ad quem maxima pars mercium ſpectabat. Inſtitor nobiſcum navigabat, nomine Clemens; hic mecum familiariter verſatus, perſpectâ egeſtate, perſuaſit ſecum Londinum ire; ſe opem daturum, ut a mercatoribus, quibus cum Judæis negotiatio eſt, viaticum impetrarem. Ego in tantis difficultatibus benignè conſulenti non ægrè aſſenſi: tum equis conductis, me alteri impoſuit, & Londinum uſque devectum in familiam domini perduxit;

cui

cui postquàm totius navigationis, & præ cæteris præ-
lii narrationem feciſſet, adjecit, ſe attuliſſe Judæum
ſenem, cujus inter alios beneficio piratarum manus e-
vaſiſſent, qui nunc omnibus fortunis exutus, reditum
in patriam quærit. Dominu,cui nomen, Angelus,me
jubet introduci: ac paucis de more compellans, gra-
tias agebat, ob ſervatam navem: atque ego illi ob
libertatem receptam, & inſtitoris ſui benignitatem.
Inde orabat ne a ſe abirem uſquedum ipſe redeund
commoditatem præſtaret. Dum hic hoſpitor, febr
quartana correptus, toto vere hoc morbo labora-
vi: neque tamen ad vos reſcripſi, cùm ea quæ in Si-
cilia acciditſent prius eſſe nunciata crederem: ac de-
inde de meipſo nihil lætius referre poſſem. Ub
convalueram, Angelus literas a filiis ſuis Solym
datas accepit. Tum quia in Jacobi domo, cujus apud
illos antea mentionem feceram, ſe manere ſignifica-
rent (neque es, inquit ad Jacobum innuens, illi omni-
no ignotus) ad me referens,coram legere cœpit. Quin
addebat, cùm loci ac hoſpitis gnarus ſis; obſecro t
ut filiorum ſtatum mihi exponas. Hic quia Joſeph
nomen interfuit,vehementer obſtupui, & ei plurimum
gratulabar, quòd me literis ſuis communicaret, und
meorum conditionem reſcirem. Quippe,dicebam,hi
ipſe Joſephus mihi a patre in tutelam datus eſt, ut a
Europam viſendam ducerem. Tum ſubjicio cauſam
disjunctionis noſtræ, ac meas privatas calamitates
nunc vero omnem moleſtiam ex animo deponere
quòd eum ſalvum eſſe intelligam, neque ipſum am
pliùs oportere ſuorum cauſâ eſſe ſollicitum, aut de ho
ſpitii liberalitate, aut de conſortis ingenio. Ille exul
tans, & gratias reddens, non parum ſibi placere viſu
eſt hanc occaſionem mutuo obtigiſſe veſtræ libera-
litati

catis ex parte compensandæ. Pòst ex familiari ser-
none didici, juniorem horum ipsius esse propium
lium, alterum verò privignum, nempe conjugis
ex Veneto quodam, cui priùs nupserat, uni-
am prolem. Is Venetus erat Adrianus, idem,
fallor, de quo te memini sæpe sermonem ha-
uisse ut de homine tibi amicissimo. Hic Jacobus
olitianum graviter intuens, ac si paterni oris simili-
dinem agnosceret, mox pronus in amplexus, in-
rrogat: Tunè illius Adriani filius, qui in me
anta beneficia contulit, & in reditu nostro tot
bsidiis adjuvit? cur me tam diu passus es igno-
re meæ maximæ gratitudinis hæredem? Omnes
vicem lætabantur ob hanc mutuæ necessitudinis
novationem: neque parum gaudebant Ange-
m quoque ipsum trajecturum fore. Mox cæteris
labsis, Jacobus, qui cum hospitibus solus relin-
ebatur, multa familiariter collocutus ex hac op-
rtunitate ipsis poscentibus repetere cœpit sermo-
em quem apud illos prius habuerat. Dixi vo-
s, inquit, mihi hæc primùm explorata fuisse,
eligionem esse verum Dei creatoris cultum, il-
m, cùm sanctissimus sit, ab impiis coli, nec vel-
, nec posse: tum hanc impietatem & contemp-
m numinis, nullò sacrificiorum impendio, nul-
s lachrymarum fluviis, imò ne subsequentium be-
factorum cumulis expiari: præsertim cùm nulla
rs vitæ hoc morbo careat, ipsaque respiscentia
expiatio suis se semper aspergant maculis, &
que aliquid interfit pœnitendum. Hæc Philoso-
i, ut cærera omnia quæ ad veram religionem
rtinent, minus rectè & verè æstimant;
in merita nostra & virtutes attollunt, Deiq; in

lapsos indulgentiam, aut omnino prætereunt, aut in
ficiantur. Constitit quoque hanc remissionem esse im
petrabilem, vel inde, quòd omnes ad Dei cultum re
vocemur, qui aliter accedi non posset: tum ipsa præ
sentis vitæ conditio hoc clarè testatur, cùm enim so
lera nostra nos perpetuò disjungant, ac immortali
inimicitias & bellum indicant, & ex ipsa justitiæ leg
ad vindictam sumendam obligent, quorsum hoc æ
mortalis spatium, & tot assiduè beneficia fontibus
sceleratis impendantur, si nulla sit ulterioris gratiæ
spensatio, neque spes affulgeat solidæ perfectæque re
conciliationis? quorsum in omni divino cultu t
sacrificia, piacula, preces, si non ipsâ conscientiâ
ctante aliqua veniæ expectatio supersit? Certè hæc
dei fundamenta, & indicia propitiæ voluntatis De
animis Ethnicorum insperfit, ut sint minùs excusan
Porro etsi inficiari non ausim, Deum ex simplici po
tate suâ hominem damnatum posse in gratiam reci
re, citra omnem satisfactionem, cùm sit infinitus,
inscrutabilis, & quibus modis expedire se queat a
bis non sit terminandum: quia tamen universus
orbis est exædificatus ad ejus gloriam, tanquam
theatro exhibendam, æquum erat ut justitia quoq
suas partes ageret, ubicunque esset introducta, nec
iners & otiosa, nedum offensa & irritata desiste
sine manifestâ vindicatione læsæ dignitatis; cùm h
sit omnium divinarum virtutum maximè invariabil
clementia sese aut exerere potest, aut retraher
prudentia, potentia, cæteræque ejusmodi facultat
nunc uno, nunc alio more procedunt: justitiæ viæ si
plex & inflexibilis est; quæ nihil aliud potest, aut a
re, aut pati, quam ut integri probentur, damnen
sontes: neque eam lance, neque gladio privare fas e

cùm

imque ipſa executio ſit ultimus juſtitiæ effectus, qui
at ut ſcelus ſemel admiſſum, impunitum abeat? quòd
cuiquam fingere libeat, ſe pœnæ immunem fore,
and identidem ſperare licuerit, ut cenſura deleatur;
at quod injuſtum eſt, juſtum eſſe dicatur; niſi & le-
em & ipſam juſtitiam tollat: deinde quæ pax? quæ
nicitia iniri queat, dum ſit adhuc criminis reatu im-
icitus? Nos quidem ignoſcere poſſumus, & ple-
mque debemus, quia vindicta ad Deum refertur,
ujus ultima & ſuprema juſtitia eſt: & oportet mun-
i totius judicem ad amuſſim cum omnibus agere.
erùm utramque juſtitiæ partem perfectè adimplet,
per alium ſolutio fiat: neque hæc aliena ſatisfactio
icquam a Dei gratiâ detrahit, quin multò magis
m nobilitat, quòd cùm ipſâ juſtitiâ conciliet. Sa-
ificiorum uſus ab Adamo uſque deductus planè
nuit fore certam & præſcriptam inſtitutionem Dei,
cruentam aliquam expiationem, quæ viam noſtræ
lutis ſternat: falſæ quoque religiones omnem ſacra-
m cæremoniarum apparatum ſuo more imitaban-
r; ſed non ad eandem intentionem: ſcilicet iſte
thnicorum cultus ad Deorum pacem emercandum,
purgandam ſceleris labem, ſuo merito valere cre-
batur: hi verò divini ritus ſolam Dei benignita-
em, & ipſum Meſſiam intuebantur, qui hæc omnia
nſummaret, Hoc itaque proximum ſtatuebam me-
m ſubeſſe aliquam ſalutis viam; neque patiebar hanc
erſuaſionem, aut per ullam diffidentiam convelli,
t argumentis extorqueri; cùm ſit univerſæ ſpei fun-
amentum, quo ſublato, nihil reſtaret præter cer-
iſſimam expectationem æternæ internecionis, & ul-
imorum omnium ſupplicionum; quo nihil triſtius
ut magis metuendum ex vaniſſimis opinionibus acci-

deret: quamcunque ergo diluculi ſpeciem per ha
rimam interfulgentem arripui: &, ſi nihil amplius e
quirere poſſem, certum erat iſtam nudam oſtentati
nem infinitæ benignitatis quæ in ipſo creatoris vultu
lucet, amplecti, & vel ad gehennæ fauces mecum d
ferre; precari quoque interim, & ab illo petere,
quo more ſervari nos velit, mihi patefaceret, atq
in illâ ſemitâ conſtitueret, quæ ad ipſum rectiſſim
ducat. Maxime cum conſtaret, ſi qua ſit talis no
pactio, & ipſius debiti ſolutio, illam excedere cogn
tionem noſtram, & cõmunis naturæ modum, in cuj
univerſo ambitu nihil hujuſmodi invenirẽ. Deinde pl
cebat experiri, num hæc machina divinæ opis, uſpiam
cœlo demiſſa appareat: ac unde potius ſciſcitarer, qua
ubi Deum creatorem cum perfectiſſimo colendi mo
optimè deſcriptum reperirem. Inprimis arridebat
lud a ſacris ſcriptoribus ubique celebratum, ac famil
riter inſinuatum, omnem noſtræ ſalutis ſpem in ſo
Dei nomine reponi; unde omnia quæ ab ipſo inſtitu
ſunt, & illius bonitatem unicè ſpectant, utcunque l
& futilia viderentur, nihil tamen aut vanitatis aut f
ſitatis habere arbitratus ſum, verum in ipſis latere p
ſenſi, eam, quam ultro quærebam, novam & extra
dinem naturæ poſitam redemptionis viam. Hinc illu
ſervatorem orbis prædici, indicari, præparari, ſenſi
quidem & per certos gradus, atque proceſſus, q
more res auguſtæ proferri ſolent; ita tamen ut
iſtos typos antiquorum fides ad Meſſiam dirige
tur; quanquam fortè confuſiùs ſpectarent, ut ſa
tariaDei ſacramenta, de perſonâ pauciſſima cognoſ
rent. Poſteriores, ex vatum oraculis, qui hanc
cem a Deo acceptam magis indies magiſque fu
debant, pleniorem ipſius notitiam hauſere.

his itaque ſcriptis (ut inania doctorum commenta rejiciam) vera Meſſiæ lineamenta collegi. Nimirum fore Deum nobiſcum, ex virgine natum, expertem criminis, & tamen omnes vitæ injurias & tormenta necis violentæ perpeſſum, nos ſuis meritis & virtutibus redemptu-rum e ſceleris dominio, & in æternam beatitudinem evecturum. Has omnes particulas operæ pretium eſſe ducebam accuratè mecum expendere. Pro Deo haberi, & prædicari, primum non leviter animum perculit; cum omnis natura conſentiat Deum eſſe unum, & infinitum; unde ſuſpicari cœpi hanc multiplicitatem numinis ejus gratiâ eſſe compactam, ut Ethnicorum polytheiſmum ad ſuos heroas exornandos: ipſumque tertium, ſcilicet ſpiritum ſanctum, idcirco adjungi, ne ob hunc ſolum confingi videretur. Cum autem reſpicerem ad ſcriptorum fidem, quorum veneranda ſanctitas, & in cæteris rebus perſpecta veritas, cum tantâ impietate non conſtaret; cumque recolerem hujus ſententiæ antiquitatem, jam tum illis temporibus prolatæ, quando longiſſima eſſet Meſſiæ ſpes, & tenuiſſima cognitio; hæc illuc diverſis agitatus rationibus, ad Deum ipſum convertebar, multiſque precibus enixè petebam, ut hanc mihi nodum diſſolveret. Tum in numinis contemplatione defixus, hanc lucem menti injectam ſenſi: Deum, cùm ſit unus, & infinitus, unum eſſe ſuo more, hoc eſt, infinito, & ineffabili; neque ipſius unitatem poſſe a nobis perfectiùs concipi, quam aut æternitatem aut ubiquitatem: quod ſi idem ſimul totus exiſtat, in tempore præterito, præſenti, & futuro; ac etiam ſuprà, in medio, & infrà; atque hos tres terminos integrâ & infinitâ ſuâ præſentiâ undi-

quaque adimpleat; cur ſit magis incredibile trinum eſſe in uno & unum in trino? Non ſunt enim tres infiniti, neque tres partes unius infiniti, ſed tres ineffabiles & inexplicabiles Perſonæ in unâ infinitâ eſſentia. Ad nativæ fœlicitatis ſtatum ſcire ſuffecit unitatem virtutemque infinitam: nunc, cùm Deo ſervatore opus ſit, par eſt hanc arcanam veritatem recludi, ex ipſius ore prolatam, qui ſuam naturam optimè novit; necdum fortè cognoſcimus omnia divinitatis miracula. Hoc aditu facto, nonnullam ſpeciem, (non dico ſcientiam aut demonſtrationem,) hujus myſterii ſumus conſecutus. Quantumvis enim Deus ſit unus, idemque puriſſimus actus, cum tamen ſuam pulchritudinem intueatur, ſuâque perfruatur fœlicitate, agit ſuo modo in ſeipſum. Tum agentem par eſt eſſe unum, illum in quod agitur, alterum, ipſam verò actionem, tertium. Mens noſtra, quæ eſt proxima numinis imago, hanc rationem quodammodo exponit: non per tres facultates, quæ in divinâ perfectione uniuntur; ſed per ſingularum facultatum in ſeipſas reflectionem, quæ nihil eſt in natura conjunctius. Sic intellectus ſeſe intelligit: eſt itaque intelligentia, res intellecta, & ipſa intellectio; & tamen unus idemque intellectus. Hæc verò quæ nobis accidunt non variant perſonam, ut nec ipſæ facultates; quia noſtra natura eſt capax harum varietatũ: omne autem in Deo eſt Deus: ac proinde ſunt tres ſubſiſtentiæ unius deitatis: primus, Pater dicitur, id eſt, fons & origo reliquorum: ſecundus, Filius, ſeu reſplendens Idea, & ſapientia, & verbum Patris: tertius, Spiritus, ſeu activitas utriuſque ambos uniens atque concilians. In opere redemptionis, pater nobis filium donat, filius ipſam redemptionem perficit, ſpiritus applicat atque abſolvit: cùm itaque

aque omnes interfuerint, æquum erat filium hoc negotium in ſe ſuſcipere, ut eſſet, qui mitteret, & qui referret; ac ipſe, qui eſt Idea divinitatis, foret noſtræ redemptionis machina. Proculdubio Deus ſe debuit, cùm cætera ex lege creationis, quæ omnia creatori accepta refert, ad extremam obedientiæ perfectionem teneantur; unde nihil redundare certum eſt, quod in alios impendi queat. Ille autem, qui cùm Deus eſſet, ſervi formam ſpontè ſubivit, ex ipſo divinitatis influxu omnia ſua merita infinitæ virtutis tincturâ perfudit. Conſentaneum eſt quoque hominem eſſe, ut obediendi patiendique ſit capax; qui in eadem naturâ hæc nobis transferat, per quam primi parentis ſcelus in poſteros manavit, denique cum homo ſit epitome totius naturæ, ut ipſe omnia in ſe uno reficeret. Ac ne ab ipſâ naſcendi ſorte humani generis corruptionem traheret, præter hominum morem generari convenit; ex virgine potiſſimum, in qua omnis miſturæ ſuſpicio abeſſet; & cum ingenti miraculo editus, divinitatis indicia ſecum proferret. Necnon neceſſe eſt ipſum omni culpa vacare, qui aliena ſcelera piaret. Pati quoque oportuit, ut juſtiſſimæ legis ſententiam abſolveret; & læſi numinis offenſione liberatos in perfectam gratiam reſtitueret. Cum hæc mecum perpendiſſem, ingens admiratio primùm quidem continuit, mox impulit fidem: nempe omnia tam ſtupenda, tam digna divinæ virtutis & bonitatis viſa ſunt, tam apta & æqua neceſſitatibus noſtris, quinimò ſupra modum affluentia, ut facilè crederem, hæc talia fingere, nulli in mentem venire potuiſſe, quæ prolata percipi vix poſſe adverterem. Hujus operis admiranda compages univerſam mundi faciem, omnium ſeculorum ſpatia, ipſamque æterni-

æternitatem circumquaq; complectitur ; ſingulas D
virtutes inter ſe harmonicè componit, & cumulat
laudibus attollit. Primùm tantæ fabricæ materia a
æterno proviſa & præparata eſt ; tanquam ipſe or
bis ad Meſſiam nobilitandum fuiſſet conditus : p
illud ineffabile verbum eductus e nihilo eſt, per illa
ſapientiam adornatus : vix conſtitutum fuit hoc pu
cherrimum imperium , cùm in utriſque regionib
mundi ab utrâque gente rebellatum eſt ; & ipſo cha
deformius monſtrum, ipſoque inani & nihilo nequius
in hoc theatrum introire permiſſum. Inde omnia ſi
mul peſſundata, omnia ſub peccato & morte conclu
ſa ; nuſpiam ulla remedii facultas, nulla ſpes ſaluti
ſuperfuit. Hæc baſis totius ſtructuræ, ac fundus om
nium miſeriarum : tanto inferior creandi terminis
quanto levius eſt non eſſe omnino. quam æternitate
pœnarum perpeti. At non ſibi defuit divinus autor
neque in tanto rerum cardine ceſſavit ; verum in ho
perdito mundi ſtatu, incredibili miſeratione perſtri
ctus, mox hominum partibus, ut inferioribus, ſe ad
dixit, & contra potentiſſimum hoſtem, qui recent
clade victos contuderat, bellum perpetuo duraturum
ſuſcepit : ſuique parentis iræ, jam jam in noſtras cer
vices indeclinabiliter irruenti , velut inter enſem &
ictum ſe medium objecit. Sponſione factâ, nunquam
receſſit, neque pœnituit incœpti, ſed huic operi unicè
devotus, conficiendo totus incubuit. Tum in ejus ma
nus eſt orbis traditus, unde novi imperii fundamenta
erigeret. Adornavit illico mundi ſcenam, ſuos mili
tes eduxit inſtructos, non propriis viribus, non iiſdem
telis, quæ pridem fefellerant , ſed inſuperabilis ſua
virtutis ſubſidio. Atque ut victoria inſignior eſſet,
maximam partem hominum ad hoſtem rejecit ; & in
his

his ipſis, qui ſecum militarent, inimicam factionem valere permiſit: & tamen ſuos ſemper tutatus eſt, ac diu ſibi aditum munivit, ut in ſummo ardore belli ipſe tandem pugnam capeſſeret, & hoſtem ſuâ manu conſterneret; non ingentibus copiis, non bellico apparatu, ſed ex infimæ humilitatis gradu, & ejuſdem naturæ conſortio, quam (proh divini amoris miraculum!) cum ipſâ divinitate conſociavit: quo neſcio quid eſſe poſſit aut immanius cogitatu, aut factu conſpectius. Obnubilatus eſt humanitatis velo, ut vivendi infirmitates & moriendi neceſſitatem ſubiret; interim omnia pateretur indigna, nihil fœdum aut iniquum patraret. Sic hominum dæmonumque furorem pervicit, & offenſi numinis juſtitiam placavit; quæ nunc regnat, atque triumphat; nec tantum homines, ac manes inferos præ ſe captos & catenatos agit, ſed ab ipſo Dei filio opima ſpolia prærepta reportat, & per orbem publicè oſtentata jam in templo cœleſti ſuſpendit. Non extrema damnatorum ſupplicia, & inſatiabilis vindictæ æternitas, æquè celebrat ipſius nomen, aut illibatam dignitatem tuetur, quam hæc infinita compenſatio, quæ vaſtiſſimam ſcelerum molem perfectè rependit, immenſæque gravitatis corollario præponderat. Quis potentiæ nobilior effectus, quam nos inopes & impotes tollere ex arctiſſimæ captivitatis vinculo? Quæ prudentiæ inſignior oſtentatio quam ex tanto difficultatum labyrintho ſalutem noſtram tam fœliciter expedire? Eſt autem ſumma miſericordiæ eminentia, & quaſi proprium ſolius negotium, cui perficiendo reliquas ſibi aſciſcere viſa eſt: nam etſi ſingulæ ſuis radiis diffulgeant, atque in unum divinitatis jubar, et infinitæ perfectionis apicem concentrent: hæc, ut mundo maxime ſalutare

lutare ſydus, in orbe noſtro præ cæteris emicat. Ipſe tam perditos, tam indignos, & inimicos, atque etiam invitos & renitentes in ſinum ſui favoris recipit, nec tantùm veniâ, & ſalute impertit; ſed incredibili ſtudio, ac benevolentiâ, & perfecti amoris nexu adunat; hinc perpetuo & inviolabili fœdere natura noſtra Deo deſponſata eſt, & affinitate numinis nobilitata; atque ut in myſterio trinitatis ſunt tres perſonæ unius naturæ; ita unica Chriſti perſona in duabus diverſiſſimis naturis, paulò minori miraculo, conſiſtit; qui pro nobis etiam precatus eſt, ut cum illo conjungamur, proximo ſaltem gradu, quo ipſe ac pater uniuntur. Hic eſt ille mundi dominus, ac imperator, ſuorum ergò, ſibi omnia ſubjiciens, præſentia conſervans, futura conſtituens. Homines impios, ac malos angelos, frænis & flagello coercet, quos olim ſuo judicio damnatos immortalibus pœnis afficiet; cœleſtes, ſibi ſuiſque miniſtros facit; & pro præmio ſacræ ſervitutis, in æternum alit, atque ſuſtentat: pauciſſimos verò miſerorum mortalium (ut non vulgaris gratia videatur) ad ſupremam dignitatem attollit; quæ tanta eſt tamque perfecta fœlicitas, ut in unumquemque infimum plus indulgentiæ conferatur, quam juſtitiæ in omnem damnatorum turbam: imò, quod magis miremur, quævis mica divinæ benignitatis, quæ nunc viventibus impendi ſolet, omnem paradiſi gratiam excedit; nempe iſthæc Adami fœlicitas ex nullis quidem antecedentibus meritis, tamen a pacto & fœdere pependit, cùm hìc nobis Deus, adverſus omnium ſcelerum clamorem, & rectum juſtitiæ curſum, non ſolùm ſuſpendat vindictam, ſed & aliquam charitatem exerceat. Quin iſte proprius & perpetuus amor, quo ſanctos com-

complectitur, est hujus tanti moliminis caput, & omnino insuperabile fastigium: quod qui propius intuetur, tanto agnoverit creatione superius, quanto Christus est Adamo eminentior. Equidem me hæc seriò meditantem, non tam edoctum & instructum sentio, quam raptum supra mortalitatis sortem divino lumine circumfundi, & cœlestium rerum spectaculo perfrui: non potui itaque tantæ veritatis majestati refragari, neque a spe summæ fœlicitatis decedere: cùm satis adverterem, Messia sublato, omnia incerta, & inania relinqui, sine luce, sine ornatu, & gloriâ: neque ulla religio (quod unquam audivi) talem divinum sponsorem exhibet: non Mahumetani suo vati hunc titulum deferunt, non ipse sibi arrogavit, ut Deus esse crederetur, aut Dei filius: neque putandum est hanc partem pro modestiâ omisisse, sed cùm desperaret pari dignitate a se agi posse, ab alio potiùs derogavit, quod sibi non est ausus assumere: & quicunque magis fanaticus hanc sacram personam induit, per contemptum illico evanuit. Cùm itaque neque natura, neque ulla prætereà religio hanc tam necessariam medicinam, aut repræsentaret, aut commodè fingeret, hìc dubius pendebam, inter spem Judæorũ & Christianorũ fidem. Tum neutri sententiæ pertinaciter addictus, ex æquo veritatem dispicere cœpi. Primùm diligenter recognoscebam Christi historiam, & ad illam Messiæ imaginem, quam animo conceperam, personam, vitam, dicta, factaque, ac lethi genus, cum effectu, successuque doctrinæ, ipsoque sectæ institut o revocabam: nam si hæc omnia cum nostris prædictionibus & typis, ac tanti operis majestate quadrarent, proculdubio is ipse esset, quem quærerem, & alium frustrà expectarem. Diu ambige-

bam

bam de Evangelii fide, quod fundamentum foret hujus inquiſitionis: verùm diligenter evolvens, illud ad noſtram ſcriptionem quam proxime accedere fatebar; quod inibi perſpicerem nudæ veritatis ſimplicitatem, cum divinâ dignitate conjunctam: multum quoque movit egregia ſanctitas, cum perfectiſſimo Dei cultu conſentiens: neque noſtra prævia & elementaris religio ad tantam pietatis puritatem aſcendit: tum redemptionis rationem, & ipſius Meſſiæ officium, regnique cœleſtis, & futuri ſeculi gloriam, longè pulchrius & manifeſtiùs depingit. Ad hæc aliorum teſtimonia adduxi, qui optimum virum fuiſſe comprobant; & ipſe Mahumetes noſtro Moſe ſuperiorem agnoſcit; incaute quidem & impudenter: nam ſi adeò verax & ſanctus fuit, unde in Deum tam improbus eſſet, ut ſe ejus filium mentiretur, aut in homines tam injurius, ut fictis fabulis & illuſionibus in re tantâ circumduceret? Ex his viſum eſt, Judæos contra Mahumetem teſtari orbis redemptorem Dei verum eſſe filium; Mahumetem contra Judæos, hunc eſſe illum Moſaicum Meſſiam; mihi verò ſatis conſtabat, aut eſſe utrumque, aut ſacerrimum impoſtorem: cùmq; non illa laboraret infamiâ apud ullos ſanos ac ſobrios autores, in priorem ſententiam facilè conſenſi. Apparebat in illo altior indoles, ac majus ingenium, quã aut vanum, aut nugatorem, aut delirum crederem: tum cujus commoditatis cauſâ hæc prædicaret? nihil quæſivit, ac nihil adeptus eſt, necem ſuam prævidit, & tulit; par vita doctrinam conſecuta probavit: non voluptates, non opes, non eam, quam tetrici omnes & auſteri ſimulatores tacitè ſectantur, popularem famam eſt aucupatus: neque vero cynicus & abſurdus fuit; intereſſe conviviis, parentes obſervare, Cæſari tributum pendere

non

non recuſavit: dignitatem ſuam ubique teſtatus eſt, & res dignas hoc nomine peregit: omnis vitæ ac mortis tenor ſibi conſtitit, &, quicquid in Meſſia deſiderabam, ad apicem implevit. Certè ſi pauci eruditi poetæ res altas & heroicas confingere norint, pauciſſimi ea quæ ipſi deſcripſerint bene rectéque vivendo exercere, nulli, ſine riſu vulgi, aut ſaltem indignatione prudentium, ſe vivos pro Diis ediderint; fieri non potuit, ut hic in tali humilitate educatus, neque literis inſtructus, neque ſenili experientiâ, aut ullis humanis ſubſidiis adjutus, tantam fidem, tum inter præſentes, tum apud poſteros conſequeretur, niſi ipſius veritatis ſuffragio, & clariſſimis divinitatis indiciis fultus fretuſque fuiſſet. Ipſi principes ac ſacerdotes has fraudes male diſſimulāt. Hic rudes & ignaros ſibi aſcivit, & (ſi ſcripta conſulamus) ejuſmodi ingenio præditos ut neq; fallere neq; falli ſatis eſſent idonei: verſatus eſt inter ſolertiſſimos inſpectores, nec minus infenſos ſibi, qui dicta omnia ac facta carpebant; ac unus ſuorum ad hoſtes tradidit, idemque, ſeipſum mox damnans, abſolvit. Multæ caluminæ, multa crimina in illum conquiſita atq; confictа ſunt; cum autem omnium accuſationum ſūmam in crucis ſuperſcriptione requirerem, nihil aliud inveni, præter ſpontaneam ſui profeſſionem. Ac non ſolùm hæc teſtimonia rationibus arguenda, ſed alia ſenſibus probata ſubjecit: miracula ſcilicet, quæ deitatem affirmant, & deitas invicem his fidem creat. Plurima erant, & pro re natâ, ac plerumque in medio geſta: omnia benigna, & ſalutifera, & quæ mundi ſervatorem deceant: tantum in arborem infrugiferam vim ſuæ imprecationis exeruit, ut hominibus documento eſſet. Quin cedo hæc ſubornata, & ficta

fuiſſe,

fuiſſe, qui tamen confingere potuit illas rerum temporum, & locorum circumſtantias, quas noſtra vaticinia exigunt, quæque in aliorum poteſtate poſita ſunt ? ut regiâ Davidis proſapiâ oriundus eſſet, tunc cum ſceptrum a Juda recederet, ut in urbe Davidis naſceretur, ut juſto tempore dederetur neci, ut ager pretio proditionis coemeretur, ut veſtes ſorte dividerentur, ut infractis oſſibus evaderet, & plurima alia ejuſdem notæ. Sane falſarii & veteratores, dum rei ſummam ſtudioſe exornant, a minutis quibuſdam & inexpectatis argutiis non ſatis convenientibus deprehendi ſolent. Adhuc habemus in manibus utramque ſcripturam ; omnia tam apte & perfecte conſonant, ac ſi hic Meſſias a Judæis in ſcenam productus eſſet, ad ſervandam oraculorum fidem, non ab illis cæſus, & abdicatus. Quod ſi ipſe ſummus fallendi artifex, &, quoad viveret, ſui cautiſſimus eſſet, a tot vero ſectatoribus non erat idem expectandum ; quin illi ſimplices & indocti homines, eo abſente, & ob hoc nomen interempto, eodemque metu abſterriti, & a ſpe terrenæ fœlicitatis dejecti, rerumque ſuarum, & ſublimis inſtituti minimè gnari, ſupra humanum ingenium, ſupra opinionem ſuam, ac virtutem priſtinam, cum omnibus injuriis conflictati, in ſeculo perſpicaciſſimo, & potentiſſimo, per Græciæ urbes, per Romanum imperium, per univerſum ferè orbem, Chriſtianam religionem circumtulere. Plurimi paria miracula edebant, dæmones e templis, e corporibus, ex animis hominum pellebant : eodem ſpiritu ſunt agitati, eadem præcepta ac vivendi morem ſecuti. Quæ autem hæc tam efficax diſciplina? omnia hujus vitæ oblectamenta, non modò non ſpectarent, quin parta atque præſentia, Chriſti cauſâ,

cum

cum ſanguine deponerent: ſpes novas & cœleſtis imperii promiſſa captarent. Hic nulli Sirenum cantus, nulla Bacchanalium licentia, nulla pompa cæremoniarum, nihil eloquentiæ, illecebrarum nihil; non humanæ autoritatis tyrannica vis, quæ Mahumetis doctrinam, ut alteram legem imperialem, tam latè diſtulit, neque ultra hos fines propagavit. Unde ſatis perſpexi hinc æternæ veritatis virtutem ſtare, quæ nullam diſputandi libertatem detrectans, nullis hæreticorũ calumniis (quæ omnes ejus particulas malè multaverunt) nullis ſuppliciis & interminationibus cederet, illinc humanam pravitatem, quæ non his omnibus argumentis flecteretur, neque ullis artibus aut tormentis ad hanc lucem extinguendam parceret. Cùm hæc itaque non levem opinionem Chriſtianæ religionis inducerent, fidem adhuc vacillantem ceu tot tigillis ſuſtinebant, donec divinæ lucis irradiatio tenebras & ipſam cæcitatem ademerit, ipſumq; Meſſiam, & ſervatorem noſtrum, Jeſum Chriſtum, non minùs quam Deum creatorem, quaſi præ oculis ſpectandum præbuerit. O juvenes, intus habitat, & in pectoribus noſtris hæc vera divinitas; hæc ſui conſcios & participes facit. Sentio te, Chriſte Jeſu, tuæq; virtutis radios veluti per nebulam interfulgentes, & non perfectè ſentire doleo. Hæc tam gravis, ac pia diſſertatio juvenum animos novâ luce perfudit, & conſcientiæ vim magis excivit. Sermone perfecto, Jacobus abſceſſit. Illi malorum ſenſu confixi, ſe quidem indigniſſimos hujus ſalutis perverſis argumentationibus ingeminabant. Mox Eugenius cedebat e medio, locum quærens ſe liberiùs deplorandi. Politianus proclivi pœnitentiâ ductus, Joſephum adibat, multùm profeſſus bonitatem Dei, quæ ad peccantium

um convictionem ſuis quoque lapſibus uteretur, ſeque fœlicem prædicabat, quod hanc Solymam unquam viderit, & tanquam in meliorem patriam, ſeu potius novum orbem, tranſierit. Cui Joſephus. Id quidem noſtra vaticinia teſtantur, fore, ut plurimi e gentibus renaſcantur per virtutem divinæ veritatis quæ ab hac urbe per orbem diffuſa eſt: quod ipſe in vobis contemplatus, & his meditationibus inſtinctus, divinum carmen ſic dudum tranſtuli: ſimul chartam extrahens, Politiano legendam objecit. Ille carminibus jam minùs affectus, Joſepho tamen morem gerens, triſti & inerti vultu percurrebat.

Stat ſacris ſita montibus
Sedes ætherei regia numinis.
Portas ille Sionias
Jacobi reliquis plus amat ædibus.
Urbs ô grata Deo! tibi
Spondent non tenuem ſurgere gloriam:
Memphim ſed neq; negligam;
Nec me jam Babylon impia neſciet:
Palæſtinaq; civibus
Quæret cum Tyriis, & niger Æthiops.
Omnes hic erat editus,
Dicent de Solymis, hic erat editus.
Necnon omnipotens pater
Æternis ſtatuet mœnia ſeculis:
Albo qui populos ſuo
Conſcribit memorans, hic erat editus.
Hanc cantu liquido chori,
Hanc tollunt litui murmure conſono.
Omnes lætitiæ meæ
Fontes in Solymâ ſoſpite confluunt.

Tum,

Tum, ô amice, dicebat, ignoſce quæſo, ſi tam ſacri carminis negligens videar, vulnus in ſinu gero, cujus dolore vehementer contriſtor, & propriorem operam expoſco: tu mihi oculos reddidiſti, ſenſumque hujus ægritudinis, tu menti afflictæ remedium adhibe, & exolve tumultum mœſtiſſimi pectoris, ſeque ipſam innodantis conſcientiæ nexum: tibi omnia ſponte profitebor, & ipſius animi imaginem producam: ſentio ſceleris intolerabile pondus, & divinæ ultionis gravitatem: cerno tamen, quaſi per rimulam cerno, fulgorem omnipotentis gratiæ interdum per mediam noctis caliginem ſe crebris micationibus inferentem: ô quis me impleat hujus luminis ſenſu, & triſtiſſimæ mentis nubem abſolvat! Joſephus loquentem perſpectè intuens, ut tam pronum ac opportunum ſibi in recto pœnitentiæ curſu perduceret, hoc prudenti ſermone correxit. Heu quàm perperàm nobis imputas, quod divini eſt operis ac beneficii! hic ſolus veram peccatorum agnitionem, miſerrimæque conditionis ſenſum immittit: nempe neminem rectè dolet ſe Deo feciſſe injuriam, niſi a Deo percitus, & pertentatus ſit: neque in noſtrâ poteſtate poſitum eſt Dei pacem conciliare; innuimus, hortamur, urgemus; omnis influxus atque effectus eſt a ſacro Spiritu ſperandus. Non omnes Solyma ſanctos facit, non omnes Babylon ſceleratos: quot miracula Chriſti viderunt, ipſique fecerunt; quot ſobriè & juſtè inter homines agunt, qui tamen a veræ religionis ſenſu abhorrent? Sunt etiam nonnulli, non tantùm in mediâ luce verſati, ſed docti, atque imbuti, & qui de re Chriſtianâ optimè ſentiunt, ac aliorum ſalutem promovent, nec non ad cœleſtem ſemitam ineundam fortiter contendunt, & ab ipſo confinio præcipites ruunt; ita

ut ante ſupremum judicii diem, cui Deus ultimam diſcriminationem ut ſuum perfectiſſimum munus reſervat, in hoc ſeculo ſe palam prodant. Cùm enim veriſſima ſit pietatis ratio, amare Deum ſupra ſeipſum, & fidere Chriſto extra ſeipſum, fieri non poteſt, ut quis hæc minimo gradu obtineat, niſi & ſupra & extra ſeipſum divinâ manu attollatur. Nihil itaque priſtinæ creationis hominem in hunc ſtatum regenerationis tranſmittit; nempe a Deo mutuâ hoſtilitate averſi ipſo deſiderio revertendi privamur: ineſt quidem nobis libertas voluntatis, ſed nulla voluntas hujus libertatis, quæ tam perverſâ libidine emancipet: unde omnia quæ ad Deum ſpectant, vel conducti, vel coacti facimus, nihil ſynceris & genuinis affectibus. Non tamen fruſtra ſunt ipſius mandata, & tot ubique ingeminatæ hortationes, minæ, remedia, ſubſidia, ſiquidem nobiſcum ut hominibus agit, & has aures animi compellat, atque ut ſibi audientes faciat, auſcultandi facultatem reſtituit; res divinas oculis ſubjicit, ac ſimul noſtræ cæcitati ſuccurrit: ipſe e tumulo ſceleris evocat, & ſurgendi poteſtatem inſinuat. Impiis vero ac immorigeris exprobrat defectus ſuos, & jacturam nativæ perfectionis, quæ non tantum obediendi compos, ſed & fidei capax fuerat, & divinarum revelationum particeps: nunc cum oblatas reſpuant atque faſtidiant, importunis beneficiis onerat. In ſuis eandem naturam inſtaurat, & ad hujus gratiæ receptionem, tum externis ſenſibus, tum internis animæ facultatibus utitur: neque hæc vaſa deſtruit, ſed diſponit, ac deinde infundit: certè ſi quid adhuc primævæ virtutis ſupereſſet, hanc potius emendaret; nihil utile recuſat, nihil ſuæ creationis, aut perdit, aut temnit. Verum ſi ingenue ſpectemus

nus hoc opus redemptionis, ſummis titulis exornandum, par eſt ab inferioribus terminis deduci, quam illud, quod a nihilo proceſſit; neque Chriſtus ſe adeò demiſiſſet, niſi ad integram laudem comparandam; non ſane nos miſellos homunciones in partem accipit; quin ut ſolus ſuſtinuerit intolerabile pondus divinæ vocationis, ſic neque ſibi adjutores aſciſcit ad gratiam in nobis reſtaurandam, et cœleſtis imperii molitionem, quæ eſt perfectio totius negotii. Enimvero vanum & ridiculum eſſet, ſi noſtrum arbitrium & incertos nutus ſequeretur; quod ſi nemo hunc ſponte admitteret, omnem ejus operam eluderemus, & affectatæ dignitatis aucupium: tum myſticum illud ipſius corpus, omnibus membris & articulis abſolutum, quiſquam unus abſiſtendo mutilaret, aut ſe intrudendo monſtroſè diſtenderet. Neque hoc pugnat cum voluntate noſtrâ, quippe Deus eſt animorum pater, idemque gubernator, qui ſolus poteſt circumducere, facili motu, & inclinatione conſentaneâ cum ipſius ſponte atque ingenio. Hujus ſacri & divini operis, quod Theologi converſionem vocant, multæ ſunt ſimiæ, multæque imagines, quæ & in aliis, & intra nos fallunt; cùm & ipſa plurimis imperfectionibus obducta ſit, & in profundo lateat: et tamen certiſſimum eſt a cæteris omnibus tam longè diſtare, quam cœlum a gehennâ, ad quæ curſu contrario tendunt: niſi enim hic habitus infuſus eſſet, a nobis gradatim acquireretur: tum qui in hoc vel in illo ſtadio, vel forte in medio curſu morerentur, in medio quodam loco penderent, aut certè pars aliqua cœleſtis gratiæ ad inferos recideret. Deinde quos fines ſtatuamus, quot actus & incrementa virtutis, quantum meritorum cenſum, ut quis in cœli civitatem legatur,

gatur, & qui proximo gradu insistit, ad gehennæ dictionem sit depellendus? Quin hæc recta & syncera conversio est ipsius Dei opus ac munus, & æternæ electionis effectus; quæ personas designat, & nomina conscribit in albo vitæ, nullis inde lituris delenda: hæc sacri fœderis participes facit, & ipsius cœli municipes: estque nova generatio, quæ (ut illa cum qua in nobis malitia nascitur) momento confit, tempore perficitur: hæc e mediâ damnatorum turbâ, in exitium pertinaciter pronos, fræno quasi injecto, sistit & retrahit. Hi seipsos nil posse queruntur; ac ne de ipsâ voluntate gloriari audent; verùm omnia, Deo juvante, & volunt, & possunt; nullis illecebris abducendi, nullis deterrendi cruciatibus: dum illi, qui naturæ reliquias jactant, & se plurimùm posse profitentur, plerumque nil minus faciunt, nunquam ad tantam pietatem ascendunt. Eant itaque qui volunt, & experiantur virtutem suam; Gigantum more e terrâ ad cœlum consurgere nitantur, Pelio Ossam, Ossæ Olympum accumulent; donec cæsi divino fulmine, ad matrem recidant; & suis molibus obruantur. Hîc te cautum & admonitum volo, ne confidas in hoc eminenti scopulo, ad quem plurimi in salutis cursu fluctuantes, ut tutissimum receptum, confugere solent, hîc emori placet, neque fidei arcam ingressi, ad optatos portus emergunt. Obsoleta est atque damnata hæc prioris Adami via: nunc foris exeundum, atque ab alio indies mendicandum est. Neque hæc fides est operarum nostrarum, sed a Deo divinitus insita; neque in meritorum numerum succedit, sed Christi merita & virtutem amplectitur. Propterea hæc semina gratiæ, quæ nunc tibi ipse largitus est, duc esse majoris pretii, quàm aurum & gemmas, & dia-

demata

demata regum, quin prosequere ejusdem liberalitatis spem, & succede fœlicitati tuæ. Equidem, si meâ sit usus operâ ad tanti muneris dispensationem, plùs gaudeo, atque triumpho, quàm si totum terrarum orbem meo ductu atque imperio subegerim. Politianus omnia intentè carpebat, avidis auribus, & ardore maximo sitientis animi: extremo autem sermone sic affectus est, ut deinde exclamaret: O Josephe! proxime post Deum me tibi in æternum debeo: hìc iterum periissem, nisi tu rectius præmonuisses. Siquidem mecum destinaveram, summâ vi, & contentione animi, hunc pœnitentiæ cursum conficere, & per omnia pietatis officia ad Dei gratiam tandem accedere, a quâ nunc esse auspicandum sentio. Credo in te Domine Jesu! tu succurre incredulitati meæ! Hæc vota vehementer & suspiriosè fundebat, ad cœlum suspiciens, oculis impetu lachrymarum turgentibus Josephus dextram strictim amplexus, tantâ compassione, & gaudio percitus est, ut a fletu quoque non temperaret. Tum iterum; Hic, inquit, hære, hìc insiste; meo periculo nunquam concides, peribis nunquam. Huc omnia dirige, quacunque feceris; & sunt plurima facienda, ad quæ te hæc fides impellet, & a cœlo vires accerset. Errant plurimi in conversionis crepusculo, neque hunc cœli aditum diu dispiciunt: huc illuc cursitant, atque anhelant; & interea tantùm promovent, quantum in hac cœlesti semita procedunt, omnis reliquus labor irritus est: hæc lactea via te rectâ deducet, & quasi æthereo currui impositum facili actu sublimem evehet. Multùm ab initio amavi te, nunquam verò magis quàm cùm jam tibi vilissimus appares. Perge itaque ac omni studio & diligentiâ annitere, ut salutis partem capessas,

ac non ſpecie aut fæce religionis differtus, ſed ſpiritu & ſucco enutritus, nobilis & ingenuus Chriſtianus evadas. Ingredere veræ fœlicitatis viam: eſt nempe pietas omnium rerum juſtiſſima rectiſſimaque fruitio, quas optimo jure a Deo accipit, & in ſolidos uſus convertit: quicquid ſyncerum eſt in rebus proſperis, cum bonæ conſcientiæ condimento deguſtat, ut particulam divinæ bonitatis, cujus ſummam in Deo poſſidet, & cui cætera ſuperſtructa, aliquam inde firmitatem acquirunt. Res adverſas, æquâ mente, ut paternam caſtigationem & neceſſariam & ſalutiferam perfert: denique æternam fœlicitatem ſpirat, & in ejus certiſſimam ſpem ſummam omnium votorum rejicit. E contra impietas optima vitæ beneficia male collocata diſperdit; ipſa gaudia fonte ac fundamento carent: neque in ſtabili loco conſiſtunt, quia nihil certi & perfecti habent, cui in æternum inniti queant: ipſæ voluptates ægræ & inſanæ ſunt, ſcilicet venenatæ conſcientiæ ſtimulo, aut impendente gladio conturbatæ. Tum fontes in miſeriis ſuis, ceu tot feræ laqueis irretitæ, nullo modo explicare ſe poſſunt; nulla ſolatia, aut ſuſtentacula ſuperſunt; ſed improviſâ malorum facie territi et circumſeſſi, adhuc viventes mori ſe ſentiunt, & extremam omnium ſuppliciorum conſummationem exhorrent. Dum hujuſmodi colloquiis diutius inſiſtunt, ſervus propere accedens nunciabat Alcimum malè habere, ſeque a patre miſſum qui Joſephum ad illum acciret. Nempe Alcimus paternis monitionibus incitatus, ubi cœpit reſipiſcere, ſeveriſſimâ pœnitentiâ exercebatur. Joſephus cum Politiano illum adibat. Ad eorum adventum de priſtino ſtatu nihil mutabat. O ſcelera, ſcelera, exclamans, quæ diu ſopita, nunc tan-

tandem intolerabili ſupplicio miſellam mentem excruciant. Hic Apollos non ultra paſſus, his verbis pacare conatus eſt. Agnoſcimus quidem te cœleſti fulmine eſſe confixum, neque non meruiſſe ſuſpicamur: moneo tamen et hortor, ut te divinæ voluntati patienter ſubjicias, neque oblatam medicinam reſpuas. Ille adhuc loquentem impatienter abrumpens, quaſſato capite, ſic referebat. Non ſi orbis totius imperiũ et certiſſima hæreditas cœleſtis gloriæ pœnitenti præmium ſit conſtitutum, ad hanc meam mentem inflectere poſſum. Satis ſcio eſſe janitricem cœli, ſed in ipſius aditu poſitam, extra ditionem hujus naturæ: ac tu, ſi hic eſſes, idem ſentires. Tum pater lachrymis fluens, O fili, dicebat, id tecum agnoſco, idcirco velim a Deo expetas. Ille parum commotus, et ingenti mœrore oppreſſus, ad ſolitos queſtus divertit. Et, ſum, inquit, omnium vitiorum ſentina, omnia humana jura perrupi, omnia divina violavi: vos teſtes habeo non minimorum criminum: eſt vero quiddam quod altius latet, quodque reliquorum noxam impenſe aggerat, & obſtruit omnem ſalutis ſpem. Cui Joſephus. Ede vero, quicquid ſit, Ego me ſpondeo, & certiſſimè ſcio, Chriſti gratiâ ſuperaturum. Hunc Alcimus graviter intuens. Ergone interfuiſti conſilio Dei, ut quid ille de me ſtatuerit, tam certe affirmare auſis? qui ſcis annon in æternum ſecluſerit? Contra Joſephus. At tu, unde te ſecluſum narras? quin extrahe modo, & oſtende nobis hoc telum, quod te tam graviter ſauciat; & videbis an vulnus non ſit capax remedii. At ille. Experior intus atque perſentio me omni gratiâ, ipſaque pœnitentiâ ſpoliatum. Inde alter. Cedo quodvis; at quid de te poſtea fieri poſſit, nondum præſentis:

tellus frigore rigidiſſimo conſtricta, Deo Solem reducente, laxata eſt, & verno tepore emollita; deinde fructus ubertim parturit: illo nutante ſæviſſimæ tempeſtates conticeſcunt, & rabioſum mare deſævit: neque minus in nos valet: quin & iſte impœnitentiæ ſenſus eſt primus ad ſalutem gradus. Si quæras exempla. Memento Theophraſti, qui ex immaniſſimi ſceleris nexu, & extremæ deſperationis abyſſo, hanc gratiam adeptus eſt: quid ceſſas itaque explicare ægritudinem, & medelam experiri? Ipſe nondum ſpe aliquâ incitatus, ſed ut Joſephi importunam pietatem retunderet, ſic demùm exolvit. Probe novi, & ſemper agnoſcam benignitatem Dei; at mei ſceleris ea eſt ratio, quæ & hujus incapacem reddit. Cum enim adhuc puer eſſem, & in optimâ familiâ educatus, hauſi aliquem religionis ſenſum, & adveram pietatem ſpectare cœpi; diuque & longè procedere viſus ſum, & libare cœleſtem gratiam. Deinde tædio pulcherrimi incœpti, & redundante libidinum æſtu, ad priſtinam vanitatem prolapſus fui, & ingruentium ſcelerum mole depreſſus. Inficiari nolo, ſubjecit Joſephus, quin hoc ſit maximum crimen, & plurimis rationibus aggravatum; eoque admirabilior eſt indulgentia Dei, quæ ſic mentem tuam circumegit, ut nunc deniq; recognoſcere incipias; neque in hoc curſu præceps abeas: atque ipſe interdum utitur his flagellis, ad caſtigandam ſuorum licentiam tam praviter aberrantium. Hic ille truci vultu ſubridens, Quaſi mihi perſuaderi poſſit, aut a te ſerio cogitari, in tam averſo & impio pectore ullam ſubeſſe ſanctitatis ſcintillam. Non eſt hæc, crede, pœnitentia, non eſt; ſed inferorum juſtiſſima deſperatio. At Joſephus. De præteritâ

teritâ conditione nihil ſtatuo in utramvis partem, neque te temerè ſtatuere velim: ad præſentia ſpectemus; de quibus equidem conſtanter aſſero nullum hic eſſe deſperandi locum. Ille breviter. Si ullus eſſet reſipiſcendi. Mox addebat, immaniter ejulans, O ſi huic cœleſti ſemitæ nunquam pedem intuliſſem! nullam ſalutis auram hauſiſſem! Utcunque immerſus vitiorum gurgite, & hucuſque volutatus, ſpem tamen haberem reliquam: nunc utroque fœdere violato, ipſo quoq; remedio deſtituor. Joſephus, poſtquam improbitatem querendi paululùm compreſſerat, ſic deinde pergebat. Fingis argumenta ex ingenio tuo, & pro modulo humanæ mentis Deo limites & cancellos apponis: verùm Chriſti gratia, & exolvit in legem commiſſa, & quæ in ipſum ſunt perpetrata. Non eſt ulla pœnitentia pura, nulla perfecta & inculpabilis fides; a Deo quotidie deficimus, & optimus quiſque ex parte relabitur; neque eſt in divinis ſcriptis ullius culpæ frequentior exprobratio, aut certioris remedii promiſſio: adeo futilis eſt hic nodus, quem tu tibi innexuiſti. Subinde Alcimus. Recordor quidem Chriſti ſententiam. Si quis in ipſum peccaverit, condonatum iri; qui verò peccaverit in Spiritum ſanctum, nullam veniam conſecuturum, neque in hoc ſeculo, neque in futuro. De quo alibi pronunciatum eſt, quod ego jamdudum perlegi, & attentè ſum meditatus. Fieri non poſſe, ut qui ſemel illuminati ſint, et cœleſte donum deguſtaverint, factique participes ſpiritûs ſancti, atque ſapuerint bonum verbum Dei, virtutemque futuri ſeculi; ac deinde prolapſi forent; ut denuò renoventur ad pœnitentiam. Hæc mea culpa eſt, hæc mea ſententia; quid fruſtra litigamus

de

de re judicata ? Sinite me meis calamitatibus immori : vos qui ſtatis, et nondum concidiſtis, cavete ab hoc fatali crimine, ac, dum licet, veſtræ ſaluti conſulite. Hæc dicens non expectatâ reſponſione ſe in miſerrimam lamentationem abjecit. Cui Pater. Nullo modo hæc tam dira et formidabilis ſententia quadrat in hos qui lapſi ſunt vel a cœli confinio, ſi non animo odio & vindictâ ſuffecto hoſtiliter oppugnent, & univerſæ pietati, quod eſt Spiritus ſacri in noſtris pectoribus opificium, cum ſcientiâ, & ſenſu, & ſceleratâ libidine bellum indicant. Tu vero qui alios cavere jubes ab iſto crimine, ipſius es minimè particeps : neque ſimulabis pœnitere te velle, non poſſe doles & quereris. Perge itaque & pœnitentiam ſtude ; neque eſt ulla divina prohibitio, quæ quenquam nunc inter homines agentium ab illâ excludat : perge, inquam, atque perſiſte contra omnes ſcrupulos & obſtacula, quæ aut mens ſibi adverſa, aut inſidioſus hoſtis ſtruere poteſt : quid enim aliud, miſelle, facies? nullus aditus, nulla præterea ſalutis ſpes eſt ; ac nihil eſt ultra hanc damnationem, cui te nunc devoves ; quamque tentando forſan effugias : utcunque non ſegnis, atque averſus, ſed adverſa fronte procumbas. Perge, ſuſpiciendo, precando, carpendo, eam a Deo gratiam aſſequi, cujus in te nullam poteſtatem, ac vix ullam voluntatem perſentis. Nos certe non abnuemus tibi noſtras preces adjungere. Tu ſolus ne deſis tibi. Spes eſt ultima viventium poſſeſſio, & deſperatio prima damnatorum. Extrema verba efficacius inſederant : ut tandem conſentiret ſe experturum. Multum vero diuque eſt confi ſtatus cum tempeſtate conſcientiæ : adeo ut ejus calamitate omnis familia commoveretur, & preces publicè communicarentur:

nulla

nulla tamen valuerunt remedia, uſque dum ipſi ex inſperato divinus favor affulſerit, & non tantum omnes pacaverit querelas, ſed inuſitato more correptum cœleſti gaudio expleverit. Omnes plurimum lætabantur ob hunc fœlicem & admirabilem exitum tam at rocis atque ancipitis prælii. Vix altero abhinc menſe exacto, Apollo forte per viam exeunti quaſi Clementis ſpecies oblata eſt; quem dum ſenex propius inſpicit, ipſe ſtatim feſtinato gradu prior occurrit. Et, O, inquit, auſpicatiſſime mortalium qui nobis tot moleſtias exolvis! Equidem e diverſorio egreſſus, Jacobi domum jamdiu quærito, tu ſanè opportunè advenis, & prioris beneficii hanc ſummam partem tibi vendicas. Cui Apollos. An ergo tu ſolus venis? an & dominus hic prope adeſt? Tum ille: Scilicet ad Joppam ſubſiſtit modo dum ego revertor. Hinc, Apollo præeunte, ad domum deveniunt. Primùm Eugenius, mox Politianus in præſentiam adducti, admodum geſtiebant, audito parentis adventu: nec diu erat quàm equis præparatis ad congreſſum properè evolarent. Ut primum ſe in conſpectum dediſſent, inceſſit animos humile gaudium, & reverentia paterni vultûs, non ſine tincturâ modici pudoris, ex audaciſſimi facinoris memoriâ. Ille pronos ac ſponte demiſſos, leni caſtigatione permulſit. Deinde per veniæ ſponſionem utriſque integram gratiam indulſit. Tum pauca diſſerens de Jacobo, de filio, deque hoſpitii & convictûs ratione, ab ipſis omnia impenſè laudantibus, ſenſit in fœliciſſimum errorem dilapſos, ut nunc omnis ſollicitudo in lætitiam abiret. Poſtquam hoc ſolatium liberius concepiſſet, & multam noctem mutuis confabulationibus egiſſet, ſequenti die, ad Solymam iter inſtruit, aliquot nobiliorum civium de viâ excipientibus.

bus. Inde in urbem invehebatur ad ædes ſuas quas Clemens conduxerat. Mox Apollos, atque una Joſephus adeunt, a Politiano ad vitricum introducti. Ipſe Apollon, ut qui prior obvenerat, & erat notiſſimus, familiariter amplexus, mox, Eugenio monſtrante, ad Joſephum progreditur, illi ſe filios ac fortunas ſuas debere profeſſus; nec ſolùm amici, ſed & fratris, atque parentis vicem impleviſſe. Contra Joſephus, ſe multis amicitiæ officiis non immeritò obligatum, & abundè compenſatum retulit. Cras Jacobus quoq; inviſit. In ipſo introitu, Apollo conciliante, ſe cum mutuâ ſalutatione agnoſcunt, quam Angelus plurimis verbis, & exundanti gratitudine proſecutus eſt Jacobus invicem. Filiorum tuorum merita, & in noſtrum Apollon collata beneficia, abſtulere titulum liberalis officii. Aggerebat inſuper jucundiſſimam ſibi Adriani memoriam : cujus illum prædicabat, ut in conjugio, ſic amicitiâ quoque ſucceſſorem. Cum his dictis ad interiora tranſibant : ibique Angelus repetere cœpit gratiſſimam Adriani mentionem : ſe ejuſmodi quædam ab uxore domi audiviſſe, cùm ei Jacobi nomen, & patria, & ſpecies, ab Apollo objicerentur. Ex his initiis, & quotidianâ congreſſione, ſummoque morum & animorum conſenſu, maxima inter ſenes familiaritas brevi coaluit. Interea juvenes cum Joſepho quotidie verſati perũſtebant in pietatis ſtudio : præcipuè Politianus, cœleſtibus gaudiis recreatus, Dei gloriam ac munificentiam, cum ſuæ vilitatis ſenſu, humillimè recognoſcebat; de perſeverantiâ curioſè ſollicitus : quin ad egregiæ ſanctitatis opera ſe ſummis viribus accingebat, ut priorem vitam magnis incrementis repararet. Fortè Eugenius in Joſephum incidens formidabile quiddam & inuſitatum

in

in vultu gerens, ubi in conſpectum venit, ſic prior inclamabat. O amice! horret animus efferre quæ cogitat: non cœlo, non Chriſto, non numini parcit: dira & infanda ſpectacula miſerrimam mentem indeſinenter infeſtant. Joſephus quid eſſet ſecum præcipiens, confeſtim occurrit. Sentio inquit hujus querelæ ſummam: nunc furit, nunc irruit, atque incurſat in fines animi, ab arce exturbatus, & excluſus hoſtis: neque ullæ ipſius artes manifeſtiùs patent, his injectionibus, quas nobis invitis & reluctantibus ingerit: non tamen diffiteor etiam has impias cogitationes, ut & prima libidinum momenta, mente inconſultâ oriri poſſe; ac inde, ex animi perverſitate, timentes & obnitentes acrius inſectari: cum autem voluntas minùs interſit, quin ſimul gemat, & patiatur, & ſurgentes continuo repellat, plus ſupplicii, quam ſceleris ſubeſſe videtur: & quidem priſtinæ vanitatis licentia eo modo puniri ſolet. Ad Deum itaque confugere debes, qui ſolus dæmonem arcere poteſt: tu vero comprime oculos animi, & incunctanter exclude: tum etiam excita ingenii lumen, auguſtaſque & magnificas contemplationes objice: neq;te adeò præmetuere velim (nam ipſe metus, quod horret, ſuggerit) verum generoſâ indignatione occurſum vitare, & calcatas illicò præterire. Quam vereor autem, ne his monſtris in fugam abactis, te juſtâ acie cupiditatum invadat, & in graviora pericula conjiciat? Hìc Eugenius vehementer ingemiſcens. Imo nunc, ait, omnes inſtruxit copias, ac ſummo impetu impreſſionem facit: tot ſcelerum facies undique inſiſtunt, tot irritamenta multiplicis nequitiæ alternatim exercent; ut in Erebò potiùs quàm inter homines me degere credam.

At

At Joſephus. Ita fortè fit : et ſanè cavendum eſt, ne aut tædio fatiget, aut horrore perterrefaciat, et ſic a ſtudio pietatis avellat, magis quam ut in hæc ipſa ſcelera impellat : mox tanquam victus abſcedat. leniter et inſidioſe palpabit, et per aliquam gratiſſimam eſcam ſuis illecebris in laqueos pertrahet : quin te ita compara, atque conſtitue, ut neque cedas violentiæ, neque incautus deludaris dolis. His dictis compoſitum atque inſtructum dimiſit. Poſtea ipſe Politianum requirens, de animæ valetudine percontabatur. Ille ſe nunc quidem vitam incipere dicebat, & omnia quaſi novis oculis intueri : quod ſi, inquit, nobiſcum, uti priùs differere vacaret, jucundiſſimos tuos ſermones, haud tantùm ad ſciendi voluptatem, quin ad uſum ſenſumq; demitterem. Joſephus ſuaviſſime complexus, laudabat egregiam pietatem, plurimum hortatus, ut omni curâ ac diligentiâ hunc ſtatum et tenorem animi ſervaret; et ſe fortiter præmuniret contra omnes injurias hominum, arteſque et inſidias dæmonum, quæque his omnibus, velut initâ conjuratione, aditum facit, ſuæ mentis perfidiam : a fide verò quam ſemel hauſerat, tanquam a centro religionis nunquam decederet : nullis rationibus, nullis difficultatibus, nullo lapſu atque relapſu, ſe dejici pateretur. Optimè verò facis, aiebat, quod piis colloquiis exerceri velis ; quibus ego ſemper libentiſſimè accedo, quod et loquentibus, et auſcultantibus, ex æquo proſint. Nunc cum Apollos apud nos ſit, a quo me plurima didiciſſe profiteor, vos ad ipſum deducere cupio. Eſt his nempe rei Chriſtianæ maximè gnarus, libris deditior, et plurimos ſeriptitat : interea optimatum filios ſummo cum fructu erudire ſolet. Tu igitur

Euge-

nium accerſe, dum ego hunc vobis coram ſiſto. Positianus inde fratrem veſtigans, in cubiculo incluſum reperit, carmina quædam, a ſe dudum compoſita, exſcribentem. Dum hic longiùs immorantur, Josephus cum Apollo ſucceſſit, et chartam nondum annotam in menſâ fortè conſpicatus, cum Eugenii veniâ, perlegere cœpit.

Salve ſancta dies, ævi venientis imago,
Noſtro tradita Chriſto!
Hinc ſordes, & terra vale! ſatis hiſce, ſuperq;
Sex impendere luces.
Æra ſonant, pulſuque vocant tremefacta canoro,
Ad Dominique Deique.
Huc alacres, hinc quiſq; ſui de limine tecti
Puris tendite plantis.
Hic neque ſanguineo poſcit diſpendia cultu
Armentive gregiſve:
Prima nec inſtituunt humiles elementa figuræ:
Sed lux aurea vitæ
Attonitas penetrat ſubito ceu fulgure mentes,
Sacri numinis igne.
Scilicet & ſuperi circum laquearia Divi
Pronis auribus adſunt:
Dum ſua mortales expandunt munera linguæ,
Et miracula Chriſti.
Nunc juvat æternum cœleſti in ſede parentem
Affari prece pronâ:
Ille vigil noſtras avidâ bibit aure querelas,
Et quæſita perimplet:
Ut pater indulgens puerum promiſſa petentem
Blæſis vocibus audit.
Nunc juvat unanimes divino carmine cantus

Toto

Toto tollere templo.
O gaudete Deo gentes! accedite festo
Coram numine vestu!
Ille Deus, Deus ille, genus mortale creavit;
Nec nos finximus ipsi.
Ipse suos censet famulos, & frugibus almis,
Pastor ceu pecus explet.
Ite, nec ingratas in laudem solvite linguas
Intra mœnia templi!
Hæc æquum est præstare Deo, summisque beatum
Nomen tollere verbis.
Est bonus, est omni miseris mitissimus idem,
Et verissimus ævo.

Deinde addebat, Eugenium intuens, Gaudeo te vacare his studiis, & poeticas voluptates ad meliores usus tecum convertere. Tum ipse. Nunc, inquit, Deo juvante, ab infandis imaginationibus liberatus, & tui consilii memor me, divinis meditationibus addixi, quas olim, ingenuè fateor, ut graves & insipidas fastidiebam: quin jam usu Christiani Sabbati non parum recreatus, ejus expertam utilitatem hoc hymno celebravi. Ex hac occasione pauca præfati, mox omnes Apollon orabant, ut de die dominico sermonem faceret. Ille sic invitatus, atque obsessus, minimè recusabat rem tam gratam & utilem perficere: tum ita continuò exorsus est. Nolo de Sabbato argumentari (ne ad Judaismum reclinare videar) vel anxiis & nodosis disputationibus gravare tenellam pietatem: præsertim cum omnes sani consentiant, tempus aliquod solenne & integrum, his sacris officiis, ut ceteris omnibus, esse debitum; quodque sit sæpius repetitum, neque nimis laxum, aut infrequens, aut quantum cæ-

tera

tera vitæ munia excludat: non tamen ullis diebus nativam ineſſe ſanctitatem; ipſamque primi ſabbati conſecrationem fuiſſe divinam deſignationem naturalis circumſtantiæ, nempe illius temporis exciſionem, ad commemorationem perfectæ creationis, & Dei laudes celebrandas: diem verò dominicum, in honorem reſurrectionis, & exercitia Chriſtianæ religionis, vel ſurrogatum, vel uſurpatum ab ipſis Apoſtolis, & per tot ſecula ad nos deductum, aut non licere, aut ſaltem non oportere mutari. Illud ſolum a nonnullis controverſum eſt, an ex neceſſitate præcepti indictus, an conſilio conſenſuque humano acceptus ſit, ac perinde num certâ inſtitutione, & propriâ benedictione donatus, vel hic tantummodo in partem veniat communis & univerſæ conſecrationis, quæ omnia tempora ſacris operibus juſtè dicata, ut jejunia, & feſta, ex minoribus occaſionibus ſuſcepta complectitur. Cæterùm nulla eſt diſſenſio de obſervandi modo; ut cultus ſit conveniens ac liberalis, & Judaicis reſtrictionibus ſolutus (neque ullum ferè mandatum eſt cui lex Moſaica non aliquid tale ſuperimponat) tum civilium operarum curſum, per id tempus eſſe intermittendum. Ab hac itaque ratione iſti qui maximè oppugnant recedere non debent: cùm enim dies ſolidus in hos uſus ſit deſtinatus, æquum eſt, ut quiſque ſe accingat ad eum integrè abſolvendum conſentaneis ſtudiis & actionibus: unde enim ullâ ex parte res profanas magis admitteret, quàm ſtatuta jejuniorum tempora; ac non ſabbati finem exequitur, qui, ut in reliquâ ſeptimanâ, quandoq; ſacris operatur, quandoq; ad alia divertit: aut paulò infra Judaiſmũ collapſus, externâ requie, aut luſibus celebrat: cùm potiùs toto die exerceri debeat in omnimodæ pietatis gymnaſio: neq; eſt ulla juſtior

opportunitas, mentis noſtræ, quæ civilibus negotiis hebeſcere ſolet, continenti ſtudio refricandæ, & omni genere fomentorum calefaciendæ: aut unde pleniores hauſtus divini ſpiritus & cœleſtis gaudii ſenſum imbibat: neque ullum ſeverius judicium ſancti & ſynceri hominis, quàm quod ille vates noſter pulcherrimè depingit. Si hic dies oblectamento ſit, ut Deo ſacer, atque ſolennis, ſi a ſuis operibus abſtineat, neque ſuæ libidini, aut ſermonibus indulgeat. Imo quidem notatu digniſſimum eſt, in omni populo ubi hujus diei autoritas valet, univerſam religionem meliùs progredi, & qui illam perditam volunt, ab hac parte primùm ſubruant. Quocirca cùm ſit propria diei intentio, divinarum rerum ſtudium; huc omnia dirigi oportet; neque nobis licet cum ignavis & male feriatis, ea quæ interveniunt, pro deſidiæ obtentu gratulanter amplecti, quin potius genuina diei opera in voto & deliciis habere: ecquando enim ſalutis curam ſecuturi ſimus, ſi non illa tempeſtate, quæ huic negotio unicè dicata eſt? nec quis ſperet cœleſte ſabbatum, qui nunc nullum ipſius ſaporem præcipit. Ac non ſufficit, ſicut omni alio tempore, animam ſupra res terrenas erigere, ſed penitus abſtrahere & amoliri, cùm illud quotidianum penſum, cui reliqua vita a Deo ſubjecta eſt, ex virtute ejuſdem autoritatis laxari, & omitti debeat: nec Deo quidem, ſed ſibi ſervit, qui non, ipſo jubente, deponit. Chriſtianum ſabbatum, a creatoris gloriâ, ad miracula noſtræ redemptionis, & myſteria futuræ æternitatis aſcendit; & tum terreſtrem, tum cœleſtem globum circumſpicit. Atque hæc contemplatio ad cætera pietatis officia fomitem confert, & vacuas partes per ſe ipſa perimplet. Sunt autem plurima præterea negotia,

tia, quæ hujus diei ſtadia percurrunt: hæc alternatio, & viciſſitudo eſt ſacra Sabbati recreatio. Duobus præcipuè operibus impendi ſolet: precationi, & prædicationi. Primùm veræ & ingenuæ preces animam coram Deo ſiſtunt: nemo enim abſentem rogat: atque eſt hæc proxima ad Deum acceſſio, per quam ipſum ambimus, prenſamus, amplectimur: quemque oculis intueri vel per imaginem eſt nefas, ore alloqui ceu præſentem jubemur: propterea cùm nihil ſit externis orationibus inſyncero cultori facilius, nihil eſt quod magis reformidat internis & animatis precibus; quantum tanta eſt efficacia, ut vel peccandi libidinem exurant, vel hæc illas ſenſim extingat; cùm ſontem & conſciam mentem in conſpectum ſummi judicis adducant: unde ſancti & pii homines, poſt inimane flagitium perpetratum, ab hac conſuetudine ſe non parum alienatos ſentiant: nec vero attentio mentis & votorum explicatio hujus officii rationem abſolvunt; tum enim naturæ deſideria (quo more corniculæ precari dicuntur, cùm importunis vocibus pabulum efflagitant) ad pietatis ſenſum accederent; eſt autem precatio divinum opus, cum amore, fide, & reverentiâ conjunctum; his affectibus Deus ſe vult adiri: ac ipſe patulas aures ſemper erga nos gerit; quaſi expectaret, dum ſollicitaretur. Eo itaque exorato, ad alios fruſtra converteremus, ac non priùs exorato, nihil rectè ſperari poteſt, utcunque plurima prior indulgeat. Cùm autem Dei ſit perfecta juſtitia, nos verò impii atque injuſti, ipſæque preces tot maculis infectæ, ſumma eſſet tum impudentia, tum amentia, noſtram impuritatem illi objicere, Chriſti mediatione non interpoſitâ. Tum quia cæci atque ignari ſumus, & quid conducat ad Dei honorem, & quid ad noſtram beatitudinem

faciat; neque ſyncerus amor, neque recta fides exerceri poteſt, ſine adminiculo divini ſpiritûs: neque aliud Deus in noſtris precibus intuetur quàm quod ex ſui ſpiritus miniſterio per Chriſti interceſſionem oblatum eſt. Sic ergo inſtructi nos primùm exinanire debemus, & ex vero ſenſu miſeriarum implorare paternam indulgentiam, ſummo niſu, & contentione animorum, ac improbâ quadam colluctatione: neque ceſſare, neq; omittere fas eſt, donec mens demum acquieſcat, aut in re partâ, aut fide ſatis confirmatâ. At non aliter ſe quiſquam ſperet Dei mentem inclinaturum, niſi præſcriptam voluntatem ſequatur: quæ cùm ipſius gloriâ cum ſalute noſtra conjungat, ſit etâ inoſtrorum votorum ſumma. Ac non eſt ulla precatio, aut vibratio animi, aut interjectio, aut ſuſpirium, aut gemitus, ſic ad Deum tranſmiſſus, qui non certiſſimam reſponſionem acquirat, ſuo tempore referendam; quam interim non expectare, eſt perdidiſſe, & per infidelitatem in ſcelus vertere: neque preces, ut penſa, peragimus, quæ ipſe labor tranſactus terminat, & conſcientiam opere exolvit; ſed in ſpe & ſucceſſu vis omnis repoſita eſt, & quantum verè precamur, tantum adipiſcimur: ſunt enim preces certiſſima cum Deo mercatura, quam qui rite exercet, experietur magis quæſtuoſam omnibus ſtudiis & laboribus ſuis. Quin hæc vera deſideria, ut ſupplicationem, ſic induſtriam accendunt; quod his verſiculis ſcitè expreſſum eſt.

Qui rogat, & ſummis votum non viribus æquat,
Quod petit a cœlo, denegat ipſe ſibi.

Imò hoc quoque precibus inſerendum eſt, ut deinde manus in opere procedat. At non ideo orationes vanæ & ſuperfluæ ſunt, cùm ipſâ naturâ dictante in arduis

arduis rebus ad cœlum ſponte ſuſpiciamus, quodam ſubito & inopinato inſtinctu ad Deum erecti: quin vera fides id ipſum cujus eſt certiſſima promiſſio, quodque Deo maximè cordi ſit, ſummo ardore voluntatis expoſcit; quo nihil poteſt eſſe magis pium, aut ingenuum. Tum precatio arcanam communionem efficaciſſimè cum Deo exercet, & animam in ejus ſinum effundit: neque credendum eſt, illum omnibus argumentis aliter commoveri, quàm quòd nos inde vehementiùs accenſi, ad ipſum propiùs evehamur. Præter juſtas preces ſunt etiam ſubiti motus, & coruſcationes animi, quæ ipſius intentiſſimos affectus, ceu tot ſpicula, ad cœlum trajiciunt. Harum expirationum plurimus eſt uſus, ad perpetuam familiaritatem cum Deo ſervandam, præſertim in ambiguis & inſtantibus negotiis, quæ divinam opem continuò poſtulant. Precationibus affinis eſt cantitatio pſalmorum, quæ has plerumq; complectitur, & ad ſummam intentionem attollit; ac quodammodò cœleſtium Angelorum choris adjungit. Nempe ineſt muſicæ ſpiritus ſublimis & vehemens, qui ipſam mentem incantare videtur: neq; hoc tam nativum & conſentaneum inſtrumentum Deus omiſit in cultu ſuo; non quod ipſe, ſicuti nos, concentibus oblectetur; ſed quia noſtros affectus alacriùs impellat, excitetque ſimillimos cœlitibus ſenſus. Vana eſt itaque omnis melodia, & ſuaviſſima vocum conſpiratio, ubi non ſubeſt intellectio carminis, et divinoris animi elevatio. His uſibus vox eſt aptiſſima, ut minimè operoſũ, & conjunctiſſimũ mentis organũ, vivaq; et oratoria exercitatio; ſine quâ non poteſt eſſe veræ cordatæque ſanctitatis expreſſio, utcunque ſit omnis externa ſolennitas: ſic enim Chriſtianorum religio aſcendit ſupra Moſaicam celebrationem

nem, quæ in pompis, & festis ostentari solebat, hos internos animi motus suo more præfigurantibus. Sermocinatio omnis de rebus sacris, aut fit in publicis concionibus, aut in domesticis confabulationibus, quas utrasque Christus exercuit. Illæ plus autoritatis, & divinæ majestatis habent; & in magnis conventibus hominum quiddam altius & augustius sonant; nec tantum excitant dicentis studium, qui in ore omnium versatur & publici silentii reverentiâ excipitur; verùm etiam auditorum animos magis exertos & capaces reddunt. Colloquia hoc habent proprium, quod ad rem privatam sint magis accomoda, seque insinuent familiariter, & strictim feriant: nec qui in acie impressionem vitat, in duello tam facilè declinat: cumque sit unus & alter auditor, ad auscultandum quasi nomine compellati, propiùs obligantur; & ipsi interdum suas partes interrogandi, obtrectandi, & adjiciendi capessunt, quæ omnia tædium allevant, mentemque variè occupatam reficiunt. Autoritatem utrisque divina veritas, salvificam virtutem & efficaciam, sacri spiritus operatio conciliat. Veritatis omnes mancipia sumus: hanc ut dominam intueri, hujus nutus sectari necesse est: judicandi concessa est atque laudata libertas, veritatem semel expressam & agnitam adorare, & exequi debemus: neque ego ullum unquam sermonem accepi de re divinâ tam inerter habitum, ex quo aliquem fructum non perciperem, aut non percipi posse adverterem: imò alti & præstantis ingenii id esse censeo, humilitatem dicentis attentiori studio & conceptu erigere, quippe omnis sacra sententia ampliſſimam materiam præstat; & quidem tantum discimus, quantum agimus: unde satis liquet opus esse frequenti inculcatione cujusque

notissimæ

notiſſimæ veritatis. Præſentia documenta, pro dimenſo noſtro, a Deo præparata ſunt; ſi quid inſigniter affulgeat, & percutiat animam ſubito ac vehementi ictu, id quiſque in ſuam partem capiat, ac ſi ſpiritus ſacer aurem vellicet. Vaniſſimus autem et ignaviſſimus magnorum ingeniorum mos eſt, ſua tantum admirari, ſuiſque commentis & contemplationibus incubare: cæterùm faſtidire oracula Dei ex ipſius cathedrâ ab aliis prolata; quod eſt certè magis prurigine ſpeculandi quam vero pietatis affectu corripi. Nos audita nobiſcum ruminare, & in ſanguinem, ſuccumque convertere optamus. Sermocinationi lectionem adjungam; cum ſit ejus optimum ſupplementum, neque parum prodeſſe compertum; ſi ſtudio & diligentiâ utamur, crebris commentationibus & ejaculationibus intermiſtis: ac non levi curâ digna videntur tot egregia præſtantiſſimorum hominum monumenta; præ cunctis vero Dei verbum, quod eſt univerſæ pietatis exemplar, intentiſ mâ meditatione digniſſimum eſt. In his omnibus exercitiis, cùm aliis æque diſciplinis inſerviant, videmus adhuc aliquem eſſe naturæ uſum in cultu divino. Siquidem publicarum concionum efficacia, quæ animos auditorum ceu vehementi flatu huc illuc impellit, in re civili non minimi momenti eſt. Sic et Deus homines humanitus tractat, ſummæ operis ſuum Spiritum præficit, ſine quo omnis eloquentia, omnis intentio, & ſtudium eſt irritum. Pariter externi ritus, & circumſtantiæ loci, temporis, vocis, geſtûs, habitûs, quæ ad religionis apparatum ſpectant, a naturæ officinâ deprompta ſunt; in quibus potiſſimùm ea valet regula, ut omnia decore & ordinate fiant, per modum nativæ ancillationis, ſine adulterinæ ſuperſtitionis maculâ, aut al-

tioris efficaciæ reſpectu. Sunt quædam præter commu-
nem naturæ ordinem a Deo inſtituta, quæ quamvis a-
liquam alluſionem præbeant, ex occaſione, quâ Deus
utitur, & cum ſingulari benedictione ad promovendã
fidem indicit: cum tamen iſta inſignis virtus ab ipſã
inſtitutione omnino pendeat: ac nihil tale directè in-
dicent, non ſunt a nobis recipienda, ſine divinæ præſcri-
ptionis imperio. Hujuſmodi ſunt gemella Chriſtiano-
rum ſacramenta, quæ etiã magis ingenua videntur ullis
Moſaicis cæremoniis: nempe iſta imbecilla & inopia
elementa Meſſiam venturum obſcurè prænunciabant,
hæc jam editum clarè reſpiciunt, & ſecundum ejus ad-
ventum præcipiunt. Quinimo in ipſo paradiſo Deus
totidem ſacramenta conſtituit, quæ primi fœderis ſig-
nacula eſſent: quibus hæc noſtra quodammodo re-
ſpondent. Baptiſmus enim a culpâ abſolvit, quæ per
violationem arboris interdictæ admiſſa eſt: cœna Do-
mini eſt ſanctorum vitalis alimonia. Ex his conſtat ſa-
cramentorum uſum propriam & ſignatam fidem exi-
gere: illud autem intuendum eſt, quod expreſſe & e-
videnter inſtitutum fuit: ſunt enim modi, & circum-
ſtantiæ conſequenter adhibitæ, quæ non eſſe videntur
ejuſdem juris. Atque hic eſt noſter ſabbatiſmus, qui &
ab inferorum, et mortalium negotiis, quouſque viven-
di neceſſitas tolerat, ad opera cœleſtis vitæ ſecernitur.
Non vero ad eundem modum per reliquos dies a
civilibus negotiis ceſſare fas eſt, circa quæ tamen ita ſe
gerere oportet, ut ſit facilis & confinis tranſitus a re-
bus ſacris ad terrenas, et ab iſtis retro ad ſacras: quod
is rectiſſime fecerit, qui utriſque Deum præficit, ut
Dominum & inſpectorem totius vitæ. Multi ſunt ſo-
brii et prudentes viri, qui humanis rationibus inci-
tati ad ſuas cupiditates omnia contorquent, ac
modo

modo a civili injuriâ caveant, hujus maximæ, quam Deo injuriam faciunt, curam non habent: cùm revera quicquid ab illo diſtrahit ſit omnino impium atque nefarium: neque mirum eſt huc delapſos, ſuâque libidine irretitos, ad ipſum ægerrime allevari. Qui autem Deum in omnibus intuetur, & ab ejus nutu unicè pendet, in quamcunque vocet obedientiæ partem, æquo et indifferenti animo tranſmigrat. Ex adverſo ſunt alii religionis admodum ſtudioſi, qui magno interim illius probro negligunt officia communis vitæ, & rem ſuam familiarem corrumpunt: atqui vera religio permeat univerſum hominem, & ipſa ſecum undique conſentit: cum iſti plerumque ſint vagi, vanique, et nullis uſibus conſtanter idonei; atque in ipſo ſanctitatis ſtudio, quod unice profitentur, nugaces, & curioſi, & novellis opinionibus dediti; ut qui floſculis magis quam frugibus abundent. Quin vos tam a dextris, quam a ſiniſtris erroribus cautos dimittam. Hic Joſephus occurrens: Bene quidem admones; et ſolent ſæpe novitii, dum a prioris vitæ flagitiis cavent, in hos laqueos incidere. Imo, inquit, Apollos, quidam in curſu religionis longius progreſſi, non ſine tædio ſolidæ ac ſynceræ pietatis, in novos tramites ſeorſim deflectunt; et, dum ſupra vulgus ſanctorum ſapere cupiunt, inde ſenſim infra ſeipſos, infra alios relabuntur; tumidi et inflati ſuis opinionibus, ſed caſſi prudentiâ, & charitate, et veris incrementis Chriſtianæ virtutis. Alii, qui nihil ultra religionis habent, in hanc pompam inanium ſpeculationum, et ardorem inſanientium affectuum, ab initio effloreſcunt: quæ cum admodum popularis ſit, et tum novitate, tum ſublimitate quadam, animos hominum commovere ſoleat, in partes abeunt,

abeunt, & factionibus ſuis ſe duces præbent: nulliſque vehementius iraſcuntur, quam qui veram ſanctitatem cum gravitate & modeſtiâ conjungunt. Atque hi quidem ſunt ſacerrimi nebulones, quorum non raro impietatem Deus in hominum conſpectu denudat, & in ebullientium libidinum ſentinam per errores ſuos labi permittit. Alii vero pii ac liberalis ingenii, neſcio quo fuco & ſplendore inducti, in horum ſententiam tranſire geſtiunt: mox, velut eodem œſtro perciti, ipſi fere non minus inſaniunt, turbamque ſuâ famâ adaugent: miſerandi ſanè, & digni remedio, ſi non ipſi ſe adeo evehant, & perfectiorem curſum inire credant, ut omnia ſana conſilia aſpernentur, & ſanctiſſimum quemque deſpicatui habeant, qui ab illorum ineptiis vel latum crinem auſit diſcedere. Huic vitio medetur Chriſtiana ſobrietas, tum in judicio, tum in moribus conſtituta; ne quis ſapiat ultra quam ſapere oporteat; & quo ſe putat altiori gratiâ dotatum, eo humiliùs, & reverentius gerat: cùm a veris exaltationibus plurimum hujus periculi impendeat; neque hic vitam minùs, quam mentem inſtruat; eùm ſolida ſcientia utrumque præſtet. Ac non ſolùm de ſeipſis cura eſt; ab aliis quoque cavendum moneo: ne quenquam mortalium, citra ſeculum Apoſtolorum, erroris vacuum & expertem credamus: neque ſufficit malos & falſarios ſuſpicari, ſed etiam pios ac probos homines, præſertim vivos atque præſentes, qui fulgore eximiæ ſanctitatis perſtringunt animos inferiorum, & quo velint circumducunt: quodque indigniſſimum eſt, id quaſi ſuæ eminentiæ debitum ab aliis expectant, & ſibi arrrogant. Denique in ipſis Dei oraculis non nimis alta & occulta captemus, cùm obvia & trita plus afferant utilitatis, tametſi minus com-

voluptatis, aut famæ. In hunc enim plurimi errorem incidunt, ut non ſervato tenore ſanæ doctrinæ, & ſymmetriâ fidei, quicquid magnum & mirum apparet, temere arripiant, & quod peſſimum eſt, per ſe excogitent, & quaſi Deo & ſcripturis conſultum velint, comminiſcantur novæ pietatis formam, ac deinde ab eo patrocinium quærant, & vel adverſa teſtimonia violenter emungant; omnem ſyllabam atque literulam ad ſuos ſenſus criticè inflectunt; præcipuè ex iis locis, ubi verba ſeparatim accepta propoſitæ intentioni plurimum indulgent, nil autem tale directe innuunt, quod illi ex obliquo inſidioſe excerpunt: cùm in ſacris literis multa humanitus, multa vulgariter, multa copioſe & rhetoricè dicantur: iſtos vero apices et obſcuras conjectationes, aut ad fundamenti certitudinem reducere, aut non temerè affirmare præſtiterit: neque eſt hæc humana dijudicatio divinæ voluntatis: neque magnæ pietatis ignava aut meticuloſa declinatio; ſed ſobria, & ſyncera complexio omnium earum ſententiarum quæ ex univerſo ad doctrinam Chriſtianæ veritatis & agendi pietatem conſentiunt. Qui hoc ſacrum & aureum filum ſemel abrumpunt, huc illuc circumvagantur in opinionum ſuarum labyrintho. Hinc præfervida et vehementia ingenia in primam ſanctitatis ſpeciem extemplò incurrunt; ac non ante perpendunt, an id ipſis liceat, atque expediat, neque proſpiciunt quam ſit peſtiferum, et damnoſum humano generi, præripere magiſtratuum poteſtatem: cumque Deus eadem flagitia toleret, non ſine maximâ indignatione, & reſpectu futuri judicii, hi tamen tolerare & indignari neſciunt: imò, quod turpiſſimum eſt ſcelus, ab Erebo ſæpe auxilium petunt, unde cœlo ſuppetias ferant: cenſentque omnem violentiam

lentiam,& fraudem, & fictas calumnias esse piissimas, modo pietatis causâ susceptas: neque inrerea meminerunt, obedientiam esse optimum cultum; seque bonam causam malè perdere. Quidam rebus sacris indesinenter operati, vel ultra naturæ patientiam, vel hujus vitæ conditionem, obliviscuntur illius indulgentissimi præcepti: Misericordiam volo, ac minimè sacrificium. Sed & hi sunt infimi ordinis: proximi ipsâ fide abutuntur; atque ut Stoici naturæ legem, sic illi Dei præceptum transiliunt; & obstinati ad omnia patienda, sui defensionem suscipere non audent: nempe hoc pulchrum & Christianum putant, a Deo remedium, aut ultionem sperare; neque ab illo datam facultatem exercent. Plurimi non dispiciunt, in cultu Dei, quid pro re natâ, aut temporum & locorum exigentiâ, vel consuetudine, et convenientia ordinis atq; decori antiquitus fuit introductum; quin ultra modum laudabilis exempli, æquiparant Mosaicis ritibus expresse præceptis & institutis; quod est ad ipsam superstitionem recidere: neque hic sistere solent, etiam miracula aggrediuntur, ad imitationem istarum virtutum, quæ, præter ordinem communis gratiæ, primis seculis cœlitùs dispensatæ sunt. Cùm vero hæc illusio non optimè procedat, enthusiasmos, & istiusmodi figmenta facilius hauriunt; quod hæc intra se peragant, & fingendo sibi ipsi imponant; neque dignoscant operationes sacri spiritus, piorum animis se immiscentis, & ad Dei præcepta dirigentis, a suis impiis & insanis somniationibus; quæ sæpè in turpissima facinora, sæpius in vanissimos errores conjiciunt. Ultimi, ac pessimi omnium, ipsam Dei legem annihilant, aut saltem evacuant, et purissimam Christi gratiam ad suorum scelerũ patientiam distendunt: libidinosi, ut plurimùm, homines, cum sensu primùm non

non inertis conſcientiæ;quam ut capiſtrare queant, & cum ſpe divini favoris nequitiis liberrime perfrui,hanc ſibi prodigioſam opinionem cõmenti ſunt. Hujuſmodi hominum fucata ſanctitas multos imprudentes fautores allicit : nihil tamen æque ſobrias mentes ab amore religionis abſterret, quàm cùm hæc faſtigia divinæ veritatis ad tantam inſaniam deflecti ſentiant ; quæ vel ipſos electos, ſi fieri poſſet,de ſtatu dejiceret : unde etiam apparet, quàm ſit anceps atq; difficile rectum pietatis curſum tenere; cum iſtinc tot ſcopuli & offendicula, quaſi ex compoſito, ſtruantur , ad quæ maligni & captioſi navem impingant : hinc ſcyllæ, & ſyrtes incautos hauriant: ut nemini tutò evadere liceat,ſine impulſu et gubernatione divini ſpiritus. His exactis ſermonibus, Joſephus primum,ac deinde alii gratias agebant;his ſe plura debereprofeſſi,qui æternam ſalutem primovent,quam qui aut corpora, aut rem externam, mercabili conſilio juvant:ipſũq; poſſidere ampliſſimã gazam,qui hæc maxima beneficia ſine ſuo detrimento diffundit. Præterea obſecrabant ne graveretur hoc munere ſæpiùs dignari,nunc nonnullã ſpem dabant,operã non fuiſſe male collocatã. Angelus interim negotiationẽ obibat;cujus hæc erat ſũma, ut inter utriuſq;gentis mercatores cõmodæ leges conſtituerentur. Id, Jacobo promovente, ob mutuas commoditates facile impetratum eſt. Negotio rite perfecto,mox in patriam reverſurus, cum filiis forte confabulatus de his quæ in peregrinatione accidiſſent, inter cæteros ſermones de Jacobi familiâ , confeſſionem quoque amoris elicuit. Per hunc, inquit Politianus, turpiſſimum errorem, Deo in melius vertente, ad veram ſalutem redacti ſumus : nunc ab ipſo veniam conſecuti, tuam pacem humiliter oramus. Ille facinoris mentione turbatus,

batus, et utrumq; ſeverè intuens, hic verbis caſtigabat. Furtivos juvenum amores ſemper, uti noſtis, improbavi, qui maximas turbas concitare ſolent, & totius familiæ ſtatum pervertere, per raptum, & cædem, & clandeſtinas nuptias. Cùm enim matrimonium ſit manumiſſio liberorum, & quaſi in novam coloniam traductio, non tantùm conſenſio parentum, ſed inprimis conſilium eſt adhibendum: ac ferè non minùs ipſorum intereſt, quales generos, & nurus, & nepotes ſortiantur: quin ipſæ dotes & patrimonia, quæ in nuptiis excidere & transferre ſolent, hujus officii ſatis admonent. Certè vix poteſt ſperari, ut a Deo probatum ſit illud conjugium, quod parentes improbant, aut recta familiæ conſtitutio expectari, tam perverſè & perperàm inchoatæ. Neque ego ſum rigidus, & difficilis pater, qui ea quæ meipſum reſpiciunt, opes ſcilicet, & affinitatem, veſtro conſenſui & convenientiæ præponam: aut ſi maximè ſim talis, ad amicos aut publicos magiſtratus potius provocandum fuit, & vicaria ſaltem autoritas veſtræ libidini prætexenda. Hìc Eugenius interponit, his votis ſe olim indulſiſſe, nunc ultro deponere ſuâ experientia ſatis edoctos. Ipſis e conſpectu cedentibus, mox Angelus, his ſpontaneis affectibus incitatus, exinde cœpit animum vertere ad juſtarum nuptiarum conſilium, In virginibus nihil non laudabile cernebat, nihil in familiâ, aut fortunis pœnitendum: quin ſummam omnium rationum conferens, magis de nimiâ fœlicitate dubitabat, quàm non ambiendam eſt arbitratus. Proximè cùm Jacobo congrederetur, per intimam familiaritatem hunc ſermonem inſinuavit; primùm filiorum temeritatem excuſans; &, Quidni, inquit, hunc quoque alterum ipſorum errorem ſupremi rectoris

ris providentia ad mutua beneficia convertat? Jacobus, qui aliquid tale ſecum jamdudum agitaverat, non invitis auribus accepit; tempus modò ad deliberandum popoſcit. Inde cum Apollo atque Joſepho conſilium capiens, altero fortunas, altero viros plurimùm comprobante, utriſque non ægrè aſſenſit. Nec diu poſtea Angelum adiens, ad rem ultra tractandam pergebat. Ipſi dotis & patrimonii rationes inter ſe privatim conſtituebant: cætera liberorum voluntatibus permiſſa. Et nunc, aiebat Jacobus, in Politiano gratiſſimum Adriani memoriam, in Eugenio noſtram amicitiam firmabimus. Deinde Angelus ſibi plurimùm gratulatus ob fœliciſſimum rerum ſuarum eventum, juvenes ad ſe accerſens, rem ipſis renunciabat. Illi, gliſcente adhuc amoris ſcintillâ, et nunc excitatâ in liberam atque legitimam flammam, paternis vocibus, ceu tot cœleſtibus radiis, per extremam caliginem irrumpentibus, confixi, neque ſpem tantam ſatis capiebant, neque ullam reſponſionem dabant; donec denuò de conſenſu rogaret. Illi quidem ſe ab injuſtis cupiditatibus averſos referebant, quin adhuc retinere veri amoris ſenſum, ſi legitimo more perficere daretur. Ad hæc Angelus. Ergo nunc optimè ad hoc eſtis comparati, ac præterea expendere velim, quanta hæc res ſit, et quàm non vulgari providentiâ agitata, unde pars maxima præſentis vitæ, ac tot hominum generationes, et ſequentium ſeculorum fata dependent. In hoc tanto negotio haud iterum errare conceſſum eſt, Nova vitæ fabrica, novæ curæ, et conſilia ſuccedunt. Quin hoc primum atque præcipuum eſt in conjugio, quòd cùm propria corpora nobis fato ſint data, quæ arte parum corrigi poſſunt, hanc alteram ſui ipſius partem unicuique ſibi eligere, et in-

ſerere

ſerere liceat : quocirca hìc opus eſt ſummo ſtudio atq; judicio. Sunt quidam, tum virorum, tum fœminarum, tam innocui et ſimplicis ingenii, ut per ſe rectè et æquabiliter conveniant, tanquam planum plano corpori applicitum. Alii autem, qui aut exuberant, aut ſubſidunt, cum contrariis moribus meliùs componuntur, ut convexo concavum perfectè impletur. Optimè, ut plurimùm, in conjugio vivunt conſtantes, ſobrii, moderati, liberales; fœliciùs ſanè quàm perpulchri, aut agiles, aut ſolertes, aut in alio vivendi genere præcipui; imò quàm ipſi molles et uxorii. Omnium diſſenſionum civiles ſunt acerbiſſimæ, civilium omnium familiares, familiarium conjugales; utcunq; vero, ſi ſors ita ceciderit, curâ et patientiâ ſunt mitigandæ; imprudentis enim et amentis eſſet, ab illâ animo diſſentire, quacum cætera omnia conſociare neceſſe eſt. Quod ſi familiæ regimen ſpectemus, hæc vita diſtat a cœlibatu, non minus quam publica a privatâ. Ex hac tabulâ omnes regnorum formæ ſunt primum deſcriptæ, et in ipſis adhuc imperiis ſingulæ domus ſunt totidem provinciæ, ſuo patrifamilias, ceu domino, ſubjectæ; qui hic publicas et imperiales virtutes exercet : unus præſidet pluribus, unus conſulit, unus alit de ſuo; quibus nihil poteſt eſſe magnificentius, aut pulchrius. Neque illum vere generoſum cenſeo, qui in nuptiis hæreditatem magis quàm dotem ſectatur; neque adeo fortunatum, ſi quis adeptus ſit: quippe virilis officii eſt, ut tegere et fovere fœminam, ita ſuis opibus ſuſtentare Hujuſmodi monitis præparatos rem ipſis delibe randam permiſit. Deinde ad Iacobum tranſmiſſi conceſſos amores apertè proſequebantur, et inter ſe prius conſultò partiti, Politianus Annam,

Eugenius

Eugenius Joannam in conjuges ſibi optabant. Virgines hactenus iſtarum rerum, quæ de iis agebantur, prorſus ignaræ, paternis tamen conſiliis, fratriſque hortatibus, & pulcherrimorum juvenum obſequioſis amoribus haud diu repugnabant: mox & mutuo ardore concepto, in eadem vota conſpirabant. Hanc tantam, & tam proſperè conſummatam fœlicitatem nova & inexpectata calamitas turbabat Joſephus animi æger, & inquietus, per aliquot dies ſe huc illuc agitaverat, præter morem, ſolitudinem & ſilentium quærens, & ingenti ſtupore gravatus. His tenebris, & tempeſtatibus circumſeſſus tandem ſuccumbere coactus eſt. Apollos, qui tum aderat, ad ipſum immiſſus, importunè quærebat tanti mœroris & ægritudinis cauſam. Ille diu cunctatus, & ab hac quæſtione ſe ſæpius avertens, mox ipſo premente doloris æſtu, ſic ultro exclamabat. Deus, Deus meus abiit! Et tu qnid doleam rogas? Hæc breviter effatus cætera lachrymis, & gemitibus mandabat. Apollos attonitus, & vehementer affectus, ac ſi hujus morbi ſenſum intra ſe reciperet, diu tacitus aſtabat. Ipſe poſtquam ſe ſatis defleverat, ſic deinde in querendo pergebat. Hei mihi, aiebat, viſus ſum modò vitam cum ſuperis agere, & præſenti numinis conſortio perfrui. O quæ libavi gaudia? quas animi coruſcationes perſenſi, ex influxu divini luminis, hauſtuque cœleſtis gloriæ? nunc ceu ſomnia evanuerunt: neque hanc quiſquam jacturam æſtimet; niſi qui priſtinam fœlicitatem conſcit. O Apollos! huic dolori par non eſt alius dolor: omnia libens ac lætus perferam, modò mihi ſeipſum reſtituat. At ecce nunc hoſtiles aſpectus objicit, nunc ultricem dextram intentat, nunc gladium in viſcera penitus demittit.

Labor, in æternum labor: neque ullam salutis speciem, neque servatorem uspiam circumspicio. Ubi tot magnarum promissionum largitio? ubi tantæ indulgentiæ ostentatio? ubi ista tam insignis & sumptuosa redemptio, & inanis spes cœlestis imperii? Omnia in fabulas abierunt; neque nunc, cùm maximè interest, veram vim & virtutem exerunt. Hæc præ animi angore impatientiùs effutientem Apollos opportunè corripuit; &, Næ tu, inquit, nunc meritò culpandus es, qui tot precum, & operarum, ac universæ pietatis fabricam uno ictu perdis, & deles: quinimo tecum communem gratiam, ac spem omnium sanctorum subruis: neque ipsi Deo aut Christo parcis: teipsum potiùs excutere debes, annon magis sit fidei deliquium, quàm ulla mutatio divinæ voluntatis: utcunque se parumper abscondat, ab illo certè non longè abest qui ex tali desiderio prosequitur. Hìc itaque fidem redintegrare te velim, & tanquam septemplicem clypeum contra omnia tela constanter obvertere: hanc in summis tenebris & conflictationibus ne omittas: quin sub isto munimento securus milita, in illo vincens & triumphabis: modò libeat durare, & sperare maturos exitus. Habet enim hæc virtus quiddam infinitum ac insuperabile, quod omnes animi nodos discindat, omnes calumnias inimicorum excedat. Tum etiam assuesce perpetuis precibus, & offensi patris indulgentiam humillimis affectibus & supplicationibus superare. Hìc ille renovato doloris sensu, sic iterum in questus abiit. Memini hæc olim valuisse: nunc neque vis neque voluntas supereſt: misella mens a Deo destituta, ad ipsum consurgere, & reverti nequit: hæc ubi molior, plus quam lapideus sum: at nempe scelera revixerunt mea; & infandæ libidines, quas jamdudum ut

cœsas

cœsas & emortuas spreveram, nunc refectis viribus violentiùs insurgunt, fessamque & fatiscentem animam indomabili vehementiâ oppugnant. Et ego quid faciam miser his infernis legionibus exagitatus, omnique remedio, & auxilio exutus? Heu vanam esse pœnitentiam, & ipsam fidem nunc irritam sentio. Cui Apollos. Quin adhuc experiri te volo, & prioris naufragii sensu edoctum, hinc cursum rectiùs instituere. Adhuc in vivis es, & hujus aurei temporis, quod lugendo miserè disperdis, pars magna subsequitur. Adversario, quantum potes, obnitere, & te rectè consulentibus audientem præbe. Non hic socordiæ, aut ignaviæ est locus, qui sedentes æquè cum pronis præcipites trahit: medicinam quanquam sæpè regeras, sæpiùs repete, aliquantillum semper subsidet. Primùm exquire diligenter hujus tantæ alienationis causam; quid vitii aut offensionis inciderit: num divinæ communionis fastidium; num securitas & negligentia officiorum, aut ulla lascivientis animi intemperies. Hic Josephus. Rectissimè admones, quod ipse prius facturus fui, & hanc quidem culpam conscientia in se recipit, me eximiæ pietatis studio incensum, altissimum ejus gradum ambire, et ceu debitum arrogare, Deo ipsi tacite offensum, quòd non illico in tantum attollat. Apollos admirans, Est hæc, inquit, pia culpa, & ex parte pulcherrima: siquidem optima est pietatis ambitio, licetque divinis promissionibus instare, et per Christi merita flagitare a Deo. In hoc quidem peccatum est, si ad animi ornatum, et præeminentiam, magis quàm pro Dei gloriâ quæsiveris. Subinde Josephus. Scio fas esse, et oportere præstantissima dona divini spiritûs petere, spirare, anhelare; sed cum humilitate et patientiâ, ut dona supplex mendicare. Et

Christus ipse hanc gratiam suis membris mensurat impertit: unde illorum vota dedignatus est, qui a eo petebant, ut alter dextram, alter sinistram cœlestis solii occuparent. In hujus gratiæ cursu nos ipsos cunctari nequissimum est, Dei autem non impellenti oportet agnoscere justissimam voluntatem & gratuitæ liberalitatis indulgentiam. Pariter sceleri succumbere est maximum scelus; verum in summo vitiorum dominio, æquum est fateri vanitatem nostram, non minùs quàm ipsam turpitudinem: quod qui rectè & submissè fecerit, non est prorsus expers pietatis; quinimò hæc sobria subjectio animi ad veram pœnitentiam propiùs accedit, quam superba & furiosa sceleris execratio. Hæc quidem jam serò expertus didici; interim me meritò excluſum sentio ab illâ gratiâ cui tam protervè manus injeci. Ergo, inquit, perspecto crimine, defle, atq; devita: hoc obice semel amoto, ipse uberior & benignior influet. Ingerebat plurimos hujusmodi sermones, ac interdum descendebat in preces; at parùm promovebat, Deo nondum revisente, & suavissimi favoris aspectu discutiente caliginem mentis. Politianus atq; Eugenius frequenter admissi, conturbabantur tã inexpectato eventu: nec quid statuerent, facilè subiit: hunc esse tantæ pietatis effectum: ipsum, qui sibi, qui pluribus aliis salutẽ attulisset, nnnc tã graviter conflictari, neq; suorum omnium medicamentorũ virtutẽ experiri. Hunc stuporem Apollos animadvertens, seorsim a Josepho sic explicuit. O juvenes! mirãda sunt hæc opera Dei, et contrariis ictibus in se reflexa: vult nempe apparere, et quasi in scenã produci, ut omnium reliquarũ rerũ, sic et ipsius fidei vanitatem: quàmomnino pendeat ab illo, qui dedit; neq; per ullam, quæ in se sita est, virtutem constet; illius verò subsidio innixa, ex

graviſſi-

graviſſimis oppugnationibus certam ſpem & victoriam reportet. Quocirca fortiſſimos milites huic pugnæ ſubjicit, ut in his omnem ſuperbiam domet, & ceu vaſa optime purgata altioris gratiæ & amoris impleat. Ac non dubito quin iſte futurus ſit hujus certaminis exitus, quem vos patienter expectare velim: neq; in medio tempore, aut de hujus ſtatu ſecus decernere, aut ipſam religionem inſimulare. Cùm abirent, Eugenius ſecum perplexe reputans hujus ſeculi incertitudinem, cœpit animum intendere ad contemplandum illum fatalem diem, qui cujuſque certam conditionem exponet: multoſque quos hic ſanctorum nomine celebramus, perditos atque damnatos prodet: nonnullos nunc forte damnatos abſolvet: ſingulis ſuas partes, ſuum locum, & ordinem conſtituet. His fœtus cogitationibus, in carmen ſubito congeſſit, angelum inducens, tubæ clangore ſuſcitantem rediviva mortalium cadavera.

Surgite cæcis
Sedibus omnes:
Quoſcunq; ſinu
Terra recepit,
Et permiſcuit
Inſcia pulverem:
Quoſcunque rogo
Perdidit ignis,
Et vix cinerem
Rettulit urnæ:
Quoſcunq; fretum
Fluctibus hauſit:
Carneſque ſuis
Piſcibus addidit

Pejusq́ feris
Genus humanum
Auxit adeso
Corpore corpus.
Justas omnibus
Omnia partes
Reddite certis
Elementa modis:
Quos disposuit
Providus autor,
Et naturæ
Lex redivivæ
Quærit, ut aptos
Conferat artus.
Vosque receptis
Jungite membris
Omnes animæ;
Quæque per ætheris
Atria summi
Sacra volatis;
Et quæ nostris
Finibus exules,
Carceris imi
Claustra subitis.
O mortales,
Non morituri!
Audite sonum
Terribilem tubæ:
Vocemque simul
Vivificam Dei:
Et vos coram
Judice Christa
Sistite cuncti;

Quot-

Quot quot ab unâ
Stirpe creatos
Peperit tellus
Omnibus annis;
A primævo
Patre nepotes;
Qui damnavit
Secula letho,
Ausus vetitos
Carpere fructus:
Ut quisq; ferat
Præmia vitæ:
Seu qui risit
Numinis iram,
Trepidus tandem
Sentiat in se:
Seu qui flevit
Crimina supplex,
Cernat fidei
Minimè vanæ
Munera lætus:
Nec gerat ultra
Sceptra tyrannus:
Nec miser ultra
Ingemat insons:
Quisque potitus
Ordine digno,
Non mutandâ
Sorte fruatur:
Et qui cunctis
Imperat unus,
Minus heu quondam
Cognitus orbi,

Solus in omni
Tempore regnet.

Non multi dies interceſſerant, cum Joſephum forte reviſerent, in lecto ſupine jacentem,& jam precibus intente defixum, nihil ipſorum adventu remoratum, neque oculos in cœlum erectos quovis reſpectu dimoventem. Quin mihi liceat, inſiſtebat, agere tecum,priuſquam me neci dedas,et tuas ipſius partes exequi. Ecquidnam eſt, rogitem, quod tantopere expetis, an victoriam,& laudem, an lucrum tuum? En habes victum,& ſupplicem,et,ſi id tibi adeò cordi ſit,vel jugulo gladium accipientem. Et potes,& licet,fateor;neq; juris æquitatem redarguo: laudo potius ac uſq; demiror;&,quantumvis ad infernum detrudas,vel inde hoc ſaltem ſolatii capiam, quod ex meâ pernicie gloriam conſectaberis. At videris,obſecro, num hoc tantum ex rè tuâ et dignitate fuerit,homuncionem pronũ & conſtratum ſternere, miſerum & ſponte exanimatum cædere;cùm ne quidem ipſâ internecione, & immortalibus iſtis ſuppliciis,infinitam tuam ultionem expleveris; quam ſi ultro ignoſcere libeat,et,quâ te adeo delectatum prædicas, tuâ me indulgentiâ impertire; ac præmanu perſolutum a filio pretium, in meum modo nomen tranſcribere. Quod ſi hæc non ſit impacabilis offenſio;quin adhuc ſub iſto tuo tam averſo vultu mentem placidam ac paternam geras; cur me ſterili languore confectum, & inerti morbo conſtrictum tenes? quid hinc tibi voluptatis accedat? aut quæ fructûs et utilitatis ſpes eſt? taceo conſolationem meam,& quæ tecum poſſem percipere gaudia, ut ne regum deliciis commutari poſtulem. Hic voce paululùm compreſſâ, quaſi celeres motus incenſæ mentis, & ſurgentis fidei

vehe-

vehementes nixus non ſatis adæquaret, in contemplandi ſtudio tacitus perſtabat. Deinde vix ſui præ gaudio capax, Venit, advenit, adeſt, exclamat, quem tam diu deſiderabam. & cœleſtis gloriæ manifeſtam lucem huic miſerrimo pectori ſecum invexit: nunc te video, ac ſentio, mi Chriſte Jeſu! & intus amplector in animo meo. Proh mirum! fore, ut ego tam prope perditus, tali lætitiâ repente obruar Proh divini amoris incredibilem vim! Nugæ ſunt, & inanes fabulæ, quæ de humanis affectibus cantari ſolent: mortales nuptiæ corpora contrahunt, hæ mentem ipſam ac ſpiritum conflant. O fratrem! O conjugem! O Dominum, & Deum! quem ſummi numinis immenſum jubar; quem omnium gratiarum gratia condecorat: quis unquam tot ab amorem ſibi exantlandos labores ſuſcepit? O dotem egregiam & infinitam! terras, cœlum, immortalitatem, omnia, & omnium conditorem apportat. O feſtum atq; fœlicem diem! cùm hæc gravis & terrea moles, ſomno ſuæ mortalitatis excuſſo, æthereã faciem ac virtutem induet; neque, uti nunc, animam ad ſe rapiet, & corporeis ſordibus immerget; ſed ipſa in animæ ſortem tranſibit, eiq; unicè inſerviet, omnium neceſſitudinum nexu ſoluta, & pertæſa mortalium deliciarum. Tum mens pura, & libera, & ſui potens, has congeneres ſibi induvias, volatilium more, per ſumma cœli ſpatia circumaget, et ex ipſis, tanquam e pellucidâ laternâ, ſuæ lampadis fulgorem effundet. Nimirum a fonte divinæ lucis, ut Sole oculus, illuſtrabitur; & propriâ Dei fœlicitate, ipſius ſcilicet fruitione, fruetur. O æternam beatitudinem! a cujus purâ & perfectâ excellentiâ omnes mundanæ voluptates, ut fæces et ſedimenta, decedent. Quantis ſumptibus par

eſt

eſt illud apparari convivium, quod inchoabitur tot rerum diſpendio & univerſæ naturæ exitio? Videre viſus ſum cœleſtem pompam, & ſupremi judicii diem, cùm ille amicus & ſponſus meus prodibit e cœli palatio, regiâ fronte, regio cultu conſpicuus, ac mille millibus Angelorum ſtipatus: tum univerſa mortalium ſecula, & omnium populorum greges coram ſolio conſiſtentium: iſtinc multo maximam multitudinem; & in iis, tyrannos ac principes viros, ſtupentes ac pavitantes metu: hinc exultantes pios, & humilitatem ſuæ fidei mirantes tam ingentibus præmiis in immenſum attolli. Video judicatas, & damnatas gentes ſimul in ſui orbis incendium, cum infernis tortoribus, præcipitari; dum interea omnis ſanctorum militia, ſummi ætheris oſtium ingreſſa, triumphantem in medio Ducem cum ingenti plauſu & concentu reducat.

Laudemus Dominum Deum:
Laudemus Dominum cœtibus in ſacris;
Cantibus inſolitis, & multâ laude ſonandum.

Dilecti domus Iſaci
Autoris patrio numine gaudeat:
Plaudat ob æternum gens tota Sionia regem.

Hunc cantu celebrent chori,
Et clarum meritâ nomen adoreâ
Concordes citharæ, pulſataq; tympana tollant.

Illis nam pater optimus
Indulget, placidis pronus amoribus:
Atque humiles pulchris attollit in æthera donis.

Exultent

Exultent juvenes Pii
Ornatu nitido luminis aurei:
Et grato reſonent per læta cubilia cantu.
Alti gloria numinis
Os & perpetuis laudibus occupet:
Omnis & ancipitem ſe dextera tendat in enſem.
Irâ vindice barbaros,
Et ſontes populos ſuppliciis premant,
Sæva triumphatis innectant vincla tyrannis:
Nectant compedibus duces.
Nec non veridici judicis impleant
Præſcriptas leges. Hæc eſt data gloria Sanctis.

Hæc ſecum raptim & ardenter expirantem, cum inſolitis geſtibus, ac oris figuris, vociſque vehementer accenſæ modulatione pronunciantem, omnes, qui aderant, taciti demirabantur; & quaſi eadem flammâ correpti, una intereſſe cœleſtibus ſpectaculis, & cum illo præſentire viſi ſunt. Ipſe his gaudiis refocillatus, macilentus tamen, & invalidus corpore, conſumptis per animi æſtum ſpiritibus, tamdiu in ſommum abiit ut de vitâ dubitaretur, ne ad animi defectionem vergeret. Sopore tandem exhauſto, reviviſcere cœpit, & inde vires ſenſim recipere; donec integram valetudinem cum perfectiori corporis formâ acquireret. Et jam annus prope convolvebatur; quo tempore Solymæ cives magiſtratus annuos eligere ſolent. Comitiis habitis. Jacobus cum ingenti omnium ordinum aſſenſu, Pater, ſeu princeps Senatus, qui in eâ urbe ſummus eſt honos, atque in eadem domo, & Joſephus, Ductor, ſive princeps Juventutis, & Joanna filia Sionis edicitur. Cumque inſtaret nuptiarum

ptiarum dies, rebus ſe ita præbentibus, conſenſum eſt extra ordinem publicæ ſolennitati adjicere. Redierat jam dies huic ludo quotannis deſtinatus, ineunte tertio menſe, quem illi Sivan vocant. Sol ipſe fœliciter arriſit, & omne cœlum ſuis favit ſpectaculis: non ventorum tumultuantium furor, non intempeſtiva pluviarum benignitas, nullius ne nubeculæ labes, aut ſoli ſcenam, aut liquidiſſimi ætheris faciem turbavit. Primo mane, in æde ſacrâ apparatus omnis includebatur, per capacia atriorum ſpatia intus inſtructus, & exornatus. Hic Jacobus conſuetis cæremoniis in Principatu inſtitutus eſt. In urbe, qua pompa produceretur, parietes tapetibus foris induebantur, poſteſque floribus coronati erant: quin & limina, & feneſtræ, & tectorum culmina, confertiſſimam ſpectatorum multitudinem ferentia, in ſpectaculi partem veniebant. Ubi omnia ſatis proviſa ſunt; primum biſſeni tubicines, cum totidem fœcialibus, equis impoſiti, e portis in publicum emittuntur. Hi cæruleâ veſte donati, argenteis radiolis virgulatâ, cum pallio ejuſdem coloris & operis: hi talari, & picturato habitu paludati, & gentilium ſignorum figuris, ab altero quiſque diſtincti. Poſtquam in proximo diverticulo conſtiterant, ac tubicines jam tertio inflaverant, Rex fecialium, qui aurei leonis imaginem, coccineo ſolo excubantem, a pectore atque a tergo iutextum gerebat, altâ voce, in hunc modum proclamabat. Beatus populus, quorum hic ſtatus. Beatus populus, quorum Dominus eſt Deus. Adeſte, ſpectate, jubilate, & ut hac vobis & liberis veſtris in perpetuum ſuccedant, orate. Hæc ſolenniter enunciantem ingens circumſtantium plauſus eſt conſecutus. Cum illi per urbem præceſſerant, altum

altum undique erat ſilentium, & prodeuntis pompæ expectatio. Primus exiit eques, loricâ indutus, ex argenteis ſquamis fabricatâ : enſe nudo, & inæquabilibus equi ferocientis veſtigiis, huc illuc per mediam viam, quæ intra cancellos in ſcenam vacabat, ad ſummovendam turbam circumvolans. Is erat Alcimus, cui nunc ſatellitii præfectura obtigit. Poſt illum, fronte per totam areæ latitudinem diductâ, incedebant centum ingenti ſaturâ & facie viri, oſtrinis incincti ſagulis, argenteâ Angelorum formâ impreſſis. Haſtas quoque in manu tenebant, eodem metallo cacuminatas, & rutilantibus religatas tæniis ad venti libidinem fluentibus. Hos omnis urbis militia longis ordinibus ſequebatur, quibus deinde ſucceſſit Augentius cum ducentis pueris, patritii ordinis, albis mannulis inſidentibus. Omnes viridi byſſo veſtiti, tunicis manicatis, & multicoloribus floſculis, ſurculiſque miro artificio acu pictis. Leve jaculum vivis floribus a cuſpide redimitum in dextra ferebant. Ab his alta, & immanis machina, quaſi ſeipſam commoveret, inconſpectis portitoribus agebatur. Orbis erat ex cryſtallinâ materiâ mirificè conflatus, qui velut in aere ſuſpenſus, & ubique luci, præterquam in ipſo meditullio, pervius, cœlorum, ſyderumque circulos, & poſituras, cum auris, et aquis, ac intimo telluris globulo, unico intuitu exhibebat : Proximè, Auximo duce, aſſurconibus vehebantur bis centum prætexati juvenes. Telam byſſinam, coccineo colore perfectè intinctam, aurum filatim intertextum pulcherrimo fulgore variabat. Parmam puram ac ſimplicem præ ſe quiſque ferebant : cumque his unà incedebant duo pediſſequi, ex artificum officinis, ipſique rutilo veſtitu flaven-

flaventibus undulis ſegmentato pariter nitebant. Ultra hos Alphæus, & publici lectores, quorum in numerum Apollos jampridem aſcitus erat, curribus ſeorſim trahebantur. Nec longè ſubibat ingens aquarum diluvium, fictitiis imaginibus expreſſum; in cujus ſuperficie cadavera hominum pecudumque & avium adhuc palpitantium natabant: nec quid vivi uſpiam viſebatur; niſi quod in arcâ undique concluſâ (quæ mediis fluctibus, ſine remigio, ſine velis, ſine gubernaculo, ferebatur) ineſſe ſperandum. Proxima turma conſtabat ex ducentis nobilium juvenum, bellicum in morem apparatis. Ante hos proceſſit Joſephus equo candido, ſed nigricantibus maculis per omnia membra ſparſim compuncto. Ipſe ab imis pedibus ad verticem armis circumtectus. Hinc ſuper apertæ caſſidis conum coronam ex auro in duodenos radios conſurgentem prætulit. Sol interea cum jubare ſuo in armorum nitorem incidens, alterum ſolem quaſi a ſpeculo urgebat: Baculum aureum lateri decenter innixum ſublimi dexterâ ſuſtentabat; læva frænos pulcherrimè regebat; vultu viriliter erecto, cum tanto venuſtatis ac majeſtatis conſortio, ut non hominum, ſed ipſius naturæ ſuffragio, in hunc principatum evectus crederetur. Tertium ferculum erat hujuſmodi. Templum magnificè conſtructum, & mirabili arte exculptum: unde omnimodæ harmoniæ concentus a circumſtantibus exaudiebatur, & ſuaviſſimorum aromatum odores per feneſtrarum aperturas ſpargebantur. Huic ſubinde inſiſtebant ſenatores, ac publici magiſtratus, catenis aureis ac purpurâ inſignes, mulis undique phaleratis, togiſque in tergum ſpatiantibus auguſtiſſimo more ſedentes. Princeps in quadrigis tractim ſubeuntibus ſolus inducebatur, ſtolâ

purpu-

purpureâ circumvelatus, & gemmeâ catenâ præfulgens, cujus pretium nulla vis auri indicet. Aurea erat in dextrâ pedum; ac alia plurima præferebantur majestatis insignia: multique lictores varia pœnarum & præmiorum emblemata portabant. Cum illo sacra vitis in conspectum venit. Joanna loroio habitu induta eandem sedem capesserat: cæterùm ulmus ingens arbori adjuncta est, cui ipsa inniti videbatur. Ad hanc juxta Eugenius, exotico cultu notabilis, auream sellam implebat. In alteris bigis cum suo Politiano Anna convehebatur, non tam ullis ornamentis, quam ipsâ rei novitate spectabiles. Centenorum equitum extremum agmen pompam immuniebat. Interea undique dispositi symphonistæ, clarissimo tubarum, cornuum, lituorumque concentu, aures animosque præsentium amplissimo solennitatis sensu implebant. In medio, podiis pensilibus collocati erant variarum gentium legati. Inter hos Angelus sedebat, omnium prætereuntium oculis signatus: quin ipse, cum filii conspectum subirent, tantis fortunis, & honoribus dotati, vix ullo modestiæ aut gravitatis pondere exultantem animum reprimere potuit. Hinc per mediæ urbis circuitum reducebantur in ædem publicam, unde primùm egressi fuerant. Hæc erat versus orientem sita. In quâ patrum defunctorum imagines se quoque una repræsentabant, quasi natorum rebus adhuc interessent. Universis in ædem receptis, utrumque par conjugum, Apollo præeunte, nuptiali fœdere uniuntur. Convivio splendide ac sobriè peracto, novum consulem comitabantur in campum militarem. Hic ipse, cum cæteris senatoribus, in foris ad id extructis, spectabat bellicas exercitationes, & artificum dona recognoscebat. Inde

domum

domum reductus, publicis ſpectaculis finem impoſuit. Hìc denique nuptiæ peragebantur, ubi Joſephus hoc ſacrum Canticum, quod recens abſolverat, per convivas legendum ſparſit.

Huc ades ô dilecta! diu ſat lumina noctem;
Sat nimis ingratam ceperunt membra quietem:
Hei mihi nocturno concreſcunt rore capilli;
Et nunc ora rigent pallentis frigore Lunæ;
Dum queror, & ſervo tua limina: deſere tandem
Infames thalamos, & deſidis otia lecti.
Jam canit erecto connixus gutture gallus,
Et vigil auroram geminatâ voce ſalutat.
Quæ te longa tenent iaſomnia? quis tibi tantus
Incubat, & triſtem nocti ſopor adjicit umbram?
Jam venit, & fuſcas accendit Lucifer auras,
Stellarumque choros verſo deducit Olympo.
Surge, quid indulges nimiæ moritura quieti?
Ah ne te primo languentem Cynthius ortu
Spectet, & immiſſo nudam ſub lumine prodat.
Quin ego per dubiæ poſtrema crepuſcula Lunæ
Irrumpam, & tacitâ diſcludam lumina dextrâ;
Et ſurrepta graves adiment hæc oſcula ſomnos:
Surge, nec æterno poſthac concede ſopori.

Hei mihi! quæ placidam diſrumpunt viſa quietem?
Quis labra labris inſerens
Afflavit teneram ſacro ſpiramine mentem,
Et molle cor incendio?
Qui pulchros abiens in me deflexit ocellos,
Amoris omen intimi.
Pulchrior es certè noſtrâ de gente creatis:
Divinus apparet decor:

Pul-

Pulchrior aurato nascentis sydere Phœbi;
Qui flammeum spargit diem.
Te licet ignotum primo mens perdita visu
Non leniter desiderat:
Te sequor infœlix; etenim tua vestis amomi,
Casiæq; suavis halitum
Spirat, & effusam redolent vestigia myrrham:
Ergo sequuntur virgines.
Ah quibus illecebris, vel quo te munere victum
Amore nectam mutuo?
Has ego purgatas Tiberino flumine sordes,
Baiisque totis abluam.
Et quamvis lapsam nativâ tabe salutem
Herbis reducam Colchicis
Quinetiam niveos cerussæ munere vultus,
Minioque pingam Bætico.
Ipsa novam multâ contexam Pallade vestem
Quæ nuda membra contegat.
Aurea dona sinu fundet mihi barbarus orbis;
Gemmasque Ganges erutas.
Undique Panchæos thalamis afflabit odores
Fragrantis Euri spiritus.

At ô quid ambis cæca? quid misera facis?
Heu pulchra nimium visa jamdudum tibi,
Et somniatis opibus incassum tumens.
Pater ecce terrâ cretus, & luto soli,
Damnatus, exul, idem genetricis genus:
Nec ipsa tantis pulchrior parentibus.
Hæc os reflexum cerne crystallo tuum:
En ulcerosâ lepra perrepit lue;
Corpusq; totum veste ceu fœdâ tegit.
Sed nec levari pharmaco morbus potest:

Non cedit herbis, non fugandus cantibus.
Citiùs recoctum sole Maurum patrio,
Maculisq; tinctam lyncis abstergas cutem.
Quin nulla membris forma nec decor subest,
Abiere crines aurei radicitus:
Oculi cruentis lachrymis lippi fluunt:
Incestat ora spiritu exhalans gravi
Odor inquinatis teter e præcordiis:
Artusque tortis ossibus cunctos trahis;
Ut dirus anguis volvit obliquos gradus
Lethale virus ore spargens sibilo.

Sic est profectò: tota perii funditus:
Deforme monstrum, debitum pœnis caput.
Quis hanc amare cupiat, aut possit pati?
Heu misera, misera, mitte conceptam fidem,
Spes mitte vanas: alius en thalamus tibi,
Et digna meritis præmia parantur tuis.
Sub pedibus altè Tartarus præceps hiat,
Ubi nox Nox perennis regnat, & sævus Dolor;
Alasq; circum ferreas Horror quatit:
Annisq; metam subtrahit, pœnis modum.
Super ipse justâ lance perpendit ream,
Oculosq; flammis acuit & frontem minis
Armat severis, scelere sublatus Pater.
Tuq; ô Beate, gentis humanæ salus!
Quid hæc amoris immerens speret tui?
Occide sontem potius, ac mori jube.
Merui, fatebor, ac volens pœnas feram.

At nec salutem quam mereri non potes
Superba carpis obviam?
At usq; fictis libero calumniis

Pugnas

Pugnas amori pervicax?
Ergo repentè deferam in domum meam,
Doteſque pandam ſingulas.
En iſte rupe fiſſa fons in aureum
Qui ſe refundit balneum:
En hæc medendi ſcita Gileaticis
Sudata ſylvis balſama:
Hæc pura veſtis, quæ nitore candido
Nives recuſat æmulas:
Et hæc in orbem nexa diſcoloribus
Catena gemmis omnibus:
Mihi mille regum ſceptra, mille fulgidæ
Auro coronæ ſuppetunt:
Nec bellicorum laureæ deſunt ducum
Ob rem potenter editam:
Gazæ talentis auri & argenti tument;
Domiſq; pulchris affluunt:
Hortus perenni vere formoſiſſimus
Fructus amœnos parturit.
His ſponte cunctis & meipſo conjuge
Impertiam te conjugem.

O Rex! ô Deus ingens!
Mene rebellem? me tam vilem?
O pulcherrime rerum!
Tam deformem ſponte reviſis?
O tot præditè donis!
In me gazam prodigis omnem?
Ergo reſpicis unam?
Dum tot eodem perunt letho.
Et me conjuge gaudes?
Nimium longe quam par crederè.
Sin tam prona voluntas:

At rejeci ſtulta volentem.
Parces huic quoq́ culpæ?
Quanquam dubiâ te capio fide.
Puris ablue lymphis:
Si lymphæ maculas ſolvant meas.
Confer balſama membris:
Si non morbus balſama vincat.
Nudam veſtibus orna:
Si quæ turpem deceat veſtis.
Heu duc ipſe ſequentem,
Et ſuccenſam perfice tædam.

Sunt nitidi flores, texendiſq́ optima ſertis
Lilia, ſunt alto ſydera nata polo:
Phœnicem volucres pennâ plaudente ſequuntur:
Aligeri roſeâ luce nitent ſuperi.
At vos ô cœli! ô tellus oſtendite! ſi quid
Virgine formoſâ pulchrius eſſe poteſt.

Sunt albæ pecudes, & puræ vellera lanæ:
Paſtor ubi liquidis corpora lavit aquis.
At ſi tu noſtrum venias formoſe per agrum:
Sordet ovis, niveo lana colore caret.
Non tamen ô pecudes quòd vos hunc vincere credã,
Sit pudor, æthereum vincit & ille genus.

Mollis olor niveis & ſponſa ſimillima pennis,
Qui ſuper innocuæ ſtagna ſedetis aquæ
Vos ſimul æquales thalamo deducitis annos:
Et ſacer in teneris mentibus ardet amor.
Ah noſtræ, quoties huc venerit illa, ſorori
Dicite vos ſuperûm vivere regna pares.

Virginei cœtus, æquævaq́ turba puellæ:
Voſque leves citharæ, voſq; valete chori.
Non ego me poſthac comitem venatibus addam,
Aut timidis tendam retia rara feris.
O ſtultæ! me immenſus amor torretq; tenetque,
Oblectans animam nocte dieq; meam.

O ſoror! ô conjux! uno me perdis ocello:
Illa tenent animam labra petita meam.
Iſta placent niveo donata monilia collo,
Quæq; tegit pulchros candida palla ſinus.
Hanc quoq́ conſtructam gemmâ ſtellante coronam
Sume decus capiti, regia ſponſa, tuo.

Hei mihi virgineos vincunt tua lumina viſus,
Lumina Phœbeâ ſplendidiora face:
Dumq́ oculis meditor divini dona decoris,
Mens deſiderio deperit icta ſuo.
Tu quoq́, quam languens inter tua brachia fundam,
Hanc animam noſtri munus amoris habe.

Huc ades ô formoſa! novos jam terra colores
Parturit, hibernus dudum conſumitur annus:
Jam tepor, & Zephyris halantes mollibus aura:
Plumeus in fluviis olor enatat: & ſua cantu
Concelebrant pictæ frondentia tecta volucres;
Turturis & noſtras vox exaudita per oras.
Jam tener æternis pubeſcit fœtibus annus:
Luſibus indulgent obnixi cornibus hœdi:
Piſcis & in tepidis ſalit amnibus: aureus æther:
Arridet pelagi facies immota profundi.
Huc ades! hæc blandos en hora ſuadet amores.

O beata ſurge tandem, linque lectum conjugis,
Aucta donis, & decoris enovata gratiis:
Ecce nymphas, ecce cunctas antecellis virgines:
Bracteam nitore vincit veſtis hæc argenteam:
Hæc catena gemmularum fulget inſtar ſyderum.
Ne reconde tot decores, totq́; dotes aureas:
Ireviſe tecta matris, & ſorores priſtinas;
Ecce vineâ racemos in paternâ colligunt:
Ipſa carpe vitis uvas violentæ lividas,
Has, & illas, & petitas ore læto devora.
Nunc eamus, & legamus capita florum mollia:
Nexa ſertis & corollis induamus tempora.
Nunc eamus, & legamus conchulas ſub rupibus:
Colla pulchris vinciamus, & manus monilibus.
Nunc eamus, & premamus feſſulæ cubilia:
Et ſopore blanda ſero ſomniemus ſomnia.

Siccine divinos animo deponis amores?
Hæc primo mens perdita viſu eſt?
Siccine gemmarum congeſtâ dote ſuperbis?
Hæc tantis data gratia donis?
Hos etiam flores, atq́; has, vaniſſima, conchas,
Synceri fers pignus amoris?
Rurſus & æterno concedis lumina ſomno?
En iſtæc promiſſa fides eſt.

Deus ô relictam, mi Deus, cur me fugis?
Hei mihi quæ blandas aſperat ira genas?
Demens abegi rurſus offenſum prior:
Quæ nunc ſpes ſupereſt, quæ reditura ſalus?
O ſi perenni fonte turgeſcat caput!
Inq; ſinum ſalſæ defluat imber aquæ!
Ergone ceſſas has inanes conchulas,

Hæc

Hæc procul ultrici ſpargere ſerta manu?
Necdum profanæ vitis ingratus liquor,
Nec dentes acidus ſtringit & ora ſapor.
Heu quam repente perdidit nimbus diem,
Spiſſaq; pullatis nubibus aura ſubit?
Rutilis nec orbem Phœbus incendit comis,
Nec roſeum pulchro ſpargit ab ore jubar.
Cornuvè lumen fundit ex argenteo
Cynthia; nec tremulâ ſydera fronte nitent.
Tenebricoſam noctis ingredior viam,
Et claudunt oculos vincula cæca meos.
Limum per udum, perq; ſyrtes ambulo:
Feſſa nequit ſtabili planta manere loco.
Abſinthiumq; fel merumq; rumino;
Et myrrhæ lachrymis pocula tincta bibo.
Fruſtra recordor oſcula & amplexus tuos,
Oſcula, quæ volucres diripuere noti.
Ut vidua ſaxo fixa turtur murmurat:
Ut queritur vaſtis noctua ſola jugis:
Sub luce noctis invoco gratam vicem:
Heu miſeris terrent ſomnia dira modis.
Sub nocte ſtellas ceu morantes increpo;
Et queror averſum ſponte latere diem.
Terres Gigante bellico non ſegnior;
Ut fremit immani victor ab ore leo.
Oculoſq; flammis acuis & frontem minis,
Et quatis impreſſâ colla refracta manu.
En ſtatuis iræ me velut metam tuæ:
Dividit & renes fixa ſagitta meos:
Heu viperinum virus animos ebibit:
Et mea fulgureas mittis in oſſa faces.
Fractam reſolvis oſſium compaginem,
Infractum nullâ parte velut calamum.

Conſcriptus Orci civis infœlix eo;
Meq́, ſui cenſet mors inimica gregis.
At quis perenni conditus ſilentio
Laudat, & infernâ te colit uſq́, domo?
Ut me trucides, pertinax in te fides
Hæret, & amplexu neſcit abire tuo.
Reverte citiùs hinnulo, vel capreâ,
Montis odoriferi qui juga perſiliunt.
Ut anhelus acres dama quem fugant canes,
Grata procul gelidi pocula fontis avet;
Ut hiulca tellus imbrium rorem ſitit;
Mens mea tam longæ te petit ægra moræ.
Vos ô tenelli ferte cuſtodes gregis
Me miſeram pulchras quâ meus arcet oves:
Quibus furentem lenit umbris Sirium,
Quo ſolet æſtivam fonte levare ſitim.
Vos ô beati virginum obteſtor chori,
Dicite, converſum ſicubi noſtis iter.
Amore nimio me perire languidam
Dicite, ſi vobis obvius ora ferat.

Quid ah miſella mentem,
Ceu relicta, perdis?
Nec reſpicis meipſum
Brachio levantem
Artus anhelos, & manu medentem?

Te pone fixus hauſi
Vota lachrymarum;
Et non amore ficto
Percitam probavi;
Auremq́, gratis contuli querelis.
En hæc beata divûm

Carpe

Carpe ſercla morſu;
Suavemque tolle ſuccum
Æſtuantis uvæ.
Qui cordis ægros diluat labores.

Longum tibi & moleſtum
Eſt iter terendum:
Dux ipſe præparatum
Tramitemq; ſtravi,
Manuq; ſiſtam te comes tenellâ.

Per ſaxa nunc eundum,
Obvioſq; montes,
Qui vepribus cruentis,
Cautibuſq; ſurgunt;
Paneſque cantant fiſtulis petulci.

Nunc te beata viſu
Per vireta ducam
Quæ floſculis caducis
Frugibuſque rident,
Pometa quales Sodomæa jactant.

Per ſaltuum latentum
Abditos receſſus,
Per noctium tremendas
Ibimus tenebras;
Tu vocis audi præviæ ſuſurrum:

Per imbrium furores
Turbidoſque flatus;
Per fluminum liquores.
Igniumque flammas;
Sævique fauces horridas Averni.

Jam læta tolle frontem!
En fugata nox eſt,

Ac avolant procellæ,
Lachrymæq; ſiccæ,
Omniſq; depugnata pugna ceſſit.

O Rex! ô hominum ſanguine pulchrior!
Labris fuſa tuis gratia diffluit:
Nam te, qui genuit, Deus,
Tantâ dote beavit.

O invicte! latus ſe gladio tegat:
Frontem velet Honos, & Decor aureus.
I fœlix! pede te ducem
Fer ſublimis equino!

Te ſtipant comites, Gratia candidâ
Pallâ cincta ſinus, & ſoror Æquitas:
Circum tempora Veritas
Sacro lumine fulget.

Te divina docet dextra Potentiæ
Stragem belligeris edere prælijs,
Telis figere pectora, et
Fractas ſternere gentes.

O ſtirps vera Dei! tu decus imperj
Non mortale tenes, ac ſinè terminis:
Sceptrum juſtitiæ potens
Subdit legibus orbem.

Recti juris amans, non ſinis impios:
Ergo pro meritis te genitor Deus
Præ mortalibus editum
Læto ſacrat olivo.

Veſtes, quas loculis promis eburneis,
Expirant aloes & caſiæ nemus;
Et quæ recreat halitu,

Fundit

Fundit purpura myrrham.

Stant centum famulæ regibus editæ:
Omnes ante micat vestibus Indicis,
Quæ dextro lateri tuo
Hæret regia conjux.

At tu sponsa tuis auribus insitum
Hauri consilium pectore credulo:
Jam chari patris, & domûs
Sis oblita paternæ.

Quin hunc tu Dominum suspicis, & Deum:
Sic te Rex placidam mutuus ardeat.
Te dono Tyrus, & duces
Quærent supplice vultu.

En Regina decus corporis intimi
Velat barbaricis aurea vestibus;
Pictas quæ referunt acu
Docti pollicis artes.

Solenni subeunt agmine virgines;
Conscenduntq; domus limina regiæ:
Necnon in thalami toro
Fausto carmine sistunt.

I nunc sepositis orba parentibus!
Prolem læta feres mater amabilem:
Quos tu sceptrigeros duces
Ponas omnibus oris.

At te perpetuo carmine nobilem
Vates ipse tuus per populos feram:
Gratis ut tibi plausibus
Omnis consonet ætas.

FINIS.

V 65/174

TYPOGRAPHUS LECTORI.

Quicquid erratum est in accentibus, interpunctis, diphthongis, atq; istiusmodi literariis lapsibus, qui sensum non pervertunt, ex eo facile notabis & corriges. Graviora vitia, quotquot nobis occurrunt, (atq; erat ipsum exemplar nimis anceps & obscurum) in hac tabula sic emendavimus.

Pag:	Lin:	Lege.
2.	28. inumescens	intumescens
3.	5. deris	denis
20.	33. fœciliter	fœliciter
49.	8. casos	cæsos
50.	14. juvenes	juvenis
56.	14. recedisse	resedisse
63.	29. Italicam	Italiam
64.	29. &	id
65.	28. obiisse	abiisse
71.	20. prominiebat	prominebat
75.	12. tum ut	tum si
ib:	13. & quicquid	quicquid
83.	16. am	nam
87.	19. sitis	sistis
ib.	24. sapiens efficax	sapiens & efficax
96.	1. Eugenius	Politianus
118.	30. concilia	consilia
144.	29. seu	ceu
173.	26. agetetur	agitaretur
207.	14. igitur	etiam
220.	3. Prorege Siciliæ	Duce Panormitano
266.	5. forte	postridie
291.	20. alii	cum alii
302.	16. Meslemq;	Messemvè
317.	32. vere	Theologicè
376.	26. excubantem	excubantis

74. 15. *Post* (efferamus) *Lege* Dei opera, quæ obvia sunt, & cuivis oculo patentia, per contemptum aut negligentiã prætereamus.